In *Vaart mien busse* (Rijdt mijn bus) staat een selectie uit de schrieverij van **Martin Koster** (Avereest, 17 augustus 1950). Hier en daar probeer ik dwarsverbanden te leggen tussen zijn verhalen, columns, gedichten en zijn levensloop. Ik ken Martin vanaf 1985, dat heeft tot gevolg dat ik – Gerard Stout – ook in dit boekwerk naar voren kom. Het een heeft met het ander te maken. Of helderder: de een heeft met de ander van doen.

Uit Martins schrieverij komt blijvend een dwarsbongel tevoorschijn.

Rebell mit einer Sache.

Een drijfveer is liefde voor de Drentse taal. Verontwaardiging geldt eenieder die daar de spot mee drijft of niet goed op het erfgoed past.

Wittgenstein schreef in augustus 1950 in *Über Gewißheit* over de Drent: ***Was sich überhaupt sagen lässt, lässt sich klar sagen; aber wovon man reden kann, darüber soll man schweigen.***

Martin Koster zwijgt niet, zijn scherpe pen is *smaangs* in vitriool gedoopt.

Deze bundeling is – in afwachting van een gedegen biografie – een eerbetoon aan de man die als geen andere aanjager literair leven in de Drentse schrieverij heeft gebracht.

Ter Verpoozing, Peize.
ISBN 978-94-92546-69-2

Gerard Stout
Vaart mien busse
Schrieverij van Martin Koster

Vaart mien busse

Schrieverij van Martin Koster

Gerard Stout

Vaart mien busse

Schrieverij van Martin Koster

‘t Veurdiel van Spätgeburt

Vaart mien busse

Schrieverij van Martin Koster

‘t Veurdiel van Spätgeburt

Gerard Stout

Ter Verpoozing

ISBN 978-94-92546-69-2
NUR 321

© Gerard Stout
gerardstout@kpnmail.nl

Foto's en opmaak: Gerard Stout
www.gerardstout.nl

Druk: Biblion, Zoetermeer
uwboekingoedehanden.nl

Eerste druk: mei 2020
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/
of openbaar worden gemaakt door middel van druk,
fotocopie, microfilm, digitale bestanden of op welke wijze
dan ook zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zo leert de hovenier met zorg creëren
het gebied dat voor geen onkruid zwicht

J. Bernlef
(*Vreemde wil*)

Der bint welken die der aordigheid an hebt een aander zien levent (of -veule slimmer nog- heur eigen levent) te beschrieven en der bint welken die der aordigheid an hebt zuks te lezen. Ik heur zölf bij een aandere categorie. Ik snui niet graag in aandermans levent. Ik bemui mij mit mien eigen levent en dat is seins al stoer zat. Um een aander veur te wezen zal ik zölf 't levent van Meine Roswinkel beschrieven. Mar ik schrieve niet allent um mien biograaf de voet dwars te zetten (al zu'k dat graag doen) mar ok, zoas de Zweedse schriever Torgny Lindgren 't nuumde, um persoonlijke redenen.

De schriever

Vaart mien busse weer as een kamer deur de nacht
dan dèenk ik an wat buten is en huver zacht.
Mar loop ik deur de straoten in de regen
dan dèenk ik: kwam ik mar een busse tegen.

Proloog 11

Deel I 17
De Vaort, Zwolle, Hoogeveen
1950 - 1970
Dwarsbongel

Deel II 39
Groningen
1970-1979
Reiziger

Deel III 97
Groningen, Lieveren
1979-1995
Rebel

Deel IV 143
Lieveren
1995 - 2020
Columnist, dichter, aanjager

Proloog

Een aantal opmerkelijkheden staan aan het begin van dit boek over het schrijversleven van Martin Koster en over mijn verhouding tot dat schrijversleven. Ik noem spoedig die opvallende zaken. Maar vooraf: net als mijn ander werk gaat dit boek over mij, meer dan over de ander. In navolging van Paul Valéry praat ik het liefst over mezelf; de enige van wie ik een beetje begrijp. De Franse filosoof en letterkundige heeft meer behartenswaardige zinnen geschreven[1]. Domheid is niet mijn sterkste kant, vind ik ook heel mooi.

Nogmaals: dit boek gaat vooral over mij. Ik gebruik de geschriften van Martin Koster als kapstok. Misschien herkent hij zich in mijn compilatie en in mijn bespiegelingen. Misschien herkent een andere lezer zich in mijn beschouwingen.

> Het werk van Martin staat in kolommen met vrije regelval, een rafelige rechterkant. Mijn verhalen zijn uitgevuld, zowel links als rechts in rechte lijn.

Op 25 maart 2020 ontving ik van de drukker een doos met *De Avonden*, mijn pastiche op *De Avonden* van Gerard Reve. Die dag schreef ik 70 jaar. Een mooie leeftijd.

Een paar dagen eerder belde Joep van Ruiten, cultuurjournalist van het *Dagblad van het Noorden*. Hij vroeg om het telefoonnummer van Martin. (Joeps internet had storing.) We spraken kort met elkaar. Hij zou Martin ondervragen over de verhalenbundel *Beperkt houdbaar*. De keuze van Martin uit mijn korte verhalen. De inhoud van het telefoongesprek laat ik achterwege. Wat bijbleef: 'Wellicht leer je Martin kennen als je een biografie over hem schrijft.'

In *de Volkskrant* van zaterdag 21 maart las ik een bespreking van de biografie van Willem Brakman. Diezelfde dag leverde ik driemaal *De Avonden* af bij boekhandel Boomker in Haren. De bestelling kwam na een lovende bespreking van *De Avonden* door Joep van Ruiten (Zie pag. 12). Ik kocht *Een ongeneeslijk heimwee, Leven en werk van Willem Brakman* door Nico Keuning.

Zondag 22 maart bestelde ik bij de UB in Groningen *Old Zeer, vief jaar Roet*, *Zölfportret mit Sparzegelties* van Martin Koster – ik kon mijn exemplaar thuis niet vinden – en diverse boeken van en over Anna Blaman. Gerard Op de Weegh had me op het spoor van deze schrijfster gezet. Ook bestelde ik boeken over Hendrik Prakke die wel/niet fout was in WOII, met de bedoeling *Poze* 17 – mijn literair tijdschrift – na correspondentie met light versedichter Gezienus Omvlee, aan Prakke en Naarding te wijden. Ik bedacht: een mooie gelegenheid om in die *Poze* ook een beschouwing aan het werk van Martin Koster te wijden, mede omdat Martin het voordeel heeft van de Spätgeburt en een deel van zijn passie wijdt aan het oorlogsverleden en oorlogsheden in Drenthe.

Na een tour door Drenthe – voor verfilming[2] van hoofdstuk IX van *De Avonden* – bedacht ik dat een biografie in boekvorm een mooier geschenk zou zijn; in elk geval voor mij. Schrijven in tijden van corona.

Ik maakte een begin. In *Zölfportret mit Sparzegelties* probeert Martin een biograaf het gras voor de

1. Paul Valéry. *Een avond met Meneer Teste.*

2. De YouTube-films zijn via www.gerardstout.nl te zien.

voeten weg te maaien (Pag. 7). Ik scande zijn boek uit de Koppel-taol reeks en nam alle teksten op. Zijn beschrijvingen vormen de leidraad tot ongeveer 1997, daarna komen verhalen uit *Roet* (*Old Zeer*), *Hotel an 't spoor* en diverse columns. Als het Drents Archief weer open gaat krijg ik de beschikking over wellicht alle nummers van *Roet*. *Scheupers van de Taol, 25 jaar Roet* zag ik na voltooiing van dit boek.

Van Siet Bootsman gaf ik *t Èn van dat zummer* uit, verhalen en gedichten in het Gronings. We hebben elkaar nooit ontmoet en we hebben elkaar ook niet gesproken. Via mailberichten wisselen we van gedachten. Enige zielsverwantschap lijkt naar voren te komen. Valéry schrijft: we begrijpen elkaar omdat we hebben afgesproken dat we elkaar begrijpen. Ook die afspraak levert prettige contacten op. Siet en ik spreken en schrijven in grote lijnen dezelfde taal. Ze las de signalering van *Beperkt houdbaar.* (In dit boek opgenomen pag. 13). Ze vroeg zich af – Ik citeer uit – met toestemming – haar mail:

> Van Joep van Ruiten las ik het stuk over *Beperkt Houdbaar*. Eigenlijk laat hij voornamelijk Martin Koster aan het woord. Die ziet enerzijds de mooie waardevolle dingen die je schrijft en probeert jou anderzijds neer te zetten als je eigen ergste vijand omdat je de keuze van de verhalen zelf wilt (helpen) bepalen. Als dat zo is schaar ik me daar graag onder omdat ik ook zelf bekijk hoe ik het laatste onderdeel van mijn oeuvretje voor het voetlicht wil brengen.

De avonden, 73 jaar later, in Drenthe

Titel: De avonden. Auteur: Gerard Stout. Uitgeverij: Ter Verpoozing. Prijs: 20 euro 258 (blz.). Op www.gerardstout.nl leest de auteur zijn boek voor.
★★★★☆

'Het was nog donker, toen in de vroege morgen van de twee en twintigste december 2019 in ons dorp, op de eerste verdieping van het huis Kerkweg 79, de held van deze geschiedenis, Egbert van Feeken, ontwaakte.'

Een beetje belezen lezer herkent bovenstaande zin als een variant op de openingszin van *De avonden*, waarmee Gerard Reve in 1947 zijn entree maakte in de Nederlandse letteren. De roman verkocht aanvankelijk slecht, maar werd uiteindelijk opgemerkt en groeide uit tot een moderne klassieker.

In de gedurfde en soms zeer grappige pastiche van Gerard Stout, schrijver en uitgever te Peize, zijn we dus 73 jaar verder, toch is de hoofdpersoon nog steeds een adolescent die zijn weg moet vinden. Egbert van Feeken probeert dat in een omgeving die aan Erica doet denken, niet toevallig het geboortedorp van Stout – al zijn er ook uitstapjes naar Peize en Amen. Opvallend verschil met Frits van Egters is dat de ouders van Egbert zijn overleden. Zwijgen doen ze echter niet.

Stout volgt in zijn boek de structuur van de oorspronkelijke roman: de laatste tien dagen van het jaar beschreven in tien hoofdstukken. Ook de gebeurtenissen komen overeen. Egbert wordt wakker, gaat zijn dagelijkse gang, bezoekt vrienden, ontmoet kennissen (Maurits heet nu Froukje), maakt opmerkingen over (zijn eigen) kaalheid, becommentarieert op nihilistische toon voorvallen, slaapt in en

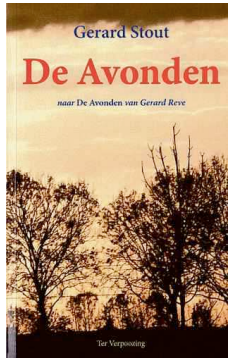

droomt (over een zwarte muze).

Net als bij Reve lijkt er niets te gebeuren. En dat is precies waar het om gaat: de hoofdpersoon zit gevangen in zichzelf en zijn omgeving, en probeert verlost en bevrijd te raken. Toch is het streven en de beklemming anders. Voor een deel heeft dat met 2019 te maken. Niet alleen de kou is uit de lucht, letterlijk en figuurlijk, ook wordt voortdurend op smartphones gekeken onder meer om zien wat er in de groepsapp gebeurt. Leven als tijdverdrijf, luidt het motto.

Anders is ook de stijl. Waar die van Reve in 1947 uitzonderlijk sober was, is die van Stout eerder massief, bij vlagen wordt een kennislawine over de lezer uitgestort. Bijzonder is voorts de rol die *De avonden* van Reve in *De avonden* van Stout speelt. Hoogtepunt is een bijeenkomst in De Literaire Hemel waar een schijnbaar stoïcijnse schrijver iets te vlot wordt geïnterviewd over zijn pastiche van *De avonden* en hoofdpersoon Egbert zich met het gesprek wil bemoeien.

JOEP VAN RUITEN

Bedrieglijke verhalen over Drenthe en de dood

JOEP VAN RUITEN

PEIZE Dichter en schrijver Martin Koster uit Lieveren stelde een bloemlezing samen met verhalen van schrijver en essayist Gerard Stout uit Peize.

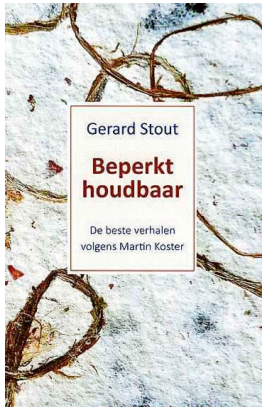

De keuze voor de bundel *Beperkt houdbaar* kwam intuïtief tot stand, vertelt Koster. „Ik doe alles intuïtief. De verhalen van Stout ken ik allemaal, met zijn romans heb ik minder. Aanvankelijk wilde hij het zelf doen. Hij had al een keuze gemaakt. Ik dacht: zo moet het niet. Ik moet het doen."

Beperkt houdbaar telt vijftien verhalen, tien in het Nederlands, vijf in het Drents. „Drents-light, de taal van Erica", zegt Koster over het laatste. „Hij heeft ook in het Engels geschreven, dat blijft buiten beschouwing. Als ik zijn werk overzie, gaat het altijd over dichtbij, Drenthe, en over de dood."

Waarom Stout zoveel over de dood schrijft, is lastig te duiden. „Het zit gewoon overal in. Als je met hem praat, merk je het niet. Maar als je 'm leest wel. *Reiger*, zijn meest recente verhaal, gaat over een patholoog-anatoom. Of hij bang voor de dood is? Dat moet haast wel, als je ze er zoveel over schrijft. Maar hij is ook stoicijns."

Koster volgt Stout sinds het verhaal *Steunzolen van mien va* uit 1985. „Een openbaring – dat zoiets kon in het Drents." Daarna volgde een stortvloed aan publicaties, meters papier, in hoog tempo geproduceerd, volgens eigen inzichten. „Voor zijn romans zou hij eigenlijk een redacteur moeten hebben en een vormgever. Dat lijkt hij niet te willen. Het zou hem afremmen."

Beperkt houdbaar is bedoeld als inzicht in het oeuvre van Stout. „Als je dit gelezen hebt, weet je ongeveer wat de man kan. Hij wordt ondergewaardeerd, vind ik. Dat heeft met zijn opstelling te maken, met dat hij met een aantal Drentse schrievers niet door een baanderdeur kan. Als je hem beperkingen wil opleggen, heb je een probleem met Stout."

Kan de onderwaardering ook te maken hebben met de toon en stijl van Stout? Die is nogal stellig, alsof hij geen twijfel kent – waardoor hij tien keer sneller werkt dan een ander. „Het zou kunnen, maar het zou niet moeten", zegt Koster. „Want hij schrijft mooie, waardevolle dingen. Bedrieglijke, eenvoudige verhalen, waar heel veel in staat."

Beperkt houdbaar is verschenen bij uitgeverij Ter verpoozing. Prijs: 13,50 euro (192 blz.)

Waar heb ik nu – ik denk toch vandaag – gelezen dat een uitgever soms bezwijkt voor de vrees van slechte publiciteit? Dat past bij deze tijd waarin vrije meningsuiting gekoppeld wordt aan goed gedrag. Dat het uitgeven van een boek niet hetzelfde is als schrijvers gelijk geven of hun gedrag goedkeuren wordt over het hoofd gezien. Wie weerzinwekkend wordt gevonden – het gaat hier om Woody Allen en zijn autobiografie – heeft dat recht verspeeld. De naam Martin Koster kende ik wel, zijn werk niet. Kun jij niet iets over hem publiceren?

Mijn uitvaartverzorgster kwam met het idee om een paar geestverwanten – ik doel op een geestelijke bedoening – troostrijke gedachten of gedichten op papier te laten zetten. Die moest je dan opsturen naar één persoon met jouw naam als enige tweede. Die zendt dan iets moois naar een volgende cliënt als ik het goed begrepen heb. Weer slechts twee namen. Lastige aanwijzingen om dat op de computer voor elkaar te krijgen. Het geeft me een kettingbriefachtig gevoel, een fenomeen dat ik verafschuw. Wat ik wel grappig vond is de aanmoediging om niet te lang te wachten met de inspiratie. Gewoon opschrijven wat het eerst in je opkomt. Bij mij was dat het volgende *Love Poem* by Sara Teasdale.

When I am dead and over me bright April
shakes out her rain-drenched hair
though you should lean above me broken-hearted
I shall not care

I shall have peace as leafy trees are peaceful
when rain bends down their bough
And I shall be more silent and cold-hearted
than you are now

> Hoewel het onderwerp de geest van haar werkzaamheden ademt (uitvaartbegeleidster) lijkt me dit knuppeltje in het stervenshok[3] iets te veel van het goede. Even terug naar het artikel van Joep van Ruiten waarin hij Koster laat zeggen: "Of hij (GS) bang is voor de dood? Dat moet haast wel, als je er zoveel over schrijft". Het gaat me nu niet om het waarheidsgehalte van de bewering maar om de argumentatie. Klopt die, denk je? Deze dingen vloeien samen, merk ik ineens. Schrijft Meta ook?

Naast de behartenswaardige vragen komt de vraag: Kun jij niet iets over hem publiceren? op het passende moment van opmerkelijkheden. Ook in mijn *De Avonden* heb ik een passage over toeval en opmerkelijkheden opgenomen na een mailwisseling met de Groninger schrijfster. Recensie in *Dagblad van het Noorden* op 20 maart 2020 (Pag. 12).[4]

Gerard Op de Weegh las parallel *De Avonden* van Reve en van mij. Uit zijn vergelijkingen destilleert hij meerdere vragen. De vragen zijn relevant voor deze biografie.

> De vraag die dan bij mij opkomt is: Geeft Stout in '*De avonden*' taal een grote rol als het gaat om sociaal geïnduceerde belemmeringen voor de ontwikkeling van jeugdigen?

Vandaag (28 maart 2020) valt de biografie over Herman Verbeek[5] in de bus. Ik heb de PPR-voorman en priester nooit ontmoet. Wel zingt gemakkelijk zijn versregel door mijn hoofd: 'Groningen, wat valt er te vieren in Groningen?' Op pag. 8-9 lees ik:

> Vaak worden bevlogen mensen in eerste instantie bewonderd. Zij tonen zich immers autonoom, bewegen zich buiten de gebaande paden en nemen verantwoordelijkheid voor hun keuzes. De bewondering slaat echter gemakkelijk om in afkeer en andere negatieve gevoelens en associaties. Het feit dat zij wel principiële keuzes durven maken, roept vragen op omtrent de eigen opstelling, de conformerende volgzaamheid en de niet gemaakte keuzes. De vermeende morele superioriteit van de ander dwingt tot kritisch zelfonderzoek. De ander houdt als het ware een spiegel voor, roept op het kompas te wijzigen, van de route af te wijken en het leven anders in te richten. Bij een dergelijke confrontatie kan de verleiding groot zijn om de morele weigeraar liever weg te zetten als een pedante betweter en spelbederver.

Dit citaat loopt vooruit op mijn bespreking van de verhalen en columns van Martin Koster. Hij ligt vaker dan eens dwars. Als titel van dit boek heb ik ook gedacht aan *Dwars en Drang*. U kunt na lezen van dit boek zelf nadenken over de gepastheid van deze alternatieve titel.

Vergelijkbare gedachten – over sexualiteit, erotiek en liefde – lees ik in *Anna Blaman over zichzelf en anderen*.[6]

> Wie zwak staat handhaaft zich met geweld.

3 Siet Bootsman ziet haar einde rap naderen. Ze hoopt publicatie van haar *Kroniek* nog mee te maken. De proefdruk is binnen.
4 Ook signalering in NRC van 17 april 2020.
5 *Herman Verbeek (1936-2013) priester, politicus, publicist* Stefan van der Poel. Uitgeverij Verloren. 2020.

6 Via dbnl.org de pdf. Zoekterm: Anna Blaman.

Ik citeer Anna Blaman later opnieuw (Pag. 41) bij mijn bespreking van Meine Roswinkel (het meest gebruikte pseudoniem van Martin Koster) in *Eroetiek*[7], mijn frivole kettingroman. (pag. 127)

In een biografie komen namen voor van bestaande personen. In proza en columns zijn de namen soms versleuteld. Martin Koster grossiert in verbasterde namen; veelal opzichtig. Ik kom daar over te spreken.

In de biografie van Willem Brakman lees ik dat deze schrijver niets verhullend put uit zijn omgeving.

> Brakman heeft in zijn romans authentieke gegevens met zijn verbeelding ingekleurd, vertekend, soms met groteske fantasie uitvergroot. Maar in de basis zijn de meeste gegevens juist, echt. Brakman schijft over de vrienden van (zijn broer) Jack in *Pop op de bank* (1989), 'een autobiografie'; al is deze aanduiding bij Brakman misleidend. Niet voor niets heeft deze roman als motto de volgende uitspraak van Robert Musil meegekregen: 'Wir sind nichts Wirkliches, schon gar nicht wenn wir die Wahrheit sagen.' Je moet de werkelijkheid uitvergroten met verbeelding om de waarheid te laten zien. Aldus vormt de werkelijkheid de onderstroom van verhalen en romans. (Brakman. Pag. 39)[8]

7 In mijn *Verzameld werk*. Pdf op mijn website.
8 *Een ongeneeslijk heimwee, Leven en werk van Willem Brakman* Nico Keuning. Querido. 2020.

Deel I

De Vaort, Zwolle, Hoogeveen
1950 - 1970

Dwarsbongel

De Vaart

Martin Koster zag op 17 augustus 1950 het levenslicht. Hij was de derde zoon van Klaas Koster (1911, Balkbrug) en Hendrikje Boelens (1910, Diever) uitbaters van een Spar-winkel aan de Hoofdstraat in Dedemsvaart. Een jongere broer zou nog volgen.

Zijn jeugdjaren komen als vluchtige schetsen tevoorschijn in *Zölfportret mit sparzegelties* (1995) en in diverse columns in het *Dagblad van het Noorden*. Een deel van die columns verschijnt naar het zich laat aanzien in 2020 bij Het Drentse Boek. Verspreid in *Vaart mien busse* heb ik diverse columns opgenomen. In zijn veelal epische observaties behandelt Koster een scala aan onderwerpen. In Deel I vindt u schetsjes die (ook) betrekking hebben op zijn jeugdjaren. In Deel IV kom ik opnieuw te spreken over zijn cursiefjes.

In de jaren '90 van de vorige eeuw verschenen in het toenmalige *Nieuwsblad van het Noorden* op de streektaalpagina schetsjes onder namen Meine Roswinkel en Jans Pol. Meine Roswinkel is het belangrijkste pseudoniem van Koster. Roswinkel verwijst naar de plaats in Oost-Drenthe – met uitzicht op Emsland – waar naar zeggen van Martin zijn voorouders als immigrant neerstreken. Net als van veel 'veendrenten' liggen volgens hem de wortels van zijn familie in het oosten.

Op het web vind ik bij genealogieonline geen geboorteplaatsen in (het huidige) Duitsland. Overgrootouders komen uit Huizen en IJburg. Beroepen als broodbakker, schoenmaker en landbouwer. Van vrouwen werd niet steeds een beroep vermeld.

De Spar kruidenierswinkel was eerst van mevrouw Seine, later van de fam. Klaas Koster. De werkverdeling was hier: De vrouw in de winkel met de nodige bakken met losse levensmiddelen en de man die ging "boer op". In de loop van de week werden de bestellingen opgehaald en later, met een grote mand op de fiets, rondgebracht. Het pand is verdwenen en maakte plaats voor de ingang van het aannemersbedrijf van Houtman.[9]

Dedemsvaart (Nedersaksisch: De Voart) in Overijssel is vernoemd naar de Baron van Dedem die een gelijknamig 40 kilometer lang kanaal liet graven voor het vervoer van turf.

Het dorp Dedemsvaart is ontstaan ten gevolge van de aanleg van het kanaal De Vaart en de vervening van de omliggende gronden in de eerste helft van de negentiende eeuw. De gemeente Avereest werd vanwege deze ontginningen uitgebreid in 1837 met gedeelten van de gemeenten Ambt Ommen en Ambt Hardenberg waardoor zij het karakter kreeg van een veenkolonie. De Vaart was een 40 km lang gegraven kanaal dat liep van Hasselt tot aan Gramsbergen. In 1848 werd de administratie gevestigd in Dedemsvaart dat uitgroeide tot het belangrijkste dorp van de gemeente. Tegenwoordig is het kanaal in het dorp deels gedempt. Als gevolg van de belangrijke positie in de veenontginningen werd de Dedemsvaartsche Stoomtramweg-Maatschappij (afgekort DSM) in 1885 opgericht. Dit was een bedrijf dat het vervoer van personen en goederen per stoomtram in Noordoost-Overijssel en Zuidoost-Drenthe verzorgde. In 1886 werd de eerste tramlijn aangelegd tussen het station Dedemsvaart,

9 https://www.hvavereest.nl/

dat lag op de plek waar de Staatsspoorwegen-lijn Zwolle – Meppel, de Dedemsvaart kruiste, verder naar het tramstation Avereest, dat lag in het dorp Dedemsvaart, ongeveer 15 kilometer verderop. Al snel werden er meer lijnen aangelegd.

Bekende personen in Dedemsvaart

Lucas Jonker (1873 - 1948),
schrijver
Mien Ruys (1904 - 1999),
tuinarchitecte
Nini Boesman (1918 - 2009),
eerste Nederlandse ballonvaarster
Henk Drost (1921 - 1945),
verzetsstrijder
Reinier Paping (1931),
winnaar Elfstedentocht van 1963
Evert Hartman (1937 - 1994),
schrijver
Gerrit Brand (1956), (zie pag. 25)
schrijver
Cisca Joldersma (1964),
CDA-politica
Lambert-Jan Koops (1975),
stand-upcomedian en dammer
Youssouf Hersi (1982),
profvoetballer
Sanne Hans (1984),
zangeres (artiestennaam Miss Montreal)
Jarno Westerman (2002),
profvoetballer

Zie het web.[10]

Martin Koster ontbreekt in de lijst.

Het gemis aan zusters werd deels goedgemaakt door de winkelmeisjes, al speelde kinderlijke naïeviteit een grote rol. De hormonen waren nog niet ontwaakt op het moment dat hij met een winkelmaagie op de balen suker het 'onderspit' dolf.[11] Erfenis, geld en land speelden, als elders, een familierol. Overal lijken familieleden als eerste voor eigen gewin te gaan.[12]

10. https://nl.wikipedia.org/wiki/Dedemsvaart_(plaats)

11 *Sukerzakken*. p. 24. Uit: *Zölfportret mit Sparzegelties.*
12 *Huus*. p. 20. Uit: *Zölfportret mit Sparzegelties.*

Huus

Ik, Meine Roswinkel, weur geboren an de Heufdvaort, een kilometer of dreie ten zuden van de Riest, en achterof zuj zeggen kunnen da'k mien hiele levent een Veendrent ebleven bin. En dan bedoel ik da'k ruumte neudig bin, da'k zeggen wil wat mij niet anstiet, da'k mij niet begraven laoten wil in 't ien of aandere zaanddörp daor aj gien privélevent hebben kunt, daor aj mit alles mitandoen mut. Ik mut niks, niente. Ik bin zölf baos. Mar goed, nao de Heufdvaort kreej de Wisseling daor as Dorgelo 't hazelneutschoemgebak volgens 't recept van Lucas Jonker meuk, de Moerheimstraote daor as Mien Ruys heur tunen had en de Langewieke daor as wieder niks aparts an was, al stun daor dan de Roomse karke daor as de Kosses, de Mittendorfs en de Auf der Haars hengungen. En vlak achter de Paapse karke was de Lange Jacht daor as Tineke R. woonde die ik een dikke dartien jaor later nao een maondenlange verliefdheid an de kaante zetten zul. Mar laow de liefdes nog even bezik laoten en weerumme gaon naor 't jaor 1950 toen ik geboren weur in een kouwe van een huus, daor as eerst drei huusholdings in woonden en later allent nog mar de familie Roswinkel. Wij Roswinkels zulden ok later altied wat koekoeksjongachtigs holden.

Aj der an de rechterkaante veur stunden (mit de rugge naor de vaort) kreej eerst de winkel, de Sparwinkel, wieder hen achter 't eerste pakhuus mit de plek van de olde beddestee daor as ik geboren weur, dan 't tweide pakhuus en hielemaole achteran 't darde pakhuus daor as in de wintertied de flessen bier, priklimonade en afwasmiddel bevreuren. An de linkerkaante kreej nao de veurkamer eerst de achterkamer en dan de keuken. Daornao kwamen nog 't achterhuus en 't achterste achterhuus. Tussendeur leupen der nog wat gangen. Der waren drei trappen. Twei gungen hen boven, iene gung umdeel hen de kelder daor as de kezen zoerig te schimmeln lagen en de keulse pot mit zolte sniebonen stun. De trappe naast de winkel gung hen de veurste zolder daor as ok de slaopkamers waren. De slaopkamer van mien va en moe daor aj bij barre mooi weer de Lemelerbarg zien kunden, 't studeerkamertien, de logeerkamer, mien eigen kamer en de kamer van mien breurtien. Via de overloop kwaaj dan op de klompenzolder. En daorachter was de achterste zolder daor aj ok komen kunden mit de achterste trappe. Hierboven waren nog de vlierings.

Achter 't huus stun een grote schure, een wat kleinere schure, de heuibarg, een nog kleinere schure daor as mien va knienen heul die zölfs mit de karstdagen niet op eëten weuren. En dan was der nog 't kiepehokke. Daorachter kwamen de tunen, de boomgaard, 't eerste, 't tweide en 't darde laand (bij menare twei bunder) daor as de pinken leupen van ome Henderk en ome Freerk*, de sloten, de wieke en de Langewieke.
Daor zo'n beetien gruide ik op. Mit mien va en moe, mien breurt ien, mien twei oldere breurs die al vlot een maol in dienst gungen um mit veul tegenzin de Veluwe en mit veul wille Nei Guinea te verdedigen, en een hiele riegel winkelmaagies die 't gemis an zusters opvangen mussen. En dat ok deden, veur een diel.

** Ome Freerk, die meer as ien keer mit de mestvörke veur ome Henderk stun, an ehist deur tante Nynke. Tante Nynke die meer was as een aander umdat zij kleuterjuf was. Ome Freerk die zien breur Henderk 't bedrief uutwarkte en later probeerde um oens laand veur taxatiepries in haanden te kriegen. Dat leste is hum niet elukt, mar hef wel ezörgd veur een vete tot de dood. Lao'k hier over opholden, want aans komp dommies de hiele familie van mien moe nog an snee.*

Sjarlefrans 2018-05-14

SJARLEFRANS

Analfabeet

Margje Koster had de moe van mien va de name. Zij weur geboren in de Stapel. An de aandere kaante van de Riest woonde Bartus Koster. Geertje Moes had de moe van mien moe de name.

Zij weur geboren in Leggel. An de aandere kaante van de Smildegervaort woonde Mans Boelens. Mien beide opoes, daor ik, Martin Gert, naor vernuumd bin, he'k niet ekend.

Opa Koster kwaamp in 1966 uut de tied en opa Boelens in 1977, toen hij 50 jaor wedeman was. Opa Koster las dreimaol in de weke de Vaortse kraante en opa Boelens het *Algemeen Handelsblad*, een kraante die hij mar mit muite lezen kun.

Opoe Koster was 11 jaor toen in 1901 de leerplicht der kwaamp. (De leerplicht weur op 1 jannewaori 1901 in evoerd. Hij was in 1900 mit 50 tegen 49 stemmen an eneumen. De veurstaanders wunnen deurdat tegenstaander Schimmelpenninck van zien schimmel evallen was en te late kwaamp veur de stemming. (Dat het een schimmel was, lieg ik vanzölf.))

Mar goed, de leerplichtwet kwaamp veur mien opoe te late. En zo heb ik – zunder dat ik het wus – een analfabete opoe ehad.

Toen mien oldste breur mij dat veurig jaor vertöl, begreep ik pas waorumme ik nao de middelbaore schoelen (meervold!) die aparte studiekeuze meuk: een taal. 'Ie liekt ja wel niet wies. Wie döt dat nou? Een taal, en dan ok nog zo'n stoere. As het nou Duuts was.'

In de wereld is het ongeliek verdield. Mien ongeletterde opoe gung hen gien enkele schoele. En de grootolders van mien vrouwe, die zowat de ienigste vrunden waren van Ferdinand Bordewijk en de vrouwe, wat ja altied mooi is um te melden, al hef dat hier totaol niks mit van doen, die grootolders dus, van heur moe zien kaante, promoveerden allebeide in de rechten.

Pas veurig jaor snapte ik waorumme ik mit Scrabble, dat ellendige spellegien, nooit een keer van mien vrouwe ewunnen hebbe. Dus.

MARTIN GERT KOSTER

Zoere locht

Deur de wèke woonden wij in de kèuken.
‘s Winters braandde daor de holt-en turfkachel. In de achterkamer weur ‘s zundags de èuliekachel an ezet. En dan was der nog de veurkamer daor wij allent mit de karst en aandere feestdagen kwamen. Dan braandde daor -as ‘t nèudig was- de zwarte kolenkachel. Elk vertrek had zien eigen locht.
Mien opa die ik in mien herinnering allent in de kèuken zitten zie en die dus deur de wèke op bezuuk kwaamp, drunk zien thee volgens old-Drèentse gewoonte uut ‘t schötteltien. Opa rèuk naar de jacht, zölfs as er agil niet ejaagd worden much (jagen buten ‘t seizoen was veur hum as old-strèuper gien enkel probleem vanzölf). Jacht rèuk naor de hazen en knienen die bij mien opa in huus dagen achteriene op de dèle hungen adellijk te worden. Nao 1966 drunk gieniene bij oens in huus meer uut ‘t schötteltien en ‘t èten van wild weur ongewoonte.
Mien va proemde op de dagen dat wij mit menare in de kèuken zaten. Nummer 44. Een geelbroen pakkien. Dat proemen zörgde veur smerige mondhoeken en een niet bijzunder angename zoerige locht. Op de ‘kamerdagen’ proemde mien va niet, dan rookte hij bolknakken van Uiltje, die aid een feestelijke locht verspreidden. Die herinnering is nog vars, hoewel het alweer zes jaar eleden (1989) is dat mien va uut de tied kwaamp.
De kèuken en de kamers, zunder al teveul muite haal ik ze mij veur de giest. En ok mien va en mien opa staot mij nog helder veur ogen. Ik roeke ze zo.

Ie zulden de iene kriegen

Ik herinnere mij mien moe as een olde vrouwe. Grof ebouwd deur een ziekte die de vrouwelijke hormonen jaorenlaank uut eschakeld had, mit grovve littiekens tot onder de narms in stee van börsten en mit wit haor van de pien en zörgen. En behalve dat was zij altied drok en mu. Toen mien breurtien geboren was, weur hij een half jaor uut besteed an mien ome Jans en tante Jentien. Toen hij een paar jaar old was, kun hij niet meer bij mien moe op schoot. De eerste tiekens van versleten heupen.
Ik herinnere mij mien moe as een olde vrouwe, die in Zwolle, Möppelt en 't Hoogeveene in 't ziekenhuus lag. De locht van ziekenhuzen is verschrikkelijk. Moe regelde behalve de winkel ok 't huusholden. En dat was zwaor veur heur. Seins wel ies te zwaor. En as wij dan niet luustern wolden, kreeg zij de matteklopper an en dan gaf zij oens een verdiend pak op de balg. As ze daor te mu veur was, of as wij te wied vut waren, zee ze vertwiefeld: 'Ie zulden de iene kriegen en houwen de aander der mit.'
Dat dee zeerder as de matteklopper.

Sjarlefrans 2016-02-09

SJARLEFRANS

Martin Koster

Energie

Dit stukkien giet over energie.
Laank eleden, toen ik nog jong ware, woonde ik mit mien volk in een kouwe van een huus an een ofgemieterd lange vaort. Die vaort was nog veule langer eleden van importaansie veur het ofvoeren van turf. Het grote huus was, ie kunt oe dat in de ienentwintigste ieuw krapan niet meer veurstellen, zowat niet verwarmd. In de keuken wordde, de Heere zij geprezen, wel estookt. Dat gebeurde mit turf. Turf die deur de familie Tinge mit de boot (makkelijk!) anevoerd wordde en mit de krulewagen achter het huus ekruuld. Veur de keuken was de kamer, die verwarmd wordde mit een euliekachel. En daor weer veur was de veurkamer, de mooie kamer zeg mar. Dizze wordde op temperatuur ebracht mit kolen. Veule kolen waren daor aans niet veur neudig umdat wij allent op christelijke feestdagen in de veurkamer zaten.
In de woning daor ik tegenwoordig huze, zaten aanvankelijk de wereld gaskachels; tegenwoordig holdt een gasgestookte cv oens intied grotendiels isoleerde dartigerjaren paand op temperatuur. Vanzölf mit een fijne hoogrendementsketel. Zo bin ik binnen de fossiele familie van turf, kolen en eulie opescheuven naor gas en het ende is nog niet in zicht. Wel van fossiele braand. Um wiedere opwarming van de eerde en het in de klei zakken van Grunning te veurkomen, dèenke wij al een hiele zet an zunnepanelen, al zul een nuvere wiendmeule in het niet al te opwiendende Noord-Drèentse laandschap ok niet verkeerd wezen.

Naoschrieven. Aander maol zuw het – vanzölf – hebben over bitterballen.

Sukerzakken

Moe regelde de zaken in huus. Va was altied bij de weg mit ‘t volkswagenbussien (RA-34-46). Moe was de baos van de huusholding en van de winkel, de Sparwinkel die zij samen mit een paar winkelmaagies runde. De Sparwinkel die deur de winkelslutingswet in elk geval ‘s woensdagsnaomiddags en zundags dichte was. Mar der gungen niet veule dagen veurbij dat der gien volk achterumme kwaamp veur een paar bosschuppen. Miest van die miegerige bosschuppies as een paar pond suker (die aj zölf nog in de kladde doen mussen), een paar ons allerhaande van de reclame en aander spul daor aj gien stuver an verdienden. ‘Vergeet ie de zegelties niet, vrouw Roswinkel?’ En as ze niet op de vrije (naomid-)dag kwamen, dan kwamen ze wel ‘s aovends of even nao slutingstied, de klaanten. Ik vervluukte ze en ik dèenke der nog altied mit weinig plezier an weerumme. Waor ik ok een verrekte hekel an had, dat was daj altied aordig wezen mussen veur de mèensen. Zij waren oens brood en gungen hen de coöperatie aj niet barre uutkeken. Ien ding was mij toen wel dudelijk: ik zul nooit zölf krudenier worden. En bij Wehkamp op kantoor wol ik ok al niet.
Moe regelde de zaken samen mit de winkelmaagies: Dinie, Roelie, Miny, Chrissie, Alie en nuum mar op. Een paar van de maagies hadden ‘t zo nou en dan an tied um mit mij te speulen. Chrissie, die niet recht antrekkelijk was, had de eigenaardigheid um op de zakken suker (van 50 pond, of was ‘t 50 kilo?) liggen te gaan. Ik gung dan weer boven op heur liggen, dat wee’k nog goed. Zo vörmden wij een schiere stapel. En Chrissie mar lachen. Ik zul dat vandage de dag een geil lachen numen, mar ik was toen nog mar een jaar of elf, twaalf. Wat wus ik of van de maagies? Wat blef is een zute herinnering.

Sjarlefrans 2015-08-25

SJARLEFRANS Martin Koster

De Spar

Een hiele zet terugge zag ik bij de EO een documentaire over de leegloop in Ulrum. Ulrum, zowat het leste dörp vèùr Schiermonnikoog, Ulrum daor de Kocksen weg koomt en dat leeglöp. Dat leeglopen nuumt ze krimp. Wij zagen de onvermijdelijke ondergang van de ienigste winkel in het loug, de Sparwinkel. En dat dat dee mij, Sparwinkelierszeun, zeer. In Ulrum gung het um de Spar, in aandere dörpen giet het um de schoele of de voetbalveriening die kapot giet. Of de busse die niet meer vaart. Drente löp, net as Ulrum, leeg en het zat al nooit zo barre vol. Nooit, zo begriep ik, zult der 500.000 Drenten wezen. Ja, der koomt nog wat Assers bij, mar de rest krimpt, mit alle gevolgen.

Is dat slim?
Jao en nei. Dörpen zunder veurzienings bint dooie dörpen. De jeugd giet vurt. Allent volk dat niet meer vurt kan, blef. Blef achter. Het antwoord nei is ok goed umdat in dörpen zunder winkels, schoelen enzowathen de naoberhulp vanneis in-esteld wordt. De goeie olde tied komp weerum.
En alleman pröt weer Drèents.

Martin Koster

Olde kunde

Op een bijienkomst van geletterd volk, kwam ik lest een man tegen die uut hetzölfde dörp kwaamp as mij. Ik kende hum niet. Goed, hij was een jaor of wat jonger, mar dat verklaorde niet daw gien olde kunde waren. De man, Gerrit had hij de name, en ik gungen, toew deurhadden daw beidend van De Vaort kwamen, gauw over op de olde spraok. Een zettien eleden had hij, Gerrit, op Radio Noord, in goed gezelschap van wat Grunnegers, en tot allemans tevredenheid, Drèents epraot. 'Mar', zo zee hij, 'ik kan het wel praoten, mar hoe schrief ik in de vrede Drèents?' 'Dat za'k oe zeggen', zee'k hum, 'da's niet al te ingewikkeld, want de Drenten hebt een schriefwieze keuzen die (te) dichte bij het Hollaands zit.' Daornao vreug ik of hij op de christelijke legere schoele zeten had. 'Jao', zee Gerrit, 'op de Abraham Kuyperschoele.' 'Mar dat was de geriffermeerde schoele,' zee ik. En de geriffermeerde schoele was, wee'k nog, nog slimmer as de giga grote hervörmde schoele. De roomsen hadden heur eigen schoele, de geriffermeerden ok en de heidenen, wij dus, gungen hen ien van de kleine openbare schoelties an 't voetenende. In mien geval was dat de Openbare Hoofdvaartschool, naost 't EDS-station. De EDS, dat weet de miesten niet, was de rechtstreekse opvolger van de DSM. Zuuk dat mar op op internet. Gerrit Brand, zo hef hij de name, is uutgever van bijzundere boeken as *Het einde van de punk in Helsinki* èn schriever. Der koomt meer schrievers van De Vaort. Mien old-leraar aardrijkskunde Evert Hartman bijveurbield, schreef onder aandere *Oorlog zonder vrienden*, dat giet over 't zoere levend van NSB-kiender. En Lukas Jonker vanzölf, van *Harm, boerenlèven an de Riest*. Lukas Jonker woonde an de Wisseling, een paar kilometer wiederop an de vaort. Mar Lukas Jonker he'k niet ekend umdat hij al in 1948 uut de tied ekomen is.

Sjarlefrans 2016-05-30

De oorlog is over

Wij waren hervörmd, op een maniere diej 't beste Drèents numen kunden. Ik gung alle weken mit een paar stuver hen de zundagsschoele, leerde liedties uut de kop en kreeg op tweide karstdag in de karke een dun boekien. Dat was altied weer een ofknapper. De rest was namelijk merakel mooi. De grote karstboom, de kladdegies mit slik (die wij zölf evuld hadden) en varsies as 'De herdertjes lagen bij nachte' en 'Ere zij God', et ceterao. Daor was mien geleufslevent wel zo'n beetien mit bekeken. Moe kwaamp nooit in de karke, al zung zij seins liedties daor ik van vermoedde dat 't psalms waren. Va was wiedhen de vroomste. Een maol of wat in 't jaor gung hij hen de karke. Vake nao andringen van de vrouwe van de domeneer (De hervörmde domeneers waren allemaole klaante van oens).
Jaoren later, nao een heidens levent, kwam ik geregeld in huus bij een domeneer. Een rooie domeneer die nao een hoog op elopen conflict mit de raod de karke gedag ezegd had en een neie roeping evunden had in 't an 't ende brengen van zien -volgens zien zeggen- niet al te aordige schoonva. Hij woonde in 't riante huus van zien schoonolders op Scheveningen, dat in de oorlog nog gastvrij gratis onderdak egeven had an Mr. Meinoud Marinus Rost van Tonningen en zien latere wedevrouwe. Die domeneer was mien schoonva en dat was lang gien lillijke kerel. Allent as hij riekelijk wat op had, mien schoonva, en hij weer een slaopeloze nacht in de muut zag, vertöl hij wel ies wat over vrugger. Over zien grootmoe bijveurbield, iene Van der Pol(l) uut Uffelte. Zij leup an de Smildigervaort nogal letterlijk een baggeraar uut Sliedrecht tegen 't lief en gunk een dik jaor later mit een poppien op de narm hen Sliedrecht. Zij meldde heur daor mit de woorden:
'Hier biw.'
-Ze hef heur nooit gelukkig evuuld bij al dat water.
-Nee, die Uffelters waren nooit zo waeterachtig.
In de oorlog dee mien schoonva wel ies wat dat de Duutsers niet slim warderen kunden. Mèensen de Merwede over en de Biesbosch inbrengen bijveurbield. Hij weur op epakt en kreeg levenslaank. Um te begunnen in Bergen-Belsen. Dat had hij mij al ies een maol verteld in zien kamer mit overdag uutzicht op 't deur hondestront totaal verrinneweerde Scheveninger duun. Pas jaoren later, in de kleine uurties van een nacht daw 't glas nooit laank gust hadden, vertöl hij hoe hij 't daor leventig van of ebracht had.
'Ik mus lieken sjouwen, totda'k der zölf zowat dood bij dalevöl.'
De details hef hij mij bespaard.
Niet laank daornao vaarde hij nog ienmaol mit de auto bij de zee langes. De aandere dag was veur hum de oorlog over.

Sjarlefrans 2017-04-24

SJARLEFRANS

De Leeuw

Een leeuw is eigentlijk iemand, die bang is voor niemand. De Schoolmeester zee het al. In de oorlog, en dan bedoel ik de tweide wereld-, waren mien volk (veur niet-ingewijden: mien va en moe) niet fout, wat hiel gewoon was an De Vaort (Dedemsvaort). Zij verbörgen bonkaorten en wapens as mien ome Henk daor mit anzetten kwaamp en leuten Lien Barends geregeld slaopen in het bedde van mien oldste breur.
Zoas de miesten hebt ze de oorlog overleefd. Aans had ik dit niet schrieven kund. Een hiel aander verhaal is dat van Jan de Leeuw, die 26 december 1910 an het Zwartepad an De Vaort geboren wordde. In 1930 gung de hervörmde De Leeuw as verpleger warken in Dennenoord, Zuudlaoren.
Aj daor warken wolden mussen ie griffermeerd wezen. Het kwaamp dan ok merakel uut dat hij op Dennenoord in de kunde kwaamp mit Grietje Veldman, die wel het goeie geleuf had. In 1935 trouwden en verhuusden zij naor Börk um daor een manufacturenwinkel lös te doen.
De Leeuw en de vrouwe boerkten goed toen der een paar jaor later oorlog kwaamp. De familie De Leeuw was niet actief in het verzet, mar een ome, Kees Veldman, was leider van de Knokploeg Noord-Drenthe. En toen 11 december 1944 het Huus van Bewaring in Assen overvallen wordde, wussen de Duutsers wel waor ze zuken mussen. Een dag later stunden zij bij De Leeuw veur de deure, die op dat moment niks meer verbörgen had, mar dat meuk den Duutser niks uut. Jan mus mitkommen! Via het Scholtenshuus in Stad kwaamp hij in Neuengamme bij Hamburg te laande. Een kleine maond later was hij dood. Nooit is dudelijk eworden of hij een Torsperre had en as gevolg daorvan op ehangen is of dat hij dood gung an de tyfus. Zien zeune Ger hef in het boekien 'Rond een struikelsteen' liefdevol verslag edaone van levend en dood van zien va. Een va die hij mar 4½ jaor ekend hef. Een grafstien op het karkhof en een strukelstien, beidend in Börk, herinnert an de man die mar 34 jaor leven much. En dan is der dit egodocument van zien zeune daor as Jan de Leeuw vaste groots op ewest had.

MARTIN KOSTER

Recept

De sjoel an de Markt daor as de sabbath niet meer in ere holden weuren de jeudse begraafplaats in de Mulderij waren in oens ontjeudste dörp zowat de ienigste herinnerings an een tied daor as ik mij gien veurstelling van maken kun.
Ik leze de namen op de stienen: Elshof. Denneboom, Van Gelder, Spier en Schrijver.
Ik schrieve uut een kookboek over:

Kugel mit paren
1 pond weitenmaal
3 ons biestevet
1 pond suker
1 1/2 ons rozienen
1 ons amandels
1 1/2 ons gember mit vocht
1 theelepel kaneel
citroenschelle
3 pond stoofparen
goed glas niet al te hiet water of witte wien
mespuntien zolt

Gao hen en schel de paren, snie ze deur de midden en haal de klokhuzen deruut. De paren mit 2 ons suker en een diel van de gesnipperde citroenschelle halfgaar koken.

Weitenmaal, 3 ons suker, zolt, gewassen rozienen, kleingesneden gember, gepelde en gehakte amandels en gesnipperde citroenschelle deur menare mengen.

Daorbij gembervocht, biestevet en een goed glas niet al te hiet water of wien doen. Dit alles bij menare kneden totdaj een elastisch deeg kriegt. De deegballe op de halfgare paren leggen. Daornao ‘t parevocht der overhen gieten.
Zet de panne mit ‘t deksel derop op ‘t gas. Veer ure zachies koken laoten.
Eet ze andachtig.

Gedichten uit Drenthe

Roodkokers

■ *Zie'k warme paren*
op mien Atag gasfornuus staon,
dan dèenk ik an dat maagien uut Haren
dat daor zo vake - wit hiete - hef estaon.

Oh, Marie, wat waren ie mooi
aj lillijk op mij waren:
wel duzend maol, zo um die rooi,
mar 't mooiste die keer, mit die angebakte paren!

Jans Pol

DSP 4-1-89

DSP 1-2-89

Et(h)er

■
alle dagen
wil ie
eerpels, gruunte, vleis

en in 't weekend
't zölfde
mar dan mit ijs

oh, a'k van oe of bin
dan eet ik allent
japans, chinees, maleis
Jans Pol

Verkenner

Toen ik nog zo'n haandig kereltien was, gung ik bij de welpen. Aj een beetien veurstelden an De Vaort gungen ie bij de padvinderij. De zeunen van Bonne Ruys zaten derbij en de Snouck Hurgronjes (Snoek van Odeklonjes)*, de kiender van dokter Van S. en nuum mar op. En ik ok.
Wij heurden niet bij die elite en ok niet bij de arbeiders. Wij zaten der argens tussen in. Mien moe had dan ok drei anspreektitels: vrouw, juffrouw en mevrouw. Gewone mèensen nuumden heur vrouw, de zunige domeneersdames en aandere hogen nuumden heur mevrouw en die dachten dat ze zölf wat meer as de gewone man waren nuumden heur juffrouw. Mien moe zölf is nooit wiederekomen as vrouw.

Wij hadden 't niet bried. Ik dreug 't goed van mien breurs en van ien van mien neefies of. En bij de verkenners dreug ik een aander overhemd as de aandern. Mien moe had 't zölf emaakt. En hoe vake 't kreng ok ewassen weur, 't bleef aid een slag donkerder as dat van een aander. Ik hebbe mij daor vaste veur eschaamd, al kan 't mij niet meer heugen dat ien van de aandere verkenners der ooit wat van ezegd hef. 't Was wel een beschaafd volkien, die padvinders van de Baron van Dedemgroep.

De bijienkomsten van de padvinders waren achter in 't gemientepark, niet zo wied van de Langewieke. Daor vlak bij, op de weg hen 't karkhof, woonde an de Lange Jacht Tineke R. Zij gung ok hen de HBS in Zwolle. Deur de weke zat ik naast heur in de EDS-busse. Op heur was ik een zet zo ongeleuflijk verliefd dat ik nao de padvinderij bij heur veur 't glas langs fietste, in de hoop heur even te zien. Wat mar ien keer gebeurde. Kört daornao was de liefde over.

**Jonkheer Snouck Hurgronje was börgemeister van Avereest. Een bane die bliekbaor niet al teveule opsmeet, want betieds de bosschuppen betalen was der niet bij.*

Sjarlefrans 2017-03-13

SJARLEFRANS

Die lust mij niet

Toen wij jonk waren, preuten wij Drèents, al nuumden wij dat niet zo. Der waren welken in de veenkolonie die dat niet deden. Börgemeister jonkheer Snouck Hurgronje, Snoek van Odeklonje, en dokter Fock van Coppenaal, die der in mien zesde weke veur zörgde dat ik kinkhoest overleefde, en de domeneers preuten hoge, wat veur volk op de prèekstoel niet zo vrömd is.
Mien moe was mevrouw veur de hogen, vrouw veur de gewonen en juffrouw veur halfhoog volk, zeg mar.
Mien eerste Hollaands leerde ik op de kleuterschoele, die ze verbörgen hadden achter de legere schoele van heufdmeister Van Z. De schoele stun naost het EDS-station. Ik leerde netties praoten van juffrouw Roelie Mulder, dochter van de Drèentse schriever Aorend Mulder.
Mien moe, die veer jaor nao Aorend in Diever geboren weur, vun het mar een minnig mannegien. Nao de iuffrouws Moll en Riphagen en de meisters Homan en Schrotenboer kwam ik bij meister Vlas, de opvolger van meister Van Z., die niet van de maagies of ebleven was.
Nao de viefde klasse gungen de zeune van dokter Van Seventer en de zeune van een leraar van de ambachtsschoele hen de veurbereidende klasse van de HBS in Koevern. Ik much, samen mit Annelies, die op een aandere schoele al aordig veurbereid was, nog een jaor blieven. Wij kregen bijles van meister Vlas. Het toelaotingsexamen he´k mit de hakken over de sloot ehaald.
Op de Hogere Burger Schoele wa'k de op ien nao jongste en, niet onbelangriek, de ienigste die gien woord Fraans kende. De proefwarken die ik meuk leverden mij allemaole ienen op en ien maol een vere. En op mien rapport kree'k een vere, van meneer Jockin, een pieprokende man die op de tienen staon mus um de jasse op de hanger kriegen. Veur het leste rapport haalde ik allent veren en ien keer een 6-. Meneer Jockin gaf mij, ie raodt het al, een 6-. Mit de complimenten van de directeur. Complimenten van de Bolle zölf!
De directeur was een man diej nooit zagen, behalve die iene keer dat Winston Churchill uut de tied ekomen was.
Op die kolde en duustere maandag reup hij alle leerlings bij menare en vertöl hij over dizze grote man die in de donkerste uren van WO II zee: 'We shall never surrender.' De film die over die benauwde tied giet, het 'Darkest Hour' en is slim de muite weerd.Ik stao op de brink te wachten op lien 29 van de DABO-EDS. Iene vrag mij: 'Hou je van zoute haring?'
'Nee, die lust mij niet', zeg ik. Vieftig jaor later wee'k nog dat ik daor stun en dat ik dat zee. En da's knap van mij, want ik hebbe een geheugen as een Theems, um het lievelingswoord van een bekende Drèentse schriever te gebruken.

MARTIN KOSTER

An 't kruus

Ik bin, dat mag dudelijk wezen, gien geleuvig mèens. Nooit ewest ok. Daor hej gien last van. 't Keuninkriek Gods zal nooit mien diel worden en een aander ziende ok niet. Daor bin'k heilig van overtuugd.
En toch he'k wat mit 't geleuve. Ik hebbe in huus de wereld karkelijke kitsch. Bielden, spreuken en kruzen (de lesten 't liefste Rooms bemand). Ik viende ze prachtig. Ik hebbe wat mit 't geleuve. En dat is meer as mien echte achtername. Meer as mien liefde veur örgelmuziek (van Buxtehude, Clerambault, et ceterao). Meer as mien warme belangstelling veur karken. Meer as mien interesse in passiemuziek. Ja, meer as mit wie dan ok in de wereldgeschiedenis he'k misschien wel wat mit die jeudse man die, zo giet 't vertellegien, veur een paar daalder verraoden weuren an 't kruus espiekerd. Ik wete 't niet, zukswat hef wel wat veur iene die van God noch gebod wat weten wil. Zeker veur iene die seins de indrok hef dat leven in de eerste plek lieden is. En wat stiet oens allemaole niet te wachten veurdatte wij zeggen kunt: 't is volbracht?!

Karstdagen

Der bint weinig dagen in 't jaar daor a'k zo'n hekel an hebbe as an de tweide karstdag en de paos- en pinkstermaandag. Eerste karstdag was ok een crime vanzölf. Buurvrouw Kleis gunk dood, ik musse in de veurkamer bij de sparreboom karstliedties zingen die ik op de zundagsschoele leerd had en op de radio was der ok al niet barre veule diverdaotie. Mar tweide karstdag en die twei maandagen waren nog veule slimmer. Dat waren de ienigste dagen in 't jaar dat va en moe uut erust waren. En op die dagen wol mien va die aans altied bij de weg was wel ies lekker bij huus blieven en mien moe die aans altied bij huus was wol wel ies een fijn endtien mit 't volkswagenbussien vut. Een onoplösbaar probleem. Daor as dus ruzie van kwaamp.
Ik hebbe een gloepense hekel an die dagen over eholden. Ik haote ze. En lekker eten doe'k de rest van 't jaar wel. Mien volk hef mij niet veur niks deurleren laoten, wat blinder.

Sjarlefrans 2018-01-15

SJARLEFRANS

Op eerde

Ik bin een zettien vurt ewest. Een amerij, meer was het niet. Mar lao'k bij het begun begunnen, zoasde merel zee tegen de piere. Mit de karstdagen kwam ik, aj dat zo numen wilt, in de tied.

Het was nog een hiel gedoe en gedonder aans veur mien va, die niet mien biologische va is, en mien moe, um een fesoenlijke stèe te vienden veur mien geboorte. Het hiele spul was in de stal. Mit schaop en schèupers en alles. Mar een nette wege, nee.

Dartien dagen later kwamen der drei manlu te kraomschudden. Het waren, zo heurde ik naotied, de wiezen uut het oosten, wonderlijk genogt ok wel keuningen enuumd. Caspar, Melchior en Balthasar hadden ze de name, ze kwamen mit gold, wierook ende mirre anzetten. Waj mit wierook en mirre mut, wee'k zo gauw niet.

Wij slaot dik dartig jaor over. Ik zul der mit gemak een boek over schrieven kunnen, mar dat is ja al gebeurd.

Ie wilt, leesder en leesderinne, wat meer info over goeie vrijdag? Ik kan oe der dit over zeggen. Het was niet zo fijn an de pokkel, mar, zee mien va, het is de muite weerd, want wij plukt der ieuwenlaank de godsvruchten van.

Een kleine tweiduzend jaor later bin'k der weer. Vraog mij niet hoe ik hier te laande komen bin. Ik bin der en dat is het belangriekste.

En wa'k as eerste zag? Een bred mit de bepaold niet neugende tekst:

Eerde.

Toegang van zonsopgang tot zonsondergang
Vrij wandelen op wegen en paden
Honden dit, fietsers dat.
Overigens verboden toegang
Artikel 461

Nu zijt wellekome 2.0.

MARTIN KOSTER

Perfester

Sikko V. en Hans van S. gungen nao de viefde klasse hen ‘t veurbereidende jaar van de HBS in Koevern. Zij waren zeuns van een huusdokter en een leraar an de ambachtsschoele. Zukke mèensen deden zuks. Ik bleve achter mit Annelies W.. Zij zul nao de zesde klasse hen de HBS in Zwolle umdat heur va daor chef was bij Wehkamp.
Op ‘t schoeleplein weur ik seins wat apart ezet umdat ik niet zoas de aandern gewoon hen de ambachtsschoele of desnoods hen de ULO gaan zul. Annelies was de uutzundering bij de maagies. ‘t Was niet zo slim um een beetien aans te wezen. ‘t Was ok niet zo slim dat op een bepaolde dag in ‘t speulkwartier de maagies Annelies vaste grepen en de jonges mij. En dat ze mij boven op heur drokten. ‘Perfester,’ zeden ze en ik reuke heur locht die toch lekkerder was as die van de boerenmaagies.
‘t Had wel wat erotisch. Achterof.

Sjarlefrans 2020-01-13

SJARLEFRANS

Lang leve het Neinedersaksisch

Laow het jaor goed begunnen en het hebben over een belangriek boek, een boek dat jammer genogt niet te lezen is. Een boek, daor aj donders op studeren mut. Mar lao'k minder stoer (veur niet ingewijden: moeilijk) begunnen. Ik bin geboren an een kanaol. Kanaolen hebt de eigenschap recht en lange te wezen. Oenzende was lange, mar lange niet altied recht. Aj bij oens veur het huus stunden, an de Heufdvaort, kunden ie links- of hen het dörp, dan kwamen ie langs de Wisseling en de Moerheimstraote, Rollepaol en aj dan weer linksof gungen, waj op de Langewieke. Kilometers wiederop kunden ie vanneis linksof en waj op oenze wieke, oenze eigen wieke. Daor haj wat an, in wintertied. Ik heb die umtrent zeuven kilometer verscheiden keer elopen. Op scheuvels.
Scheuvellopen, vandage de dag nuumt ze dat schaatsen, jonges en maagies. En dat doej op keunstiesbanen. En die bint der niet meer in het laand van Jan Bols, Piet Kleine en Harm Kuipers. Gewone iesbanen bint der nog wel, al bint die in de regel niet vaker as een paar dagen in het jaor lös.
En dan biw zomar weer bij het milieu te laande. In oens milieu van kleine middenstanders preuten wij plat, zoas dat enuumd wordde, totdaw op de legere schoele netties leerden praten, zodaw wussen dat wij gien kladde mit slik, mar een zak snoep ofleverden bij de börgemeister of de domeneer. Nooit is oens uut elegd dat wat wij preuten een aandere taal was as het hoge dat in de boekies stun. En vaker as ien keer meuken wij fouten, mar daor wordden wij in het dörp niet um uut elacht.
Op de hogere schoele wél. As dat te vake gebeurde, zeden wij niet meer as neudig. In het boek 'Nedersaksisch in een notendop. Inleiding in de Nedersaksische taal en literatuur' leze wij dat in dizze contreinen, van 500 tot 1150, Oldsaksisch epraot wordde, en daornao, van 1150 tot 1550, Middelnederduuts en vanof de middelieuwen Neinederduuts of Neinedersaksisch. Dizze informaotie haal ik uut het eerste heufdstok. In de volgende zeuven heufdstokken woj nog veul meer gewaar over de bijzunderheden van de Drèentse taal en literatuur. En over de taol en literatuur van Grunn, de Stellingwarven enzowathenne. Taalgenoten, as wij Drèents praot, praote wij gien platte vörm van het Nederlaands, mar een eigen taal. Laow hum ok van het jaor gebruken. Angelsaksen zegt in zo'n geval: 'use it or lose it'. Waj niet gebruukt bi'j kwiet.

MARTIN KOSTER

Krange

Op de legere schoele leerden wij Nederlaands. Van de iene dag op de aandere. Veur die tied heurden ie die veurname taal allent op de radio (en op de tillevisie, mar die kwaamp later en stun ok nog ies bij de buren) en as va en moe preuten mit anzienlijk volk as de domneer en de börgemeister en mit reizigers uut 't westen. Ie leerden een bulte neie woorden bij en aandere woorden of van juffrouw Moll, juffrouw Riphagen en de meisters van klasse vere, vieve en zesse.
Toen ik een nao een paar jaor kleuterschoele (bij juffrouw Mulder) en zes jaar legere schoele hen de HBS in Zwolle gung weur ik van verscheiden kaanten eprezen veur mien goeie Nederlaands. Ik was daor bliede mit, in die tied. Achterof dèenk ik dat ze bedoelden dat 't goed Nederlaands was veur iene die van De Vaort kwaamp. Van mien Zwolse jaoren wee'k nog da'k mij verscheiden maolen vergiste en mit lieverlao langer naodacht veurda'k zee dat iene last van bloedvinnen had, dat mij dat niet lustte en da'k daor weg kwam, et ceterao. Aj de taalsystemen niet goed uut menare holden leert, döt de gebruker in bepaolde situaoties de bek niet meer lös en kriej in de klasse een zwiegende massa anderhalftaligen, mar dat wus ik toen vanzölf nog niet.

De Zwolse HBS was ien van de oldsten van 't laand, wat niet vrömd is in de stad daor as Thorbecke geboren weur. 't Gebouw slaagde nog 't mieste op een gevangenis, vun ik geliek op de dag dat ik mien toelaotingsexamen dee en dat beklemmende gevuul zul in de veer jaar dat ik daor toeheul nooit hielemaole meer vutgaon. En toch waren der zat mooie momenten. De lessen Nederlaands van 'Pietje' Smit en de lessen Duuts van 'Lambiek' bijveurbield, waren een genot. Mar Duuts van P.G. van Soldt was een verschrikking en datzölfde göld veur de mieste exacte vakken. As der ien docente west hef die'k haotte op die schoele was 't wel P.G.-Kai aus der Kiste- van Soldt. Nao de liberale en gemoedelijke 'Lambiek' mussen wij bij Van Soldt de riegies uut de kop leren. Durch für ohne und so weiter. Ik kenne ze nog allemaole. Umdat ik aans gewoon was, vertikte ik van begun of an um die riegies in de kop te staampen. Ik miende da'k op mien rapport een tweie kreeg veur Duuts. In stee van een acht. En dat kwaamp allent deur dat walgelijk gemiene mannegien Van Soldt*. Mien buurman Nanne, die zien va bij de psychopaten an De Balk warkte, much van P.G. tot tiene tellen. Van Soldt stelde intied de vraogen en noteerde de punten. Dat waren der dus miest barre weinig bij mij.

Toen Winston Churchill uut de tied kwaamp, reup de direkteur oens bij menare en heul hij in de grote hal een toespraak over de betiekenis van Churchill. Ik zag kaans um een paar man van Tineke R. of te gaon staon. Net zo wied vut dat 't niet opvallen huufde, mar dicht genogt bij um heur de kaans te geven mij te zien. En zij zag mij. Hiel even. Mar laank zat um de herdenking van die vastholdende sigareroker een historische gebeurtenis te laoten wezen.

Een weke of wat later zat ik geregeld naast Tineke in de EDS-busse. Ik sneuf dan mit veule wille heur Lange Jachtlocht op.

** Wat had ik hum graag wat strychnine in de koffie edaone, of der op een aandere maniere veur ezörgd dat dat glumlachen van hum boven dat ieuwige potverdommegien endgültig opholden zul.*

Sjarlefrans 2019-06-11

SJARLEFRANS

Drèents

Amen- mooiste plaatsname
Ane- slag bij (1227)
Botje, Berend- admiraal Lodewijk van Heiden
Brocades- pharmaceutische industrie
Coevern- oldste stad (1407/1408)
Col du Vam- 48.000 millimeter
Dingspel- Zudenveld, Middenveld, Dieverderdingspel, Rolderdingspel, Noordenveld, Oostermoer
Emmen(FC)- ik heb een FC Emmen/Trots van Drenthesjaal gekocht, want ik bin groots op heur.
Erica- dopheide, te kriegen in elk tuuncentrum
Flint- stone
Gasselterboerveenschemond- ofgemieterd lange plaatsname
Germaan- fietsen
H- heur ie vaker niet as wel
Hunebed- lillijke stienebult
Ie- Punt, Eel, Vreis, Bun, Win, Paais, Nörg, Roon, Eein. Körter wil haost wel niet.
Juniperus- jeneverbes, dambeer, waggel, palm, heidewachter
Krent (Dr)- amelanchier
L- die van Hollandschevelld ken ie well
Lohues, Daniël- AmEricaan
Mommeriete- Bisschop Otto von Lippe kwaamp hier uut de tied (1227)
Mustang- fietsen
Naober- old woord veur neighbour
Ootien- ofgemieterd olde grootmoe
Patries (Dr)- hond
Plaats- beste boerderij
Post, Johannes- grootste Drent
Qbuzz- DSM, Dabo-EDS, DVM
Roet- Drents letterkundig tiedschrift
Spier- hier begunt de weg hen Wiester (gedicht Roel Reijntjes)
Spraok- mooi woord veur taal/taol
Taal/taol- lillijk woord veur spraok
Udema- NV Exportslachterij
Vrije boeren- opstand in Hollandscheveld (1963)
Westerbörk- ien-nao-leste halte seins
Wiester- treinkaping (1975)
Wildlands- Noorderdierenpark (†)
Yde- De Punt
Zinnig- Drents tiedschrift

MARTIN KOSTER

Deel II

Groningen
1970-1979

Reiziger

Inleiding

De jaren ‘70 van Martin Koster ken ik enkel uit zijn verhalen, columns en gedichten. Mijn geheugen is, zoals hij parafraseert, zo lek als de Thames. (Een teems is een filterdoek in de trechter bovenop een melkbus; uit de tijd dat melk in bussen werd afgeleverd.) Veel kan ik niet uit de *oral history* vermelden. Enkele zaken zijn blijven haken. Ze kwamen naarboven in het verhaal *Corina Corina* (Pag. 85). Intimi kunnen details herkennen. Ook in Martins gedichten, columns en verhalen zijn opmerkelijkheden in *Corina Corina* terug te lezen. Het verhaal heeft bizarre trekken als mijn verhaal *Reiger*, opgenomen in de bundel *Beperkt houdbaar,* de keuze van Martin uit mijn werk. *Corina Corina* spreekt wellicht niet elke lezer aan. Lees voorafgaand de essays van Anna Blaman om het verhaal met een open blik te (kunnen) lezen.

In de dagen voorafgaand aan de scheppping van *Corina Corina* speelden enkele zaken. De covid-19 crisis was een aantal weken oud. Ik las enkele werken van Anna Blaman en ik las de biografie van Willem Brakman. *Een ongeneeslijk heimwee, Leven en werk van Willem Brakman* van de hand van Nico Keuning. Door mijn hoofd zongen twee woorden Corina, Corina. Misschien een lied uit mijn jeugd. (Op het web vind ik *Corina, Corina* een levenslied van Arne Jansen.)

Willem Brakman schrijft associatief. Hij heeft geen plan. Hij begint en ziet wel waar hij uitkomt. Vaak komt hij nergens uit. Zijn verhalen meanderen en kennen nauwelijks een rode draad. De verhalen eindigen waar ze zonder problemen door hadden kunnen gaan. Ooit las ik Brakman. De verhalen fascineerden. Ik begreep ze niet. Sombere en melancholische inslag.

Brakman – bedrijfsarts in Twenthe – had een grote produktie en weinig lezers. In de biografie is sprake van oplages van enkele duizenden.

Brakman gebruikt zijn kinderjaren en ook zijn dagelijks leven in zijn proza. Zijn kennissen, vrienden en familie spelen nauwelijks verhuld een rol in zijn verhalen. Enkele karakters zijn gepikeerd, *not amused*. Het deert hem niet. Brakman is arts, levenslang verliefd op zijn moeder. De vrouw van Brakman – Moof – neemt haar Willem zoals hij is; narcistisch schrijver en kunstenaar. Brakman is allergisch voor geluid. Hij gaat zijn eigen weg.

In de bundel *Anna Blaman over zichzelf en anderen*, Meulenhoff 1963 (uit UB Groningen) lees ik enkele essays. Ze schrijft over haar schrijverschap, over erotiek in de literatuur en over liefde en haat. Ze is niet de enige schrijver die over het ambacht vertelt.

Ik koos enkele fragmenten die in mijn beleving van toepassing zijn op het literaire werk van Martin Koster (en van mij). Het boek, net als vele andere boeken, is te downloaden via dbnl.org. Zoek op auteursnaam.

Wie kennis neemt van de biografie van Brakman en van de werken van Anna Blaman heeft een mooie kapstok om diepte in het werk van Martin Koster te ontdekken.

3 april 2020

WAT 'SCHRIJVEN' BETEKENT

Anna Blaman

Voordat ik deze bijdrage[13] ging schrijven had ik de aanpak daarvan al op veel manieren overwogen en weer verworpen. En daaruit kon ik weer eens afleiden wat ik natuurlijk allang wist, n.l. dat het theoretiseren over literatuur me eigenlijk totaal niet ligt. Al wat ik dan ook te berde kan brengen over de roman, de moderne roman, heb ik verworven in moeizame nabetrachtingen over eigen werkzaamheid op dit gebied. En dan moest ik bovendien nog steun zoeken bij de welgeformuleerde meningen van anderen die me daarmee veel, waarschijnlijk ook nog vruchteloze geestelijke inspanningen bespaarden door precies te zeggen wat ik veel minder kernachtig alleen maar had gevoeld en vermoed. Zo dank ik bijvoorbeeld het een en ander aan Henry Miller, die zich in *Reflexions on Writing* uitlaat over het creatieve proces op een wijze die ik bijzonder verhelderend vind. En nu noem ik opzettelijk Miller, al zijn er ook anderen die me mijn persoonlijke verhouding tot het schrijven hielpen definiëren, omdat ik ervan overtuigd ben dat veel misverstanden rondom de moderne roman op te lossen zijn door een duidelijke uiteenzetting van het wezen en de zin van het schrijverschap... en juist in dit opzicht heeft Miller zich met meesterlijke eenvoud uitgesproken. Zo zegt hij bijvoorbeeld: *I am a man, telling the story of his life, a process which appears more and more inexhaustible as I go on*. En dat zegt hij pas na veel dwaalwegen bewandeld te hebben, na veel mislukte pogingen, na tenslotte begrepen te hebben dat mens en schrijver één en ondeelbaar zijn en met dezelfde stem spreken, en zodra het hem lukt zichzelf te zijn en zijn eigen stem te verheffen weet hij ook wat hij te zeggen heeft en hoe hij dat moet doen; en van dat moment af is hij dan ook Miller, met eigen onvervreemdbaar thema en met eigen persoonlijke toon. En dan steekt hij ook nog deze veelbetekenende verklaring af: *What the general reader or the critic makes of it is not my concern. I am not establishing values: I defecate and nourish. There is nothing more to it*. En hiermee is in wezen alles gezegd wat er over de verhouding van de schrijver tot zijn werk en tot de buitenwereld te zeggen valt. Het grote misverstand in de buitenwereld schijnt dus wel hieruit te bestaan dat men de literatuur tegemoet treedt alsof die bij wijze van opdracht geschreven zou zijn. Men vindt er die opdracht lang niet naar tevredenheid in uitgevoerd. De moderne roman is negatief, cynisch en immoreel, terwijl de lezers - in een wereld vol negativisme, cynisme en immoraliteit - juist zo'n behoefte hebben aan het tegendeel, aan het positieve, het durven vertrouwen in mens en toekomst, het moreel schone. De moderne roman, *not establishing these values*, laat de lezers in een barre wereld niet alleen in de steek, maar confronteert hen nog inniger met al wat bar en boos is ... terwijl toch de literatuur zich tot taak zou behoren te stellen (zie hier de opdracht!) een therapeutisch effect na te streven en bijgevolg zou moeten pogen de mens te verheffen in een sfeer die zuivert en veredelt.

Ik heb overwogen of ik het zou ondernemen

13. dbnl.org zoekterm Anna Blaman.

deze behoefte aan het positieve, edele en schone in de roman ter verheffing van eigen innerlijke gesteldheid op z'n waarachtigheidsgehalte te analyseren. Ik doe het maar niet, ik zou toch maar tot de conclusie moeten komen dat hier alleen sprake kan zijn van domheid of hypocrisie. Want wie waarachtig over de corruptheid en de misère van mens en wereld in zit zou toch niets liever doen dan juist met toegewijde aandacht lezen hoe kunstenaars dat zien, en dóórzien, hoe ze eventueel de oorzaken ervan doorzien, en eventueel van een geesteshouding er tegenover blijk geven die voor de lezer uiteindelijk uitzicht zou kunnen bieden op die zo vurig begeerde innerlijke verheffing.

Wat me enkel maar van wezenlijk belang lijkt is te proberen aan te tonen dat het schrijverschap wezenlijk en functioneel niets te maken heeft met de al of niet waarachtige verlangens die willekeurige mensen of willekeurige groepen van mensen er tegenover indienen. De romantische tijd van de schrijvers die zich opvoeders, leraren, geestelijke leiders der mensheil achtten en daar ook naïef voor uitkwamen is voorbij. Wie zich heden ten dage nog in diezelfde directe trant met de mensheid bezighoudt blijkt dan ook in de regel ternauwernood literatuur op te leveren. De schrijver als propagandist van een ideologie houdt maar al te vaak zijn (religieus of politiek) traktaat voor een kunstwerk, al moeten we hier natuurlijk een groot voorbehoud maken ten gunste van hen die nu wel vóór en ná het creatieve proces vervuld zijn van hun zending, en van hun plichten en verantwoordelijkheden daarmee samenhangend, maar die tijdens het schrijven ondanks henzelf enkel maar onbevangen kunstenaar zijn, en in het klimaat van de onbevangenheid blijkt dan ook alleen maar hun preoccupatie, van welke aard die ook mag zijn, de kans te hebben om én moreel én artistiek op een peil van enig belang te worden geconcipieerd. Dus dan gaat het eigenlijk alleen maar hierom; dat men moet kunnen inzien dat er voor de schrijver ten opzichte van zijn werk maar één morele verantwoording geldt, n.l. dat hij ervoor moet kunnen instaan dat hij tijdens het creatieve bezigzijn in een volstrekt onbevangen en volstrekt oorspronkelijke verhouding daartoe heeft gestaan. In verband met die onvoorwaardelijke eis oorspronkelijk te zijn zou ik even in herinnering willen brengen wat Menno ter Braak al heeft uiteengezet in *Carnaval der Burgers*. Menno ter Braak stelt hierin het verschil in levenshouding vast tussen burger en dichter. De burger, zegt hij, gaat uit van vaste normen en waardebepalingen, heeft zijn verhouding tot mensen en dingen eens en voorgoed geregeld, en wel op basis van nut en doelmatigheid. De burger oordeelt en veroordeelt dus vanuit beginselen en opvattingen waarvan hij de geldigheid en de waarde niet meer toetst aan de bijzonderheid van de situatie of het object die aan dit oordeel of die veroordeling onderworpen worden. De dichter, ofwel de kunstenaar, heeft innerlijk niets eens en voorgoed geregeld. Hij blijft 'disponibel', hij ziet dus de mensen en de dingen niet verstard tot de waarden of onwaarden die ze vertegenwoordigen in de burgerlijke visie, maar ziet die juist in hun authenticiteit, hun oorspronkelijkheid. Anders gezegd nog; hij ziet in de verschijning van mensen en dingen de openbaring van hun wezen of in ieder geval iets dat openbarend zou kunnen

zijn voor hun wezen. En deze manier van zien, van dingen en mensen waarnemen en ondergaan in hun oorspronkelijkheid bepaalt tevens de oorspronkelijkheid van de kunstenaar. Het gaat dus, eenvoudig gezegd, om een eigen kijk, die verworven is op grond van een eigen authentieke relatie met de buitenwereld en die blijk geeft van een eigen authentieke innerlijke reactie daarop. En dit heeft weer onherroepelijk tot gevolg dat de kunstenaar over welk onderwerp dan ook een andere toon zal aanslaan dan 'men' doet als daarover· geconverseerd wordt bij een kopje thee. En dat heeft ook onherroepelijk tot gevolg dat de gangbare burgerlijke fatsoensnormen, die in de gemeenschap hun onweerlegbaar belang hebben, in het litteraire kunstwerk vaak worden overschreden. Wie zich daaraan stoot bewijst hiermee eigenlijk alleen maar dat hij geen begrip heeft voor dat andere belang van diep menselijke strekking dat het kunstwerk blijkt te hebben. Immers kunst doorbreekt in haar argeloosheid en vrijmoedigheid de verstarringen in het conventionele patroon van onze burgerlijke samenleving. Kunst, naar haar oorsprong individualistisch als geen andere menselijke uitingsvorm, is het klankbord en tevens de muziek voor het persoonlijke dat in iedere nog niet volledig verstarde mens leeft en dat geen plaats vindt in een wereld waarin alleen gedragingen volgens een vaststaand patroon kunnen worden getolereerd. Kunst is dus menselijk en cultureel een tegenkracht die de individualiteit voor verstikking en de gemeenschap voor verstarring behoedt.

Best, maar verhindert dit alles dan werkelijk dat de kunst, de litteratuur, de moderne roman een verheffende invloed zou kunnen uitoefenen? Natuurlijk niet, het ligt er maar aan wat je onder verheffend verstaat. Niet natuurlijk de goedkope noblesse, de goedkope schoonheid van de Maagden en de Rozen, m.a.w. van een zwijmelen in romantische gemeenplaatsen die zelfs niets met onze leugens, laat staan met onze waarheden van doen hebben. Nobel en schoon is in feite alleen maar de moed waarmee de schrijver niets ontziend, wat wil zeggen zonder zichzelf te ontzien, zijn onderwerp wezenlijk stelt met alle consequenties daaraan verbonden voor eigen innerlijke staat. Of neen, al maakt hij zich het leven niet gemakkelijk door zich in geen enkel opzicht te laten leven, maar door dat helemaal voor eigen rekening te doen, van moed, van zedelijke moed nog wel, is hier toch geen sprake. Hij kan niet anders, en al kan hij dan niet anders, een zedelijke plicht dwingt hem evenmin. Misschien zou het nog het beste zijn om de scheppende activiteit te schatten op een 'acte gratuit', een spontane daad dus waarvan een 'tentation' de drijfveer is en waarvoor geen redelijk motief bestaat; al zijn er achteraf, als de daad eenmaal gepleegd is, motiveringen te over voor te vinden. Dus... voor zedelijke moed behoort hij niet geprezen te worden noch van schaamteloosheid beticht, want - dat behoeft natuurlijk geen nadere toelichting - wat de een als zedelijke moed ziet meent de ander juist voor schaamteloosheid te moeten uitkrijten. Wat hem in de gelegenheid stelt om hart aan hart met zijn preoccupaties te leven en in zijn creatieve werk uit dit soort leven alle consequenties te trekken is zijn volstrekte onbevangenheid. En hij kán dan ook onbevangen zijn daar de buitenwereld,

zodra hij een eigen wereld gaat scheppen, totaal niet meer voor hem bestaat. Of beter, die bestaat alleen nog maar als domein waar hij door 't feit dat schrijven zijn levensonderhoud niet garandeert meestal nog enige plichten heeft te vervullen en dan ook nog als recreatie-oord wanneer hij zijn scheppende werk moet laten liggen om even 'op verhaal' te komen.

Gertrude Stein zegt ergens: *Creation must take place between the pen and the paper, not before in a thought (not in a careful thinking) or afterwards in a recasting.* Ze bedoelt hier dus dat het creatieve proces in feite gelimiteerd ligt in de daad van het schrijven zelf, en dat dit bovendien niet bestaat uit het noteren van een gegeven, dat volledig uitgedacht is, maar uit een ontdekkend schrijven. Voor mezelf heb ik dat weleens iets anders geformuleerd: Schrijven is even onzeker en boeiend als leven; je weet wat je wilt, maar je weet niet hoe zich dat van seconde tot seconde realiseren zal. - En inderdaad, al is dat dan helaas minder treffend gezegd, dat impliceert het ontdekkende schrijven toch ook. De kunstenaar kan oprecht beweren dat hij al scheppend evenzeer iets actief doet als passief ervaart. Het creatieve proces volvoeren en ervaren is wel de meest absorberende en meest bevredigende beleving die me denkbaar lijkt. Op allerlei manieren is de betekenis ervan al gepeild, maar alles wat er over gezegd wordt komt in wezen hierop neer dat de scheppende mens juist daarin zijn diepste bestaansrechtvaardiging vindt. En dat ligt wel voor de hand: hij geeft hierin acte de présence als denkend en te emotioneren individu, gesteld tegenover problematiek en mysterie van het menselijk bestaan... En nu ligt het ook wel voor de hand dat hij bij deze persoonlijke wijze van acte de présence geven precies geen rekening kan en mag houden met opvattingen die hem niet aangaan. En hieruit volgt dan weer logischerwijze dat het wezen van de creatieve arbeid volmaakt in tegenstrijd is met de eis die zo vaak in de buitenwereld gesteld wordt, n.l. dat de schrijver een zekere (morele) verantwoordelijkheid zou moeten kennen ten opzichte van zijn lezers. Elke schrijver van enige betekenis wijst die soort verantwoordelijkheid af (of vergeet die als hij schrijft). Bovendien, hoe zou hij van die verantwoordelijkheid blijk moeten geven als hij die niet afwees? Bijvoorbeeld door rekening te houden met lezers van het type X dat geen lelijke woorden kan verdragen, van het type Y dat nog niet rijp is voor volwassen literatuur, van het type Z dat de ernst alleen maar streng gedoseerd verdragen kan? Neen, hij draagt geen enkele verantwoordelijkheid voor X, Y en Z. Laat hij dat maar overlaten aan die figuren die het altijd voor een ander beter menen te weten, en dergelijke figuren vindt men onder de ware kunstenaars, die bescheiden zijn en eerder vragend en peilend dan decreterend in 't leven staan, beslist niet.

Maar, nu schreef ik al dat de schrijver niets ontziend, wat wil zeggen zonder zichzelf te ontzien, zijn onderwerp wezenlijk stelt met alle consequenties daaraan verbonden voor eigen innerlijke staat. Dat is zijn goed recht; alleen, als hij gaat publiceren scheept hij er toch maar die eerst zo volkomen uitgeschakelde buitenwereld mee op en dan zal hij toch ook maar hebben af te wachten of anderen wel precies zo ver willen gaan als hij. En hiermee, dus met dit publiceren,

begint dan ook eigenlijk pas de zedelijke moed (of de schaamteloosheid volgens anderen) van de schrijver. Want de schrijver weet het, zij het niet als hij debuteert, dan toch daarna, door zijn ervaringen; de buitenwereld zal in de regel niet zover willen gaan als hij; integendeel, die zal hem zijn onbevangenheid, zijn vrijmoedige ernst, zijn overschrijden van de burgerlijke fatsoensnormen betaald zetten door wanbegrip te tonen en dit liefst zo kwetsend mogelijk. De buitenwereld negeert, vaak tegen alle evidentie in, het feit dat hij als oprecht kunstenaar in zijn werk getuigenis aflegt van zijn diepste levensernst en wil alleen maar misverstaan, is het niet uit domheid, dan uit hypocrisie. De dommen weten niet beter of een boek is alleen dan goed of mooi als het de kans geeft om aan de confrontatie met de waarachtigheid te ontsnappen en hen toelaat tot het geestelijk vakantieoord van de illusie. De hypocrieten weten wél beter; die weten dat de kunstenaar zaken in 't geding kan brengen die ze heimelijk van enorm belang weten, maar die ze weigeren in hun beschouwingen te betrekken op grond van een valse kuisheid en een valse sereniteit en uitgaande van conventionele fatsoensnormen waaraan ze zich ook alweer heimelijk niet houden. En zo klasseer ik nu wel, op mijn manier, de lezers die de moderne roman om zijn somberheid, z'n cynisme, z'n negativisme, z'n immoraliteit afwijzen, maar behalve die illusiezoekers en fatsoensrakkers zijn er toch ook nog de kleinburgerlijke snobs; die lezen bijna niets, maar kraken alles wat modern heet, én poëzie én proza... wat dan als bewijs moet gelden dat zij zich niet laten beetnemen (poëzie) en dat zij niet achterblijven met een eigen mening (proza). Ik houd weleens lezingen over eigen werk, waarin ik het steeds meer zo inkleed dat ik zoveel mogelijk algemeen literaire opmerkingen maak en een minimum aan tijd besteed aan dat eigen werk. En dat doe ik zo, niet alleen omdat ik over eigen werk moeilijk theoretiseer, maar omdat die algemene opmerkingen van veel meer nut kunnen zijn voor diegenen onder mijn auditorium die werkelijk ontvankelijk zouden zijn voor de innerlijke ruimtewerking die het effect is van literatuur. Op die lezingen is de vraag 'waarom toch dat negatieve, cynische, immorele in de moderne roman' bijna schering en inslag. Ik heb bij ervaring dat je dan het beste kunt zeggen: 'Noemt u dan eens een boek waarin u dat hebt aangetroffen, want dan kunnen we tenminste gaan praten over feiten'. En toen was er eens iemand die in een poging tot spiritualiteit antwoordde: '*Bonjour Tristesse* van een Franse schrijfster en *Op Leven en Dood* van een Hollandse schrijfster'. Waarop ik repliceerde, met een spiritualiteit daaraan volkomen gelijkwaardig, lijkt me althans: 'Laat ons alleen praten over *Bonjour Tristesse*. De schrijfster van *Op Leven en Dood* ken ik te goed. Zeg het dus maar, wat deert u in *Bonjour Tristesse* van Françoise Sagan?' - Het cynisme. - Maar dan hebt u niet goed gelezen! Mag ik even zeggen waar het om gaat? Het is een cynisme uit zelfbehoud zoals dat wordt bedreven door een uitermate intelligent en frivool meisje. En als dat gevolgen blijkt te hebben die ze niet had voorzien, beseft ze dat het leven dat ze van a tot z meende te kunnen regisseren haar uit de hand gelopen is en dat daarmee ook voor 't eerst in haar jonge leven het verdriet zijn intrede heeft gedaan, een verdriet overigens dat haar menselijk

alleen maar goed kan doen. Gaat het daarom in *Bonjour Tristesse* of niet?- Ja. -
En zo blijkt telkens weer dat alle klagers over alle moderne romans, als ze die al gelezen hebben en niet enkel maar drijven op het algemeen gangbare gemeenplaatsige vooroordeel, niet kunnen of niet willen lezen zoals 't hoort. Uit een werkelijk ernstige confrontatie met de moderne roman blijkt immers onweerlegbaar hoezeer de moderne schrijvers van een welhaast grimmige ernst vervuld zijn en die grimmige ernst geldt bovendien welhaast altijd een preoccupatie van zedelijke strekking - wat wil men nog meer!- en zo staan de zaken niet alleen hier, in domineesland, maar ook daarbuiten, over al onze land- en zeegrenzen. En nu ben ik me bewust dat ik uiteindelijk niets gezegd heb waardoor ik dan zelf de moderne romans van dit ogenblik zou karakteriseren. Mag ik daarvoor verwijzen naar de andere bijdragen? Ik voor mij ben niet zo sterk in het geven van dergelijke literaire analyses en ik zie er ook niet zo erg het nut van in. Alle moderne romans van alle tijden hebben oppositie ontmoet. En daaruit volgt eigenlijk logischerwijze dat die van dit ogenblik ook niets speciaals heeft waardoor die als literatuur die aangevallen wordt ook een speciale en zo mogelijk feilloos karakteriserende toelichting behoeft. Laat me maar besluiten met een mooie leuze: Lees beter en oordeel rechtvaardiger!

Erotiek in de literatuur

Anna Blaman

De mensen hebben het dus in dit opzicht meestal niet makkelijk en we zien dan ook dat de vriendschappelijke vertrouwelijkheid vooral door één feit gekenmerkt wordt; men vertrouwt elkaar het geheim toe van z'n liefdeleven, van het ontbreken of van het bestaan ervan. Dat wil dus zeggen dat men in dit toevertrouwen door de conventie heen breekt om het over de dingen te hebben die het innerlijk raken op een waarachtige en strikt persoonlijke manier... En wat doet nu de schrijver? Ook die heeft het over de dingen die hem werkelijk bewegen, en ook op een waarachtige en strikt persoonlijke manier; met dien verstande dat de dingen die hem bewegen in zijn persoonlijk, dus oorspronkelijk toevertrouwen (wat zou oorspronkelijk anders zijn dan persoonlijk?) niet alleen voor hemzelf van belang zijn gebleven, maar in het kunstwerk zijn opgeheven tot anoniem menselijk belang. En is er ook maar iets dat aan dit toevertrouwen paal en perk zou kunnen stellen? In de literaire vormgeving ervan, in het kunstwerk dus, gelden alleen nog maar de wetten die het harmonisch geordende kunstwerk in zichzelf stelt, gelden dus geen wetten meer die welk taboe dan ook handhaven. Het kunstwerk doorbreekt daardoor gemakkelijk het bekende conventionele patroon van sexuele opvattingen, weet de schijn te ontmaskeren en wezenlijke feiten te openbaren. En dat niet alleen; het voert daardoor de lezer tot

peiling en bewustwording van eigen wezen. Op deze wijze is de kunst (altijd geweest) voorpost van geestelijke bevrijding. Maar u weet; men was en is daar vaak allesbehalve dankbaar voor. Men voelt zich gechoqueerd, wordt boos, wijst af. Het is namelijk gemakkelijker (en voordeliger) de totems en taboes te eerbiedigen en dan maar de katjes in 't donker te knijpen dan te leven vanuit eigen inzicht en voor eigen verantwoording. En het is gemakkelijker om op grond van conventionele gemeenplaatsen precies te weten wat al of niet zedelijk is dan dat consciëntieus voor jezelf uit te maken.
De erotiek in de literatuur choqueert. Er zijn lezers die zich alleen maar op hun gemak voelen als die erotiek niet verder gaat dan tot en met de eerste kus, zoals in letterlijk alle liefdesverhalen in de damesbladen het geval is. Ze willen zich dus wel geïnteresseerd tonen in de (romantische) aanloop, niet in het verloop en in de afloop der liefde. Al wat verdergaat dan de aanloop noemt men al heel vlug pornografie.

(fragment)[14]

14 dbnl.org zoekterm Anna Blaman.

Liefde en haat

Anna Blaman

Wie niet kan liefhebben kan veelal deste beter haten; waar liefde in zichzelf geen overtuigingskracht heeft kunnen vinden wordt dat maar al te vaak opgeheven door het tegendeel van de liefde, door agressiviteit... volgens een al zo vaak bewezen waarheid: Wie zwak staat handhaaft zich met geweld.
En nu is het maar de vraag: op welke manier kan een mens bereiken dat hij sterk staat en niet zo gevaarlijk zal omspringen met de innerlijke balans van de liefde en de haat? Het antwoord is eigenlijk al gegeven: We moeten enorm veel waarde hechten niet alleen aan de menselijke rede, maar ook aan de ontvankelijkheid voor het esthetisch en moreel schone. In de opvoeding vanzelfsprekend. Maar daaraan gaat voor ons volwassenen de zelfopvoeding vooraf. En die zelfopvoeding is nu een uitgesproken humanistisch streven, en daarvan zijn best een paar richtlijnen aan te geven, zelfopvoeding bijvoorbeeld op die manier: Jezelf nooit uit de weg gaan, jezelf durven doorzien, je zoveel mogelijk bewust worden van eigen innerlijke roerselen, en dan met een genadeloze waarheidsliefde verwerpen wat niet deugt, wat vals is, maar al wat echt is, waardevol is volgens onze redelijkheid en volgens onze ontvankelijkheid voor het menselijk schone proberen te onderscheiden en te beschermen, en zonodig, te verdedigen, koste wat kost.
(fragment)[15]

15. dbnl.org zoekterm Anna Blaman.

Keitied

De mooiste tied van mien levent was mien studententied, um preciezer te wezen de eerste tweieneenhalf jaor van mien studententied. Ik studeerde MO-Nederlaands an de Universiteit van Grunning. In ‘t veurjaor veurdat ik an de Grote Kruisstraat begun mit mien studie was de ofdieling Nederlaands democratiseerd. Dat heul onder aandere in dat der veule vergaderd weur (mar daor zaten wij, eerstejaors, niet zo mit) en dat der allent op onderdielen onderscheid emeuken weur tussen academici en MO-studenten.
Die eerste tied was achterof de mooiste van mien levent umdat ze zunder zörgen was. Ik weur van alles gewaar over de Nederlaandse taal en letterkuunde, dee daor wat tentamens over en stortte mij vol overtuging in ‘t vrije studentenlevent. En ok dat was barre leerzaam. Ik zate bij studentenverieniing Vera (veri et recti amici) en bij ‘t dispuut Amabo (daor a’k de betiekenis niet meer van wete). Daorveur was ik tiedens de introductietied, de Kei-tied, in ien nacht van politieke kleur veraanderd. Ik had altied edacht da’k rechts ware (krudeniersgezin, Avro-bode, interesse in handelswetenschappen en economie), mar ‘t weur mij die aovend al gauw dudelijk dat dat nooit echt zo ewest was. ‘t Sprek vanzölf dat vanof die tied mien haoren langer weuren en de broeken spieker. An die mooie tied kwaamp een ende toen Ellen in mien levent kwaamp.

Sjarlefrans 2016-03-08

SJARLEFRANS

Martin Koster

Bitterballen

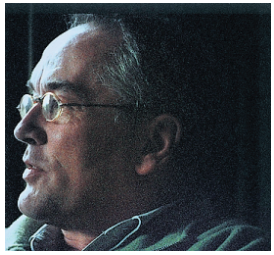

Beste lezer, lieve lezerinne, vandage zulle wij het hebben over bitterballen. Beloofd is beloofd. Jaoren terugge, begun jaoren tachtig, gaf ik een zettien invalles (schier woord!) in een dörp daor ik de name niet van numen zal, mar aj het perse weten wilt: de inwoonders nuumden heurzölf Knoalsters. Ik had daor, op 't Knoal, behalve de wereld leerlings, een koppel fijne collega's. Iene daorvan, een schier maagien van een jaor of dartig, ik bin de name vergeten, gaf Fraanse les. Op een dag inviteerde zij mij in heur mini. Dat scheelde mij een rittien mit de GADO over de K.A.W., de Kielsterachterweg, een weg daor as Route 66 krapan an tippen kan, al is die wat langer en wat vaker bezungen. In heur flattien an ekomen kreeg ik de beloofde koffie. Zij neugde mij niet veur wat aans. Even later begreep ik waorumme. Der kwamen twei heren inzetten. Leden van Vindicat atque Polit. Corpsballen dus. Volk daor as ik as oprecht Veralid niks van hebben mus, al zee ik daor –vanzölf- niks van. Een paar minuten later zee ien van de ballen: 'Vinden wij het bezoek wel leuk?' Ik had dat ballegien toen een triezel verkopen mutten of –beter nog- zo'n ongeleuflijk proletarische trap in de manchesterse broek, dat hij nog dagen last ehad had van zien bitterballen, zeg mar. Zuks bedèenkt een vredelievend mèens as ik later pas. Leider.

Llanbedrog

As student mit een studiebeurs haj weinig te klagen in de jaoren zeuventig. Mar aj vakaantie holden wollen, mussen ie vakaantiewark doen. Lucas Aardenburg lag bij mien volk vlak achter 't huus en dus veur de haand en daor he'k dan ok drei maol mien vakaantiegeld verdiend. Mit 't hemmeln van de fabriek, mit lopende baand wark, mit 't eten van chipolata pudding en nuum mar op. Nooit mit 't bakken van de vissticks, want dat was wark veur de Spanjaarden in die tied. Dat zal vandage de dag dus wel deur Marokkanen of Turken edaone worden. Of 't gebeurt in Oost-Europa.
Mien mooiste vakaantie begun mit 't warken in de varffabriek van Tollens in Assen. Ik warkte daor toen via Randstad, samen mit mien kameraad H. Wij mussen 't grootste diel van de tied varfbussen afvullen. H. was daor niet zo haandig in en vaker as ien keer op een dag leup hum de varve over de vloere en meuk hij grondvarve, die dan weer mit kriet op eruumd worden mus. De chef, de heer Staal (an de haal mit oen kapitaal), zung dan zachies veur hum hen: 'Randstad Uitzendburoho.' Mar goed, wij verleuten de witte wereld van Tollens en gungen op Wales an. Pracht laand, benaam 't roege noorden. En daor, in Llanbedrog, waoras de plaatselijke groevenist barre veule belangstelling teunde veur H., kwamen wij in de kunde mit twei donders knappe zussies, Karen en Gail. Ik kan mij nog altied niet veurstellen dat ik die Karen, die wiedhen de knapste van de twei was (en fotomodel), versierd hebbe. 't Mut wel deur mien poeierige baord ekomen wezen, of der was aans wat an de haand. Mar mooi, mooi, merakel. De vrouwlu vertöllen dat ze gien plek veur de tente hadden en dus stelde ik uut pragmatische overwegings veur um die naost oenzende op te zetten. 'There is always room.' Die nacht en de twei volgende leut ik H. en Gail rustig geworden. Een halve weke later gungen wij mu mar voldaan, zoas dat in de Drèentse streekromans enuumd wordt, weer op huus an. H. gung hen huus en ik mus as een gek hen Gent um mien Vlaamse correspondentievriendin Martine te bezuken. In Gent bi'j mar zo. En mit dat ik een ziedweg van de Pintenweg inslao, zie'k heur staan: een veur Vlaamse begrippen lange vrouwe, die der slim appetijtelijk uutzöt. Blond, mar niet te barre, börsten mar niet te dikke. En wat ze preut was mooi Vlaams. Wij deden vanaf de eerste aovend alles dat man-en vrouwlu doet. En behalve dat leerde ze mij Gent kennen en 't Belgische bier drinken (wat veule mit menare te maken hef). 'Oh, Martine, ie leerden mij duvels drinken.' Binnen een weke wa'k an de tweide vrouwe en 't zul nog slimmer worden, want drei dagen later was ik alweer op weg hen Grunning um mij te wijden an mien taak as Kei-leider, een taak die der in elk geval toe leidde dat eerstejaars Judith mien vriendin worden zul. Mar ik had al verkerige! Die woonde wied weg.

Martine

Ie leerden mij duvels drinken,
kwak, gueuze en kriek lambic.
Mar oen poeske, straffe hendrik, mort subite,
meuken mij doodziek.
Nou zit ik allent mit grolsch te klinken:
't levend zit ja vol tragiek.

Eire

Wieder as Wales lig ‘t mooiste laand op eerde.
Wild en woest en ledig wacht ‘t in de Atlantische
Oceaan.
Op wat eigenlijk? Op een neie regenschoere? Op
weer een stroom laandverlaoters? Op een goed glas
Smithwick ‘s? Op mij?
Overal op de wereld bin’k al ewest. Ie kunt ‘t
zo gek niet bedèenken. Vlaandern, Frankriek,
Duutslaand, Denemarken. Joego-Slaovië
allerdeegs. Mar der is mar ien laand daor a’k wèens
van hebbe, daor a’k morgen weer hen wille.
As mien huusdokter mij vandage vertellen komp
da’k nog een paar maond te gaon hebbe, dan kriej
van mij allemaole de groeten. Dan vlieg ik morgen
mit of zunder Airmiles hen Baile Atha Cliath. En
dan gao’k via Tipperary op de westkust an. Die is ‘t
wiedste vut en ok wiedhen ‘t mooiste. De Burren,
Connemara of Dingle ducht mij zo. En kom mij
niet nao. Kom mij dan niet meer te nao.
Was ‘t mar zowied, dèenk ik wel ies.

Sjarlefrans 2016-09-12

SJARLEFRANS

Martin Koster

Route 66

'tIs een lillijk ende, *Route 66*, de moeder van alle wegen. Hij is krapan 4000 kilometer en löp van Chicago hen Santa Monica. Dizze weg stiet, onder aandere deur de Rolling Stones, bij mij hoge op wat ze mit een lillijk woord de bucketlieste nuumt. Dingen die'k nog doen wille veur da'k de ummer umme schuppe, zeg mar.

A'k ooit hen de Staoten wille, mu'k aans wel anmaken. Eerstens umda'k de jongste niet meer binne en tweidens, ik nume mar wat, umdat in Santa Monica 't huus stiet daor Thomas Mann en de vrouwe woond hebt en dat de barbaren daor rücksichtslos van de bienen gooien wilt.

Ik dèenke, a'k eerlijk binne, dat der van de reize niet veule komp. Ik viene Europa al groot zat.

Psalm 119 is ok een lillijk ende. 't Is de bijname van de Braombargerweg die löp van Karkenveld hen de Braombarg, op de grèens van Drenthe en Overiessel. Wij woonden in die contreien en zodoende bin'k verscheiden keren over die eindeloze weg ekomen.

KAW, de Kielsterachterweg, ie mut der ewest hebben um derover mit te praoten. Ik bin in 1980 een hiele zet mit GADO-busse 'Ter Apel via KAW' hen 't Knoal (Stadskanaal) ereisd.

Was 't lien 78? Dat lig mij zo bij. De KAW, die löp van Hoogezand hen Bareveld is mar 12,9 km lang Waor hew 't over? In die lange winter, van 1980 dus, zat ik 's morgens en nommedags een ure in de busse.

Op de henreize was 't lange duuster op de weg zunder huzen, mar –o wonder- mìt bussehaltes. En lange dat die weg was, blinder. Hol der in de vrede over op.

Mar in augustus was 't zo wied en bin'k begund an Route 66, mien eigen Route 66. Der is gien ontkomen an!

Een ongeluk

‘t Was zomer 1972. Samen mit mien kameraad H. gung ik op vakaantie hen ‘t zuden. Op zuuk naor dat iene rieke Zwitserse maagien dat oens in ien klap uut de zörgen helpen zul. In Arnhem kregen wij een lift van een Oosteuropeaan, die naor ‘t westen uut eweken was. De reize zul tot Keulen gaon. En de reize gùng tot Keulen. Daor vaarde de Opel Kadett (of een aander model Opel) in een donderbuie mit een harde klap tegen een stilstaonde BMW. Ik zate (zunder gordel vanzölf, ‘t was 1972) naost de chauffeur en wus in die paar (?) seconden die der zaten tussen ‘t zien ankomen van ‘t ongeluk en de klap zölf, dat de vakaantie of elopen was mar dat ik ‘t der leventig van ofbrengen zul. Ik bin zölf uut de auto ekreupen en de ziekenauto in egaone. Bloed, bloed en nog ies bloed leup uut mien deur de veurroete lös esneden gezichte. In ‘t ziekenhuus weur ik vlot ehecht en weur vast esteld dat der een stuk of wat taanden of ebreuken waren en dat mien ‘Kieferbein’ ebreuken was. Dik in ‘t verbaand (ikke) gungen wij mit de trein op Arnheim an. Een aordige kerel in dezölfde coupé geleufde niet dat mien verwondings deur een ongeluk kwamen. Ik vuulde der barre weinig veur um hum geliek te geven in zien inschatting dat ik een vechtersbaos was. Ik had wel aandere dingen an de kop.

Twei week later gungen H. en ik mit de trein (!) hen ‘t havenstadtie Harlingen. Op weg hen jongerncamping Appelhof op Ter Schelling. En algedurig gung mij mar ien ding deur de kop: ik wil leven. En dat betiekende toen veur mij: hardlopen (wat van de dokter niet much en wat ok niet al te lekker anvuulde), drinken en benaam achter de vrouwlu an. Ik heb niet aans edaone as hollen, zoepen en achter de maagies anzitten. Nargens was ‘t ok zo makkelijk um an een main veur de nacht te komen as ‘s aovends late op de weg van Midsland hen Formerum. En alles was nog puur natuur, in die Durexloze pre-Aidstied. Op ien van de eerste dagen leupen H. en ik in de naomiddag hen de camping, toen der achter oens ebeld weur. ‘t Was Stieneke, mien vriendin van veur de vakaantie, die’k absoluut niet gebruken kun bij mien plannen veur de nacht. Zij had eheurd van mien ongeluk en wus ok al da’k op Ter Schelling zate.
Ik was van plan ewest heur nao de vakaantie op de heugte te stellen van mien besluut um een ende an oenze wat slepende en niet al te opwiendende relaotie te maken, mar wat mus ik daor op dat eilaand mit dat laive wicht? Wij preuten of dat wij menare de aandere dag weer zien zulden.
En ja heur, de aandere morgen klopte zij op de tente en vreug ze: ‘Kan ik derin komen?’ Dat was deur allerhaande umstaandigheden wat lastig, benaom deurdat iene Judith nog in -hoe za’k ‘t numen- een bepaald zomerse toestaand anwezig was. Jaoren later kun ik derumme lachen, mar toen was ‘t ofgemieterd onangenaam, da’k kan’k oe brommen. An de dag die zo mooi estart was mit Judith, kwaamp een lillijk ende. Dat was mij dalijk dudelijk. En daor kwaamp hiel wat gesnötter an te pas. Mar daorveur was -wus ik- ien goeie remedie: de maagies.

Weken later, op de wal, tröffen Stieneke en ik menare nog een maol of drei. Um in etappes

ofscheid te nemen. De leste keer dat ik heur zag was op een feest bij Karin. Zij zat op nog gien meter ofstaand van een maagien dat mij dalijk fascineerde (alles fascineerde of intrigeerde mij in die tied). Mar 't mag dudelijk wezen: Stieneke veurkwam dat ik an de praot kwam.
Mit Ellen.

Ansichtkaart. Ontwerp Hein Kreulen.

Een lied van de smart

Hoe za'k heur numen? Ellen, zoas zij heurzölf nuumde of Aaltje, zoas heur va en moe heur nuumden. Lao'k heur Ellen numen. Allent al umdat zij zee dat zij vutlopen zul a'k heur ok mar ien keer Aaltje numen zul.
Op dat mislukte feesie bij Karin zag ik heur veur 't eerst. Broene ogen, donker geelachtig vel. Ongelukkig, zo op 't oge. Zij gung vut mit een aander en ik baalde as een bolle. Een week of wat later stun zij veur de deure van mien kamer op de studentenflat. Of zij bijles Nederlaands van mij kriegen kun. Van Henk kreeg zij bijles wiskunde. Ellen, zo had zij de name, had overal verlet van, behalve van bijles. Daor was ik al gauw een keer achter. Nao een paar week kwam zij bij mij wonen, in mien kamertien van 2,5 bij 3 meter. Alles beter as zunder geld in heur nog veul kleinere kamertien in een kraakpandachtig gebouw an de Carolieweg. Zij kwam bij mij en nam alles mit dat zij had: een rugzak, twei verzoorde potplaanten, wat roekerij en niet al teveul goed. En -daor kwam ik dus al gauw een keer achter- veule ellende. Zoveule ellende ha'k zölfs in een Nederlaandse roman nog nooit bij menare lezen. Of 't mus al in *Van de koele meren des doods* van Frederik van Eeden ewest wezen.

De eerste tweieneenhalve zörgeloze jaoren van mien studententied zaten derop. Tweieneenhalf jaor later, op vief december, gung zij bij mij vut. Over die 30 maond mit heur schrief ik nog ies een roman. De titel he'k al, die lien ik van Frederik van Eeden: *Ellen, een lied van de smart*.

Gaoj mit

gaoj mit
t'aovend gaow vurt
wij kriegt de trein en
stapt ienerworens uut en
gaot slaopen in een hotel en
eet in een dik restaurant

ik hebbe gien zin an reizen
slaopen mit oe wil ik niet en
van eten mut ik speien

gaoj mit
t'aovend gaow vurt
wij kriegt de trein en
stapt bij een badplaatse uut en
dan gaow lopen
langs 't straand

ik holle niet van reizen
ok niet van de zee

gaoj mit
t'aovend gaow vurt
wij kriegt de trein en
gaot hen de stad en
wij drinkt een glas of wat

ik holle niet meer van oe.

Glad ies

Achter 't huus was de wieke. Daor leerde ik - zoas alleman- scheuveln achter de keukenstoel. Later scheuvelde ik allent. Op de wieke de Langewieke, langs de Rollepaal (daor a's tot mien vreugde later de complete Wehkamp ofbraanden zul), langs de Moerheimstraote en de Wisseling weer op de Heufdvaort an. De aandere kaante (bij Beute langs) kun ok, mar dat was an de körte kaant. En aj 't lange ende namen, haj eerst de harde oostenwiend tegen en later in de rugge, wat altied een veurdiel is. Ik was nooit een liefhebber van 't zölf scheuvellopen. Bepaold niet. 't Was mij altied veuls te kold mar 't mus van mien moe. Ik dèenke da'k der een kerel van eworden binne. Later zörgden Reinier Paping, Jan Bols en Piet Kleine derveur da'k enthousiast scheuvelloopkieker (en tegelieks chauvinist) weur. Toen de Friezen in de tachtiger jaoren 't scheuvellopen onder de knei kregen en 't dus folklore weur, was 't kieken op de zaoterdag en zundag over.

An 't scheuvellopen van aandern he'k barre veule goeie herinnerings over eholden. Vraag mij niet naor de details. Vraag mij naor de naomiddag dat Piet Kleine gold wun op de 10.000 meter. Ik had gezellig mit wat Grolsch bij de haand zitten kieken en was nog in de allerbeste stemming toen de belle gunk. Wie zat der nou in de vrede niet te kieken? Ik dee de deure lös en zag mien kameraad Anton Klokmann mit de vrouwe onder an de trappe staan. 'Kom derin, kuj mitkieken,' zee ik enthousiast. 'Mitkieken? Waornaor?' vreug Anton, nog in 't trapgat. Wereldkampioenschappen? Waor bint die veur?' zee hij even later toen hij de tillevisiebielden zag. Anton toonde weer ies op zien bekende ongeïnteresseerde maniere belangstelling veur een aander zien levent en liefhebberij. Dacht ik een paar tellen. Toen kreeg ik 't even net zo kold als vrugger bij 't zölf scheuvellopen. Der was wat mit die twei. Anton mit zien ieuwige pette (die hij naor mien idee zölfs bij 't vrijen nog niet afdoen zul) had de kop nog blieker en vraantiger as aans en Anna zat bleu te lachen. Een grote alarmklokke gunk in mij of. Die twei wolden wat van mij. Mar wat in de wereld? En dat ok nog ies uutgerekend op dit moment van grote triomf van Drente en de Drenten. Ik huverde. 't Duurde nog gien half glas Grolsch veur 't grote woord der uutkwaamp. Anton, die in de regel niet veule zee as Anna derbij was, vertöl intied dat hij mij beschuldigend ankeek:
'Iene van oens is verliefd!'
Ik wusse meer as zat en heul alvaste wat neie drinkerij uut de keuken. Dat zulden wij wel neudig wezen. Anton kreeg zien tweide flessien an en gunk verdan. 'En as ie ok verliefd op Anna bint, dan is 't of elopen mit oens bladtie,' zee hij dreigend. Hij had 't over *'t Potloodveugeltien*[16], een blad dat hum en mij nao an 't harte lag, mar daor as wieder gien als te veule belangstelling veur was en dat nou alweer veur 't darde (!) jaor gangs was mit de tweide jaorgaank. Ik kun hum geruststellen, mar mus Anna tegeliekertied teleurstellen ('t valt seins niet bij alleman tevree te stellen in 't levent). Ik kun in alle eerlijkheid zeggen da'k al een hiele zet niet meer verliefd ewest was.
Zölfs niet op Anna.
Wij drunken der nog een paar meer en gungen mit

16. De Pennevogel.

lieverlao langs de Verlengde Studentenlaan[17] op de binnenstad an. Mit gemengde gevulens zoas ik inschatte.
Een maond of wat later, de prunus veur mien huus bluide helderweg, stun Anna onverwachts veur de deure. Allent. Zij vertöl dat bij heur de gevulens nog niet verdwenen waren. Ik kun heur dudelijk maken dat der bij mij ok niks veraanderd was. Mar twei volwassen mèensen mut zuks oplössen kunnen, niet waar? En dus gunge wij mit lieverlao hen boven. Um te scheuveln, zeg mar.

17 Nieuwe Ebbingestraat.

Reckitt's blauw

Roeg tippien laand,
vergeten te ruilen
bij de verkaveling.
Een koppeltien
Lakenvelder koenen
an de vreding.

Een zettien later
zie'k in de dook
allent nog wat zwarts.
In de midden lakens,
hemmel ewast.

Reckitt's dèenk ik,
puuten blauw,
mien moe as ze
's maandags
de wasse
an de liende hunk.

In de dook
heur ik't
zachte beulen
van de koenen.

Onheurbaor
reer ik
mit heur mit.

Dichtertien

Niet wied van oens huus, an De Balk, was 't psychopatengesticht Veldzicht. Daor zaten kerels die niet vertrouwd waren um lös te lopen. Der waren dan ok altied bewakers bij die lui as ze op 't veld warkten in heur broene manchesterse pakken. Later, veule jaoren later, heurde ik dat ien van de grootste Nederlaandse dichters *ever*, Gerrit Achterberg, daar jaorenlaank toe eholden had. Een mèense wet vake de helfte niet.

Zo nou en dan, zeg vief keer in 't jaar, kom ik Vasalis tegen. De dichteres. In Albert Heyn. Ze löp der nog kregel bij veur heur older. Ik constatere dat en pakke wat gerak. Wat mu'k aans? Mu'k hengaan en zeggen heur dat ze zukke schiere gedichten. eschreven hef? Mu'k heur verrassen mit een citaot uut heur eigen wark? Of mu'k hengaan en maken een gedicht over Vasalis in de supermark? En mu'k heur dat dan toesturen? Ik kome der niet uut. Ik doe mar niks.

Zo'n beetien 't eerste verhaal da'k schreve, veur *Oeze Volk* (aans was der niet in die tied), had as titel 'Dichtertien'. 't Gung over een man die zo graag dichter wezen wild had. Zo'n verhaal nuumt ze autobiografisch. Hoe koomt ze derbij?
Toch he'k verscheiden gedichten op mien name staan. Mit een paar daarvan bin'k nog altied barre bliede. 'Pantha rei' (over de Riest) en 'Onder ons' (over de Vaort) en een stuk of wat light verses, bij veurbield 'Vaart mien busse'. Mar daor blef 't zo'n beetien bij, want dichter bin'k niet. Ie kunt ja niet alles mithebben in 't levent.

Onder ons

vissen dreven
dood in't water
de campagne was weer lös
eerpels zeden ie
en ik zage
de eerste rimpels
in oen vel

wij vrijden veule
in die dagen
mar de staank van rötting
bedörf 't mieste
van oens spel

Sjarlefrans 2019-05-13

SJARLEFRANS

Tussen Spier en Wiester

Nargens in Drenthe is stee veur Drèentse poëzie (Veur aanderstalige poëzie ok niet, mar daor hew het hier niet over.) 'Ie liegt het', heur ik oe mit menare zeggen. 'Der bint ja zat bladen & dichtbundels en der is allerdeegs in het Dagblad, rechts naost dit stukkien, stee veur een riempien.
En in Amen of an ien van de Taal-an-taofels heur ie seins klits klats klaander het iene gedicht nao het aander.' Mar dat bedoel ik niet. Ik miene daj mar op een paar steden een gedicht in het wild, op een bredtien of op een mure, lezen kunt.
Of – veule mooier nog– daj waorens een nuvere plek hebt daoras zomar een vars klinkt. Daor wi'k op an. Ik zul het merakel mooi vienden as der in Drenthe een poëzietuun of poëziegoorn komen zul. (Wel kent het olde woord *goorn*, het Nedersaksische zussien van het Angelsaksische *garden* nog?)
Een plek um Reijntjes zien 'Tussen Spier en Wiester' of Marga Kool zien 'Achter oen ogen' of een gedicht van Boerema, Sanders, Nijenhuis of nuum mar op te heuren.
'En waor mut dat dan wel wezen, Koster, dat veurlezen van die varsies?' Mij ducht dat daor plek zat veur is.
In Assen is de Gouverneurstuun een prima plek. Komp daor ok ies aander volk. En wat dachten ie van Mannes? Stoef bij de trein, ok dat nog. En zo kan'k nog wel een toertien deurgaon.
'En bij de hunebedden?' Nee, nooit bij de hunebedden. Ie weet hoe dat giet bij dichters. Die drinkt seins riekelijk. En daor wordt ze nog maller van in de kop.
En dan wilt ze mij op het hunebed klömmen. En dan gaot ze der tegen an miegen. Ik mut der niet an dèenken!

Een merakel mooie plek is het zelden gebruukte vlinten Vasalismonument bij Mensinge in Roden/Roon.
Vrijdag 17 mei, nommedags um drei (3) ure komp daor een mooi koppel mèensen bij menare.

Ik neug oe, leesder, um derbij te wezen. Ie kunt een gedicht veurlezen of lustern naor poëzie. Vergees! Wel wet hef het dörp van Ot en Sien dommiet de eerste poëziegoorn.

MARTIN KOSTER

Panta rhei

Stroom ik
deur de lege laanden
langs Voele Riete, Wildenbarg,
De Rievest en De Kniepe,
droom ik.

In wintertied was ik bried
as Iessel, Vechte,
mar deur ‘t volk
dat alles veraandern wil,
schroom ik.

‘s Zomers
komp ‘t water
niet meer tot an mien lippen.
Ik hale Möppelt, mar vraog mij of:
stroom ik?

Ik stort mij uut
in ‘t Diep.
‘t Heden gledt in ‘t verleden,
alles giet veurbij,
stroom ik of droom ik.

VIEF JAÒR ROET.

old ZEER

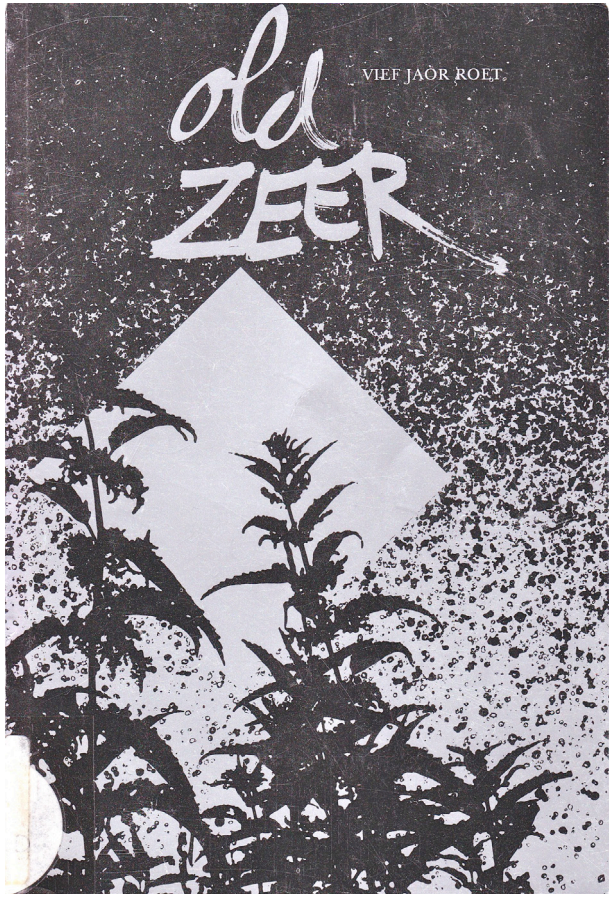

Roet

Midden jaoren zeuventig gung ik hen ‘t Nedersaksisch Instituut an de Westersingel um colleges te volgen van de latere perfester Hendrik Entjes, van doktor Geert Kocks en nog later van de hiel veul latere doktor Fokko Veldman. Gezellige en butengewoon leerzame colleges waren dat van Entjes. Ik wusse niet dat der zoveul eschreven was in ‘t Nedersaksisch (‘t Drèents niet uut ezunderd), en zeker niet dat der zoveule goeds eschreven was. Kocks bracht oens ‘t Middelnederduuts bij. Fokko Veldman wol mit oens gangs mit een bloemlezing uut de Grunniger literatuur en toen dat wat vastere vörmen annam, mit een bloemlezing uut de Drèentse literatuur. Daorveur zette ik de eerste zeuventien jaargangen van *Oeze Volk* op fiches. Slim vervelend wark, mar umdat ik ‘t niet altied tugen kun, he’k der hiel wat van elezen. En dat bracht mij, op die gedèenkweerdige maandag 19 meert 1979, nao ‘t zoveulste stark bekörte college, op de veur Drenten uutzunderlijke gedachte um te komen tot een letterkuundig tiedschrift. De anleidende woorden bint espreuken in café de Slingerij an de A-weg. Café de Slingerij, deur Anton (Klokmann) en mij naor analogie van Jans Druppien um edeupt in Hendek Druppien. Wij (een man of zeuven, achte) die oenze moederspraak niet vergeten wolden, Fokko die een bulte te vergeten had, Hendrik E., de Indiaan, Dirk de Rijke en veule, veule aandern zaten daor. Wij um de aandere weke, de aandern wat vaker.
‘Der zul een literair tiedschrift in ‘t Drèents komen mutten,’ zee ik tegen Anton, *‘Oeze Volk*, dat ken ik nou wel.’
‘Dan muw op stee an de slag,’ zee Anton mit een voortvarendheid die mij van hum hogelijk verbaosde. En hij gung verdan: ‘Kom mit naor mien huus, dan begunne wij votdalijk.’
Die naomiddag, aovend en nacht weur de eerste *Roet*, ‘t tiedschrift daor Drente nooit op ewacht hef, bij menare bedacht. Inclusief de name (ik bin gek op ‘t bedèenken van namen) en de VVV (de geachte redaktieleden Vosbargen, Vlintenhouwer, Voestbiel). Diezölfde weke, op vrijdag 23 meert, gungen Anton en ik hen Hendek Druppien. Um ‘t eerste nummer te vieren. Hendrik E. was der ok. Wij verkochten hum ‘t eerste nummer en kregen binnen een paar minuten oenze eerste recensie: ‘te tonterig uut egeven, waorumme bi’j niet bij mij ekomen?’ Hij was de man mit centen, dat wusse wij ok wel. Mar wat zul der van een anarchistisch blad as *Roet* terechte komen wezen, as ik veur de financiering votdalijk bij Hendrik an eklopt hadde? Dan was ‘t ja nooit wat eworden mit dat bladtien van oens?!

Hierna volgen bijdragen van Martin Koster – onder schuilnamen – aan de eerste jaargangen van *Roet*; ontleend aan de jubileumbundel *Old Zeer*.

Komplot

Berend van de Brink

Vao, Moe en ‘n zeuntien. Ze woonden in ‘n darp waor as der in Drente nog zoveule van bint; ‘t was wal ‘n aold darp, maor aole huzen en zowat hen stunden der niet meer. ‘t Zeuntien was mettertied studeren gaon in ‘n vak waoras de mieste Drenten gien verstaand van hebt, wat aj ze niet kwaolik nemen kunt, vanzölf. Vao en Moe deden belangriek en zegenriek wark. In ‘t darp, maor ok daorbuten. Ze hulden ‘n bladtien in ‘t èende veur bejaorden in hiel Drente. En dat wazzen der hiel wat, want in ‘t lopen van de tied hadden ze wal meer as dreiduzend leesders kregen. ‘t Bladtien zag der goed uut, dat moet zegd worden, al vunden paartie meinsen dat ‘t mangs wal ‘n beettien dikker mug, en dat der wal ‘n beettien meer tekst in staon kun en niet zoveule advertenties. Maor Vao en Moe wussen dat aj makkelker an advertenties veur dreiduzend leesders komen kunt as an stukkies. En ze wazzen der groots op dat ze gien ‘subsidie’ kregen, maor heur zölf in staand holden kunnen. En dat was al hiel wat vandage an de dag.
‘t Bladtien, dat ze ‘*Under menare*’[18] nuumd hadden, weur dus goed lezen. En dat was te begriepen. Want der stunden veul moppige verhaalties in, en aordige gedichies, of verhaalties waor as de miesten traonen van in de ogen kregen. En as der mangs nog aander wark instuurd was hul Vao dat der mooi buten, want hij wol zien leesders niet kwiet. In zukke gevallen was ‘t maor wat makkelk dat aj de ienigste redakteur wazzen. In stukkies die der - naor Zien idee, vanzölf nog net mit deur kunden, leut hij mangs ‘n zinnegien vut of veraanderde hij de titel, en och, dan kun ‘t der wal in, want hij wol zien schrievers niet kwiet. Under bedrieven was ‘*Under menare*’ al ‘n jaor of twintig worden, en zowat gien meins die as der wal ies over dachde hoe of ‘t gaon zul met ‘t bladtien as Vao en Moe uut de tied wazzen. ‘t Zeuntien zul later ‘t bladtien wal overnemen, weur der wal ies zegd. Nou wordt der zoveule zegd, maor dat was zo gek nog niet dacht. Want ‘t zeuntien was al drok doende west umme ‘n hiele bult aolde woordties en uutdrukkings op te schrieven, en dat vunden de bejaarden mooie kost. En dan is zuks daankbaor wark. En dat was al hiel wat vandage an de dag. Misschien dat de jongkerel niet zo slim veul verstaand had van ‘t opmaoken van ‘n bladtien, maor dat zul zuk wal redden .
Der mus ok ait ‘n mooie grote foto op ‘t bleud. Iets uut mooi Drente of zo wat hen, dus dat wazzen miest zunnige of winterse landschappies (net naor wat de tied van ‘t jaor was), aolde boerderygies of biesten in ‘t Dreinse laand. Dat vunden de miesten van de bejaorden prachtig, want al die nymoedse dinger op ‘t bleud, dat kun niet, vanzölf, daor hadden ze gien verlet van. ‘Bejaorden moet in heur verleden leven blieven kunnen,’ zee Vao ait, en Moe stun hum daorin by. De inhold van de grappige verhaalties en gedichies, en wisse van die waor as de miesten stilliek van lippen mussen, was daor ok bij anpast. ‘t Speulde allemaol in vrugger tied, de herinnerings wazzen niet van de locht. En der wazzen wàt schrievers by die ait maor deur gungen met opschrieven, umdat ze dat zo prachtig vunden, en dat dan opstuurden veur Vao zien bladtien. Benaom iene die ait schreef under de

18. *Oeze Volk*. Bart & Martha Veenstra (Hadderingh) en zoon.

naam R.R. Bijl wus van gien opholden. Hij hadde der ok al veule van bundeld en uutgeven, en ‘t weur nog goed verkofd ok. Der was ok wal ‘n goeie schriever vanzölf, maor die stuurde zien wark niet meer hen Vao, die as ok niet wus hoe of dat feitliek zo komen was. Die schriever kun wal ‘n bundeltien van zien wark uutgeven kriegen bij ‘n spesjaol fondsien van ien of aandere universiteit zodat ‘t daor net leek of ze weer ‘n bult wark daon hadden. Kun e jao mooi vallen under ‘t materiaal van de wetenschup. En vao kun zien eigen stukkies ait nog an de kraant kwiet as e te veule schreven had um allemaol in ‘*Under menare*’ ‘n stee te geven.
Ze hadden wal ies zegd tegen Vao dat as e der maor ies mit hen aandere streken mus, daor woonden jao ok bejaorden die as zien bladtien slim waarderen zulden. Hij kun hum toch ansluten by aanderen in brieder verbaand, daor kunden ze veul van leren, weur der wal ies tegen hum zegd . Maor Vao mus daor allemaol niks van hebben. ‘Wij hebt an oes eigen Drente zat genog,’ zee e dan, wy hebt ‘t toch gezellig under menare, niet?’

Roet 79-1

Terugge

E. Vandriest

'Ik mut morn hen de groeve, mar ik mag starven as ik wete waor de kaorte bleven is.' Mit grelle oogies keek zy my an, mar ik wus ok niet waor zy de kaorte laoten haar. Ik was nog mar een half ure by heur en wus nou al al 't nys van de mèensen waor zy verslag mit haar (slim veule wassen dat der niet). 't Gung niet goed mit de mèensen, dat was my wal dudelijk worden. (Mit heur gung 't aans ok niet goed.) Zy haar praot over 't malheur van naobers en kuundegen. Over heur femilie preut ze niet: die preuten wal over heur. En my. Benaom over my.
Eerst haar ik der veur zörgd dat zy (ze mienden Johanna) niet meer by de femilie kwam. En doe was ik vutgaon hen een aander wief. "t Is een minne', weur der by zegd. Ze mienden my en niet Tineke, daor ik nou by was.

Waorum was ik nao zeuven jaor weer ies hen Johanna gaon? God mag 't weten. Ik vaarde der zo hen in mien Mercedes: de Riest over, 't loeg in, 't heem op. 't Huus was niks veraanderd. De hof lag der nog net zo. 't Leek allent of 't der wat havelozer uutzag, mar daor was ik niet wisse van.
Ik dreide 't ansluutsleuteltien um, dee de deure lös, en aorzelde evenpies, hiel evenpies mar. Ik kreup uut de kaore, dee de deure dichte en stun doe midden maank heur en mien deure. Mar ik aorzelde niet meer. Of toch nog, evenpies, doe ik op de belle drukte? Ik stun veur de deure en wachtte op de dinger die gebeuren gungen. Ik markte dat ik 't sleuteltien nog in de haanden heul en dee 't votdalijk vut. De deure gung lös en daor stun .. . Johanna. En ik stun veur heur.
'Johanna,' zee ik, 'ik was toch in de buurte en dachte "kom, ik gao ies by Johanna an"'. Ze keek my an en zee: 'Kom der in.' Dat zee ze: 'Kom der in.' Wieder niks. Ik gung 't huus van Johanna in. Heur huus, mien olde huus. Zy dee de deure dichte. Ik kun niet terugge.

'Hy hef hum te kört daon,' zee ze zachies, 'ze vunden hum op de deel. Hy haar der al dagen hangen.' 'Arme keerl,' zee ik, 'hy hef ok niet veule geluk had in zien levend.' Zy nikkopte en keek hen buten. Daor was 't geluk ok al niet te vienden.
't Geluk was betuun in dizze dagen.

Zwiegend hung zy mien jasse op. 'Gao mar hen de kamer, dan maak ik wat kovvie.' Ik leup de gang deur en gung de kamer in. 't Was of ik zeuven jaor terugge gung in de tied. Der was niks veraanderd. Zölfs oeze foto stun nog op de zölde plek op 't waandrek. Ik gung zitten en vreug my of waorum zy alles zo laoten haar. Waorum haar zy mien spullegies niet in de asemmer smeten, waorum haar ze de boel niet verbraand, waorum haar zy de deure lös daon?

'Waorum is hy niet by my kommen? Hy haar toch mit my praoten kund?' Zy haar geliek: zy haar de ienigste west waar hy mit praoten kund haar, mar ze haren menare zo lange niet zien.
'Daor is de kovvie.' 't Klunk of ze bliede was. Bliede mit my? Ik kun 't my haoste niet veurstellen dat zy bliede weden kun. Bliede dat iene terugkomp, die beter niet terugkommen kund haar. Zy langde my

de kovvie an. In ‘t schötteltien zat haoste nog meer kovvie as in ‘t koppien.

Ik drunk en underdoems keken wy menare an. Johanna,’ zee ik, ‘hoe is ‘t mit oe?’ “t Hef wal ies minder west,’ zee ze zachies. Veur ‘t eerste maol kun ik heur goed bekieken. Ze was old worden. Zul ze dan zo veule verdriet had hebben deur my? Haar zy dan toch nog zo veule van my holden of haar zy gewoon niet over ‘t allent weden kund? Zwiegen. ‘t Wás ja zo muilijk um nao zeuven jaor wieder te praoten. Wiederpraoten? Kun ik niet beter weer vut gaon en net doen of ik niet by heur west haar? ‘Nog een koppien?’ ‘Geerne.’ Ze leup hen de keuken en kwam een minuut of wat later terugge. ‘t Leek wal of zy reerd haar. Heur ogen glaansden. Heur nuvere broene ogen, waor ik glad veraldereerd van west haar doe ik heur veur ‘t eerste maol zien haar. Ik drunk mien kovvie. ‘t Schötteltien was dreuge. Johanna leup hen de dreitaovel. Zy kreeg een plate uut ‘t waandrek. “t Was ja mien va. Ik kun vrugger zo goed mit hum overweg.’ Ze begunde te reren. Wat mus ik doen? Kun ik heur wal troosten? Zul ‘t niet gevaorlijk weden um zuks te doen?

Der klunk örgelmeziek van Händel deur de kamer: mien liefste meziek. Ze dryde heur umme en zee: ‘Wat heb ik dizze plate vake dryd.’ Ik begreep heur. Der was gien meziek die zoveule troosten kun as dizze. Johanna gung zitten en begunde te vertellen. ‘t Gung over de mèensen uut ‘t dörp. Ik lusterde en heurde de olde verhalen. Daor was der een poppien kommen, die en die wassen trouwd en die wassen uut de tied kommen.

Ik haar gien kaorte kregen, schoonwal ik goed overweg kund haar mit Johanna zien va. Mar ik heurde der ja al jaoren niet meer by.
‘En,’ zee Johanna, ‘morn is de groeve van iene die y goed kend hebt. ‘ ‘Wel is dat?’ vreug ik. ‘Mien va,’ zee johanna, ‘ik zal oe de kaorte zien laoten.’ Zy leup vut, mar kwam een minuut of wat later pas terugge.

Roet 80-1

Achter heur stemme was zy dieper as my bybleven was

Meine Roswinkel

Heur woorde klunken nog in hum nao, doe hy al weer thuus was en de wereld vergeten wol.
‘t Bier stun klaor in de koelkaste en een glas is zo ummespuuld. Wat beverig gung hy zitten in zien te grote dryzitsbaank. Hy nam een slok en begunde nog harder te beven. Opbuten heurde hy volk lopen. Ze zullen toch niet nou al? Mar nei, ‘t volk leup deur, gelukkig. Hy mus ‘t eerst an tied hebben um nao te denken. Wat zul hy zeggen?
Ze zullen ‘t uutpraoten vanaovend, dat was al lange ofpraot. Wat der nog te bepraoten was, wus hy al niet doe hy der hengungen nou achterof al hielemaole niet meer. Mar goed, hy was der hengaon. Ze haren praot over de femilie, de naobers en aandere teut. ‘t Leek krek of der tussen heur beident nooit wat west haar. Ze kenden menare haoste niet meer. Hy haar hum de hiele aovend niet op zien stee vuuld. Der zat algedurig wat an hum te vreten. Hy was heur kwiet, dat was dudelijk, mar hy kun der nog niet goed over.
Hy kreeg nog mar een pilsien. Hy kun ‘t der nou nog van nemen. De radio dryde hy an. Hy kun niet over de stilte nou. Plezèerig was dat, klassieke meziek.

Doe de tillefoon gung, wus hy wel belde. Hy begunde hum kwaad te maken. Kun hy zölfs op dizze - leste - aovend niet allent mit heur praoten? Jao, ‘hy’ was der en ‘hy’ zul zo wal vutgaon, heurde hy heur op de gang zeggen. Hy weur nou echt roeg in de kop.

De radiostemme vertelde hum dat hy krek ‘t konsert veur twy vrouwluu in d-moll heurd haar. ‘t Zul hum een zorge weden. Hy mus naodenken, mar kun der niet toe kommen. Hy beefde en kun mit muite een slok hen binnen kriegen. Ze kwam der weer in en zee dat heur moe opbeld haar um te vraogen hoe ‘t mit heur gung. Ok dat nog. Liegen! Daor haar hy hielemaol de pest an. Wat zag ze der aans nuver uut in heur zwarte klied. Ze gaf heur veul meer de tied um heur mooi te maken as doe ze by hum was en mar antrök wat heur veur de haanden kwam. Mar hy was dan ok mar een keerl. Hy zag inienent die aandre vrouwe, mit heur lietse bössies, een keerl haoste, ‘t soort vrouwe daor hy op völ, haorscharp veur hum.

Ze zulden nou zo wal kommen um hum te halen. Dat was mar ‘t beste ok. Hy kun ja niet wieder zo.

Doe hy der an dacht dat zy mit heur hen bedde gaon zul, weur hy zo hellig as hy nooit van zien levent west haar. Dit mug niet, dit kun niet. Hy kwam in et èende en leup op heur of.

Zien haanden deden nog zeer, doe de belle gung. Hy leup hen de veurdeure, dee die lös en zag doe dat hy nog bloed an de haanden haar.

Roet 81-1

Vrömde veugel

Meine Roswinkel

'Rust nou mar uut,
y hebt oen stried streden.
Y hebt 't met veul moed daon.
Wel kan begriepen wat y hebt leden?
Wel kan vulen, wat y hebt deurstaon?'

'Der komp ok weer een vrouw vry,' zee mien maot Gezienus, die 't ait zo nuver zeggen kun en de leste tied ok zo dat y eerst niet wussen wat hy now persies miende. 'Hoe zo?' vreug ik hum. 'Och,' zee hy mit een vrömde klaank in zien stemme, 'Adrie wil van de man of.' 't Klunk my as meziek in de oren. Adrie wol van de man of, mar wat veur Adrie miende hy eigenlijk. 't Kun my nog heun ofgaon as hy Adrie Veen miende, want die kende hy ok. 'Wat veur Adrie,' vreug ik, zo rustig meugelijk. 'Adrie Datema, vanzölf,' zee hy, mien maot, mien beste vrund. 'Wel is dat?' vreug ik, teleursteld en toch neisplichtig. Gezienus keek op zien horloge en zee: 'Dat zal ik oe een aander maol nog wal ies uutstukken. Ik mut nou vut, want ik hebbe um vief ure mit iene ofpraat.'
Dat was veurige maond en Gezienus haar al weer wekenlang veur de klasse staon en niks meer van hum heuren laoten. De schoele, waor hy an warkte, mug gien name hebben. En dat was mar 't beste ok. Een schoele mit leerlings mit namen as: Stokebrook, Smalbil, Snitjer, Gengler, Nobbe, Podde, Snier, Schandelaar, Knip, Klap, Schrik, Zuur, Luis, Siepel, Wubs, Uchtman, Rotman, Hoppentocht, Grauwelman, Kor, Mein, Vietje en Modderman, dat kun nooit veule weden. Dat haar hy van begun of an al dacht en hy haar geliek kregen. Gruwelijk geliek, jammer genogt.
Hy stun in een vienkelonie, niet wied van 't knaol - in een vienkelonie is niks wied van et knaol - half achter, half naost 't gemientehuus en achter 't kulteriel centrum dat een name haar. Um kört te gaon: Gezienus stun daor veur de klasse. Niet um 't volk wat te leren, mar um ze van de weg te holden. Zuks gebeurt seins en hy haar hum der al vlot by deellegd.
Ikzölf haar 't drok mit 't regelen van allerhaande zaakies die 't beste niet op pepierkommen kunt en haar gien tied um hum ies op te zuken. Zölfs een tillefoontien kun der niet van of, umdat de PTT 't beter vunden haar um my niet langer gebruuk maken te laoten van ien van heur vlotste kommunikaosiemeugelijkheden. Mar dit kan gien ekskuus weden! Ik wus dat hy 't heufd krapan boven water hollen kun op die schoele, mar ik gung der niet hen.
Veurige weke weur der beld. An de veurdeure. 't Was een ure of tiene 's aovens. Ik mus nog op 't jak um een paar dinger te regelen, mar dee de deure toch lös. Der stun een onbekend vrömmes van zo'n viefentwintig jaor veur de deure. 'Hallo, ik bin Adrie,' zee ze, 'en ik komme mit een bosschup over Gezienus.' Ik schruk der van en vreug, doe 't tot my deurdrongen was, wat ze zee, of ze der inkommen wol. 'Dat pröt wat makkelijker,' zee ik, umdat my aans niks in 't zin scheut. 'Gezienus is opneumen in Port Natal,' zee ze, doe ze - uut heurzölf- een stoel vunden haar. 'Ze hebt hum gister vunden an de Drèense Ao. Hy stun der as een blauwe reiger, tot an zien knyen in 't water. Hy mut der slim lange staon hebben.'

Roet 81-2

Dodenbreestraat

Marga Kool

Dit bint de straoten
waor ter wereld
mit dezölfde aosem:
tocht trekt um de dooie hoek

deuren verschoeft van haoste lös
naar haoste dichte
alle geluud is naoklaank
van het vallen van het doek

dit bint de huzen
daor aj zomar in kunt lopen
en daornao nooit meer uut zult gaan
een wekker is um even
aover half negen blieven staon
stoelen die weerstaand beuden
ligt evloerd

op taofel an-eslagen koppies
mit nog thee
een beker mit een barste
daorin de leste melk verzoert

Roet 82-3

(Variant van Martin op Jodenbreestraat van Marga Kool)

De Haomels

Meine Roswinkel

By oes op 't darp hebt ze een sikkefokverieniging: De Haomels[19]. De name van de verieniging is dubbel fout (schoonwal?), mar gieniene van de verieniging steurt hum daar an. Alleman die vrugger ies een sik an de stik had hef of een schaop staon wus, is lid van de verieniging. Ze hebt dik dartig leden en benaam 't bestuur is daor groots op. Dizze bokkerieders, zoas ze seins nuumd wordt, bint al jaoren gangs mit 't fokken van belangstelling veur 'sik en schaop'. Ze doet dat miest in kaffee "t Kliekje'. Gieniene wordt gewaar wat ze daor mit menare ofpraot. Ik heb wal ies heurd dat ze benaam menaars 'sik en schaop' priest. Over malheur van heur dieren wordt niet praot. Meer weet ik der jammer genogt ok niet van.
Der wordt op 't darp veule praot over dizze duustere verieniging en ik wol oe daor nog wal meer van vertellen, mar mien sikken mut neug voerd wodden en ('t kan vrömd gaon in de wereld) mien drent hef krek een laompien kregen.

Quod erat demonstrandum (wat der bewezen worden mus)

1) Potensie betiekent 'vol macht'. Haomels hebt gien macht meer en toch hebt zy 't by oes op 't darp veur 't zeggen in de sikkefokkery.
2) Siep, schaap en scheuper. Dat hef west. Niet by oes op et darp.

Roet 82-3

19. Haomel: gecastreerde geitenbok. Verwijzing naar de Schrieverskring.

Veur mien roeten

Meine Roswinkel

veur mien roeten
ontkomp my niks
mien wil
vertel ik wel

naor mien haot
luster ik niet
hollaands is een dialect
daorin praot wordt
aover meinsen die oppervlakkig bint
een hollaands oor
wordt vry elaoten

de harde lettergrepen
gooi ik vut
nao ‘t helder
tiedstieden durend
geschrouw in ‘t openbaor

wat ok ‘t hollaands niet
töt zien trommelvlies
deurdringen laoten kan
kom y dan wel an de weet
deur mien lopen
mien praoten

Roet 83-4

(Persiflage op *Achter oen ogen,* een gedicht van Marga Kool.)

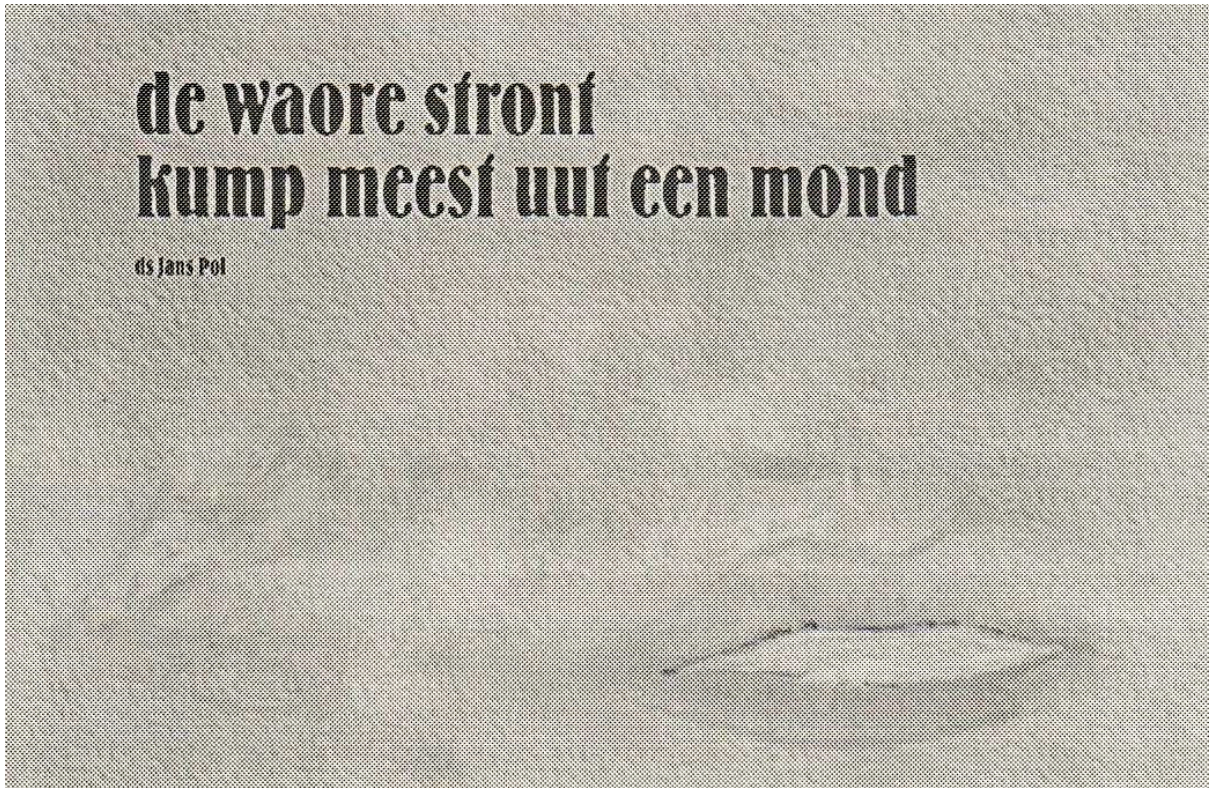

Ansichtkaart. Ontwerp Hein Kreulen

Old zeer, vief jaor Roet

Wy schrieft maandag 19 meert 1979.
Twei studenten Nederlaands, Martin Koster en Ton Kolkman, zit in Grunning by menare. En wat begunt as onvree over de Dreinse schrievery, löp oet op menare opneien: zy viendt dat der neug ies wat daon worden mut an 't anfietern van de verzoorde Dreinse letterkuunde die as vaoke niet wieder komp as 'siep, schaop en scheper'.
Al in de eerste nacht daorop staot de mieste dinger van wat as ROET nr. 1 worden zal, op pepier. En op vrydag 23 meert is daor inienend ROET. Stensild. Want zölfs twei studenten mit heur beident hebt nog gien geld. En dan? Hen de kraanten der mit! En die lu daor in Assen! Um 't wat singelier te maoken hebt de twei baandrèkels drei naomen anneumen, dudeliek schoelnaomen. Waor as 't um dreit in 't 'Veur de leesder' van dat eerste nummer, is veur heur: 'As *Oeze Volk*[20] d'r niet west was, was ROET d'r nooit kommen.' Laoter wordt, benaom oet de kraanten, dudeliek, dat as gienien de spot en tegelieks ok waarheid daorin zet, behalve misschien Gerriet Wilms in 't *Maandblad Drenthe* van juni/juli 1979.
De Drents-Groningse Pers reageert op 30 meert 1979 mit 'n vierkolomskop: '*Jaag redactie Maandblad maar de provincie uit*'. Chapeau (bovenkop): '*Nieuw tijdschrift - op bres voor dialect - levert felle kritiek*'.
Veur de twei jongkeerls betiekent zuks op dat ogenblik nogal wat: dat zy zukswat veur menare kregen hebt! *De Leeuwarder Courant* van 7 april 1979 röp in 't Fries: '*Roet yn it Drintse iten*', en nuumt de bydraogen 'studintachtig'. Gerriet Wilms in 't *Maondblad* viendt dat as der in ROET 'geestig wordt afgerekend met de manier waarop tot nu toe Drentse schrijvers schrijven, in "*Oeze Volk*" en dit *Maandblad*', en daankt veur 'de broodnodige variatie'.

't Eerste nummer spirreweert um hum hen, en wat as 'n klap mitkreg bint *Oeze Volk* en zien schrievers, 't (Drents?) Geneutskup, de Unie van Utrecht, 't kolonialisme van 'de Hollaanse heren' ('hwat oàn de lette kant' zeg de Leeuwarder nog), 't kulturiel beleid van de pervinsie, Oveiner griffermeerdheid, Roel Reyntjes, en de Bartje-kultuur. Zölfs stiet der al 'n echt gedicht in! Dat spirreweren gebeurt deur parodieën en sarkastiese verhaandelings. De bladzieden bint niet nummerd, maor törfd . ..
Zo'n hiel dudeliek 'pergramma' hef ROET dan nog niet. Teminnend niet op pepier. Maor in de mieste 'Veur de leesder'-s van de laotere ROETS stiet ait wal wàt daorumtrent, en aj dat dan optelt krieg y wal 'n soort 'begunselverklaoring'. Dat ROET 'n echt tiedschrift worden zal weet de jongkeerls op dat moment achil nog niet. De verkoop van 't eerste nummer löp niet mal, de reaksies kunden wal minder. En opfokt deur dat 'sukses', besluut de twei jongen 'n tweide nummer te maoken .

In dat tweide nummer staot ditmaol 'echte' gedichten, zölfs - zo as 't lieken mut - in 't Grunnings. Ok 'n stukkien teniel wat as by wieze van priesvraog deur de leesders ofmaakt worden mut, en zölfs al drei 'echte' verhaolen! Of dat allemaole ok wat veurstelt mag de leesder zölf oetmaoken, maor 't is in elk geval wat aans as wat

20. Dialectperiodiek

der miesttieds schreven wordt in Drente. Van boetenof döt ok al Roel Reyntjes mit an. ‘t Bleud is aans worden en gef de ‘under menare’-mentaliteit an: Drente is ‘n eilaand, mit ‘n oase van maor ien palmpien op de stee waoras zo umtrent Assen liggen mut. Maor veur de rest is de satire aordig minder worden.

Mit nummer drei giet ‘t veur oes gevuul wat mis, ok al bint der weer twei ‘van boeten’ die as mit an doet: Peter van der Velde en Jannie Noest-Boerema. Der is wal weer wat meer satire, maor wy hebt dudeliek minder te schrieven. De lösse flodders die aw nog hebt laote wy oes dichtertien (‘Zeg Oes Dichtertien’) zeggen op de achterbinnenkaant van ‘t bleud. Wat as töt nou an toe zo bleven is. Daorum beslute wy um die lu, die as volgens oes van importaansie weden kunt veur de Dreinse letterkuunde, te vraogen as vaste mitwarker. Dat wordt dan Peter van der Velde, Gerard Nijenhuis, Marga Kool, Hans Heyting en Jannie Noest-Boerema. Disse lu komt ait by menare as der weer ‘n ny nummer komp. Ze bespreekt heur bydraogen, verbetert die as ‘t nog even beter kan, en elkenien is bliede dat as zy vryoet zeggen kunt wat as ze der van viendt. ‘t Blek as dat dàt de grote weerde van heur byienkomsten is. Vanof dan laot Martin en Ton as redaksieleden - dus niet as schrievers! - heur schoelnaomen vut.

Volgens ‘t ‘Veur de leesder’ van nummer vier, zal van dan of an de naodruk liggen op letterkuunde (dus niet meer op satire). Alle nummers zult veur ‘n groot gedielte gaon over ‘n bepaold temao. Ok in dat vierde nummer stiet Drentes eerste en töt nou an toe ok leste komputergedicht, van Jacob Neuman (= André Weitenberg): ‘Overmaat?’, en begunt de eerste serie te lopen: ‘In oeze Dreinse dichterstuun - ‘n kursus Dreins dichten’, deur ‘Drs. A. Holting’. De satire is dus niet hielemaole vut, want disse serie nemp de wieze waorop as Dreinse dichters dicht, beheurliek op de hak. Benaom de leden van de Drentse Schrieverskring van doedertied, trekt heur dat beheurliek an. Zy mient dat as ROET allent maor tegen hèur antrappen wil en kan, zunder daor zölf wat tegenover te stellen. Zuks heurt de redaksie dan niet persoonliek, maor via via en via geschrief in kraanten. ‘t Is jammer as dat ‘de’ Dreinse schrievers (der bint gelukkig ok oetzunderings) heur töt an vedage an de dag toe allent maor anvallen vuult deur ROET. Zy hebt nooit zien wild dat as alle kritiek - verpakt in parodieën, ‘komiese’ verhaandelings, allegorieën of eigen schrievery - bedoeld is um heur an ‘t schrieven te kriegen, töt pennestried te bewegen, um ààns schrieven te gaon. Van nummer vier of begunt ROET beter te lopen. Vörreljaors komme wy dan oet.

In nummer vier verschient ‘de bekinde Drinse schriever’ Bastiaon Brobbel, ‘n giesteskiend van Peter van der Velde. Dat wordt dan de tweide serie in ROET. Via Brobbel wordt de preblemen van de Dreinse schrievery behaandeld. Op ‘n wieze die as by veul luu in de smaok valt, umdat ok hier mit ‘n schief oog tegen de Dreinse letterkuunde ankeken wordt. In diezölde tied verschient- lös van ‘t tiedschrift ROET - ‘t eerste en ienigste nummer van de ROET-riege: ‘n bundel gedichten van Greet de Jong: ‘Breuken’. Disse bundel kreg van Gerriet Wilms in ‘t *Maandblad* ‘n opvallend goeie bespreking, wat as weer ‘n opstekertien is veur ROET.

Underdoems wast de kringe van vaste mitwarkers. Daarumhen bint dan nog geregeld schrievers 'van boetenof. Ok goeie debutanten viendt 'n stee in ROET. Dick Blancke en Klaas Kleine bint al rap over die staotus hengruid en gaot aktief schrieven in ROET. In nummer dartien wordt Dick Blancke zölfs darde redakteur, en deur zien opmaokwark giet de verzörging van ROET mit sprongen veuroet. Ok al stiet in nummer veertiene Hans Heyting der niet meer as zodaonig by, in de loop van de tied zet de ROET-groep der zo oet: Peter van der Velde, Jan Veenstra, Gerard Nijenhuis, Marga Kool, Klaas Kleine, Jannie Boerema, Dick Blancke, Martin Koster en Ton Kolkman.
In 1982 kreg ROET erkenning oet unverwachte hoek: subsidie van de zummerzegels, um 'n ny untwarp veur 't bleud maoken te laoten. Albert Rademaker oet Annen mak 't, en vanof nummer veertiene hef ROET zien professioniele bleud .

Aw de nummers 1 t/m 19 overziet, dan kuw zien dat as 'n paor dinger niet in dit boek opneumen bint, die as misschien toch wal even angeven worden mut. Wij hebt al zegd dat in 't 'Veur de leesder' dinger staot die as wy wilt. De stukkies die as 't miest van importaansie bint, wille wy toch even overschrieven:

1. 'Wy wilt allent mar dudelek maken dat ie mit et Drents veule wieder kommen kunt: Drents is niet ait etzölde as naoberpraot!'

2. 'Wel et eerste nummer goed lezen hef (-) zal et (as wy hoopt) dudelek wodden weden dat ROET schreven is mit grote liefde veur en (benaom) zörg over et Draens. Van de bladen die d'r al wassen hebt wy dat idee niet en dat muit oes donders. ROET wil strieden veur et Draens in et Draens,(-).'

3. 'Wy van ROET gaot deur um et pad lös te holden veur schrievery van dizze tied. ROET is unofhaankelek en striedbaor, en gef et Draens zien kaans.'

4. 'De bedoeling van dit tiedschrift is, en hef ok ait west, um jonge Drenten een meugelekheid te geven um te publiseren.'

5. "t Dreins wat as wy (nog) hebt, dàor geleuf wij in. Wij denkt dat we daor wieder mit kunt.Dat elke taol die as deur meinsen praot wodt en bestaon wil, ok bestaan kàn, en meuglikheden in zuk hef um ok op 'letterkuundige heugte' genog te hebben. Wisse aj prebeert um zo ok die taol zölf op die hogere heugte te kriegen. Ok al déur de dinger waor as die taol veur neudig is.

Daorumme is ROET d'r. Um wat te doen veur de taol die Dreins nuumd wodt, en veur de meinsen die as die taol angiet. Want wij mut dat mit menare doen. En dan mit de ogen wied lös um te kieken naor wat d'r ienerwaorens aans gebeurt en uut stro zet wodt. Benaom mit letterkuunde wilt wij oes gangs holden wat of 'letterkuunde' dan ok weden mag-, en dat allemaal in 'n taol die oes nao an 't harte lig - waorumme dan ok-'.

n Aander aspekt van ROET is, dat der geregeld overzettings in staot. In dit boek is der gien ruumte veur, maor 't is wal ies goed um te zien waor as 't Dreins toe in staot is, aj wat overzet oet 'n aandere taol. Zo is der overzet vanoet 't Engels,

Nederlaands en Plattduuts. Ok P.C. Hooft stiet al in ‘n Dreinse overzetting in ROET. Allerhaande letterkuundige aktiviteiten heb wy daon in ROET. Zo as eernsachtige poëzie, eernsachtig proza, satire, nonsenspoëzie, grafschriften, overzettings, mieningsvörming, journalistiek, boekbespreking, graffitypoëzie en komputerwark. Maor waor as ROET èn de Dreinse letterkuunde ait nog verlet van hebt, is de ‘tweide letterkuunde’: ‘t essay, ‘t kritiese letterkuundige artikel, as begeleiding van de ‘eerste letterkuunde’. Ok ‘n betien romanschriever hef ‘t Dreins nog ait niet opleverd. In de ofgelopen vief jaor hef ROET opleverd: ‘n paor nye schrievers, ny(moeds) Dreins wark, kribbery in de Drentse Schrieverskring (versimpeld: de olden tegen de jongen), initiatieven as ‘Oes Roet’ en ‘HB-2000’, geschrief in kraanten, ‘n letterkuundig podiumpie, ‘n gapse abonnees, ‘n kataliserende warking op paartie schrievers, en ‘n konsekwent doodzwegen worden deur *Oeze Volk*. Trouwens ok plezerige kontakten mit luu van de Stichting Het Drentse Boek. Die neemt vanof nummer twintig de oetgaove van ROET over.

De keuze van wat as der in dit boek stiet, is maokt deur de redaksieleden van ROET, Martin Koster en Ton Kolkman, mit hölpe van Dick Blancke. Oes streven was: ‘t beste oet ROET, en tegelieks ok ‘n overzicht, zodat de leesder zo goed meugeliek ‘n bield kreg van wat as ROET was en is. ‘n Keuze is altieding persoonliek. Y kunt haoste zeggen: elke keuze is verkeerd. Want van letterkuundehistoriese benaodering kun ‘t jammer genog niet kommen: ‘t boek zul dan veuls te dik worden.
Wal hebbe wy alles wat as wy opneumen hebt van ien, by menare zet. Umdat wy zien laoten wilt wel as töt nou an toe ‘t tiedschrift ROET mitbepaold hef, en hoe as hy of zy dat daon hef. Allent maor dàt is der de oorzaak van dat de beide saomenstellers nogal wat van de twei initiatiefnemers opneumen hebt, aj vergeliekt mit de aandere mitwarkers.

Vernuver oe wat!

oktober 1984

TON KOLKMAN
MARTIN KOSTER

Persstemmen

In regionale bladen is er met enige regelmaat aandacht voor *Roet*, en voor de tegenhanger *Oeze Volk*. Strijd tussen de jonge en oude generatie. Het 'gevecht' is niet steeds met open vizier.

Wie wil kan met zoektermen **Roet** + **Martin** + **Koster** tientallen (kranten)berichten vinden op delpher.nl. Hier volgt een kleine selectie.

Op deze pagina's: *Nieuwsblad van het Noorden* van 17 december 1983.

Bart Veenstra is hoofdredacteur van *Oeze Volk*.

Nieuwsblad van het Noorden

Drenthe in dizze daogen

De leste

Het is veur de leste maol dit jaor, dat ik met Drenthe in dizze daogen, bij de lezer kom. De leste beide weken krieg ik aaltied vrij van de baos. Dan kan 'k mien andacht geven an de kerstkraanzen, knieperties, rollegies en de draank. Wat dat ok weden mag. Now is 't aal met aal een goeie dan wel een slechte gewoonte, um an 't ende van 'n jaor achterum te kieken. Um 't een en 't aner op een rieg te zetten en dan is te kieken how slecht of good boerd hebt. Dat kuj met 'n hoop dingen doon, ik wil 't hebben over de schrieverij in Drenthe. Al 'n heel zet wordt er van zegd, dat het er 'n rommeltie is. Kribben um 't leven, maor dan wel zoas het eerder ok was, een betie achterbaks. Die der niet bovenop zit, begriept 't haalve niet.
Now liekt het almaol slimmer dan 't is. Maor dat komp niet hen boeten. Het zeer lig in het verschil van denken en doon bij de jongen en de aolden. De jongen gaot er van oet dat wat de aoldere garde umhaans hef, wat gekuunsel is van demente bejaorden. Ze wilt bewiezen dat ze 't aans kunt. En dat lukt ok wel. Waor 't hum knip, ze kunt het niet beter. Dat gef dan, um in heur stijl te schrieven, frustraotzies. Ze wordt niet dement, wel komp ze in de biester en dan komp er gekke dingen op batterij. Vlidden week stun der nog een stuk van in een Drentse kraant. Ton Kolkman, die met Martin Koster de redaktie hef van "Roet", een tiedschrift dat veer maol in 't jaor rondkomp, schreef dat e zuk mishad har. Hie wol de Drentse schrievers, de demente, is even wat opporren, daorum har e een gedicht in die Drentse kraant zet, met de naom Jan Weggemans er under. Dat zul dan weden veur 't algemeen belang. Hie wol der met angeven, dat de Drentse schrievers wel veul meer kunnen dan ze blieken laot.
Toen ik 't las, hek mij even in d'ogen wreven. As niet Drenten, Kolkman is een Twent, zuk het wel van oons dialect en de schrieverij zo antrekt, wat kuw dan niet van de Drenten verwaachten. Moot er wel even bij zegd wodden, dat Kolkman gien kaant meer op kun. Ze waren der achterkommen dat hij dizze streek oethaold har. Een lafhartige streek schreef de hoofdredakteur van de kraant, die 't angung. Veur mij is ok wat Kolkman dee oer en oerstom. Dat is dan in zien veurdeel, hie is niet geraffineerd genog um zuks op batterij te brengen. Al schrif e dan under tien schoelnaomen. Was e oetslaopen west, har e nooit gien gedicht opstuurd, dat al bij 'n aner in de map zat. Wel van veer jaor leden, maor mappen weet van vasthollen. En dat hef maokt dat Ton met 't waoter veur de dokter mus. Low eerlijk weden, we kunt zuks beter niet hebben. Umdat, en dat zeg ik nog 'n maol, de Drentse schrievers in een verkeerde reuk komp.
Dan wordt er zegd, je moot beter overleg hebben. Praot is met 'n kander. Dat is nooit vot. Maor de wil mot van twee kaanten kommen. Now moe'k er bij zeggen, veur mij huuft dat niet. Ik weet, aj op 'n vootstuk staot, of e now leeg of hoog is, hej meer tegenwind as daj in de massao blieft. Het döt mij minder umdat ik een iezeren poot under mien Drentse stool heb. Die zaogt mij gien ene meer deur.

door
Bart
Veenstra

As ik het doe, is het veur 't algemeen belang. Daorum bin 'k veur 'n zet leden ok hen Balloo gaon, waor Gerard Nijenhoes "Roet" presenteerde, de metwarkers en de redakteuren, Ton Kolkman en Martin Koster. Now was de redaktie van "Roet" krap vief jaor gangs west um Bart Veenstra en zien gezin over de hekel te haolen. In 't belang van de Drentse cultuur. Ik heb in die tied, noch "Roet", noch de redaktie een woord gunt. Naor de geest van het dörp, har ik now zeggen mooten, laot ze maor barsten. Maor zo bin 'k niet. Ik bin hen Balloo togen, we hebt er verstandig over praot en Ton kwam zuk nog even veurstellen. "Is mooi west," zee e. "Alles is der van zegd. Boetendes, Martin Koster denkt niet meer geliek an mij, low 't maor zo laoten."

Gien vittien daog laoter kwam e weer met een lange klaogzang tegen Bart Veenstra en "Oeze Volk". Er deugde weer niks van. Dat hef mij ok niet gangs maokt um der tegenan te gaon. Wel speet het mij duvels. Ik har der op rekend, dat er een pad vunden was. Maor het is dulijk, het geeit hier gewoon um het drammen. Waor heel de Drentse schrieverij een stempeltie van metkrig. Jammer. Want aal dat, zeg maor kinderachtig gedoo, vrag 'n hoop andacht en tied. Tied, diew beter bruken kunt veur zinnege dingen. Want er mag veur 't oog een hoop in 't reur kommen, neie bundels bij 't doezien, het is almaol wark van eer. Good wark, dat niet, maor het is de pot verteren. Boetendes, de jongen wilt naor het literaire en dat is best. Maor laot ze eerst is peberen um gewoon te doon. Misschien dat ze dat aner dan ok nog is rekken kunt. Daor kunt ze heur eigen kop wel bij anhollen, heb ik ok aaltied daon. Maor pebeer wel een kerel te weden.

Ik hoop tenminnen daw in 1984 as volwossen schrievers met 'n kander um mugt gaon. Dan is der nog 'n nei geluud, Het Drents Genootschap wordt op 't ende van 't jaor in 't volle locht zet. Der schient nogal wat oet 't lood te weden, een bult male dingen las ik. Ik wil daor nog even wat bij kwiet. Ik kwam is bij 't genootschap um adressen veur "Oeze Volk". Zo'n 160. Het was vraogen, ze waren niks verplicht. De bijzitters waren der niet en toen stapte de directeur hemzelf achter de adresseermeziene en ik kreeg het gerief met hen hoes. Zeker, hieldal niet belangriek, maor as alles in de kraant komp, moej de kleine dingen ok even metnimmen. En dat doe ik dan, al bin ik gien Drents Genootschapvereerder. Good, dat was 't dan veur 1983. Ik wens je almaor een gelukkig neijaor. Niet aal daog beroerd weden van wat de wereld oons gef en niet gef, hol dat even in je koppie. En ik wens alle schrievers, ok de Grunnegers en Stellingwarvers een best schrieversjaor. Tot 1984.

Oet 't Olde Ambt

door
Simo
van Wattur

Sikkom veurbie

Ze zatten te schemern en Steven zee: " 't Is moar n soeze, veurdatst t'r op verdocht bist, is d'r alweer n joar veurbie." "Sikkom veurbie," zee Wemeltje, "eerst kriegen we de kerstdoagen nog en den ol en nij." "Wat zol mie dat," zee Steven, "twijmoal knippern mit d'ogen en de west zit t'r in." "Om mie wazzen ze veurbie," zee Wemeltje, "dij feestdoagen main 'k." "Dat vin ik nait," zee Steven, "zo as 't nou gaait, is mie 't al veuls te gaauw. Hest die nog moar zuneg aantrokken of dag is al om en kenst die weer oetklaiden."

"Zit ook ja gain spiertje vortgang in die," zee Wemeltje, "ik bin smörgens al uren aantrokken en den moust doe nog begunnen." "Wat zol mie aal dat hoasten ook," zee Steven, "doar komt niks gain gouds van." "Doe bist veraanderd," zee Wemeltje, "vrouger wast n dikke brandlappe, aaltied onderwegens en kiek nou ais, zo ast doar nou zitst, niks om handen." "Wie zitten toch te schemern," zee Steven, "lanteerns bie de weg binnen net aanfloept, hest
gelieke graauw
lichtjes, dij krin
Moar dat hest d
ogenblik main i
't gebeurde."
"Begunst mie n
zoegen," zee We
ofsproken dat w
zollen van 't joa
Steven, "nou ja,
moar bie tou, ik
nachtgoud en v
veul deegs, dus
ophollen, ik zel

"Man, wat dust
Wemeltje, "den
nait veraanderd
verstandeger da
drok meer om m
zee Steven, "de
tussen de vinge
ook net of 't aal
te older as je wo
gaauwer gaait
"Loave toch mo
nemen," zee We

ROET IN DE 'BOEKMAALTIJD'

Van onze verslaggever
Rinus Bouwmeester

BORGER — Wat een smakelijk voorgerecht had moeten worden van de 'Nacht van het Drentse Boek' in zaal Bieze te Borger, liep vannacht regelrecht uit op een zielig hapje. De jonge, Sturm-und-Drang-achtige redactie van het Drents Letterkuundeg Tiedschrift Roet zou wel eens even laten zien hoe een nieuw boek -in dit geval 'Old Zeer', het beste uit vijf jaar Roet- gepresenteerd moet worden. De presentatie werd echter een langdurige, zouteloze vertoning, die vanuit de zaal het predikaat „smakeloos" kreeg. En dat terwijl de jonge Roet-redactie juist licht en leven in de Drentse literaire brouwerij wil brengen.

Op papier doen de Roetjongens dat ook zeker heel aardig, maar in de presentatie van hun pennevruchten moesten ze gisteravond toch duidelijk het onderspit delven tegen de oude garde, Roel Reyntjes, Peter van de Velde en Harm Boer. Die oude garde was gisteravond door Roet-redacteur Martin Koster nog omschreven als „omgemieterde middelmatigheid".

● *De presentatie van het boek 'Old Zeer' in Borger. (Foto: Karel Bekkenk).*

Deze „omgemieterde middelmatigheid" bij de Drentse schrijvers was vijf jaar geleden aanleiding voor een paar jonge schrijvers met Roet te starten. „Vijf jaar geleden was het knap duister in Drente," aldus Koster. Door Roet is die duisternis voor het grootste deel opgeheven. Althans dat vindt de Roetredactie zelf. „Van die tijd af aan is er wat licht gekomen in de Drentse literatuur. En als het eenmaal licht is geworden, hou je de dag niet meer tegen."

Roet moet zich met schrijven blijven bezig houden, en niet met ingewikkelijkde standjes op de bühne. Vorig jaar al tijdens de eerste 'Nacht van de Drentse Poëzie' liep hun hele performance in de soep, en dit keer was het bij de presentatie van 'Old Zeer' niet veel beter. De wellicht terechte kritiek die Roet heeft op de middelmatigheid der Drentse schrijvers, mag nu wel eens gevolgd worden door een flink portie zelfkritiek. Want daaraan ontbreekt het nogal bij die jongens.

Via een directe (nep)telefoonlijn werd geprobeerd cultuur-gedeputeerde ing. J. Hollenbeek Brouwer het eerste exemplaar van 'Old Zeer' aan te bieden. Dit boek zou dan vergezeld moeten gaan van een boekenplank. „Want er hoeft geen boek gepresenteerd te worden, of Hollenbeek Brouwer krijgt hem." Omdat de gedeputeerde én niet in de zaal aanwezig was én niet aan de telefoon kwam, werden vijf „gewone Drenten" uit de zaal op het podium uitgenodigd voor het in ontvangst nemen van het eerste 'Old Zeer'-boek. Dit gebeurde aan de hand van een oubollige kwis op een zeer knullige en bijna onverstaanbare wijze.

De Drentse topdichter Roel Reyntjes, die de 'Nacht van het Drentse Boek' presenteerde, reageerde op de uitgave van 'Old Zeer' met: „Och, het zeer is in Drenthe niet zo schrijnend. Een gemeenschap die lééft heeft wel eens donder en regen. En ach.., al erger je je dood aan elkaar, dan heb je wat te doen."

Enkele verfrissende nieuwelingen traden vannacht op tijdens het open podium. Indruk maakten vooral Albert Doedens met enkelregelige „wissewasjes" en Jannie Kuipers die enkele prachtige levensgedichten over het thema werk voordroeg. Gelouterd dichter Klaas Kleine uit Diever had speciaal voor deze nacht een nieuw gedicht gemaakt. 'Homo Domo', waarin hij beschrijft hoe de kleine melkfabriekjes De Volharding, De Eendracht, De Hoop op het platteland opgeslokt worden door pecunia en de Domo. De jonge dichter/schrijver Albert Timmer uit Odoorn haakte even in op de rel die is ontstaan naar aanleiidng van het schilderij van de vorige Commissaris der Koningin, mevrouw Schilthuis. Tot grote woede van de Drentse kunstschilders kreeg een schilder uit het Westen de opdracht een statieportret van haar te maken, omdat de Drentse kunstschilders niet voldoende kwaliteit zouden hebben. „Tineke Schilhuis, die met geen pen is te beschrijven," aldus Timmer, „laat staan met een penceel te schilderen."

Van onze redactie binnenland

UTRECHT - Gedurende zes jaar bevolkingsonderzoek op baarmoederhalskanker in de proefregio Nijmegen is bij meer vrouwen kanker in aanleg (dat wil zeggen afwijkingen in het slijmvlies die kunnen ontaarden in kanker) opgespoord dan anders het geval zou zijn geweest. In de tweede periode van drie jaar vertoonde het aantal vrouwen tussen de 35 en 55 bij wie kanker werd gevonden een sterke daling van 53 procent vergeleken met de periode voor het bevolkingsonderzoek. Die daling is waarschijnlijk te danken aan het grote aantal opgespoorde gevallen van kanker in aanleg gedurende de eerste drie jaar van het bevol-

● *Herman Korteling overhandigt het boek aan prof. Entjes (links).*

Nog geen besluit over christen-Turken in Almelo

Burgemeester herroept verklaring politiechef

(ANP) — Over het lot van de groep christen-Turken, die sinds september in e Grote Kerk van Almelo verblijft, is nog geen besluit genomen. Dit heeft burgemeester Schneiders van deze stad laten weten. Hij reageerde hiermee op een eerdere verklaring van de Almelose politiecommissaris Van Boom, erop neerkomend, dat de Turken op korte termijn het land zouden worden uitgezet.

Volgens Van Boom is dit de enige maatregel die ons rest „nu deze week de verblijfsvergunningen in Nederland voor alle leden van de groep is verlopen". Er

Nedersaksische auteurs eren jarige dr. Entjes

Onder laaiden
Van Henk Entjes
Gait dat waark
No stoadeg deur
Mit de hulp van
Schrievers, dichters,
Mit ook aaltied
Kop dr veur.

Om dei veurman
No te eren
No e heden zesteg wordt
Droag ik hom hier
Dit gedicht op
Mit 'n wieshaidswell'
As kop.

Dit is een fragment uit het gedicht „Mimirs Welle van Wieshaid" van D.S. Hovenga uit het „Vreendenbook" dat prof. dr. Hendrik Entjes, hoogleraar in de Nedersaksische taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit van Groningen en directeur van het Nedersaksische Instituut, gistermiddag ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag kreeg aangeboden.

In het Boschhuis in Groningen was een groot aantal schrijvers van de Nedersaksische Schrieverskring bijeen voor een informele bijeenkomst, waarop de nestor van het gezelschap, Herman Korteling, de jarige dit Vreendenbook overhandigde.

Zestien streektaalauteurs uit de Nedersaksische gewesten aan weerszijden van de grens hebben meegewerkt aan de totstandkoming van dit boek, dat wordt uitgegeven door Stabo/All-Round B.V. in Groningen en in beperkte oplage in de handel te verkrijgen zal zijn.

Zo zijn er bijdragen van H. Engelbertink, Tjaard W.R. de Haan, Hans Heyting, D.S. Hovinga, Herman Korteling, Martin G. Koster, Henk Krosenbrink, Tiny Mulder, Gerard Nijenhuis, J. Vredenberg, Johan Veenstra, Aar v.d. Werfhorst, Jan F. de Zanger, Willem Diemer, Ruth Selhorst en Hermann Kunkler.

het waore vrijen
vuul ie an de kneien
ds Jans Pol

Genesis Krooskop

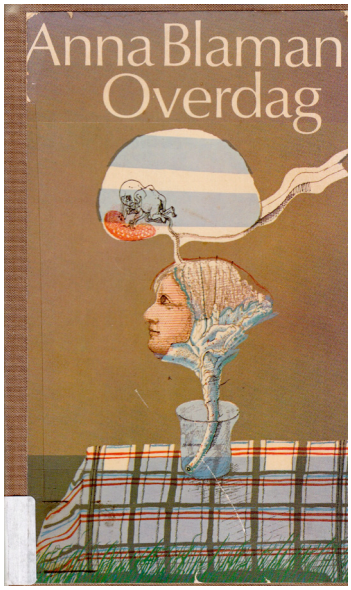

Het verhaal *Krooskop* op de volgende pagina's meldde zich in april. De titel was eerst *Corina, Corina* als verwijzing naar COVID-19. Corina betekent ook kroon. De gebeurtenissen zijn ontleend aan verhalen en gedichten van Martin. De uitwerking is mijn eigen keurmerk. Een surrealistisch einde, sterke verwevenheid van de gebeurtenissen en een mythisch religieuze inslag. Alles in het verhaal komt in veelvoud terug. In diezelfde tijd verscheen bij Van Gorcum in Assen de bundel van *Schrijvers uit Drenthe over 75 jaar vrijheid.* Deze uitgave schoof van Ter Verpoozing naar de Koninklijke.

In *Overdag* (1957) van Anna Blaman las ik in diezelfde week in het verhaal *Hotel Bonheur* de volgende passage (p. 24)

> ... Ik probeerde niet al te snel te wennen aan een pracht die zich zo gemakkelijk prijsgaf, en ik probeerde dat te bereiken door me telkens weer van het landschap te vervreemden en het daarna te herontdekken. Die methode, dacht ik, moest ook wel in 't algemeen z'n waarde hebben om de dingen goed te zien en te blijven zien. Keek je zo in 't leven, steeds met een nieuwe aanloop en steeds met hernieuwde waakzaamheid, dan zou er veel schijn voor waarheid moeten wijken. Zo verloor ik me in een bespiegeling waardoor ik slechter keek dan de oppervlakkigste toerist.

Het omslag is van Co Westerik. De afbeelding past wonderbaarlijk bij *Krooskop*.

het waore vrijen is een van de ansichten rond 1990 ontworpen door Hein Kreulen, vormgever en gitarist. Hij is al lang geleden overleden. De teksten op de ansichten zijn van Martin.

Leg *Krooskop* gerust terzijde als het je smaak niet is. Of lees het verhaal in herhaling en ontdek de wereld erachter. Het loont de moeite. Hoe dieper je ploegt hoe meer er boven komt. Herlezen lijkt op die Drentse boer die de ploeg wat dieper stelde en daarmee voldoende keien naar boven bracht om zijn straatje mee te plaveien. (*Citaat uit mail van Gerard Op de Weegh.*)

Krooskop

'Meester....'

Mijn strakke rug houd ik naar de klas gekeerd. In mijn hand beweegt het krijtje gehoorzaam over het matgroene schoolbord. Mijn schrijfveld is bedekt met een streperige waas, een eerder verhaal verhullend zoals hoge sluierwolken de hemel aan het zicht onttrekken. Straks, straks, later op de dag in de bus naar Janine zal ik... Later, later zeg ik haar... Later; is dat voorbedachte rade? Is later voorbedachte rede?

Ik verlaat de zijweg in mijn hoofd. De klas wacht, de les gaat door. Ik aarzel: hoe was het ook al weer? Bepaling van hoedanigheid, van gesteldheid? En als ik dat woord op het bord schrijf is er altijd wel een kind, een puber, altijd een jongen, die hard door de klas roept: ongesteldheid, bloed aan de paal. Onkunde, onbeschaafdheid en onnozelheid strijden in dit dorp om voorrang; woorden van mijn vakdidacticus. Ik weet niet of hij de drie O's met een kwinkslag bedoelde. Ik weet niet of zijn kwalificaties een diepe ernst, een gedegen overtuiging en onvoorwaardelijke liefde voor de plattelanders benoemden.

'Meneer, meneer....' Ik hoor een meisjesstem. Corina. Zonder me om te draaien herken ik de stem van het meisje met de bruingroene ogen. Niet het mooiste meisje van de derde klas, misschien wel het aardigste. Misschien het meest innemende meisje, misschien wel de intelligentste, misschien..., omdat, omdat.... Ik durf het voor mezelf te bekennen. Ze lijkt op..., al was het maar door haar ogen, haar mond, haar neus, haar handen, haar.... Als ik Corina zie, hoor ik het levensliedje. Corina, Corina. Maar misschien vergis ik me in het volksliedje. Misschien vergis ik me in de naam van de zanger; de vertolker van het lied van de smart, van het levenslied voor adolescenten met een bedroefde jeugd. Corina; troosteres der bedroefden, voor mij. Corina mijn muze, verbeelding van mijn lot, een teken aan de wand. Corina houvast in mijn hoofd, verpersoonlijking van mijn.... Van mij. Ze had mijn dochter.... De gedachte aan een vergissing laat ik niet toe. In mijn geloof weet ik alles zeker.

'Meester.'

Onwillig draai ik me om. De pubers vragen mijn aandacht. Het krijt trekt, als een contrail naar de einder, zonder piepen een betekenisloze streep naar de afgrond.

De kinderen staan in dubbele rij voor de hoge ramen. Ik had hun bewegingen tussen de tafeltjes en stoelen niet gehoord. Daar ben ik meester in. Ik hoor niet wat ik niet wil horen. Mijn vakdidacticus, Den Beesten, had mij gewaarschuwd, al is waarschuwing niet het juiste woord voor wat me te wachten stond.

"Als beginnende leraar heb je de beschikking over effectieve verdedigingsmechanismen," had Den Beesten gezegd. "Wat je niet kunt hanteren hoor je niet, zie je niet, ruik je niet, voel je niet." Voor ik had kunnen protesteren had hij laten volgen: "Je ziet niets aankomen. Dat is je geluk." In een lange monoloog, als vertelde Den Beesten zijn eigen geschiedenis, had hij laten volgen dat verdringingsmechanismen deel uit maken van elke opvoeding, van elke groei naar volwassenheid. "Wat je niet wilt voelen, voel je niet." Hij doelde op ontbrekende liefde, gemis aan veiligheid en geborgenheid. Hij verwees naar culturele leegte als ontbrekende schakel in een voor het overige perfecte natje-en-droogje-opvoeding.

Tegenover anderen, de buitenwereld, zou ieder kind zijn ouders en zijn of haar sociale kring blind verdedigen; tot de bijbelse breuk waarbij kinderen hun ouders zouden verstoten omwille van een ander. De tradities van de opvoeders, bedoelde hij, waren onzichtbaar, onverstoorbaar en onuitroeibaar. "Nadenken is het hoogste goed, maar zowel in je beroepspraktijk als privé," had hij betoogd, "loop je – redeloos als je bent – met je ogen dicht je pik achterna om je te handhaven, om te overleven." – Hij vroeg excuses voor de platitude. – "In een nieuwe situatie gebruik je vaardigheden die je ongemerkt hebt opgedaan, maar die niet altijd effectief zijn. Je volgt een oeroud aangeleerd automatisme. Met je beperkt gedragsrepertoire handel je instinctief, zonder nadenken, naar bevind van zaken." Waarschijnlijk heeft hij mijn schaapachtige blik gezien. "Huiselijk geweld, crime passionelle, of zonder aanleiding een ander in elkaar slaan," had hij laten volgen, "zijn tekenen van onderliggende frustraties, vernederingen, ongekendheid." Den Beesten had laten volgen: "wees vooral alert op de brom der hormonen. Je mannelijkheid is je grootste valkuil."

Ik was me van geen kwaad bewust. Hormonen en instincten waren een zaak van biologen, niet van neerlandici. Ik gaf geen weerwoord en ik stelde geen vraag. Ik wilde maar één ding, die namiddag: ik wilde weg van een preek die ik niet begreep. Het wachten was op de praktijk, op de sprong in het duister. Wellicht zou ik de patronen, die Den Beesten schetste, herkennen. Misschien ook niet. Corina, Corina, zong door mijn hoofd. Een halfjaar onderdompeling in de school had me veel ervaringen gebracht, en een begin van wijsheid, hoopte ik; more to come.

De kinderen duwen en trekken aan elkaar. Er klinkt opwinding en enthousiasme. Ik zie meer bevlogenheid voor wat zich buiten op het grasveld voltrekt dan voor mijn les over zinsontleding en grammatica. Ze zien en horen wat ik niet zie, wat ik niet hoor. De leerlingen leven in hun eigen droom, ver van mijn werkelijkheid. Aan mij de taak – ik hoor Den Beesten – de kinderen de weg, de waarheid en het echte leven te openbaren.

"Ieder op de plaats," ligt afgebeten op mijn tong. Maar mijn geheime onstuurbare geest laat me zwijgen. In mijn hoofd reikt Corina mij de hand. Ik schreeuw niet. Een innerlijke rust omarmt me. Ik ben verbaasd over mijn bedachtzaamheid, mijn terughoudendheid, mijn mildheid. Alsof angst me heeft verlaten. Ik knik naar Corina, die niet mijn dochter is, maar wel mijn kind. Je bent gehoord, je bent gezien. Je bent niet onopgemerkt gebleven. Ze is een spiegel. Ze is mijn zachtmoedig alter ego. Soms weet ik niet wie van de twee, Corina of ik, mijn ware ik is.

In de hoek van het lokaal staat een bureau op een verhoog met pluizen rond de poten. Ik wil niet weten wat zich onder mijn toneelvloer heeft opgehoopt. Ik kan het raden. Voorin de klas sta ik niet op schouders van groten. Aan de rand van het lage podium rust mijn tas achter de draaistoel. Bovenin mijn tas weet ik een papieren zak met vier boterhammen met jonge kaas en een bruingevlekte banaan. Met mijn voet schuif ik mijn tas opzij. Ik stap naar het raam. Vanaf de tweede verdieping heb ik uitzicht op het verkeer van M. naar W. Aan de overkant bij de kruising is de supermarkt tussen bloemenwinkel en sigarenmagazijn.

– Daar haalde de concierge in grijze tijden in opdracht van de rector pornoblaadjes; het eerste

wat ik hoorde toen ik op school werd bijgepraat. De rector en de concierge hebben het hemelse paradijs op aarde al eeuwen geleden verruild voor het walhalla met maagden en nog meer ontmaagden. Het verhaal over aberraties van voorgangers blijft in de lerarenkamer rondzingen, alsof het een onlosmakelijk deel van de schoolbijbel is; onderdeel van initiatierituelen. Zo zijn onze manieren. –

Verkeerslichten regelen de plattelandsverkeers-doorstroom. Na een week hoorde ik niet langer het geraas van remmend en optrekkend verkeer; op een enkele trekker met giertank na. – Oh, ja. De vader van een gezakte leerling die de giertank opende bij de ingang van de school. Ook dat volksgericht moest ik weten, als deel van mijn ontgroening. Met honderden woorden kwamen varianten van de drie O's voorbij. Ik leerde de manieren verstaan. Zo raakte ik onbewust bekwaam in wat van mij werd verwacht.–

In mijn klaslokaal was binnen enkele weken de buitenwereld in behang veranderd, al dan niet met paardenbloemetjes en klavertjes vier. De fontein links naast de oprit naar de school hoorde ik, ook als de bovenlichten van mijn lokaal openstonden, niet langer tijdens mijn vraag- en antwoordspel. Wat ik niet wilde horen, hoorde ik niet.

Mijn eerste dag op deze school. Een zwarte tuinman op een zitmaaier, in groene tuinbroek en met gele helm, trok in het gras rond de vijver concentrische cirkels, steeds nauwer. Zijn slordig dichtgeknoopt hemd liet grijze krullen zien op zijn blauwzwarte borst. Hij zette de maaier stil. Ik wachttte.

'Moi. Nei?' Hij schoof de oordoppen naar beneden. Ik hoorde geraas van jazz, misschien van klassieke muziek. Of ik nieuw was op de school, wilde hij weten.

Ik was nieuw. Gemaaid gras lag geurend op de tegels van het pad. Ik keek naar de meanderende waterstraal, de periodieke sensuele fluctuaties van de fonteintop. Ik keek naar het terugvallende water achter de zwarte man. "Het waeter klaetert tegen de glaezen dat et daevert," ging door mijn hoofd. Een rijmpje uit de taal van de Stellingwerven om de eigen identiteit te karakteriseren. "Waarom kijk ik die zwarte man niet aan?" dacht ik. Ik keek hem aan.

'Kroos.' De tuinman had mijn blik gevolgd. 'Teveul kroos in de viever.' Hij zette zijn helm af en streek met zijn vrije hand over zijn kroeshaar. Hij grijnsde zijn witte tanden bloot. 'Teveul kroos,' herhaalde hij. Hij zette de helm weer op. Rond de fontein was, waar het terugvallende water ruimte maakte, een zwart wak in het groen. Alsof de fontein op een sokkel stond.

'Nederlands,' zei de tuinman. 'Dat kunt ze hier gebruken.' Voor hij de oordoppen had opgezet en de motormaaier had gestart liet hij volgen. 'Me too.'

Met de wijsvinger van zijn rechterhand priemde hij zijn borst. 'Hendrik Zwart. Hendrik Zwart.'

Ik keek vanuit mijn lokaal naar de vijver. Op een tweede sokkel in het wijkende kroos stond een man gekleed in geblokt colbertjasje. De panden van zijn blauw overhemd staken tot halverwege zijn naakte dijen. Hij hield zijn armen gespreid als de verlosser op de berg in Rio de Janeiro. Zijn ruitjesbroek lag naast zijn schoenen opgevouwen op de rand van de vijver. Ik zag de bovenkant van zijn Goofy-sokken. Alsof hij op het water stond.

'Halleluja, halleluja,' klonk door de bovenramen. Een leerling opende een raam, boog naar voren en riep naar beneden: 'Halleluja Van Feeken. Halleluja.' De man in de vijver was Egbert van Feeken.

Collega biologie. Aardige vrijgezelle man, veertiger, met voorliefde voor watervlooien, schrijvertjes, torren, kevertjes en een passie voor lessen over voortplanting. Alsof hij het gemis – kanker – van zijn te laat ingedaalde teelballen moest goedmaken. Ook over dit ongemak was ik bijgeschoold. –

Johannes Pieltjes, opdonder nummer één in mijn klas, zoveel had ik al opgestoken in mijn eerste weken, draaide zich naar zijn klasgenoten en riep opnieuw 'Halleluja'. Applaus bleef uit. Conny Voordewind met sproeten en een bril met stevig zwart montuur trok het raam dicht. Ze gaf Johannes een stomp tegen zijn schouder. De leerlingen keken naar mij. Johannes keek naar mij. Hij balde zijn vuist, alsof hij Conny een fatale slag wilde toebrengen. Ik was aan zet. Het was aan mij om actie te ondernemen. "Macht," hoorde ik Den Beesten zeggen. "Wie is de baas in de klas? De kleine dingen geven je het antwoord. Let goed op. Laat je niet vernederen. Nooit. Grijp ze bij de lurven. Snij ze de strot af. Je kunt het." De Beesten kende de taal van mijn vader. Den Beesten kende mijn angst.

Freddy Klootstra opende een raam. 'Halleluja'. De meeloper grijnsde me toe. Zijn hoge schreeuw was half voor Van Feeken en half voor mij. Half voor de Verlosser in de vijver en half voor mij; de angsthaas in de klas. Fokkelien Frömding trok het raam met een klap dicht. Het leek alsof de vingers van Freddy Klootstra braken. Ik negeerde de schreeuw. Negeren en niet-zien horen tot mijn kwaliteiten, net als vluchten, vrijen en verdromen; alledrie tegelijkertijd.

Henkie Hornstra, met in rode letters FUCK ME op een zwart T-shirt stak zijn rechterhand onder de rok van Evelien – mag-ik-je-poesje-even-zien – Suk. Op de rugzijde van zijn shirt stond langs de zoom IN THE ASS. Henkie Hornstra, notariskind met ongekende mogelijkheden, ongekende verlangens en onvervulde behoeftes. Evelien, de hekkensluitster van de klas in smetteloze rok en witte blouse met rouches, alles zonder opschrift, draaide zich om en sloeg Henkie Hornstra met volle hand in zijn lachebekgezicht. Met een krachtige ruk – had ze vaker gedaan – tilde ze haar knie op. Haar tussenrapport liet een genade 4 voor Nederlands zien, voor Engels zal het niet veel hoger zijn geweest. Fuck was voor Evelien een opgestoken middelvinger, niet minder en niet meer. Met haar knieën was niets mis.

'Ga zitten,' zei ik. Ik vergat wat ik had gezien. 'Ga allemaal zitten. We gaan verder met de bepaling van hoedanigheid, van, van....' Met dank aan Corina, – verdiept in *Kijk verder dan vandaag en weet*..., een dichtbundel, van mij geleend – wist ik op tijd te zwijgen. Ik streek over mijn hoofd, als wilde ik het kind in mij bedanken.

Bij de deur van mijn lokaal keek ik door de ramen aan de gangkant. Het biologielokaal was aan de overzijde. Vanaf mijn plek kon ik de achterkant van het biologielokaal zien. Op het prikbord hing – naast posters met kikkers, ooievaars, regenwormen, lisdoddes en waterlelies – op groot formaat een dwarsdoorsnede van het voortplantingsorgaan. Van de mens. Van een vrouw. Een doorsnede op de kop met punaises vastgezet. Van Feeken had de tekening zelf gemaakt – met pastelkrijt – en zonder commentaar opgehangen. Geen van de leerlingen had vragen gesteld over de tekening, laat staan dat iemand de afbeelding had herkend. "Ze kennen het onderscheid niet tussen een reiger en een ooievaar," had Van Feeken gezegd. "Laat staan tussen...." Ik – in de jaren des onderscheids... – mocht de zin afmaken. Corina. Corina zong tussen mijn oren.

Wat wist ik op die leeftijd van meisjes en van jongetjes? Ik had bijgeleerd over bloedsomloop, stofwisseling en geslachtsorganen.

Twee, drie meisjes liepen aarzelend met korte passen terug naar hun tafeltjes. De meeste jongens bleven bij het raam, op Rudolf Moeskop na, zijig ventje, vanwege zijn vioollessen gepest door de grote jongens, geliefd bij meisjes met een zorginstinct. Rudolf had een broertje dood. Letterlijk.

'Gordijnen,' riep ik. 'Doe de gordijnen dicht.'

De stem van Den Beesten sprak fluisterend. "Ik-boodschappen; geef ik-boodschappen."

'Ik wil dat jullie de gordijnen sluiten.' De buitenwereld zou ze wijzer kunnen maken.

Corina, Corina, zong door mijn hoofd. Die liedregel komt telkens als ik niet weet hoe te handelen. Meestal wacht ik tot de vraag of de keuze verdwijnt. Ik ga op de automatische piloot verder met waar ik mee bezig was. Achteraf lijkt het alsof ik gewoon mijn plannen uitvoer. Corina, mijn alter ego in mijn hoofd als leidsvrouw.

De gordijnen haalden het felle namiddaglicht weg, maar niet voordat de leerlingen, en ik, hadden gezien hoe de directrice – *Mevrouw* voor de leerlingen, *Knoopjeskruid* voor collega's en *Kokette Katinka* voor liefhebbers – over het lange gras was gelopen, haar schoenen uit had getrokken, de pumps op de rand van de vijver had gezet en op kousenvoeten in het ondiepe water was gestapt. Ze reikte de Verlosser tot zijn schouders. Na haar was ook de tuinman – werkschoenen, sokken en broek op de vijverrand, bloot bovenlijf, boxershort; Mohammed Ali voor de leerlingen – in het water gestapt. Het kroos was zonder protest opgeschoven. Katinka nam Egbert als haar Zoon in haar armen. "Halleluja, halleluja, halleluja." Ik draaide me om. Door de schoolgangen klonk een claxon. De tijd was gekomen. Ik posteerde me bij de deur. "Rustig vertrekken," had ik willen zeggen. Ik zei niets.

'Dag meneer,' zei Evelien Suk.

"Suk," had Van Feeken bij mijn initiatie gezegd. "Suk betekent zeug. Dat hoef je haar niet te vertellen."

'Dag meneer,' zei FUCK ME IN THE ASS Henkie Hornstra. Hij sloeg zijn arm om het middel van Evelien-mag-ik-je-poesje-even-zien.

'Dag meneer.' Misschien nog zevenentwintig maal hoorde ik de groet. "Eenmaal een paar schapen over de dam, een paar kinderen in het ritme, en je zult zien dat de anderen volgen." Den Beesten keek en luisterde met me mee.

Met mijn tas en jas verhuisde ik naar het biologielokaal aan de overkant van de gang. Ik wilde niet zien hoe de gebeurtenissen in en rond de vijver zich voltrokken. Toekijken zou in medeplichtigheid veranderen. Ik kende mezelf. In de verte meende ik een sirene te horen, maar misschien was dat verbeelding.

Uit een kast pakte ik een bekerglas, liet de kraan boven de wastafel doorstromen en vulde het bekerglas met koud water. Ik waste mijn handen met desinfecterende gelzeep en schoof een stoel tegen de achterwand. – Je bent onschuldig, zei Corina, je hebt niets gedaan. – Gedachtenloos – Corina, Corina – at ik een boterham. Zonder te drinken at ik de tweede boterham – Corina, Corina –.

Ik hield mijn hoofd scheef en keek naar de pasteltekening van de hand van vijverprediker Van Feeken. Geel, blauw, rood, oranje, geelbruin, zwart. Mijn collega had aandacht aan de details gegeven.

Nee, ik zou niet geslaagd zijn als ik de vraag had moeten beantwoorden: benoem tien onderdelen van het vrouwelijk geslachtsorgaan. Ik sneed met een scalpelmesje de banaan doormidden. Ook de binnenkant van de banaan vertoonde lichtbruine verkleuringen. Uterus, baarmoeder, dacht ik, of is dat hetzelfde? Eierstokken, vagina, kittelaar, grote en kleine schaamlippen die inmiddels van naam waren veranderd. Lippen waren niet om je voor te schamen. – Corina. Corina –. Met de punt van het mesje volgde ik de contouren tot het Graafse follikel.

Voor de zekerheid spoelde ik het bekerglas nogmaals om voor ik een slok nam. Een virus of bacterie, al dan niet dodelijk of ziekteverwekkend, was nooit ver weg. Dood dat zul je altijd zijn, en het leven duurt maar even. – Corina. Corina –. Ik stak het mesje, in de halve banaan geprikt, in mijn jaszak.

De brandtrap aan het eind van de gang was de kortste weg naar buiten. Ik hoefde geen collega's te zien. Ik had geen behoefte aan een nabeschouwing over Egbert van Feeken, over Kleine Kokette Katinka Knoopjeskruid en Hendrik Ali Zwart als goede en slechte moordenaar, met de hoofdpersoon, omringd door kroos; een drieëenheid in de troebele vijver.

Over het zijpad lag gemaaid gras, inmiddels naar bruin en geel verkleurd. Ik snoof diep de namiddaglucht. Ammoniak, gier, stront, ook zonder dat een ouder de giertank leeg had laten lopen. Tegen mijn bedoeling in keek ik naar links. De fontein was stilgelegd. Eendenkroos had alle podia opgeslokt. Net binnen de rand stond een reiger, of was het een ooievaar?

Bij het sigarenmagazijn haalde ik een pakje Marlboro. Al jaren rook ik niet langer. Ik rook steeds korter tot ik de gloeiende as aan mijn vingers voel. Op school en rond school rook ik niet. Als het erop aankomt ben ik met roken gestopt. Soms vergis ik me nog.

Sjekkie Smook kent me. Al na mijn eerste bezoek wist hij wie ik was en wat ik kwam doen. Veterdrop, luxe bonbons en als de lessen tot laat in de namiddag doorgingen kocht ik een NRC. De enige van dat soort in zijn winkel. Hij wist gelijk wat hij niet aan me kwijt kon. 'De vorige directeur was een vaste klant van me,' had Sjekkie Smook gezegd, 'Aan de nieuwe heb ik niets. Klein Knoopjeskruid. Niet van hier.' Smook vervolgde: 'Van de vrouwlu.' Waarmee hij maar wilde zeggen dat ik met mijn keurig ingedaalde teelballen geen werk van Kokette Katinka hoefde te maken. Ik begreep inmiddels de staccato geheimtaal van de streek.

Voor ik de winkel verliet legde ik een mueslireep op de toonbank. 'En een dozijn kapotjes,' hoorde ik mezelf zeggen.

'Hèst doar genog an mien jong?' Sjekkie Smook verwachtte geen antwoord.

'Doe maar twee dozijn,' zei ik. 'Onbeperkt houdbaar.' De kleine kruidenier tastte onder de toonbank.

'Één pak met aarbeiensmaak en één dozijn naturel,' zei ik. 'Geen zegeltjes.'

'Neem die krant ook maar mee,' zei Smook, 'aans bleif ik der moar mit zitten.'

Ik stak de NRC in mijn jaszak. Op de voorpagina stond een bericht over een pandemie, maar voor hetzelfde geld had de kop op andere voorbijgaande zaken betrekking. Voor zaken met eeuwigheidswaarde hoefde ik slechts naar mijn werk te gaan.

De Kielsterachterweg is een lange streep. Een weg met veel bushaltes waar nooit iemand in- of uitstapt.

Wie werk heeft rijdt auto of brommer. Wie geen werk heeft blijft thuis of fietst tegen de wind op.

"Eigenlijk," dacht ik, "eigenlijk had ik moeten pissen voor ik van school was gegaan. Nu zit ik met het ongemak." Ik scheur de wikkel van de mueslireep aan het uiteinde los en neem een hap. Portnoy, de hoofdpersoon uit *Portnoy's Complaint* stak zijn geërecteerd lid in een mars-wikkel; nadat hij de mars had opgegeten. Ik prop het restant van de muesli-reep in mijn mond. Met mijn wijs- en fuckfinger is de wikkel strak gevuld.

Uit mijn binnenzak pak ik mijn notitieblokje. Als ik mijn hoofd vrij wil maken van zelfstandige en onzelfstandige naamwoorden, bijwoorden, voegwoorden, voltooide en onvoltooide deelwoorden, als ik vrij wil zijn van tangconstructies, metaforen en metonymie, schrijf ik gedichten. Soms schrijf ik drie sonnetten in de vijf kwartier die ik onderweg ben. Ik vergeet de dag. Ik vergeet de aandrang van mijn blaas. Dichten is meditatie. Als er een god bestaat – in mijn gedachten – is poëzie de waarlijke god. Voor een gedicht is een schepper nodig. In de bus ben ik de schepper.

Ik ben de enige reiziger. Mijn blaas laat zich vandaag niet foppen door mijn muze. Ik loop naar de chauffeur en buig naar hem toe.

'Chauffeur,' zeg ik.

'Ja mien jong?'

Hij zet de bus stil op de eerstvolgende parkeerplaats.

'Nait tegen bus miegen,' zegt hij voor ik uitstap. "K zai alles in spaigel.' De eerste twee strofen van een gedicht krijg ik cadeau van de bestuurder.

In Stad vind ik me terug op het Kwinkenplein. Drie gedichten en een lege blaas. Hoe groot kan klein geluk zijn.

'Uw dichtbundel,' hoor ik. Corina staat op de stoep.

'*Kijk verder dan vandaag en weet*...' zegt ze. 'Ik wist dat u deze bus zou nemen.'

'Ik weet genoeg,' zeg ik. 'Attent Corina. Heel attent. Je mag de bundel houden.' De klok van de Martini slaat voor de zesde keer. Als ik opkijk is Corina verdwenen. Het carillion speelt het Grunnings laid.

Bij Janine hangt een touwtje uit de brievenbus. Ze woont twee hoog, achter de Uurwerkersgang. Ik weet niet of het touwtje de hele dag uit haar brievenbus hangt. "Als een slappe lul," denk ik in mijn kindertaal voor, in mijn hoofd, Corina me kan corrigeren. Vermoeidheid zet mijn verstand treden lager. Ik verval in de instincten van mijn jeugd. Mijn lichaam neemt de regie over wat zich onontkoombaar aan me gaat voltrekken. Bovenaan de buitentrap trek ik mijn slipje uit en schiet weer in de spijkerbroek. Eenmaal trek ik aan het schellekoord voor ik de deur achter me sluit en het brievenbustouwtje binnenhengel.

'Ie bint mooi betied,' zegt Janine. Voor ik mijn tas op de planken vloer heb gezet hangt ze om mijn nek. Ze ruikt naar de pasteltekening. Over de leuning van de keukenstoel zie ik haar bordeauxrood slipje. Janine hecht aan de juiste benaming van de kleur. Bordeauxrood, geen kersenrood, geen steenrood, geen bloedrood, nee, bordeauxrood. Janine schildert in haar vrije tijd. Realistisch met bedroefde ondertoon. Lied van haar smart. De ezel staat naast de keukentafel. Een etensbord is een bont palet. Ze is corrector op een uitgeverij. Ze ziet me kijken en grijnst.

'Ik had op joe rekend,' zegt ze. 'Ik wus dat ie kommen zulden.' Ze bijt in mijn hals. 'Trouwe hond van mie.'

In het smalle kruis van haar slipje – drogende

olieverf op crèmekleurig canvas – meen ik bekende tinten bruin te zien. *Fuck me in the ass* lijkt ze in beeldtaal te zeggen. "*Shit happens*," zegt Corina.

'Kleedt u zich maar uit,' grijnst ze. 'Dokter is der klaor veur.'

Ik voel haar hand in mijn kruis. Mijn broek zakt als een sokkel om mijn enkels. Corina is nergens te horen, nergens te zien. Zelfs Den Beesten zwijgt. Ik ben aan hormoongoden overgeleverd. Ik denk dat ik dat wil; mijn pik achterna. "Dat heet cognitieve dissonatie," zei Den Beesten. "Jezelf bedriegen."

'Gao ik te rap, mien jong,' zegt Janine. 'Hoe was joen dag vandage? Wul ie thee? Ik heb ok Duvel. Zat in 't feestpakket. De uutgeverij hef meer as twee miljoen omzet dreid. Weet ie hoe 'j Duvels drinken mut? Ik zal joe leren. Duvels drinken.' Haar tong staat nooit stil.

Janine is van multi-tasking, daar is ze vrouw voor. Ik ben monomaan. Één ding tegelijk kan ik en soms is één ding tegelijk me al te veel. Ze heeft haar leren rok – wanneer koop ie een boks mit leren piepen? Kan ik joe leren piepen.... – in de vensterbank achtergelaten. Ze wil dat de buurman, driehoog aan de overkant, meekijkt als we de liefde – of wat daarvoor moet doorgaan – bedrijven.

Alles heeft ze in huis. In haar kleren, bedoel ik, als ze niet naakt is. *Idealtypische Frau* zou een Duitser zeggen. Volgens Janine geldt dat ook voor mij, maar dan de *männliche Variant*. Volgens haar zijn wij allebei groot voor elkaar geschapen. Ik woon graag in die waan. Haar optrekje telt vele kamers. Voor Corina is geen plek.

Janine reikt opzij en trekt mijn notitieblokje uit de binnenzak van mijn gifgroen jasje. Als we met elkaar verstrengeld raken krijg ik een onhoudbare aandrang mijn gedichten voor te lezen.

'Ie bint een schepper,' zegt ze. 'Opschepper en aflater.'

Janine heeft een goed geheugen, zowel wat haar geest als haar lichaam aangaat. Ze kent mijn opvattingen over poëzie, over vrijen, vluchten en verdromen. Schrijlings luistert ze terwijl ik voordraag met mijn achterhoofd op mijn opgevouwen broek.

Nait tegen bus miegen
'K zai alles in spaigel

Ik weet niet wat ik aan woorden uitbraak. Ik raaskal. Het maakt Janine niet uit. Janine is van de daad, niet van het woord. Onder het dressoir zie ik pluizen, een asbak, een leeg pakje Marlboro en twee bordeauxrode stukken textiel met aangroei. Ik doe mijn ogen dicht en zie het touwtje uit haar brievenbus; afgrond van mijn gedachten.

Na de daad, beter nog, tijdens de daad, juist als ik mijn kruit heb verschoten, kom ik in een ongekende euforie. Al mijn aangeboren en aangeleerde belemmeringen lossen op. Ik spreek ongeremd, vrijuit. Soms verdenk ik mijzelf ervan dat ik het naspel, het voordragen van sonnetten, limericks, ollekebollekes en lichte verzen, het meest aangenaam van het paringsspel vind. Uiteraard heb ik dat niet tegen Janine gezegd. Ik gun haar het realistische hoogtepunt van de daad, maar voor ik er weet van heb, zing ik – ohne Worte – tussen mijn oren: Corina, Corina, Corina. Als ik de stem van Corina hoor wil ik weg van de plek van de daad. Mijn verstand bederft mijn lijflijke overgave.

'Wie was joen inspiratie? Vandaog? Was ik joen muze? Keek ie uut naor mij, naor mien kleurige kut?' Als ik zwijg vervolgt Janine: 'Bosneukertie van mie, koop ie mien schilderij?'

Ik kan niet liegen na de daad. Zwijgen is mijn tweede natuur. Ik zeg niets tegen Janine. Het schijnt Janine niet te deren. 'Janine wil enkel je lichaam, je spieren, je orgaan,' zegt Corina. 'Ze wil een goed stuk vlees.' Ik ontken tegen beter weten in.

Terwijl Janine met mijn lichaam, met mijn vlees gaangs is, vertel ik Corina over collega Van Feeken; verward en aangedaan in de vijver met de meanderende en pulserende top van de fontein. Een getergde Christus gelijk, als liep hij over water en preekte hij – wees lief voor me, geloof in mij – vanaf een podium omringd door eendenkroos. Lijdzaam gepest, beschimpt, vernederd; een man zonder ballen, zonder bloed onder de nagels, zonder bloed aan de handen. Ik vertel Corina van de ondersteboven pasteltekening in het biologielokaal. Ik vertel van vier boterhammen met jonge kaas en een bruingeel verkleurde banaan. Ik vertel het kind in mijn hoofd van twee dozijn kapotjes met aardbeiensmaak en naturel. Ik vertel van wateren op de parkeerplaats terwijl de bus op me wacht; als een veilige huiskamer. Ik vertel mijn muze van het uitnodigend bungelende redeloze touwtje van de tampon in de brievenbus van Janine. Trek-maar-aan-het-touwtje-en-de-lucht-wordt-fris, de onweerstaanbare lucht met het aroma van een giertank. Ik vertel van het ontleedmesje in de banaan. Ik vertel Corina van de neo-realistische remsporen in het bordeauxrood op het schildersdoek naast de keukentafel van Janine, die met mij zojuist de liefde heeft bedreven; of wat daarvoor moet doorgaan.

Ik zwijg.

'De brom van je hormonen,' hoor ik Corina zegggen, 'je instinct. Het dier dat in je schuilgaat is ontsnapt uit de jungle van je kindertijd.'

'Een aap,' fluister ik. 'Ik ben een naakte aap, verdwaald in de grotemensenwereld.'

'Een mens,' troost Corina. 'Je bent een van de miljarden. Meegaand, boosaardig, heftig, zachtmoedig en agressief. Meer kan ik je niet bieden. Minder ook niet. Strijd je strijd.'

Ik verlang naar een sigaret. Door de balkondeuren klinkt jazz vanaf de overkant. Ik hoor een saxofoon. Ik doe mijn ogen dicht. Ik zie de kruisafname in de kroosvijver. "Gordijnen dicht," spookt door mijn hoofd. Ik zie Mohammed Ali en Kokette Katinka met Van Feeken-zonder-ballen gearmd wadend naar de overkant van de Jordaan. Ik zie een afgesneden hoofd op een gouden schaal. 'Halleluja, halleluja,' roep ik. Ik spreid mijn armen. Ik bal mijn vuisten. Nee, ik laat me niet slachtofferen. Niet: "Aan het kruis, aan het kruis," met mij.

'Vies, vies klein jonkie,' zegt Janine met een grauw. Ze haalt mij uit mijn verdroming, pakt mijn notitieblokje en rolt haar zweterig lichaam, hitsig door god geschapen met alles erop, eraan, erin van mij af.

'Now ie weer,' zegt ze. Haar tong wet mijn zwaard. Ik voel haar tanden. Ze knijpt mijn ballen. Ze bijt mijn lid tot bloedens toe. 'Ie kunt het. Yes you can. All ways.'

"I have a dream," zingt door mijn jazzy hoofd. Ik strijk mijn haar naar voren over mijn ogen. Zachtjes vraag ik Corina: "Stroom ik of droom ik?" In het zwijgen van Corina ligt haar antwoord.

Ik rook mijn laatste sigaret. Na vandaag rook ik niet langer. Ik rook niet korter. Mijn knieën schrijnen van het hormoongestuurde ritme op ongeschaafd vurenhout.

‘Meester,’ zegt Janine, ‘pleisters heb ie niet van neud.’ Ze likt het bloed van mijn linkerknie. De vloer heeft zijn tol geëist. ‘Spei is merakel goed veur joe.’ Ze spuugt op mijn lid en likt de andere knie als was ze een vampier.

In mijn hoofd hoor ik Corina zeggen: “Niets dwingt je te blijven waar je bent. Kijk verder...”

Ik kan mijn slip niet vinden. Ik trek mijn jeans over mijn blote billen. Ik vind mijn sokken en mijn schoenen. In mijn haast om te vertrekken knoop ik mijn shirt scheef dicht.

‘Schenk joe nog een Duvel,’ zegt Janine ‘Ieë, ieë, ieë kunt Duvels drinken en ok al de aander sappen waor duvels veur in ‘t leven roepen bint.’ Janine steekt haar tong naar me uit.

‘As ie eerst wult miegen, veur ie mij vanneis...’ zegt ze. ‘Ie weet waor het huusie is.’

‘Ik klater water dat het davert, en spatter over de bril en op de vloer. Met velletjes van de rol veeg ik de merktekens zo goed en kwaad als het kan weg in een natte waas rond de pot met tekens van veelvuldig en langdurig gebruik. “Mene tekel,” zegt Corina tussen mijn oren. “Wie ben ik?” schiet door mijn hoofd. “Waar ben ik?” Ik buig voorover en zie mijn hoofd weerspiegeld in het spoelwater van de pot. “Lees maar. Er staat niet waterstaat,” lacht Corina. Ik voel haar balsemende hand op mijn hoofd.

‘Joen schepsels,’ roept Janine als ik terugkom met dichtgeknoopte broek. ‘Ieë met joen gedichten over vrijheid. Ie verdient ieuwigheidsweerde. Joen lief verdient een monument. Ik neem joen rebusriempies mit. Morgen. Naor de uutgeverij. Ter Verpoozing.’

Corina wijst naar de overkant van de straat. Op driehoog aan de overkant zie ik vitrage open- en dichtgaan.

‘De uitgeverij is op z’n hoogtepunt,’ zegt Janine. ‘Een riembundeltie van joe...’

‘Later,’ zeg ik, ‘later, later....’ Een auto toetert in de straat.

Aan de overkant schuift vitrage opzij. Een zwarte man met bloot bovenlijf neemt de gele helm van zijn kroeskop. De redder van de Verlosser legt zijn vrije hand op zijn hoofd. “Teveul kroos in de viever,” hoor ik. “Denk na. Het hoogste goed.” Corina zegt hem na: ‘Doe wat je moet doen. Nu,’

Ik trek het ontleedmes uit de banaanfoudraal.

Hendrik Zwart, blote voeten, boxershort, grijze krullen op zijn zwarte borst, zweeft de kamer binnen met Kokette Katinka onder zijn rechterarm. Zijn linkerhand houdt de gele helm op zijn hoofd.

‘*Denk verder dan vandaag en weet...*’ zegt Katinka Knoopjeskruid na de geslaagde landing.

Katinka-van-de-vrouwen neemt me op schoot. Ze knoopt mijn hemd los en maakt de knoopjes in goede volgorde vast. Ik rust tegen haar borst en schouder. Met een droogdoek veegt ze bloed van mijn handen. Hendrik Zwart legt de droogdoek over het redeloze hoofd op het bonte etensbord. Ik kijk hem aan. Hij strijkt met zijn hand over mijn hoofd en knikt naar me.

‘Drink,’ zegt de Moeder van de Verlosser. Ze duwt de gulden rand van de kelk tegen mijn onderlip. ‘Laat deze beker niet aan je voorbijgaan.’

Uit de Uurwerkersgang hoor ik een sirene.

Deel III

Groningen, Lieveren
1979 -1995

Rebel

Inleiding

Van de jaren '70 bracht ik twee jaar door in Afrika; in Kameroen en in Zambia. Die periode kleurde mijn leven, maar dat ontdekte ik pas veel later. Mijn 'ontwikkelingshulp' was deels ingegeven door een witte pater en inzameling van 'zilverpapier' tijdens mijn lagereschooltijd. In de roerige jaren zestig en zeventig kreeg mijn verlangen de wereld te verbeteren een impuls. Ik studeerde scheikunde in Groningen en raakte zijdelings betrokken bij de studentenrevolte (revolte klinkt opwindender dan protest). Ik zag posters, wist van bezettingen en vergaderingen tegen de elite, maar voor de rest... Ik stond erbij en ik keek ernaar.

Eind jaren '70, na terugkeer uit Zambia, gaf ik les in Emmen. Achteraf gezien verviel ik in het plattelandspatroon van de Zuidoosthoek. Alsof ik niet weg was geweest. Mijn reflecties heb ik veel later in *Ningtien* (*Anno Ludwig*)[21] geromantiseerd. Maar ook dat boek loopt niet over van analyse en bezinning. Het verstand komt met de jaren. Hoeveel jaren nodig zijn om het verstand te bereiken vermeldt de spreuk niet. Af en toe krijg ik het idee dat het moment aanstaande is.

Terwijl ik aan de huishoudschool meisjes (en 1 jongen) leerde een stekker aan een snoer te monteren richtte Martin Koster in café De Slingerij in Groningen het tijdschrift *Roet* op. Protest op de valreep van de jaren '70. Wie kwaad wil spreken kan deze kwajongensstreek clichématig duiden als: In Drenthe en omstreken arriveert de toekomst altijd tien jaar later dan elders in de wereld.

Roet als protest tegen een ingedutte folkloristische streektaal. *Roet* als protest tegen de leefwijze van de oudere generaties. *Roet* als...

Elke protestbeweging kent meerdere achtergronden. De Grote Zaak leek bij *Roet* de ingedutte dialectbeweging die voortkabbelde op na-oorlogse en voor-oorlogse schrieverij met accenten op onschuldige rijmelarij en verheerlijking van het verleden; een verleden dat wellicht nooit heeft bestaan.

De andere Grote Zaak; identiteitsvorming. Wij (ik) zijn niet zoals onze ouders, onze opvoeders, leraren. Wij (ik) ontstijgen het milieu waarin we onze jeugdjaren hebben gesleten. Wij (ik) kijken met een frisse blik in de wereld. Mondiale perspectieven open zich. Weg met bekrompen blik op religie, sexualiteit, gezagsverhoudingen. Onze taal is niet langer de taal van onze ouders en opvoeders.

Niet ieder is het gegeven om in Parijs of in Amsterdam de barricaden te beklimmen of in Korinthe[22] maagdenhuizen te bezetten. De directe omgeving is soms al groot en onoverwinnelijk genoeg.

Roet als uitlaatklep. *Roet* als legitieme vorm van protest tegen kruideniers. En als de anderen – ouders en opvoeders – met meer zijn, bedenken we tientallen medestanders. Pseudoniemen als voetvolk van het strijderslegioen.

Als op den duur de voltallige jaargangen van *Roet* (digitaal) beschikbaar komen, ga ik wellicht alle inzendingen lezen om patronen te ontwaren. – Liever zie ik een promovendus die zich aan die klus waagt. – In *Old Zeer* (1984) heeft de redactie zelf een selectie gemaakt uit de eerste vijf

21 Bijna al mijn literair werk is als pdf te downloaden www.gerardstout.nl en (op termijn) via dbnl.org

22 "Het is niet iedereen gegeven Korinthe te bezoeken." Laïs was een prostitué in deze stad met een hoge prijs voor haar diensten. (Rabelais)

jaargangen. *Old Zeer* met vooral bijdragen van het schrijverslegioen.[23]

Old Zeer, treffender had de titel niet kunnen zijn. In *Old Zeer* komt de terugblik op de opvoeding (in Dedemsvaart, Zwolle, Ogevène, de Achterhook[24],....) treffend tot uiting. Niet zozeer het adagium: ik ben verkeerd opgevoed, als wel een signalering van onbedoelde tekorten in huiselijke en dorpse kringen. Voldoende materiële zaken, tekort aan warmte, aanraking, koestering, waardering; tekort aan affectieve zaken.

Gebrek aan genegenheid en waardering was geen vooropgezet plan, geen complot. Eerdere generaties kenden die kant van het bestaan niet of nauwelijks. Maslow heeft dat later mooi beschreven in zijn piramide. Eerste behoeften zijn onderdak, eten en bescherming tegen de buitenwereld, pas als aan basisbehoeften is voldaan ontstaat ruimte en vatbaarbeid voor creativiteit, cultuur, reflectie. In de Drentse venen, en niet enkel daar, lag de nadruk op hard werken, ploeteren en overleven. Cultuur kwam mondjesmaat naarboven. De HBS maakte een begin met die ontwikkeling. Muziekles bestond uit, uit wat eigenlijk? Wat ik mij herinner: we zongen Israëlische liedjes onder leiding van de muzieklerares die juist uit het Beloofde Land was teruggekeerd. Een pater plaatste een stereo-muziekinstallatie in het lokaal. We hoorden een klassieke plaat.[25] Dat was in Emmen op de RK-HBS. In Zwolle op de HBS van Martin Koster en later het Menso Alting in Hoogeveen zal het niet veel anders zijn geweest. Regelmatig komt de gedachte bij me boven dat het taalverschil groter was dan het zich op het eerste gezicht voordeed. Ieder sprak Nederlands, toch begrepen we elkaar slechts ten dele. Als partners, ouders, kinderen al met enige regelmaat ten prooi vallen aan talige misverstanden, is het niet vreemd dat het taalonbegrip tussen buren, dorpelingen, leraren, leerlingen een grote rol speelt. De (sociaal-culturele) context bepaalt de betekenis van woorden en zinnen. Een "operazangeres" koppelde ik aan de "openraamzangeres" van mijn kindertijd. "Geschreeuw." Ik wist niet wat een opera was. Als iemand mij "lief" of "leuk" vindt, houd ik mijn gemak. Dat betekent: ik houd mij in en reageer niet. Mijn context bij die woorden – heb ik gemerkt – verschilt veelal met die van de spreker.[26]

Met dit anekdotisch 'bewijs' laat ik zien dat de culturele en literaire vorming in de jaren vijftig en zestig een moeizaam proces is geweest. De vruchtbare bodem voor cultuur en literatuur begon op de HBS, op de rotsige onderlaag van thuis waar literatuur, film en (klassieke) muziek vrijwel onbekend waren.

Old Zeer, verbeelding van gemis in provocerende verhalen (overspel, sex, dood) en in venijnig afzetten tegen *Oeze Volk*, het folkloristische tijdschrift met brave oubolligheden.

De aanval op de gevestigde orde beperkte zich – ook later – niet tot (literair) inhoudelijke zaken. Vaker dan eens werd op de man en op de vrouw gespeeld; al dan niet door gebruik van varianten op auteursnamen. Voor intimi was zonneklaar wie te grazen werd genomen.

Soms was sprake van milde persiflages, andere keren klonk een agressieve en verontwaardigde toon.

23 Later verscheen *Scheupers van de Taol* over 25 jaar *Roet*. Dat boek heb ik niet geraadpleegd voor *Vaart mien busse*.

24 Hoogeveen, Achterhoek.

25 Links een fagot, rechts een altviool. Ik had nog nooit van die instrumenten gehoord. Geen idee.

26 In Kameroen en Zambia speelde dat verschil in beleving ook een rol. J'ai froid; ik heb het koud, betekende: ik wil met je slapen. Drents: Mag je hier wel wezen? betekent: Heb je het een beetje naar je zin? Het is geen vermaning over ongewenste aanwezigheid.

Een samenvatting van de (voorbije) volksaard van noordelingen luidt: De Groninger is te eerlijk om aardig te zijn. De Drent is te aardig om eerlijk te zijn.

Roet was en is niet steeds aardig. Dat valt het tiedschrift te prijzen. Literatuur mut schoeren, zoals latere redacteur Jan Veenstra schreef. Wie Martin Koster leest komt met enige regelmaat bijdragen tegen die vlijmscherp zijn; ook op de man/vrouw gericht. Als hij verontwaardigd is, laat hij dat (verhuld) merken. Aanvaringen in de Drentse Schrieverskring, in (later) GroenLinks, in *NoordenveldPlus* (lokaal seniorenblaadje), in Sjarlefrans (dialectrubriek in het *Dagblad van het Noorden* tot halverwege 2020) zijn venijnig, pissig. Martin verandert de naam van de club en parafraseert de namen van de betrokkenen. (Exemplarisch: Albino is de naam voor Dick Blancke?, een bestuurslid uit de Schrieverkring). Publieke afrekeningen voor intimi.

Wat me fascineert is de onderliggende boosheid. Agressie komt zelden terecht bij de oorspronkelijke aanstichters; zo de aanstichters al in beeld zijn. – Met deze uitspraak / constatering begeef ik me op het terrein van de (amateur) dieptepsychologie. – De aanvaller kiest zijn/haar slachtoffer met zorg; de aanvaller kiest namelijk een slachtoffer dat niet kan winnen van de agressor. Soms/vaak is de bron van de onvrede niet bekend.

Roet (met oprichter Martin Koster als epigoon) als oprechte poging het Drents en de Drentse literatuur toekomstbestendig te maken. Daarnaast als uitlaatklep om onvrede en boosheid op een betrekkelijk (on)schuldige manier te ventileren.

In later werk, Martin heeft *Roet* verlaten, zijn 'derde' kind staat op andermans benen, zie ik in zijn schrieverij een verschuiving naar (sommige) Duitsers en betrokkenheid op na-oorlogse zaken.Zijn reisverslag *Oostwaartsch! Grensverkenning van een Sudentendrent* (2016) springt daarbij het meest in het oog. Hij gaat opzoek naar de geschiedenis van zijn schoonouders. Ook in *Sjarlefrans* doet Martin soms met verongelijkte ondertoon verslag van zijn na-oorlogse ervaringen. In Deel IV kom ik hier op terug.

Schrievers, mede-bestuurders, columnisten, uitgever Het Drentse Boek en medeplichtigen, Duitsers, en wellicht anderen die ik over het hoofd zie, krijgen met enige regelmaat in zijn literair en columnwerk een veeg. Wat is de onderliggende drijfveer? Ik weet het niet. Fascinerend.

In de begindagen van april 2020 de dagen dat ik deze overwegingen schrijf lees ik de biografie van Herman Verbeek[27]. Ik heb deze priester, politicus en publicist nooit ontmoet. Hij was actief in en buiten de katholieke kerk en tijden actief bij de PPR en opvolger GroenLinks. Zielsverwant.

De vader van Herman Verbeek was befaamd neurochirurg in Groningen. Ik huiselijke kring van acht kinderen en echtgenote was de vader befaamd en gevreesd als dader van huiselijk geweld. De biografie is geen opwekkend boek. Wel geeft het een inkijk in het gedreven leven van Herman Verbeek, als wilde deze homosexuele zoon zich alsnog bewijzen. – Over geaardheid en sex werd niet gesproken. – Bij sollicitaties zet hij op zijn CV.: Zoon van neurochirug. Als wil hij zeggen: ik ben niet van de straat. Een aardige starre man, betrokken, energiek, onkenbaar. Enkel in zijn gezangen (gedichten) is Herman Verbeek een beetje te kennen.

27 *Herman Verbeek (1936-2013) priester, politicus, publicist*. Stefan van der Poel. Uitgeverij Verloren. 2020.

De biografie is een schets van de ontworsteling aan zijn opvoeding. Tegenover iedereen (bisschoppen, politici,...) stelde hij zich teweer, nooit tegenover zijn vader. – Vader Verbeek eindigde in een psychiatrische inrichting, deed twee pogingen tot *Freitot* en stierf aan een 'hartaanval' omdat bij *Freitot* een katholieke begrafenis niet meer mogelijk was. – Herman Verbeek koos zijn tegenstrevers met zorg. In zijn nadagen schreef Verbeek met mildheid over zijn overleden vader. Over zijn broer en zussen nauwelijks een woord. Het gezin was los zand. Niemand kende elkaar. Fascinerend.

Over Willem Brakman schreef ik eerder. In de biografie van deze arts/schrijver lees ik vergelijkbare (*Roet*)patronen[28]. Weinig affectieve opvoeding, een vader met andere plannen voor de jongen en vooral het ontbreken van erkenning en begrip. Willem Brakman als narcist met een voorliefde voor hermetische verhalen, associatief geschreven. Overspel en minnaressen als vervanging voor de oedipale liefde van Willem Brakman voor zijn moeder. (Brakman werd arts uit liefde voor zijn moeder; niet omdat hij arts wilde zijn.) Willem Brakman had geen plan als hij schreef, in tegenstelling tot bevriend collega Simon Vestdijk. Brakman wist niet waar hij zou eindigen. In zijn geest/stijl schreef ik *Krooskop* (pag. 85) met elementen uit verhalen en gedichten van Martin Koster. (Het surrealistische slot is een weergave van mijn katholieke mythologie.)

Willem Brakman maakte met enige regelmaat ruzie met collega-schrijvers en uitgever. Teleurstelling was zijn deel als hij buiten de literaire prijzen viel.

28 *Een ongeneeslijk heimwee, leven en werk van Willem Brakman*. Nico Keuning. Querido. 2020.

Brakman hield zich niet aan vriendschappelijke conventies. Ongenade lag om de hoek. Wie Brakmans omgang met zijn omgeving wil weten kan in zijn verhalen zijn familie en vrienden, zijn leraren gemakkelijk vinden. Enkele zijn met hun echte naam opgenomen. Van protesten trok hij zich niets aan.[29]

In de biografie kom ik veel herkenbare zaken tegen.

> Wim heeft zich op eigen kracht aan de kleinburgelijkheid van zijn ouders ontworsteld. Hij heeft een andere wereld ontdekt, een andere manier van denken en leven. Een wereld zonder bekrompenheid, dwang en angst voor armoede. Zijn kennismaking met literatuur en beeldende kunst ervaart hij als een bevrijding, een ontsnapping uit zijn benauwde milieu. De kunstvijandige houding van de ouders past bij de sociaal-economische status van de lagere middenstand. (P. 81)

Fascinerend.

Door de glasvezel hoor ik een beschrijving van mijn al dan niet culturele opvoeding, van mijn verhouding tot mijn (literaire) omgeving. Ik hoor de parallellen met de schrijvers uit de biografieën. Het is niet nieuw. Ik heb de herhaling van zetten nodig; alsof ik telkens hetzelfde verhaal moet schrijven om mezelf te leren kennen en te bevestigen. En graag

29 Een leraar van Brakman heette Besteman (Biografie p. 33), met eigen naam in een verhaal terechtgekomen. Ik varieerde met vakdidacticus Den Beesten in Corina Corina. Elementen uit het verhaal *Vrömde veugel* (p. 71) heb ik ook gebruikt, net als de titel van de dichtbundel van de Drentse Schrievers, Van Gorcum 2020, *Kijk verder dan vandaag en weet*.

verheldering van een lezer, luisteraar. Blijkbaar is het nooit genoeg. Bizar. Absurd. Fascinerend.

Virus-19 zet de kroon op de overwegingen. Bezoek is niet wenselijk. Er is geen oogcontact tijdens ons gesprek. Enkel de stem en de woorden door de telefoon. Er is geen afleiding, er is geen ontkomen.

De analyse is al honderd maal voorbijgekomen. Mijn hoofd heeft kennis van achtergronden en drijfveren. Wat maakt het uit? De aanraakpunten zijn intact. Het virus weet, gewapend met jaloezie en domheid, van buitenaf mijn triggerpunten te vinden: verontwaardiging, boosheid, aanval. Jaren zijn nodig om immuniteit op te bouwen.

Haar stem raakt aan mijn kwetsbaarheid, aan mijn ontroering. Veiligheid als randvoorwaarde, acceptatie en vertrouwen voor expressie en openheid. Spinoza: De rede kan de hartstocht overwinnen doordat zij zelf tot hartstocht wordt.

Passie voor mijn verstand als uitweg om valkuilen te vermijden. Literatuur als uitweg om mijn valkuilen te vermijden. Ik ben niet de enige schrijver met die uitdaging. Ik ben in gezelschap.

> Op 25 maart, hoor ik, zat Maryam onder een dadelpalm. Dadels vielen naar beneden. Een engel vloog voorbij en berichtte dat de Schepper geboren zou worden, zonder tussenkomst van Yousef. Een oud verhaal uit de Koran.

Van Bas de Gaay Fortman (junior) kreeg ik een gesigneerd boek[30] over zijn (PPR-)opvattingen. Ik was bij een lezing. Hij schreef: Voor zielsverwantschap en vertrouwen. Een opdracht die ik prompt in een kort verhaal vorm gaf.[31]

30. *Moreel Erfgoed.* Bas de Gaay Fortman. Prometheus. 2016
31. *Babs.Literaire verkenning van cultureel en moreel erfgoed.* Ter Verpoozing. 2017.

Misschien schrijft De Gaay dat in elk boek op de titelpagina. Hij schreef het in zijn/mijn boek. Ik las in zijn boek dat hij jaren in Zambia heeft gewerkt, zelfs in Kalabo – de plaats, negorij, waar ik jaren later les gaf – was geweest. Met zijn andere culturele achtergrond (academici) schreef hij een heel ander verslag van zijn ervaringen. Voor zijn huis, ik meen in Nunspeet, reed een graafmachinemachinist een zoontje van De Gaay Fortman dood. Bas ging naarbuiten om de chauffeur te troosten. (In *Ningtien /Anno Ludwig*[32] rijdt de hoofdpersoon zijn kind dood.) Terug uit Lusaka (Zambia) werd De Gaay Fortman voorman van de PPR. Mijn idool, voorzover ik idolaat kon zijn.

Na mijn eerste verhaal – *De steunzolen van mien va* – kwam ik al snel in de redactie van *Roet* terecht. In elke aflevering stond wel een kort verhaal van mijn hand. Na de verhalen volgden novelles en romans; afspiegelingen van mijn levensloop.

Martin woonde inmiddels in Lieveren. De redactievergaderingen vonden plaats op de hilde, de hooizolder in de schuur achter het huis. Ik verhuisde van Ten Boer naar Leeuwarden De banden met Martin werden nauwer. Regelmatig trokken we eropuit naar diverse plaatsen; Antwerpen, Kopenhagen, Den Bosch.

Veel herinner ik me niet meer van die uitstapjes. Misschien hadden we diepgaande bespiegelingen, misschien ook niet. De helderheid verdween al snel in een alcoholische roes. Drank zorgt voor euforische helderheid, bij mij. Jammer dat die helderheid niet meer bereikbaar is als de alcohol is uitgewerkt.

We schreven samen schetsjes onder de naam

32 *Verzameld werk* als pdf op www.gerardstout.nl

Jans Pol. Het eerste verhaal heeft de oorsprong in een café. Ik schreef het begin. Martin maakte het af. Later was de volgorde ook omgekeerd. Veel van de verhaaltjes kwam in de Drents Groningse Pers (DGP) op de streekpagina. Later bundelde ik de verhalen in *Gehaktdag* van Jans Pol[33].

In Kopenhagen ontmoetten we Ole Bostrup en Ellen Hirbel. Over hun werk schreven we – Martin en ik – een verslag in NVOX, het vakblad voor leraren exacte vakken.[34] Ook onder Martins naam. Mijn bespreking van mijn vertaling van het boek *Weer en Klimaat* verscheen ook onder Martins naam. Vier handen op twee buiken.

In *Roet* 1992-1993 verscheen mijn kettingverhaal over seksuele uitspattingen van Drentse schrievers. *Eroetiek* (Pag. 126) haalde het landelijke nieuws. Fictie zorgde voor opwinding. Kwajongens waren we.

In de laatste decennia, met een uitloop naar deze eeuw kwamen diverse conflicten en ongebreidelde kinnesinne naar voren. De Drentse Schrieverskring was niet gediend van afwijkende opvattingen over Drentse lectuur en literatuur. Wat onmin aanging (aangaat) doet het Drentse circuit niet onder voor het Hollandse. Ook hier gold/geldt: niet met elkaar, maar (zwijgend) tegenover elkaar.

Ik schreef recensies voor het *Nieuwsblad / Dagblad van het Noorden*. Mijn beschouwingen leverden zelden positief commentaar. Werd mijn pen gevreesd? Ik weet het niet. Niet reageren is ook een vorm van reactie. Kritiek is niet steeds een uitnodiging tot discussie.

In 1995 verscheen van Martin Koster *Zölfportret mit Sparzegelties*. Een van de laatste delen on de Koppel-taol reeks. In *Vaart mien busse* heb ik alle hoofdstukken opgenomen als illustratie van de biografie van Martin Koster. In latere columns in het *Dagblad van het Noorden* komen de verhalen in licht gewijzigde vorm terug. Herhaling als constante.

In 1996 schreef ik *Liek in't veen*, een Drentse detective[35]. Lammie Oldenhuis is de detective, Martin Koster figureert als het *Liek in het Veen*. Wie wil kan het boek lezen en analyseren. Diverse (on) hebbelijkheden uit het circuit en verre omstreken heb ik in dat boek verwerkt.

Ik verliet de redactie van Roet en enkele jaren later nam ook Martin afscheid van zijn geesteskind. De drang bleef. In de periode 1995-2020 veranderde de vorm van zijn betrokkenheid. De basis bleef met als belangrijke elementen: opstandigheid, dwarsheid, onafhankelijkheid met uitingen van verongelijktheid in varianten en schipperen tussen vriendschap en vijandschap.

De Schrieverskring als *would be* podium voor Drentse literatuur. Het Drentse Boek, en later het Huus van de Taol, als uitgever en als opstap naar presentaties als Taal an Taofel, maar ook neergezet als epigonen van onbenul en folklore. *Zwei Seelen in meiner Brust*.

In Deel III volgen enkele hoogtepunten en dieptepunten rond *Roet*. Van volledigheid is geen sprake.

33 In *Verzameld werk* als pdf op www.gerardstout.nl

34 Alle documentatie – mijn archief en het Roet-archief van Martin Koster – ligt in het Drents Archief en wacht op ordening en beschrijving.

35 In *Verzameld werk* als pdf op www.gerardstout.nl

'Mooi maar weinig gelezen tijdschrift' telt 88

Roet woekert in Dre

Het Drents-talige literaire tijdschrift Roet is aan de vijfde jaargang begonnen. Het verschijnt vier keer per jaar en telt inclusief de medewerkers 88 abonnees. Van elke aflevering worden 150 exemplaren gedrukt en via een handjevol boekhandels neemt een bescheiden aantal belangstellenden kennis van de inhoud.
Roet is voor Drentse begrippen vernieuwend, en vooral in het begin provocerend bezig geweest en heeft ondanks de geringe oplage veel stof doen opwaaien in de wereld van het „Drents-eigene". Nadat gevestigde dichters en schrijvers als Gerard Nijenhuis, Marga Kool en Roel Reyntjes er in begonnen te publiceren kwam het blad in een rustig vaarwater terecht en raakte de satire op de achtergrond. Initiatiefnemer Martin Koster (32) uit Groningen is daar niet rouwig om.

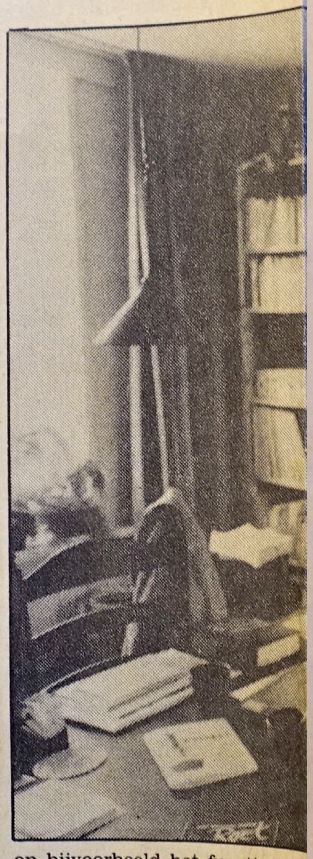

Martin Koster, Meine Roswinkel, Prugel Vosbargen en Anne Woldhoek zijn op dezelde dag jarig. Martin zag het levenslicht in Dedemsvaart maar de anderen werden ruim 25 jaar later in Groningen geboren. Samen wonen ze daar nu in een smalle woning bij het Noorderstation. Ze delen lief en leed en een overjarige schrijfmachine.

Martin is de baas van het stel dat eendrachtig schrijft in Roet. Prugel was vooral in het begin actief en is van huis uit een brutaaltje. Meine is kritisch en niet bang om een dreun uit te delen. Anne verzorgt de administratie en verzending van het blad en Martin vertegenwoordigt de redactie in situaties waarin een gematigde opstelling gewenst is. Hij is de geestelijke vader van Meine, Prugel en Anne.
Martin: „Ik heb zo'n 24 schuilnamen gehad in de eerste nummers van Roet. Het was een anarchistische periode waarin ik alles wel zo'n beetje heb gezegd wat ik kwijt wilde. We waren nergens bij betrokken en achteraf bekeken was het studentikoos. Ik ben nu actief in enkele werkgroepen van de Culturele Raad voor Drenthe en volgens Ton Kolkman ben ik er een beetje ingeluisd. Maar je kunt niet altijd op afstand blijven want als je iets wilt veranderen moet je bezig zijn".
Ton is vanaf het eerste uur bij de redactie betrokken. Martin: „Ik ben leraar Nederlands en volgde uit belangstelling voor de streektaal colleges aan het Neder-Saksisch Instituut in Groningen. Daar ontmoette ik Ton Kolkman. Na afloop gingen we vaak een borrel halen. We waren ontevreden over de mogelijkheden om in Drents te publiceren.

Je had het dialectblad Oeze Volk dat een duidelijke functie vervult. Een grijze massa publiceert er verhalen in die bol staan van nostalgie. Ik heb er ook in geschreven en zolang ik een verhaal leverde met een mooi begin en een mooi eind was er niets aan de hand. Maar als je iets anders schreef kwam het er niet in of het werd veranderd. Na een college zaten we in onze stamkroeg van „Hendrik Druppien" en toen zei ik dat er iets anders zou moeten komen. Ton sprong er meteen op en tot diep in de nacht hebben we bij hem thuis een opzetje gemaakt en ideeën uitgewisseld. Het was op een maandag en vrijdags hadden we 130 gestencilde exemplaren van het eerste nummer klaar".

Positief

Het blad werd naar de noordelijke kranten gestuurd en werd positief ontvangen. Martin: „Oeze Volk kreeg een veeg uit de pan en ook Roel Reyntjes die in onze ogen maar kritiekloos doorschreef werd aangepakt in het eerste nummer. We kozen de naam Roet omdat het de benaming is voor alles wat niet in de tuin thuishoort".
Het blad kwam niet helemaal uit het luchtledige tevoorschijn want de literaire tijdschriften 't Zwieniegeltje en De Pennevogel waren als dialectbladen voor Noord- en Oost-Nederland al eerder verschenen maar ter ziele gegaan.

Martin: „Wij wisten uit die tijdschriften dat er in Drenthe wel schrijvers rondliepen maar die publiceerden bijna niet meer. De beperkingen die Oeze Volk ze oplegde had tot gevolg dat de besten ophielden met schrijven".

Tolerantie

Martin en Ton vroegen Hans Heyting, Gerard Nijenhuis en Marga Kool of ze zin hadden om mee te doen. Roel Reyntjes, Peter van der Velde en Jannie Boerema stuurden hun werk spontaan. Martin: „Gerard en Marga zijn door leden van de Drentse Schrieverskring op het matje geroepen want er was van die kant weinig tolorantie. Roet werd en wordt niet geaccepteerd. Die oude garde die al bijna dood is en die grote middelbare kalende grijze massa die daarna komt pikten het niet dat jong-denkenden kritiek hadden op bijvoorbeeld het functioneren van de schrieverskring. Vooral de kring rondom Jan Weggemans wil de folklore behouden. Ze zijn bang voor de jongeren die misschien een stukje van het voetstuk afknabbelen waar ze zichzelf vaak op hebben gezet. De vraag of die stukjes die ze schrijven eigenlijk wel zo goed zijn mag niet gesteld worden".
Martin meent dat de literaire waarde van het werk dat in Roet verschijnt niet overtrokken

abonnees

ntse tuin

De mens in voor- en tegenspoed

door AB DRIJVER

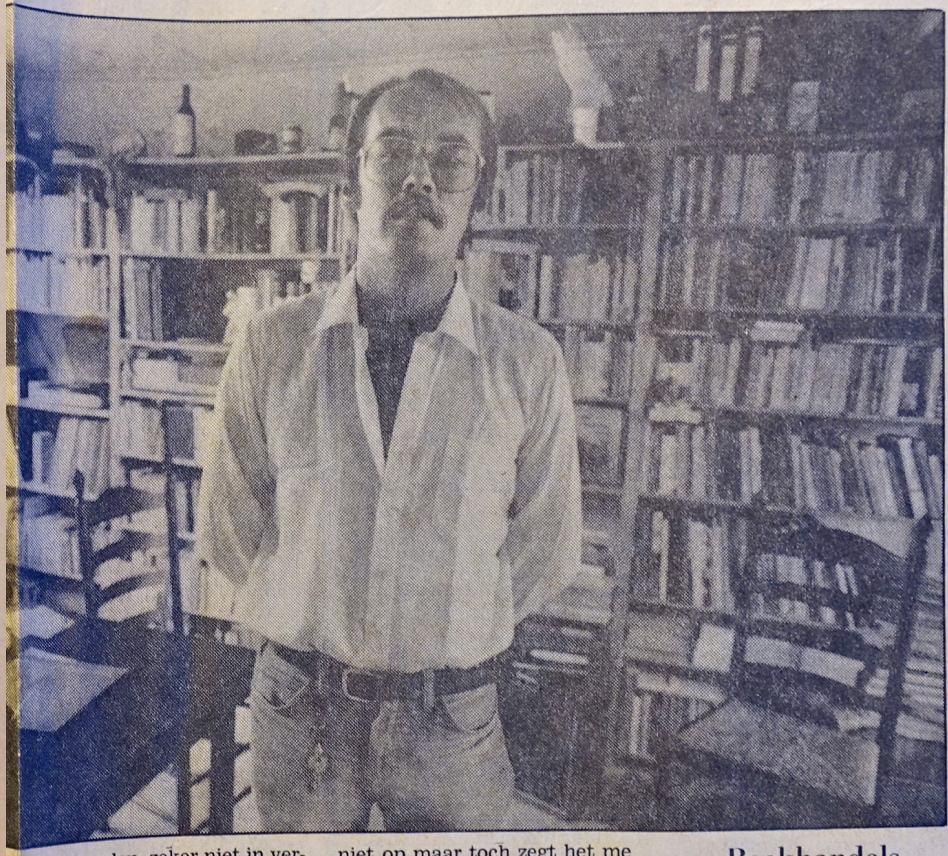

⋆ *Martin Koster is de geestelijke vader van Roet.*

moet worden, zeker niet in vergelijking met Nederlandsgetali literatuur. „Alles wat wij doen is in het Nederlandse taalgebied al lang gedaan. Je kunt je terecht afvragen wat de Drentse letterkunde voorstelt en dan kom je tot de conclusie dat we niet veel verder zijn gekomen dan Anne de Vries en Jan Fabricius. Marga Kool en Gerard Nijenhuis zijn de toppers. Hans Heytink schrijft jaren-vijftig spul. Als je de betere dingen uit Roet in het Nederlands vertaalt valt het niet op maar toch zegt het me wat. En een belangrijk effect van het blad is dat er ook nieuwelingen zijn opgekomen. Klaas Kleine is daar een voorbeeld van en ik moet zeggen dat die Meine Roswinkel ook wel een paar aardige dingen heeft geschreven. Roel Reyntjes vind ik een moeilijk geval want daarbij zit je al weer tegen de Oeze Volkgrens aan. Erg goed is het werk van Greet de Jong, een pseudoniem voor iemand die voorlopig onbekend wenst te blijven".

Boekhandels

Roet is alleen te koop in enkele boekhandels in Assen, Groningen, Hoogeveen en Meppel. Dat is de redactie een doorn in het oog en er wordt gezocht naar mogelijkheden om een groter verspreidingsgebied te bestrijken. De eerste zin in het eerste nummer luidde: „Hier is et blad waor Drenthe op wacht hef". Gezien de reacties van het publiek lijkt dat achteraf een beetje optimistisch gesteld. Martin: „Roet is een mooi maar weinig gelezen blad. Het is niet gemakkelijk en soms is het net een dichtbundel en die worden niet gelezen door een groot publiek. Het is een moeizame strijd als je meer bekendheid aan zo'n tijdschrift wilt geven. Het is trouwens niet eens overal welkom want een Drentse uitgever als Hummelen wil het liever niet in zijn winkel. Die verkoopt met meer enthousiame de mooie „tontige" boekjes die hij zelf drukt".

Verlegenheid

Martin omschrijft zichzelf als iemand die het liefst een beetje op de achtergrond blijft. „Ik ben iemand anders als ik schrijf" zegt hij. „Al die schuilnamen kwamen voort uit een soort verlegenheid. Niemand hoefde te weten dat ik het was die het schreef. Ik weet niet of het Drents in de toekomst behouden blijft en als het alleen maar stoelt op nostalgie en op „Siep-Schaop en Scheper" dan hoeft het voor mij niet in het Drents. Waarom ik Drents schrijf is moeilijk te zeggen. Wij spraken vroeger in Dedemsvaart een dialect dat nog echt Drents was ook al zaten we net over de grens. Ik heb het dialect nooit als minderwaardig ervaren hoewel we Nederlands spraken tegen de dominee en de burgemeester. Voor mij is het belangrijk dat je in het Drents over alles moet kunnen schrijven. Als we doorgaan met de neoromantiek van 60 jaar geleden zoals die in Oeze Volk wordt gehandhaafd of op de manier zoals het Drents programma van Radio Noord wordt gemaakt dan kunnen we het wel vergeten".

AC 3/6/85

Kreng

Mien ervarings mit de Drentse SchrieversKring bint zowat nooit plezierig ewest. Ik had al verscheiden jaoren eschreven veurda'k eindelijk toe elaoten weur. Mit volk van ROET wolden ze in de Kring niks van doen hebben, en zeker mit die Meine Roswinkel of hoe hij wieder de namen hebben much, niet. En toen ik dan een keer binnen was, weur ik sofort bij de kladden epakt en ter verantwoording eroepen veur mien schrieverij. De ien of aandere albino (wie?) vreug waorumme ik mien wark ophemelde in de kraante (antwoord: a.) umdat zij 't niet deden en b.) um heur hellig te maken, wat dus aardig lukte), aandern wolden mij votdalijk royeren. Ik had toen vanzölf op stee mien karbies (mit dreumen) pakken mutten, mar ik dachte dat dit bij de ontgruningsfolklore heurde en dat 't later over schrieven gaan zul. Wat een vergissing. 't Grootste diel van de SchrieversKring zat daar niet um mit schrieverij gangs te wezen, mar um heur ego op te poetsen. Zo gauw 't op bijienkomsten gung over de kuunst van 't schrieven, bleven de mieste leden in huus. Allent as 't gung over historie (alles in Drenthe is zowat historisch en daorumme is der ok gien toekomst veur Drente en 't Drèents) of op neijaorsvisites, kwaamp der een bulte volk.
Begun negentiger jaoren klöm ik op tot volmacht van de SchrieversKring. Der was gien aander die dat wezen wol. Ik weur algemien adjunct, achter veurzitter Klaas Kleine. Toen Klaas mit lieverlao vervangen worden mus, stelden wij van 't bestuur Lukas Koops veur. Dat was tegen de zin van een groepien mèensen rond dezölfde albino van 't begun van mien carrière in de SchrieversKring. Dat koppeltien stelde veur um 't Börker VVD-raodslid Smeenge, die al jaoren niet op de Kring ewest was en laank eleden ooit ies een paar kiendergedichies of zukswat eschreven had, tot veurzitter te benumen. Toen wij daar deur een regiefout van ien van de Albinozen achter kwamen, stun mien besluut vast: ik stappe uut 't bestuur as Smeenge derin komp. Deur dommigheid (een aander woord he'k der niet veur) kwamen der bij de verkiezings mar een paar man opdagen die Smeenge for president hebben wolden. De coupe was mislukt en Lukas Koops weur veurzitter. Mar ik had totaal gien aordigheid meer an mien algemien adjunctschap. Een paar week later verscheen mien column in de *Drentse Courant*. In de leste zeuven regels schreef ik toen wat over eerder enuumde albino, volgens mij een man daar a'k nog nooit ien regel van elezen hadde die mij langer boeien kun as de tied die 't mij kostte um die regel te lezen. Dat was hard, mar waor.

Ik gung een weke hen Ter Schelling en toen ik weerummekwam, was der zoveule gebeurd in de SchrieversKring en ok in 't bestuur van die Kring, dingen die mij angungen en die mij gien van allen anstunden, dat mij nog mar ien ding te doen stun. Ik schreef de veurzitter een briefien waar ik in mitdielde dat ik mit onmiddellijke ingang uut 't bestuur stapte. En umdat ik toch an 't schrieven was, bedaankte ik geliek ok mar veur 't lidmaatschap van de Kring. Dat scheelde een postzegel.
In de kraante zee ik later dat de Drentse SchrieversKring van nou af an veur mij de Dooie

SchrieversKring wezen zul, ‘t Kreng. As der ooit ien uutspraak van mij een veurspellende weerde had hef, dan was ‘t wel die over de Dooie SchrieversKring. Ik hebbe der nooit weer wat van eheurd en vermoede dat heur taak volbracht is.

Sjarlefrans 2017-05-22

SJARLEFRANS

Alfa en bèta

Tegen mien kameraod, scheikundige in ruste, zee ik dat Drenten die wat worden wilt in de wereld beter wis-, natuur- of scheikunde studeren kunt as een boek schrieven of de politiek ingaon. Hij had net een Nederlandstalig boek publiceerd en was –vanzölf- niet bliede mit mien opmarking. ‘Kiek,’ zee ik veur de gek, ‘Drenten hebt het DNA van de Nederlaandse taal nou ienmaol nog niet in de genen zitten.’ ‘Kuj dat bewiezen?’ stötterde hij. De bètaman kwaamp in hum hen boven. ‘Jao, zee ik, ‘is oe in een Nederlaands literair haandboek wel ies een Drent op evallen? Mij nog nooit en ik heb der ja veur deur eleerd. En hej wel ies eheurd van belangriekere Drèentse politici as H. Van Riel en H. Koekoek?’ Mien kameraod zweeg. Ik miende zölfs een traon op de wangen te zien, mar dat kan’k mij verbield hebben. ‘Martin, mien jonge,’ reerde hij zowat, ‘der is in het Hollaands toch wel wàt fatsoenlijks eschreven deur Drenten?’ Ik wol hum een klein beetien geruststellen. ‘Der bint vanzölf wel wat streekromans, novelles en körte verhalen eschreven daor as de schriever laandelijk agil gien mal figuur mit slat en der bint dik dartig dichtbundels uut ekomen daor aj oe as Drent echt niet veur schamen huuft. Mar echte toppers bint der niet bij.’ Ik keek bleu naor zien neie boek dat neugend op taofel lag. ‘Het komp hier op deel,’ vulde ik vaal an: ‘Ze zuukt nog aid een opvolger veur Bartje.’ ‘ Is het zo slim?’ vreug hij ongerust.

Hoop

‘Aj nou ies hengaot en schrieven in het Drèents, dan wordt het wat mit oen schrieverij. En, niet onbelangriek, de Drèentse schrieverij hef verlet van oen talent. Talent dat ie nou sodemietert in de crowded Hollaandse viever. En aj dommiet een opvallend goed boek schrieft, kuj hum mooi overzetten laoten in het Hollaands of Engels. Duuts mag ok vanzölf.’ ‘Mar bint der wel leesders genogt veur het Drèents?’ ‘Daor hej een punt,’ zeg ik, ‘mar mit al die neie media mut daor toch een oplössing veur te vienden wezen. En leesders loopt aans ok niet barre hard veur Nederlaandstalige boeken van Drenten umdat die niemals op bestsellersliesten staot.’ En toen drunken wij een kop koffie, wij koomt ja allebeide van het veen. Ik schreef dit nao het lezen van ‘Drentse letteren,’ het wonderschone boek van Rouke Broersma over de Drèentstaolige literatuur in de negentiende, twintigste en ienentwintigste ieuw.

MARTIN KOSTER

Roswinkel

Ik bin der ien keer ewest, in RoswinkeL Mit mien latere vrouwe. Der was niet veule te zien. Een karkien en even wiederop ‘t karkhof. Daar hebbe wij ezöcht naar ‘t graf van de familie van mien moe, Boelens. Mar wij hebt of niet goed ezöcht of de familie hef zo kört ewoond in Roswinkel dat der gieniene dood egaone is, of der was gien geld veur een stien of nuum mar op.
Ik bin der ien keer ewest, in RoswinkeL Ik wol eindelijk wel ies weten hoe de plek der uutzag daar as de familie van mien moe weg kwaamp. De plek daar as ik jaorenlaank de name van gebruukt hebbe as schoelname.
Mar Roswinkel is eigenlijk agil gien bijzundere plek. Lao’k daorumme hengaan en gebruken die name nooit meer.
Ik hebbe nog een paar foto ‘s van Roswinkel:

ROSWINKEL
gem.Emmen
50 km

En dan mien kop boven dat bredtie. Lachend. Naar heur.

Sjarlefrans 2018-09-10

SJARLEFRANS

Pedn Olva

Wij slaopt in Pedn Olva, een best hotel. Het lig hoge op de rotsen an zee. Links, tussen de pieren, de haven, die de helfte van de tied niet gebruukt wordt. Achter de haven de horeca. Daor weer achter het dörp. Rechts een baai diew allent zien kunt aw breakfast. Veur oens het azuurblauwe (RAL5009) water van de oceaon.

In het dörp de wereld kuunstenaors mit heur galerieën en een groot en een klein museum. Het kleine is de olde warkplek van Barbara Hepworth, mit bieldentuun. Later leze wij dat vrouw Hepworth in 1975 in dit huus verbraand is, wat altied wat minder is. Links en rechts van oens hotel löp het Zuudwestkustpad, daor aw dreimaol een flink ende van elopen hebt. Zwaor dat het is, mit al die stienen, dat wi'j niet weten. Daor is het Pieterpad een kleine jonge bij. Mar het uutzicht op het water en de rotsen is fenomenaol! Ok ofgemieterd mooi is de pelgrimstocht hen Michaels Mount, een eilandtien daor aj mar de helfte van de tied lopend komen kunt. Wij loopt der zo hen, nao vief uur heistern deur het roege binnenlaand.

Op station London Paddington stiet de grune trein van GWR, Great Western Railway, al klaor. Dizze oldmoeds andoende trein, de Night Riviera, zet der van binnen fantastisch uut. Wij hebt hier veur ien nacht en een fosse dollars een klein kamertien ehuurd mit stapelbedde en een wastaofeltien. Um 23.45 vertrekt de trein. Um half achte biw in St Erth, waor aw overstapt op een boemeltien hen St Ives. Een half ure later ziew de azuurblauwe oceaon van dichtbij. Het lek hier ja wel Zuud-Frankriek. Of Bretagne. Mar we bint in Cornwall. Pedn Olva betiekent 'uutkiek op de kaap (of wenakker)' in het Cornish, de olde taal van Cornwall. Een taal die ende achttiende ieuw uut estörven is, mar nou weer epraot wordt deur een paar honderd man.

In de boekhaandel zie ik het boek De eerste duzend woorden in het Cornish. Bij Het Huus van de Taol in Beilen bint ze, heurde ik, al drok doende mit de leste duzend woorden in het Drèents.

MARTIN KOSTER

De steunzolen van mien va Gerardstoll

'Hej zien steunzolen nog zien?' Mien moe kek mij vraogend an terwijl ze de koffiekoppies en -schörrelties op mekaar stapelt om ze naor de keuken te brengen. Ik was eem ergens anders met mien gedachten en veur ik antwoord geven kan is ze al weg en heur ik water in 't afwasteiltie stromen.

Pa is now drie weken dood. Vanmorgen op 't kerkhof zag ik dat 't gele zand op 't graf al inklonken was, hoewel 't al die weken niet ien keer regend hef. De grafstien is der nog niet, de letters moeten nog graveerd worden. Pa heette hij, maor bij mien vrienden en vriendinnen har ik 't altied over 'mien va'. Zonder veurnaam is e veur mij deur 't leven gaon, zien deupnaam kwam ik allenig tegen as ik 'n formulier invullen mos, zölfs op de dooienkaort en in de advertensie stiet hij – net as de meeste anderen die hum veurgingen – met zien papieren naam.

Hij har de linkerarm lichtbogen onder zien kop en de mond stun op 'n kier, net breed genog veur zien leste aodem, zo vun ik hum in bère. De ogen har e dicht en zien haor – hij har maar een betie meer – zat in de warre. Het grauwgele hemd stak nog net boven de dekens uut, an een echte pyama was e nooit wend raakt. Zien rechtervoet steunde met de tenen op 't kleed veur 't bère, as of e der uut had willen stappen.

Vanaf 't moment dat zien leven stillestund ging 't veur mij veul sneller. Wassen, kisten, kerken en koffiedrinken en onder 't schrieven van de adressen op de enveloppen van de kaorten zat ik al achter mien tweede glassie bier.

Familie die anders zo verre vot was, was now weer dichtbij en 's nachts in 't bère waor pa 's morgens nog dood in lag deed ik gien oge dicht, zölfs een tiedelijke slaop kon 'k niet te pakken kriegen.

Vandage hol ik grote opruming, warkbroeken, afsleten klompen, gescheurde leerzen, hij bewaarde alles, maar now giet 't vot. Dood en begraven, dan ok weg met de herinneringen an zien leste wark.

Toen ik nog een kwaojonge was zee ik mien va vaak het liedtie 'In de winkel van Sinkel is alles te koop' nao. Hij zee het altied, zingen deu e nooit. Dit liedtie schöt mij weer in 't zin as ik zien hoeden uut de kaste pak. Niet om de hoeden of petten herhaalde ik dat deuntie aal weer, maar om de damescorsetten, die toen veur mij op de ien of andere manier de grens angaven tussen kuisheid en wellust, ok al wus ik toen nog niet precies wat die woorden betekenden.

Weg ok met zien steunzolen, de roestvrij stalen platen waoran met koperen nagelties leren lappies an de uuteinden klonken binnen. Straks komp de vuilniswagen, weg der met. Zien schoenen, maot eenenveertig, mien eigen maot, zet ik achteruut, die passen mij goed veur in de tuune.

'Hej ze nog zien, de zolen? Ik kan ze nargens vinden, zien schoenen trouwens ok niet.' Ma zet de schone koppies in de kaste, ik heur hoe het kastpapier met de natte onderkaante van een schörreltie metschöf.

'Ik zal nog ies in de schure kieken, misschien hej der toch overhin keken. Wat wuj der trouwens met, ze passen toch niet in joen schoenen, gieniene hef der nog wat an.' As ik de kamerdeure achter mij dichttrek heur ik nog net hoe ze de kaste op slot draait en zeg 'Now ja, misschien wol ik ze wel as aandenken bewaren, ik weet het nog niet.'

As ik twintig minuten later met lege handen de kamer weer in kom branden mij de ogen. Ik kroep weg achter een krante, maar ik lees gien woord.

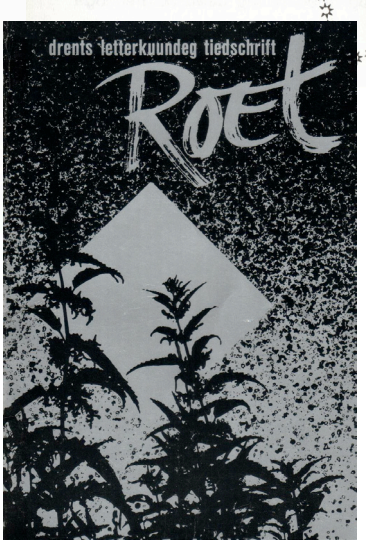

AOVER DE DRÖMPEL

Grunning, 8 meert 1985

Beste Gerard,

ctl een hiele set leden hè'k van oe 't verhaal 'De steunzolen van mien rà' kregen. Guster hew daor in de redaksie over had. En wy binnt der bliede mit. 't Mut al vrömd loper as 't niet in 't juni nummer van ROET komp. 't Denige daor wy nog wat an doen mut, is de spelling. b.v. Hej = goed mej → mij d'r → der hej → hij, teegn → tegen went → wend. Wy hebt n.l. offraot dat alles dat in ROET komp, in de neie spelling staon mut. 't Is trouwens opvallend hoe goed ie spelt. Dat hew wel ies aans mit maakt mit anhommende Drèense schrievers.
Vanzölf wille wy geen nei wark van oe hebben. As 't van 't zölfde goeie niveau is, is der vaste plek veur.
't Allerbeste, schrief ze

Martin G. Koster
redaksie ROET
Studentenlaan 28-A
9791 CD Grunning
050-717670

As

As
As ik
As ik weer
As ik weer mit
As ik weer mit oe
As ik weer mit oe praoten
As ik weer mit oe praoten kun

Dan
Dan zul
Dan zul alles
Dan zul alles hiel
Dan zul alles hiel aans
Dan zul alles hiel aans wezen

Mar
Mar as
Mar as is
Mar as is verbraande
Mar as is verbraande törf

En
En ie
En ie bint
En ie bint nooit
En ie bint nooit zo
En ie bint nooit zo braanderig
En ie bint nooit zo braanderig ewest

Een arg bedroefde jeugd

Dat e schriever was kun e niet helpen, Jans Pol. Wat blinder! Ik kan 't niet helpen da'k schriever bin. Mien grootva was al gien haor beter. Hij schreef tonielstukken, gedichten en andere malligheid. Ie kent die tonielstukken wel. In de kraanten stiet dan in de regel een foto van een keuken mit steevast een taofel in de midden, zwilkien derover, een paar stoelen, opa löp op klompen. 'Uut het applaus nao ofloop bleek wel dat de ruum 100 aanwezigen heur goed vermaakt hadden. Veural opa Bartelds, speuld deur Herman Haar, kun terecht...' As ze maar lol hebt ze'k altied. Jean Paul Sartre schreef ies: de hel dat bint de aandern. Dat is vanzölf zo. Daor kwam ik al rap achter. Mien jeugd was een hel. Mien volk scheidden een dag of wat nao mien geboorte. Mar hoe kört ik ze ok mien olders numen much: ik bin een wettig kiend. Mien va he'k nao zien scheiden nooit weer eziene, mit mien moe mus ik het doen tot mien veerde jaor an toe.
De dag dat zij mij veur de deure van de kleuterschoele ofzette was de leste keer da'k heur zag. Ik zie nog de Citroën DS, de snoek vutrieden, mit die lange kerel achter 't stuur. En wat hij zee was: 'Zo die biw kwiet Hille.' Dat vale lachien dat daorbij um zien mond speulde. Ik vertrouwde dat niks. En 't was veur mij dan ok gien verrassing da'k mit de juffrouw hen huus much. Zuks heurde bliekbaor zo. Butendes kwamen heur warktieden aordig overien mit mien tieden en dat wa'k wel aans ewend! Ik mus bij juffrouw Kip in bedde slaopen en dat zinde mij mar half. Mar een dag of wat later much ik al hen een tehuus. Wa'k daor allemaole mit emeuken hebbe. A'k daor over begunne. Het lek mij in retrospectief een legbatterij toe.
't Begunde al toen ik anbelde bij 't veurmalige klooster, dat in de oorlog dienst daon hadde as Buro van de SD. De deure gung lös en een man mit een potverdommegien veur, strenge kop derop zee: 'Zo bi'j der al?'. Hij zee't wat aans, mit een vrömde tongval, die -zo heurde ik later- Nederlaands enuumd weur. Mar wat wus ik daor op dat moment op de stoep van het veurmalige klooster van? Ik much der in komen, a'k beloofde da'k mij netties gedragen zul. 'Want', zo zee 't vlinderstrikkien, 'oen soort kenne wij hier wel'. Mien soort kent ze hier wel, gung deur mien kleine harsenties. Mien soort kent ze hier wel. Wat betiekende dat in vrede? Achter mij sleug de deur in 't slöt. Veur mij lag een lange rechte gang, mien toekomst....

('t Is stoer dit allemaole zo op papier te zetten, mar 't locht wel op. 'k Dèenke da'k hier mit deur gao. Wij ziet vanzölf waoras 't vene opholdt.)

(onvoltooid wark uut voltooid verleden tied.)

olden Girls in anti-bont spotjes op tv

De hoofd-
erikaanse
Girls ne-
de Neder-
voor Die-
en in ons
et de film-
gne tegen
ose, Blan-
e fel anti-
de spotjes
zich er al geruime tijd aan ergeren dat veel Amerikaanse bontjassen zijn gemaakt van Nederlandse nertsvellen. "Daarom verleenden ze graag hun medewerking", zegt Marlou van Campen van de Bont voor Dieren in Leeuwarden.

Er zijn inmiddels vier verschillende spotjes gemaakt, die geregeld door de VARA worden uitgezonden. „We hopen dat we veel Nederlanders zullen bereiken. Misschien dacht men dat Nederland met de opheffing van het Anti Bont Comité bontvrij was geworden. Wij willen het publiek echter laten zien dat het tegendeel het geval is. We dragen misschien minder bont, maar we fokken des te meer pelsdieren voor de export. Daar moet een einde aan komen," aldus Van Campen.

"Nederland is met twee miljoen nertsen en vossen de grootste bontfokker van West-Europa. Van al dat bont wordt 90 procent geëxporteerd naar het buitenland. En dat terwijl driekwart van de Nederlandse bevolking tegen het fokken van pelsdieren gekant is," zegt Van Campen. Zij spreekt van een 'kromme situatie'. Nu het Nederlands Bont Instituut aan de weg timmert met de kreet dat 'bont' weer in de mode is, vindt de Bont voor Dieren dat een tegenactie op zijn plaats is.

tig of prognose ook opgaat voor Groningen

erland wacht groot ort aan onderwijzers

evers
r dreigt
n het ba-
groot te-
n onder-
en uitge-
aagt het
o'n 3000
00. Deze
het Kas-
rlijks in
inisterie
ordt ge-
aanbod
rwijs in

rouwelijke
leerkrach-
derwijs de
van 7708
. Het aan-
rs van de
wordt in
1982 wa-
n 5000. Er
440 gere-
rkrachten.
nomen dat
werkloze
inschrijft

n het mi-
zegt dat al
er een te-
onderwij-
ki-rapport
groot." De
er op het
ent te re-
pas begin
id en dan
r."
raadt zich
gelen, al-
Bij het in-
ing heeft
aangekon-
k, dat een
promoten.
e niet veel
studenten
e sturen."
an Onder-
BOP) wil
ginsalaris
peteren en
or de kin-
Mark van
zegt dat
begroting
iljoen gul-
ner- en bij-
end perso-
lijk gezien
nde plaat.
voor wat
is veel

616 gegadigden zijn. Tachtig studenten zijn in opleiding.

De zegsman betwijfelt of het voorspelde tekort aan onderwijzers ook opgaat voor Groningen. "De instroom op de pabo's in de provincie neemt nog steeds toe." Hij wijst ook op de pabo-avondopleiding in Groningen, die vooral is bedoeld als bijscholing. In Emmen wordt sinds een jaar op de pabo een cursus voor 'herintreders' gegeven, mensen die de lerarenopleiding hebben gevolgd, maar niet beschikken over recente werkervaring. Het gaat hierbij vooral om vrouwen die zijn gestopt met werken nadat ze een kind kregen.

ME oefent in Huttenheugte

● *Totaal 80 ME'ers van de Rijkspolitie Drenthe trokken gistermiddag naar het recreatiecentrum De Huttenheugte van Center Parcs in Dalen. De maandelijkse sportdag was deze keer uitgebreid met het gooien van molotov-cocktails. Halverwege de oefening deed zich een incident voor toen de 31-jarige journalist Roel Barkhof uit Coevorden, die opnames wilde maken voor Radio Drenthe, zich iets te dicht in de buurt van de oefenende agenten begaf.*

Een projectiel, geworpen door ME-instructeur Joop Broekhuizen, trof de pantalon van de radioreporter. Een attente ME'er spoot onverwijld een brandblusapparaat leeg op de broek van de verslaggever, die geen letsel overhield aan het avontuur. De foto toont de oefening van het ME-peloton, waar veel vuur aan te pas kwam. Volgens een woordvoerder van de Rijkspolitie Drenthe verliep het optreden van de ME zonder hinder voor de gasten van het recreatiepark. (Foto: Jan Sibon)

Sleutelrol voor RUG bij proefproject EG

Satelliet verspreidt

Ambitieuze viering jubileum

Jarig ROET treedt voor het voetlicht

● *Martin Koster (links) en Ton Peters: „ROET is volop in beweging." (Foto: Wladimir van der Burgh)*

Van onze correspondente
Geertje Richards

LIEVEREN - Het Drentse literaire tijdschrift ROET bestaat in maart 10 jaar. Ter gelegenheid van dit jubileum worden er diverse activiteiten op touw gezet. Niet alleen voor de eigen abonnees, maar voor alle belangstellenden. „Het wordt tijd dat ROET eens wat meer naar buiten treedt," vindt redacteur en oprichter Martin Koster uit Lieveren. Samen met dichter Ton Peters uit Elp bereidde hij een actie voor, die op 24 januari wordt gehouden in de bibliotheek van Emmen. Het publiek kan daar een avond lang luisteren naar vijf dichters die uit eigen werk voordragen en de verrichtingen van vijf grafici in ogenschouw nemen.

Een van de grafici maakt bijvoorbeeld een wandschildering van twee bij drie meter en betrekt daar het publiek bij. Mensen kunnen zich uitleven in druktechnieken en de houtsnijkunst beoefenen. Volgens de initiatiefnemers is een dergelijk project nog nooit in Drenthe gehouden. Bovendien blijft het niet bij deze ene avond.

De deelnemende grafici Leen Brouwer, Rudi Seidel, Wim van Veen, Lena Blohmè en Toon Wegner hebben speciaal voor deze gelegenheid prenten gemaakt. Deze worden samen met 10 werken van de dichters Marga Kool, Janny Kuiper, Gerard Nijenhuis, Rieks Siebering en Lukas Koops in een luxe doos te koop aangeboden. Op de feestelijke avond in de bibliotheek in Emmen worden deze dozen, die een beperkte oplage van 50 stuks zijn vervaardigd, tegen een gereduceerde prijs van 100 gulden gulden verkocht. De officiële prijs bedraagt 150 gulden. Alle werken zijn genummerd en gesigneerd. Aan wethouder Lies van Urk van Emmen wordt het eerste exemplaar aangeboden.

Tenslotte zal in het jubileumnummer van ROET in maart een plaat van een graficus worden opgenomen. Aangezien alle vijf deelnemende grafifici aan bod komen, worden er steeds 100 exemplaren met dezelfde prent gedrukt. Roofgoed voor verzamelaars, voorspelt Koster. „Zo kun je immers voor een wel erg zacht prijsje in het bezit komen van vijf originele gravures," stelt hij.

Het hele jubileum-project wordt uitgevoerd in samenwerking met de stichting Prograph, een grafisch centrum waar nog op de ouderwetse wijze wordt gedrukt en gezet. Koster en Peters hebben er veel werk voor verzet. Tot hun vreugde weigerde geen van de benaderde kunstenaars zijn of haar medewerking. Het viel echter niet mee om al deze mensen voor overleg bij elkaar te krijgen.

Het jarige ROET is volgens Koster volop in beweging, vooral sinds twee jaar geleden ook Nederlandstalig werk wordt geaccepteerd. Dat was ook het moment waarop Ton Peters voor het tijdschrift ging werken. „Maar we blijven erg kritisch op de uitgave van werk. Zeker de helft van de inzendingen wordt teruggestuurd," aldus Koster. „De Nederlandstalige inzendingen zijn doorgaans ook niet erg veel beter dan de Drentse. Ik durf zelfs te beweren dat het Drentse proza gemakkelijk kan wedijveren met Nederlandse uitgaven. In ons blad is vooral poëzië goed vertegenwoordigd. Maar tegenwoordig nemen we ook foto's op en interviews met kunstenaars."

(Advertentie)

Nu met praktische belastingschijf voor uw PC.
DE NIEUWE KLUWER BELASTINGGIDS
Daar wordt u wijzer van.
Nu in de boekhandel.

Lastige cafégast neergeschoten: dienstverlening

Van onze justitieverslaggever

GRONINGEN - De 44-jarige caféhouder H.N. uit Schildwolde is gisteren door de rechtbank in Groningen wegens zware mishandeling veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van zes maanden en 150 uur dienstverlening. Op 4 november 1987 schoot de man een bezoeker, die hij eerder de toegang tot zijn café had ontzegd, tot twee keer toe in diens benen.

De rechtbank is het niet eens met de opvatting van de officier van justitie dat het hier om een poging tot doodslag gaat. De officier had twee weken geleden een gevangenisstraf van 12 maanden geëist.

De 46-jarige W. J. O. werd veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van drie maanden en een boete van 2500 gulden. O. is de eigenaar van het café dat N. van hem pacht. O. had zijn pachter het geladen pistool gegeven, waarmee het slachtoffer werd beschoten. O. had zijn pachter geadviseerd de lastige bezoeker in de poten te schieten' zodra

Asser schaatster mag gratis naar huis bellen

ASSEN - Schaatster Herma Meijer uit Assen mag de komende weken vanuit de Verenigde Staten gratis naar huis telefoneren. PTT Telecommunicatie heeft Meijer dat aanbod gedaan, na bemiddeling van haar ex-trainer en communicatiedeskundige Reinder Veldman.

Zij vertrekt morgen met de dameskernploeg voor een periode van drie weken naar de Verenig-

50 JAAR GELEDEN STOND ER IN HET

DagWeek

Regio

Kultuur

Drenthe in dizze daogen

Der is een notitie anbeun over het regionale cultuurbeleid van de provincie Drenthe in de periode 1982-1988. Een overzicht hoe de subsidies verdeeld bint, het anrikkemederen van Drentstalige cursussen en gao zo maor deur. In wezen nog een produktie die Jan Hollenbeek Brouwer in zien tied good op poten zet hef en waor wij wieder met kunt. Now kiek ik vanzölfs bij zukswat wel even waor as Oeze Volk terecht kommen is in zo'n rapport. Now, de wardering is der nog wel. Wel hef mevrouw van Echten-Kool in de Staoten nog een vingertie opsteuken hen oeze Volk. Ze wees der op dat Oeze Volk meer conserverend gangs is dan aktiverend. Ja, conserverend biw gangs bij Oeze Volk en ok west, um het dialect vaast te kunnen holden. En... wetenschappers zult oons over jaoren en jaoren dankbaor weden dat't gebeurd is. Hebt ze teminnen naoslagwark, waor het warachtige Drentse dialect in te vinden is. Wat ze now bij zetten bakt in de literatuur, hef der gewoon naost legen. En dan kom ik nog even met het aktiverend gangs weden bij Oeze Volk. Dat is heel stark. Nooit is der meer wark op batterij kommen, we wilt de streektaol een groter stee geven, de redaktie van Oeze Volk is daor dag en naacht veur gangs. We pebeert elk en ene die an't dichten en schrieven is het pad te wiezen. Daorbij komp paartie niet eens binnen 't jaor an de slag. Umdat de anvoer zo groot is en Oeze Volk maor 16 pagina's hef. We kunt 't oplossen deur te stellen daw enkelt "literatuur" plaotst. Dan biw overal of. Maor dan zit we verkeerd en komp het dialect aal meer in een nauw straotie. We wilt er met de boer op, met oonze streektaol en dan moej as redaktie niet allèn plaotsen wat "letterkundig is", maor ok dat wat oet het hart schreven wordt en het Drents van het leven is. Dat leeft bij het volk en ok lezen wordt. Zeker, we kunt de weg volgen van Roet, dan zit wij over twee jaor ok met 280 abonnees. Niet umdat Roet slecht is, maor het hef maor een bosschup an een klein toggelie volk. En die aandern, die moew der net bij hebben, um de streektaol waor te maoken. Daorum har ik is geern een aorig woord willen heuren van mevrouw van Echten-Kool. Ik weet dat ze in de Staoten aaltied versperrings oprumen wil. Waorum allèn die op de weg staot hen Zuudwolde? Now is der misschien nog een betie bij, dat ze muite hef met de 65 plussers, de grieze garde. Toen ik 65 weur schreef ze mij dat het tied weur um op te holden. Daor gaf ze an wat de neie, maor wel al haalfsleten generaotie van Drentse schrievers eigelieks bezig holdt. Ze wilt de klub van de vieftig en zestiger jaoren geern kwiet. Dat is ok wel te maoken... dan moot ze 't beter doon. Maor daor liekt nog niet op. Daorum zuk ze ok willen zeggen, lig jezölf en 'n kander niet zo te priezen, maor breng wat waor de andacht op vaalt. Dan komp de journalisten wel op je an en tel je ok echt veur vol met in de wereld van het literaire.

Dan las ik een stuk van Martin Koster in de kraant van Assen. Martin hef net as het bero de Hond de bool is op 'n rieg zet. De schrievers in Drenthe hef e sorteerd en nao zien dunken bint er 17 leden bij de Schrieverskring die goed-hiel goed bint. 15 Maotig redelijk en 13 slecht. Dan zult er nog 11 weden die hielndal boeten de priezen vaalt. Now is dizze Martin Koster aaltied gangs met de pet scheef op. En der hef een tied west dat hij mij verweet dat ik hum doodzwegen har. Zo was't niet, maor wat Koster zaag as satire, was zo kinderachtig dat ik er gewoon gien aosem op geven wol. Toen e jaoren leden veur Oeze Volk begunde, met Jan Veenstra, vund ik 't een echte kwaojong. Wel gung mij deur de kop: Jan Veenstra kan wel is een hele grote worden... Martin... die heft 't nog niet. Hie heft nog niet kregen ok. Dat zal 't misschien weden dat e der aait in umscheurt. Laot e 't nog maor is peberen zunder de bitterballen. Dan zal der wel wat aans op batterij kommen. Now is 't mij opvallen dat 't volk van Roet underling ok an de gaank bint tegen Martin Koster. Klaas Kleine hef hum de neus al oetsnöt, Dick Blancke braach in zien rebriek Martin ok in't enterhok. Das dan mooi daon, maor 't is mij niet helder. Want in wezen verwiet de pot dat de ketel zwart kik. Der is al zo laank schift in de schrieverij. Wat mij opvallen is in Blancke zien schrieven dat is de kreet: "Ik geleuf, dat as Roet er niet west was, de Drentse schrieverij, in de vieftiger jaren was blieven steken." Ik ben der nog niet achter hoe'k dat opvatten moot. Umdat Roet nog maor 10 jaor gangs is. Maor misschien kiek ik er verkeerd tegenan.

Good, dat was dan weer de Drentse kultuur. Met wat aorigs an't ende. Ze hebt lesten de schriever Lammert Huizing ridder maokt in de orde van Oranje Nassau. Lammert woont in Hoogeveen. Hie hef 'n bult daon veur Drenthe, de schrieverij en de historie. Een bult, umdat e aaltied an't wark was en het gekrib an de aander leut. Lammert dee het, zeurde niet, wees niet op zukzlf, het is en 't was een doener. Aw 'n kander daor is'n veurbeeld an namen, dan kunnen we'n best ende votkommen in de schrieverij. En dat zeg ik dan tegen de Drentse schrievers. Dèenk er is over nao, as ze Lammert de kulturele pries 1989 oetreikt, praot wij der weer over.

Bart Veenstra

Ze hebben veel gemeen, de twee Jannen. Ze schrijven, ze fotograferen en samen hebben ze één grote liefde: het waddengebied.

Jan Abrahamse en Jan Heuff: gegrepen door de wadden

Jan Abrahamse heeft zo ontzettend veel over de wadden gepubliceerd, dat, alles op elkaar gezet, dit een indrukwekkende stapel zou opleveren. Vorige week nummerzo zoveel, het standaardwerk 'Waddenzee - kustlandschap met vijftig eilanden'. Jan Heuff heeft vooral naam gemaakt bij de wadzeilers. Zijn 'Vaarwijzer voor de Waddenzee' is voor hen een standaardwerk, deze week is van hem de 'Vaarwijzer voor de Duitse Wadden' uitgekomen. De Nederlandse wadzeiler kan voorlopig weer uit de voeten. Jan Abrahamse is de schrijver/fotograaf van het waddengebied, Jan Heuff is vooral bekend als fotograaf/schrijver van dit unieke, wonderschone natuurgebied. De twee trekken veel met elkaar op, hun boeken laten zich prima naast elkaar lezen.

Jan Abrahamse geeft het

maakte de eerste tocht naar Schiermonnikoog, Abrahamse was - helaas - verhinderd; bij de tweede, een zware naar Rottumerplaat, was hij wel van de partij. "Het was pionierswerk. Het hele fenomeen wadlopen bestond niet, maar het was ontzettend leuk. Het was mijn eerste echte kennismaking met dat gebied. Het heeft altijd indruk op mij gemaakt, dat je op die hele wijde vlakte niemand, maar dan ook niemand zag. 't Was voor ons echt een uitdaging met de elementen."

Extremen

Student Abrahamse ging dus subiet voor het waddengebied door de knieën. En zijn interesse en liefde voor dat gebied zijn er niet minder op geworden. "Ik vind het zo'n fantastisch gebied," probeert hij 'het waarom' daarvan uit te leggen, "vanwege zijn extremen, al zijn overgangen tussen land en water, zoet en zout, de grenzen vervagen er. Op kaarten bijvoorbeeld worden de grenzen van een eiland aangegeven, maar die grenzen bestaan niet. Het is het gemiddelde tussen de hoog- en laagwaterlijn. En ik ben heel erg geïnteresseerd in kusten, waar ook ter wereld. Het landschap van het wad ging me steeds meer bezighouden. Ik ben daar ook meer mee bezig dan met natuur en milieu. Van al die vogels en planten die er voorkomen, ken ik er misschien een stuk of vijftien.

De niet-levende dingen hebben mijn grootste

steeds heeft het k
grootste interess
natuurlijke als d
situaties. Het ku
hij in dit verband
apart. "Nederlan
"heeft een softe a
kustbescherming
van zand, rietkra
dat soort dingen,
daarentegen giet
ongeveer in beton
Abrahamse vind
enkel punt, dat
Natuurmonumen
gulden op tafel le
aanleggen van e
bescherming van
vogeleiland Grie
Abrahamse vind
vanzelfsprekend
op Schiermonnik
wordt. "Die hard
de Duitsers zie ik
omdat je daarbij
vastlegt. Griend
beton en staal ku
maar Rijkswater
gelukkig nooit to
ingrijpende maat
Ook niet bij de af
Abrahamse's naa
het midden van d
toen hij zich zette
standaardwerk o
Waddenzee, 'De

Voorwaard

Net als Jan Heuf
Abrahamse de ge
toeristisch/recrea
ontwikkeling van
natuurgebied me
Waddenverenigi
tegengeweest," z
hardnekkig misv

Te min loon

Oet 't OldeAmbt

Steven kwam mit aal minder geld bie hoes. "Hou komt dat zo," vruig Wemeltje, "of lopen die de klanten soms weg en hest doarom minder." "'t Is nait aaltied gelijk," zee Steven. "Moar hou ken Moar ze dee 't toch, ze kon der niks aan doun. En al hailmoal nait dou Steven in hoes kwam mit weer minder loon. "Nou wil 'k 't waiten," zee ze, "ast mie 't nou nait zegst, den goa 'k noar de win-

Regio
Nieuwsblad van het Noorden

Drents sterft uit, ROET

Van onze verslaggever
Piter Bergstra

LIEVEREN – De zolder boven de schuur naast Kosters huis in Lieveren is de vaste vergaderplaats van de redactie van het Drents letterkundig tijdschrift ROET. Martin Koster richtte het blad op en is nog steeds 'de constante factor' binnen de redactie. Hij is echter bepaald niet de man met de grootste literaire produktie. Ook in het jubileumnummer naar aanleiding van het vijftienjarig bestaan laat hij het bij een zeer korte bijdrage. Daarin verklaart hij zich onder zijn pseudoniem Meine Roswinkel tegen alles wat lang duurt. Er zijn maar een paar dingen die van hem niet snel afgelopen mogen zijn. ROET is daar één van.

Koster heeft produktievere tijden gekend. In de beginperiode moest hij het toen nog amateuristisch ogende blaadje samen met zijn mede-oprichter Ton Kolkman van a tot z vullen. De twee prille redacteuren maten zich talrijke pseudoniemen aan, want ze wilden anoniem blijven bij hun pogingen het naar hun smaak duffe Drentse schrijverswereldje op de kast te jagen. E. Vandriest, Johanna Hemel, Gerrit Edel waren een paar van Kosters schuilnamen. Hij heeft er wel

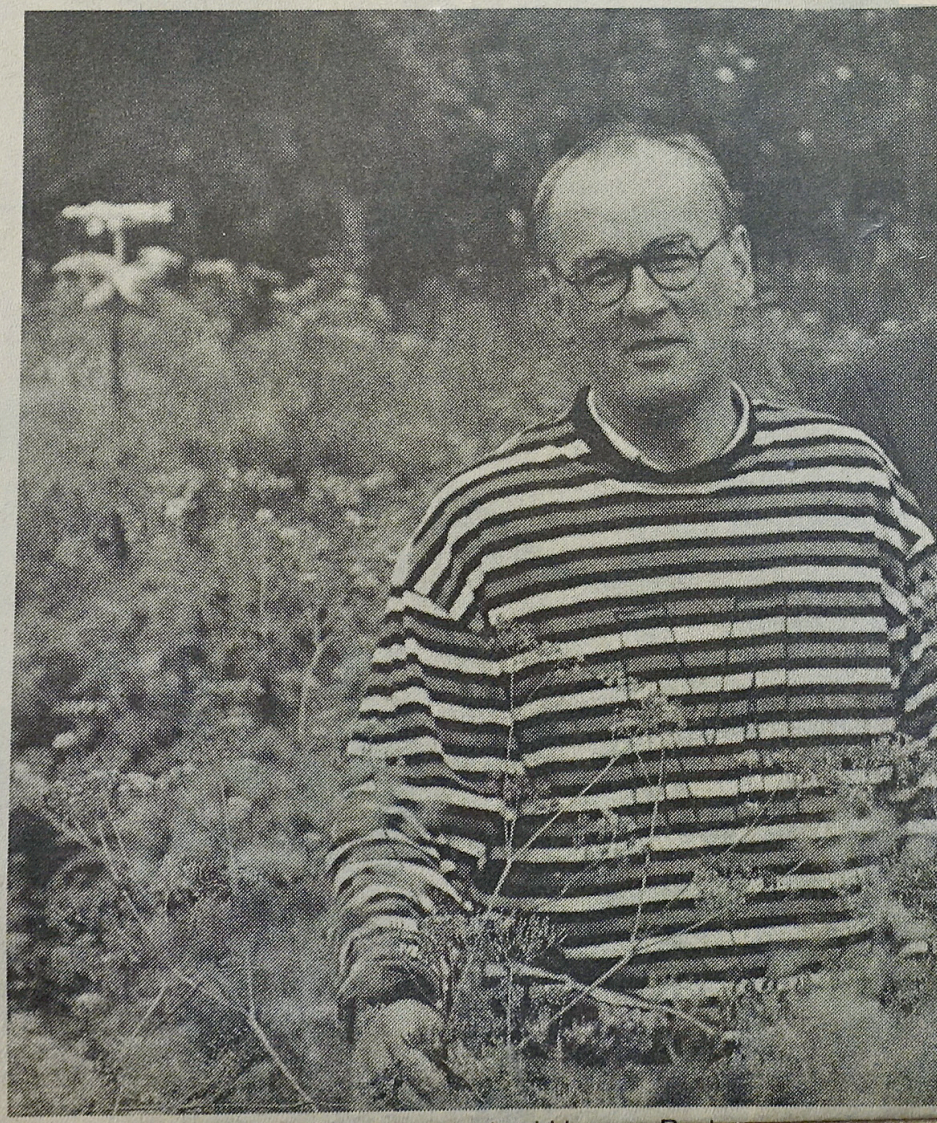

■ Martin Koster (links) en Jan Veenstra tomidd

n a a l

n - vrijdag 17 juni 1994

T gaat door

ET

leren. Ze hebben
oordeel beoogd
acties te krijgen.

gelukt, bijna nie-
gereageerd". Voor
at de subsidie van
ter discussie. Ook
it onderwerp in zijn
nmer ter sprake ge-
ij kan zich vinden in
ie van Jan Veenstra.
woedend"

ina 11:
sterft uit; ROET gaat

Kruusweg

De verplegers uut Den Dolder hadden mal staon te kieken toen ze zien kamer leeg haald hadden. 'Veurzichtig der met,' had Koos zegd. Meer as tweehonderd kruusbeelden hungen in het kleine kamertie an de muren. De miesten hungen an een muurspiekertie, maar een stuk of wat, de grootsten, zaten vastschroefd. De verplegers haalden de kruzen van de kant en deuden ze met veul olde kranten der tussen in deuzen. In Wagenborgen[36] zulden ze der wel een plek veur vinden.
Koos was niet kerks, hij kwam nooit in een kerke of in een moskee, zölfs met de karstdagen en de ramadan niet. Toen ze hum vreugen wat e now zo mooi an de kruusbeelden vund, zee e, 'hangen, het hangen. Die mannegies hangt der zo lössies bij.' In Maastricht had e in een achterofstraotie tussen een café en een melkboer een winkel veur kerkspullen vunden. Kandelaars, keerzen, kelken en kleren veur pastoors en monniken zo as e die op zundag wel iens op de televisie zien had. Der had een wat zute locht hangen, waorvan e niet weten had of het van de olde vrouw of kwam die hum bediend had, of van deus met geparfumeerde waskeerzen. Zowat de hiele veurraod kruzen had e metneumen. Dertig groten en kleinen. Meer as een maondloon was e kwiet west, met een taxi had e humzölf hen het hotel rieden laoten.
In het gesticht kwamen de bielden in een barghok achter de cv-ketel terecht 'Oenze lieve heer op zolder,' had ien van de zusters zegd. Wagenborgen was dan wel gien gevangenis, maar veur de wissigheid, hij kun hum der ja an snieden, kreeg e de kruzen niet met hen zien kamer. Butendes, al die gaten in de muren, dat zul een boel wark oplevern as e der niet meer was en een ander in zien kamer wonen zul.
Koos in zien lange witte pij was al gauw de paus. De dokters leuten het maar zo. Slaopen, wandeln en handenarbeid, dat zul hum der wel weer bovenop helpen. De deur stun op een kier. Vanof de klink leup een geelwit koord strak omhoog.
De verpleegster drukte de deur naor binnen. De scharnieren piepten niet. De tochtstrip veegde de vloer. Uut de luudspreker zung Randy Newman met donkerbrune stem 'Birmingham, Birmingham' en wieder met 'Lets drop the big one now.' en achter de deur hung Koos. De tienen net an de grond. Maot 42. Hiel ontspannen, poep in de boks en het kruus nat van het lieflijk vocht.

36 Wagenborgen, Zuidlaren, Franeker; synoniemen van psychiatrische instellingen. Gekkenhuzen.

An de reize

Veurig jaor in de harfstvekaansie kwamen wij, bij mij thuus, mit zien vieven bij menare: Anton, Harmjan, Edik, Gerhard en ikke. Wij hadden ofpraot um mit zien allen wat te gaon undernemen en zulden daor ies uutgebreid over praoten gaon. Mar eerst mus der van alles en nog wat bij epraot worden; over 't wark, de vekaansies, de algemiene toestand van lief en leden, de literatuur en vrugger. Allerhaande annekedotes over het gezaomelijk verleden kwamen op taofel en der weur hiel wat of elacht. En veur daw het in de gaten hadden, was het alweer pilstied en neug tied om over oenze gezaomelijke onderneming nao te dèenken. Wij bint denkers en minder bint wij doeners, maor dat had ie al in het snotneuzie. Harmjan -altied hij- kwam mit het veurstel een voetreize te gaon maken. Wanneer en waorhen was van later zörg. Eerst mussen wij het der over iens worden of wij an de loop gungen. Edik zag as eerste bezwaoren, hij kun niet zo lange van huus. 't Zul vaste een drukke tied weden. Nee, hij wol hum nog niet vaste leggen. En ok nao het darde glas jus d'orange was e nog niet over te halen. Dat e benauwd was in donker duurde e niet te zeggen, en aj an de loop komt kan de zun wel iens ondergaon intied. Anton had ok bezwaoren. Zo lange van huus, zo drok mit alles. Mar nao zeuven, acht glazen bier stun veur hum vaste dat e mitgung: die vrouwlu van hum ok, niks as ellende. De iene wol trouwen, de aander wol dat e van de draank ofbleef, de darde wol het allienrecht op zien lief.
Nee, dan kun ie beter under vrienden weden. Hij gung mit. Waor wij ok hengungen, wij kunden op hum reken. Geliek daornao vuul e op de baank in slaop en kun e de rust inhaolen die de vrouwlu hum niet gund hadden. Even later gung Edik vut mit de mitdieling dat e nog wel bellen zul as e van gedachten veraanderde. Mit zien dreien: Harmjan, Gerhard en ikke besleuten we deur te zetten. De vraoge was now eerst; waor zuw hen? Bentheim leek oens wat te wied vut en, nao de podagristen en Rein van der Sleen, niet zo biester origineel, daor kwam bij dat het in Duutsland lag.

Gerhard wol wel hen de Negen Bargies, mar dat is mar anderhalf ure lopen bij mij weg. En toen kwam Harmjan met een flitsend idee. Umdat het al riekelijk late op de aovend was, besleuten wij de zaken wieder telefonisch en mit email of te handeln. Mit 't oge op het weer zulden wij wachten tot het veurjaor.

Pinksterzaoterdag um acht ure 's morgens stun Gerhard bij oens veur de deure. Ik kun mien ogen niet geleuven. Oranje ski-jack, grote brille en een rugzak daor as een slaopzak onderan bungelde. Hij gnees. 'Wat bi'j van plan?', vreug ik. 'Weej wel waor aw hengaot?' 'Zeker wel. Daorumme he'k ok zoveule mit esjouwd.' Hij zette de rugzak op de keukentaofel, meuk hum handig lös en legde een lang ende touw, een soort tent-herings en een puntig hamertien op taofel. 'Dit bi'j altied neudig', zee e bescheiden. Ik dacht an mien olde rugzak en an de olde bungalowtente en de barbecue die oens achternao bracht worden zulden.
'Kan'k mien schoenen in huus wel anholden?' vreug hij. Ik zag 't speur dat zien zwaore bargschoenen op oens neie parket achter elaoten hadden. Meer as een ure later kwam Harmjan

anzetten. Gelukkig dreug hij gewone Adidas sportschoenen, een Tensonjack en een rugzakkien van een paar tienties van de HEMA. Ik huufde mij niet schamen.
Nao de koffie gungen wij op pad. Gerhard leup veurop mit de kaorte, Harmjan en ikke volgden. Tot Langelo kunden wij hum schier volgen, daornao leupen wij meer op oens gevuul. Gelukkig was Gerhard zo goed om zo nou en dan een kop soep -brune bonen- te nemen. Hij wachtte dan tot wij, aal muër, deelploft waren en stukte dan de route uut tot an't volgend café. 'Wij neemt de körtste route, dat lek mij beter', dacht hij mit oens mit. Gerhard huuld de pas der in. Hij zag net zoveul van de omgeving as een Japanner op deurreis in Europa. Wij volgden hum op ofstaand, deur Nörg, Zuudvelde, bij de Smildiger Vaort langes deur Bovensmilde, Smilde, Hiekersmilde, Hoogersmilde (a'k der gienien overslao). Der kwam gien ende an. Dieverbrug, Wittelte, Wittelterbrug! Daor stun oenze tente, mit de luchtbedden al op epompt. Het bier stun klaor en het vleis verbraandde al knap op de barbecue. Wat hadden we een honger en een dörst en weinig aordigheid an de verhalen van Gerhard die underwegens tientallen patriezen, adders, ringslangen, kiekendieven, haviken, koolmezies, Barnevelders, pimpelmezies, bergeendties, eidereendties, putterties, boomkleverties, torteldoevies, holendoevies en slechtvalken zien had, waor wij geen weet van had hadden. Veur tien ure lagen wij al plat, en sleupen deur tot acht ure 's morgens, toen Gerhard oens de tente oetjeug. En wieder gung het weer, alsmaor bij die rötterige vaort langes: Uffelte, Haovelthe. Dat begun der op te lieken! Eerst Darp nog deur en toen zagen wij hum liggen: de Haoveltherbarg. 't Oranje ski-jack van Gerhard vertöl oens daw de goeie barg bij de kop hadden. Hij zweide naor oens. Een kwartier later gungen we mit zien dreien de hellings op. Gerhard veurop.
Veurdaw goed en wel wat heugte ewunnen hadden, kwamen wij bij 't dörp Haveltherbarg an. Toen wij de eerste huzen veurbij leupen, vuulde ik dat ze oens van achter de gerdienties bekeken. Harmjan reup: 'Anmaken'.
Mar veurdaw de vaort der goed en wel in hadden, gungen de eerste deuren lös. Asof ze op oens wacht hadden kwamen de wereld Haveltherbargers op oens of. Een man of dartig om die rooi. Iene, het opperhoofd bliekbaor, schrouwde: 'Wat muj hier jongen. Ophoepeln. Demonstranten komt hier niet meer in. Vot, vot.' Wij stunden tegenover een te grote overmacht en besleuten, Gerhard veurop, oens tactisch terug te trekken. De voestbielen en de speerpunten van Vermaning® bleven in de rugzak. An de voet van de Haoveltherbarg heurden wij nog het gebulder van de Haoveltherbargers. Wij keken menare an. Gienien wus wat te zeggen. Gerhard meuk zien rugzak lös en heul onderuut, votstopt achter de leptop, een klein onogelijk wit-rood vlaggien. Verdrietig plaantte hij hum in een mollebulte.

* vuurstienkenner en vuurstienmaker.

Verhuzen

Buren en familie slaagt veul op menare. In de eerste plek kies ie ze zölf niet uut, in de tweide plek koj ze vake tegen en in de darde plek zit der vake niet zukke besten bij. Hiele volksstammen breurs wilt menare mit de mestvörke op de balg, en schoonzusters... Quillaume, mien buurman van de iene kaante, hef de leste paar jaor last van mien twintig jaor olde populieren. Ze zulden te dichte op zien laand staon. Da's mij persoonlijk niet zo op evallen.
Mien aandere buurman, Thomas (TBS veur intimi), is een aander treurig geval. Hij is op zien maniere van alle markten thuus en gef alleman geern deskundig advies over alles wat lös en vaste zit. Gevraogd, mar veural ongevraogd. 't Is dus niet zo vrömd dat Thomas barre populier is bij alleman. Nog populierder mak Thomas hum deur een aander karaktertrekkien: hij nemp nooit zölf beslissings. Hij hef daor grote problemen mit; dat een aander beslist aid veur hum, zien vrouwe Irma, waor ik het bezunder met vienden kan, mar dat bezik, zien oldcollega's, zien buren, of zomar iene die toevallig in de buurte is.
En daor zit hum now juust het grote probleem mit Thomas. Waj hum ok adviseert, hoe aj hum de zaken ok uutlegt, wat veur muite aj ok doet um hum alles uut te stukken (en geleuf van mij mar dat hij niet veule boven de wenkbrauwen hef); as hij even later van ien of aandere wildvrömde malloot, of van Quillaume, wat aans heurt, dan döt e wat e het leste eheurd hef. Een paar dagen later komp e dan bij oe en vertelt e dat oen advies aordig was, mar dat e toch wat aans besleuten hef. Persoonlijk heb ik daor wat problemen mit en ik moet zeggen dat ik mien adviezen tegenwoordig bepark tot wat körte opmarkings die hiel algemien bint en die aj op veul manieren uutleggen kunt. Ie kunt der met doen wat ie wult.
Mar now was Thomas gisteraovend bij mij mit een groot probleem. Zien vrouwe was een paar dagen hen heur moe en now had hij nao edacht en was tot de conclusie kommen dat e verhuzen wol. Gien gezeur meer van overburen over mien poppels -Thomas is een achterhooker-, niet zoveul volk meer om de deure. Kortom; een nei begun, een neie omgeving, een groter huus en een rustiger buurt. Bargeloo leek hum wel wat.
'Ie bint de leste die a'k het vraoge,' zee hij mit een zölfkennis die mij zowat verdacht toeleek. Ik mus goed naodèenken, donders goed naodèenken.
Mar binnen een minuut was ik der al uut. 'Muj doen, Thomas, muj doen.' Ik probeerde niet al te enthousiast te klinken. Een kwartier naotied kun ik hum het huus uutwarken en mien maatregels nemen gaon. Vanmörgen om half achte he'k de KPN ebeld mit de vraoge of ze mien (=Thomas zien) nummer onmiddelijk ofsluten wolden.
Nao wat dreigementen van mien kaante is dat in örder ekomen. Een half ure was krapan genogt om Essent zo wied te kriegen om de ansluting van Thomas uut de administraotie te kriegen. Daor kreg e nog veul wille van. Wieder zörg ik der veur dat der gien vrömd volk bij hum op 't heem komp. Een opmarking over een gevaorlijke besmettelijke ziekte, en dan miene ik niet aids of aander modieus ongemak, eerder onmin met de buren, is in de regel genog. En aans he'k Hektor, mien Vlaams herdertie, altied nog achter de haand.
Morgenvrög komp de verhuuswagen. As het hiele

gedoe bij Thomas veurbij is kan'k mij bemuien
gaon met het blad van mien populaire populieren
wat op Quillaume zien gröslaand valt.

De Hilde

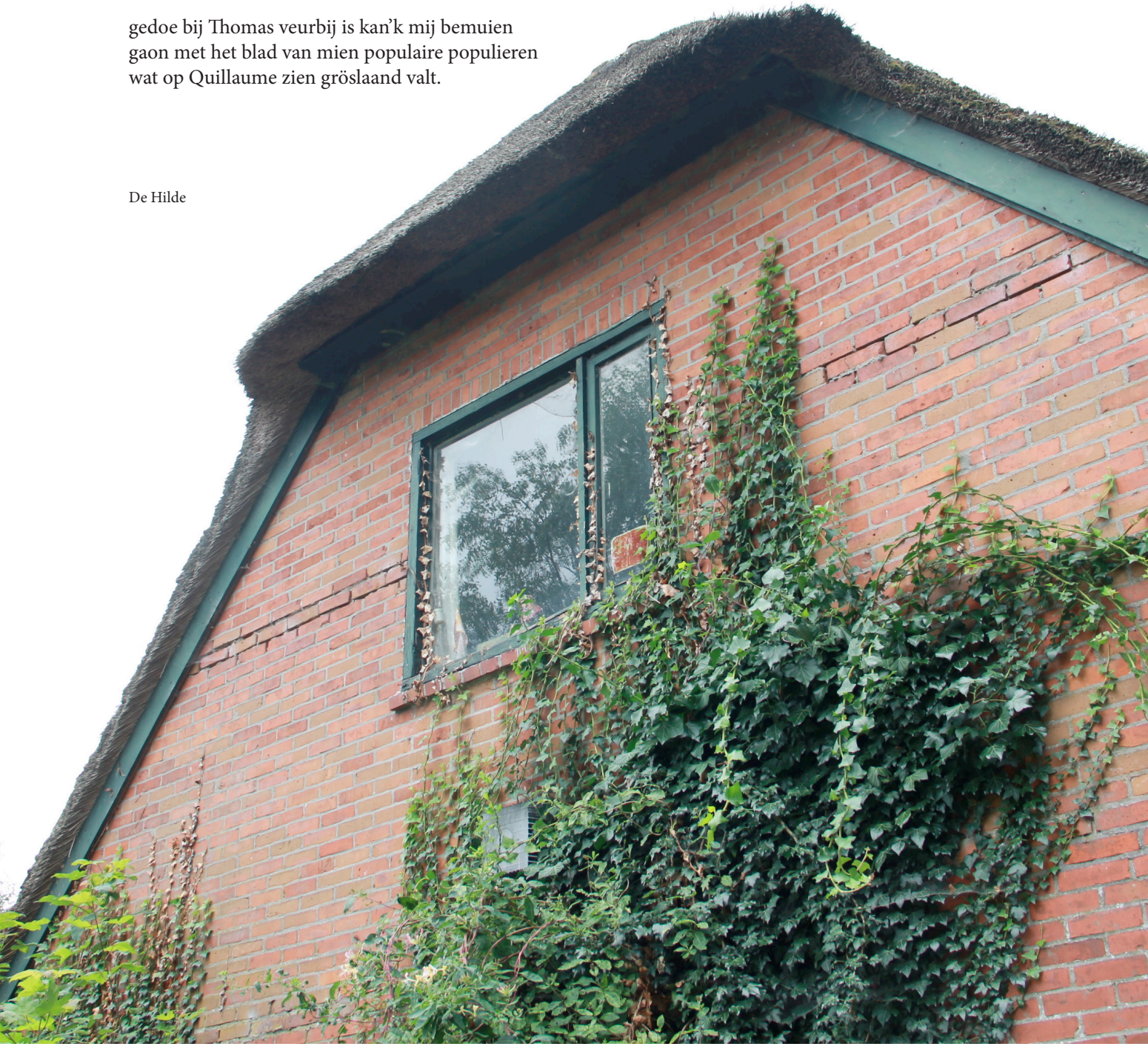

De grote stad

22 meert 1989 giet Thomas Bernhard Swellengrubel, zoas e gewoon is, 's morgens betieds van huus. Hij löp hen 't station van de NS en wacht op de trein van 07.16 ure die hum hen zien wark brengen mut. Swellengrubel (TB veur intimi) warkt op een groot kantoor in het stadtien A. Hij is zowat de heugste van zien ofdieling. Al jaoren wacht e op promotie.
TB stiet op 't perron en hef't nog een paar minuten an tied. Hij kreg de kraante uut zien diplomatenkoffertien en les veur de tweide maol zien horoscoop: 'Vandaag moej joen zakelijke beslommerings vergeten. Maak een lange reise. Een exotisch mèens brengt joe geluk in de liefde.' As vanzölf bladert e deur naor de 06-nummers, mar die kunt hum mar maotig boeien. Dan komp de trein. Swellengrubel stapt in en löp naor de 2e klas niet roken. As hij de deur lösschöf zet hij dalijk een maagien, een jonge vrouwe zitten. Ze zit allent, les een boek en is lang de lillijkste niet. Mit heersersblik stelt TB vaste dat der nargens in de coupé meer plek is as tegenover heur. 'Is disse plek vrij?', vrag hij. 't Main kek op van 't boek, nikkopt en zeg: 'Zet U'.
Swellengrubel giet zitten en stelt intied dat hij de kraant uutvolt drei dingen vaste: 1) Zij is Vlaams, 2) Zij hef broene ogen, 3) Zij les 'Het verdriet van België'. Toevallig is TB gek op vrouwlu, Vlaandern, broene ogen en lezen. Hij begunt de bovenkaante van de kraant te lezen en dèenkt nao over een openingszin mit impact. Daor is hij niet stark in, wet hij uut ervaring. Was Gerard, zien kameraod, mar hier. Die zul wat zeggen over 't verdriet van Vlaandern of over 't bier van België. TB haalt diep aosem en slat een blad van de kraante umme. Intied redt de trein deur het vrogger zo mooie laandschop, stopt hiel even in het veurmaolig dichters- en zuveldörp B. en giet dan in volle vaort deur naor A. In A. wacht TB zien wark. Vief dagen in de weke, vieftig weken in 't jaor. Vieftig jaor laank. Wat een levent. En dan een paar maol in de weke die zölfde grap van de chef: 'Zo, Swel, weer op jacht 't aovend?' Bah, bah en nog ies bah. Swellengrubel stopt de kraante in zien koffertien, constateert dat het een schiere dag wordt en zeg tegen zien overbuurvrouw: 'Moet ie ok naor G.?' 't Is der uut veur e der arg in hef. 't Maagien kek op, leg't boek bezik en zeg :'Ja ik'. En zij vertelt hum van heur plannen. TB lustert, markt dat de trein stopt, mar blef zitten. Met dat conducteur fluit, wordt der op 't glas etikt en heurt hij:'Zo Swel, op jacht?'
Thomas Bernhard Swellengrubel (TB veur intimi) was in de wiere. Wat was het geval?
Een dag of wat leden was hij op zien dagelijkse gaank hen zien wark in 't onneuzele stadtien A. in gesprek kommen mit een main. Een lang niet onaordig wichien van Vlaamse komof. Deur omstandigheden was het gesprek tot een plotseling ende kommen. TB kun hum daor nog ofgemieterd hellig over maken en op zien tied zul e wraak nemen. Mar op het ogenblik had e wat aans an de kop. Dat maagien, dat spoekte hum gedurig deur de kop. Hij wus heur name niet, wus niet waor as zij precies woonde. Aj het goed naogungen dan wus hij nix. En toch kreeg hij warme gevulens as hij an heur dachte. En dèenken an heur dee hij de hiele dag deur. Wat mus hij doen? Hij kun hengaon en wachten tot hij heur weer in de trein

tegenkwaamp. Dat was een meugelijkheid, mar
een bar kleine. Hij kun hengaon en lopen rond
in de grote stad daor as zij woonde. Een tweide
meugelijkheid, mar ok niet zo'n bar grote.
Zo iniens, tussen de eerpels en de Domo-vla deur,
wus hij 't. Hij gung een advertèensie zetten. Mar
wat mus der in staon? TB pakte wat olde kraanten,
snuide wat in de kleine bosschoppen en kwaamp
nao een hiele zet tot het volgende resultaot:

*Jij, Vlaamse, Verdriet van België, ik,
diplomatenkoffer, krant. 22-03. 7.17-7.37 uur. Trein
van R. naar G. Zou graag ons gesprek voortzetten.*

Een dag of wat later keek TB in de trein bij de
kleine advertèensies. En verduld. Ziende stun
derin. Vanuut zien ooghoeken gleup hij over
zien kraante um te zien of iene zien opwiending
markte. Mar nee. Der was nix an de haand. Alle
mitreizigers keken of ongeïnteresseerd veur heur
uut of lazen in aandere kraanten. Een zwaore
tied kwam an veur TB Swellengrubel, kantorist
en dartiger in zien naodagen. Benaom de tocht
hen zien postvakkien was lange niet makkelijk de
eerste tied. Mar wat der ok bij de post was, van
heur kwaamp nix. Nao een weke gaf TB de moed
op. En toen lag daor zo inienend een brief. Veur
hum. Van heur. TB leup op een draffien hen boven,
kreeg uut de koelkaste wat verstarkends an en
snee de brief lös. Vief maol las hij de inhold. Toen
kwaamp hij in de bienen. Leup hen 't glas en zag
dat het veurjaor was. 'Een mooie tied', zee hij en hij
gunk alvaste een stortbad nemen.

SJARLEFRANS

Wedevrouw

'U bent een uitstervend ras.' Zunder der langer as een nanoseconde bij nao te dèenken smiet ik het de man naost mij, die mit een donkerblauw puutien in de haand an het maggeln is, recht veur de kop.
De man is gieniene tot last. Hij stiet netties an de raand van het fietspad in alle rust een sjekkien te dreien. Mit zien zwart-grieze haor geef ik hum een jaor of vartig, mar a'k wat beter kieke kun hij ok wel viefenvartig wezen. Hij kek mij geärgerd an. Da's niet zo vrömd, want ik store hum mit mien rötopmarking bij het fijne vingerwark, een secure bezigheid. En zien vrouwe hef hum zonet de deure uut ezet umdat zij die stinkerije niet in huus hebben wil. 'Doe die viezigheid mar butendeure. Het is hartstikke slecht veur oe en het kost oens haanden vol geld. Hoe vake mu'k dat nog zeggen? Aj een kerel waren zulden ie der op stee mit opholden.'
Ik begriepe zien argernis, mar bin veural kwaod op mijzölf. Ik lope hier an de raand van het Norgerholt en begunne in het Hollaands te praoten tegen iene die ik niet kenne. Dat ik tegen de huusdokter bij oens in het dörp, die hier niet weg komp, en de buren, die uut Utrecht koomt, Hollaands praote, vin'k redelijk normaol. En tegen alleman daor a'k van wete dat ze uut Drenthe, Overiessel of Grunning koomt, en daor heurt börgemeister ok bij, praot ik Drèents en dan ok nog ies het allerzudelijkste Drèents dat der in de wereld bestiet, wat veur Overiessels volk niet apart is, mar – ik nume mar wat – veur de Veenkoloniaolen die dizze mooie taal veur het eerst heurt, kan het in het begun aldernaost lastig wezen. Mar vake – weet ik – prat de aandere platpraoter nao een zettien zien eigen Nedersaksisch tegen mij. Edoch, daor hadden wij het niet over. Het gung derum dat het niet zo mooi van mij was dat ik in Drenthe tegen een vrömde geliek in het hoge begun.
A'k dit zo op de weg van Nörg hen Westervelde te bedèenken stao, stöf der ienienend een hond de bos uut. De rokerd strek hum over de broene kop. Die hond mag hier niet lös lopen vanzölf, mar lao'k daor de mond mar over holden, aans betrekt de nicotineliefhebber mij nog. De hond is een Drentse Patries. 'En neem die lillijke jachthond ok mar mit aj toch hen buten gaot.'
Ik heb vrugger ok erookt. Eerst wat mentholsigaretten, later pieptabak, eerst Clan, die zo lekker naor toffies reuk en daornao Troost van Van Rossem. En toen Samson en daornao Drum, daor as meer smaak an zat. Mar Javaanse Jongens of dizze Zwaore van wedevrouw Van Nelle? Allent de locht al!
Net a'k de sjekker uutleggen wille dat een uutstarvend ras twei betiekenissen hef, stek de man zien sjek in de bek. En dan zeg hij: 'Mak oe wel wat vraogen? Hej misschien een vuurtien veur mij?'

MARTIN KOSTER

Veen

Ik bin geboren in een veenkolonie. An een vaart die mit deur ien van mien veurvaders egraven is. Wonen an een vaart is 't mooiste dat der is. Eerst weej niet aans, later hej twei kaansen. Of ie wilt nooit meer vut, of ie wilt nooit meer weerum me. Ik wil nooit meer weerumme. Mar alleman die 't heuren wil za'k zeggen dat wonen an een vaart 't mooiste is dat der is. 't Is trouwens ok zo. Ien van mien veurvaders greuf dizze vaart begun 19de ieuw. Zien kiender, klein-, achterklein-en achter2xkleinkiender trökken de wereld in. Hen De Rievest, De Wiek, De Stapel, De Balk, De Vaart. Ie kunt 't zo gek niet bedèenken.
Leven in 't veen was armoede en ellende. Mit veule draank um 't wat leefbaar te maken. 't Was verschrikkelijk. En toch slao'k op mien reizen deur de wereld gien vennegien of verlaande wieke over a'k in de gelegenheid bin. En elke plaggenhutte giet op de foto. Mit mij derbij. 'Kiek,' zeg ik tegen mien kiender, 'in zo'n huusien woonden oenze veurolders.' 'Kriege wij dommies een ijsien?' zegt ze dan nikkoppend. Zij kent de verhalen en weet der mit umme te gaon.

Sjarlefrans 2018-11-12

Roet

Drents Letterkundig Tiedschrift

WINTER 1992/1993

dit nummer

eroetiek
Gerard Stout

MEINE

De ofwas stiet nog op het aanrecht. Deur het open keukenraam zöt Meine een maagie het grindpadtie opkommen. Dat mut Mathilde weden. Hij heurt het an het zachte knispern van het grind. Mathilde is een lichtgewicht maagie. Hij hef heur in Wales veur het eerst van reserve brandstof veurzien. Dat was toen ze uutteld op de camping in Grandbedroch ankwam. Vanof die tied komp ze aalgedurig bijtanken. 'Moi,' zeg Mathilde, 'ik zie dat ie drok gangs bint met het huusholden. Za'k even methelpen?' Ze wacht het antwoord niet of, maor zet de koppies en schöttelties in de vaatwasser.
'Ik heb ok een nei woord vunden, een nei Drents woord.'
Meine is filoloog. Hij wet alles van neie woorden, en een beetie van olde.
'Laot ies heuren.'
Mathilde is beneid naor heur kunstenaor, maor Meine gef zien vondst niet gauw pries. Hij is meer een bieldend kunstenaor as iene van veul woorden. En daor komp bij dat e net op een cursus poëzie west hef. Daor hef e leerd daj met zo min meugelijk woorden zoveul meugelijk zeggen mut.
Hij stukt Mathilde uut waorum e niet veul zeggen kan. Mathilde holdt wel van disse taalspellegies. 'De zowat alderbeste gedichten gaot over de taol en de miest ultieme poëtica dat is een bundel met gedichten zunder woorden over andere dichtbundels. Zaand der over.'
Het *Lied ohne Worte* hef Mathilde wel ies zungen. Dat wet ze nog merakels goed, dat was op de camping in Grandbedroch. Met Meine in dat tweepersoonstentie. Asof het hiele Roder knapenkoor à capella zung.
'Kom maor ies met,' zeg Meine. Hij troont Mathilde met hen de heuischuur. Ze wet al wat kommen giet en trekt heur leerzen uut veur ze de hilde opklimt. Meine lat zien boks achter over het schot van de peerdebox. Hij nemp een pluk heui met hen boven. Heur arms uutstrekt, de bienen in spreidstand wacht ze hum op, op hum.
'En wat is dat neie woord?'
'Ik zal het joe uutbielden,' zeg Meine.
Hij gooit het heui op de cocosmat die over de planken van de zolder lig. Ze frosselt tot ze in de goeie stand op het heuibère terechtkomp.
'Neiheistern. Neiheistern,' dit is vrijen op zien Drèents.
As e een goeie drie kwartier laoter in de bienen giet hef e de kneien tot bloedens toe kapot van het schuren over de cocosmat.
Nee, dit is het ok niet, denkt Grietje. Een leesder wul geern wat meer details. Een verhaal zunder bielden, zunder woorden en al te veul suggestie, daor kan gienien met uut de voeten. 'En as die woorden, die boeken der niet bint, as der allent maor proemenkeuze in de boekwinkel stiet, as der allent maor verhaolen bint over brinken, boerderijen, bejaordenhuzen en over de slag bij Ane. As oes volk gien weet hebben wul van stried zunder geweld, van hitte zunder vuur, van blussen zunder brand, van smullen zunder calorieën, dan moet ze dat ok zölf maor weten.'
Grietje gooit de prullenbak leeg in de open heerd. Dit wordt niks. In de golden gids speurt ze de nummers of. 'Is dit escort service? Ja, kuj mij Berend sturen. Ik heb verlet van een vluggertie. En kan het een beetie rap? En, eh. De herdershond moet e thuus laoten'

Vkt 19 feb '93

met de vraag wanneer ze voor het laatst naar een concert van Forum Filharmonisch zijn geweest. Eén wist het zich helemaal niet meer te herinneren, de ander kwam op april '91. Ze gaven toe dat ze zich hadden gebaseerd op eerdere adviezen.'

Kerver en Jongmans verwijten de raad een 'onzorgvuldige' besluitvorming. Het zou aanleiding genoeg kunnen zijn om de commissie voor de rechter te dagen, denken ze. 'Zo scherp zijn de messen nog niet geslepen', zegt Kerver, 'Maar we denken er over.'

Ook de Ondernemingsraad van Stichting Forum beklaagt zich, in een brief aan de minister, over het 'ondeskundige' advies van de Raad voor de Kunst. Een tweede brief die WVC deze week bereikte uit het oosten van het land, is die van de Oostelijke Schouwburgdirecteuren. Zij vrezen blanco pagina's in hun programmaboekjes voor het komend seizoen wanneer de minister niet snel tot een beslissing komt. Vanmiddag dus, om 13 uur.

Nieuwe Haagse opera voorlopig van de baan

In beroep gaan tegen een beslissing van het nieuwe Fonds voor de Podiumkunsten kan niet, maar *soebatten* over een heroverweging van de subsidieaanvraag blijkt wel te kunnen.

Begin februari kreeg de directeur van het AT & T Danstheater in Den Haag, Carel Birnie — hij zit overigens na interne conflicten al enige maanden ziek thuis — van het fonds te horen dat hij slechts één ton kreeg voor zijn operaplan en niet de 375-duizend gulden die hij had gevraagd. Met een vertegenwoordiger van het Combattimento Consort Amsterdam, zijn *partner in crime*, toog Birnie naar voorzitter Henk Scholten om uitleg te vragen. Birnie: "Hij kon de afwijzing niet echt goed verklaren. Maar hij vond bijvoorbeeld dat er te weinig artistieke informatie was gegeven over onze produktie van *Dido en Aeneas*. De namen van solisten ontbraken nog. Maar we zijn pas in de eerste week van februari begonnen met audities. Een opera is een heel bewerkelijke produktie.'

Birnie kreeg Scholten zover dat hij zijn adviescommissie gaat voorstellen de subsidieaanvraag opnieuw te bekijken, maar dan met het oog op toewijzing voor het volgende seizoen. In mei hoort Birnie of hij volgend jaar die 375-duizend gulden wel zal krijgen.

Ook Mathilde Santing is volgens 'Roet' van Drentse afkomst. Citaat: 'Het Lied ohne Worte hef Mathilde wel ies zungen. Dat wet ze nog merakels goed, dat was op de camping in Llanbedrog, met Meine in dat tweepersoonstente. (. . .) "Kom moar ies met," zeg Meine. Hij troont Mathilde met hen de heuischuur. Ze wet al wat kommen giet en trekt heur leerzen uit veur ze de hilde opklimt. (. . .) Heur arms uutstrekt, de bienen in spreidstand wacht ze hum op, op hum.'

Drentse eroetiek valt verkeerd

Drentse *schrievers* en dichters zijn woedend op het letterkundig *tiedschrift* Roet, dat zijn winternummer heeft gewijd aan '*eroetiek* in Drenthe'. In 24 pikante verhalen, waarin in dialect veel uit de broek en de blouse wordt gegaan, figureren personen met dezelfde roepnamen als gerenommeerde Drentstalige *schrievers*. Iedereen doet 't met iedereen. Gerard (Nijenhuis), Ab (Drijver), Aafke (Steenhuis), Hennie (Kuyer), Lida (Nescio) en veertig collega-auteurs voelen zich meer dan aangesproken. Enkele dreigen met juridische stappen of willen hun invloed aanwenden om de subsidie voor Roet ingetrokken te krijgen.

De zaak escaleerde toen de redactie van Roet een brief aan minister Ter Beek van Defensie schreef met het verzoek om het erotische nummer gratis toe te zenden aan alle — Drentstalige — militairen die dienst doen in het voormalige Joegoslavië.

'Nee, dit is geen grap. Wij dachten bij Ter Beek een goeie ingang te hebben, hij is immers een echte Drent uit Coevorden', zegt hoofdredacteur Martin Koster. 'De militairen hebben al Playboy en Gaymagazine gekregen. Roet is daar een geschikte aanvulling op. Behalve de homofielen is er nog een minderheidsgroep in het leger en dat zijn de Drenten.'

Al veertien jaar is Roet de luis in de pels van de keurige maar nogal saaie *Drentse Schrieverskring* (DSK). De helft van de DSK vindt dat het blad te ver is gegaan. Voorzitter Lukas Koops hoort tot de andere helft, hij zit er niet mee. 'Het is een pogging ons op de kast te jagen. Ik heb ook hele boze reacties gehoord. Maar het bestuur spreekt geen oordeel uit. Trouwens, ik kom zelf ook in een verhaal voor. Ik doe het in de dierentuin met Ge (Smit), geinspireerd door aapjes.'

Martin Koster zegt dat 'vijf of meer' van de vierhonderd abonnementen zijn opgezegd door wat hij noemt 'conservatieve fatsoensjagers'. Hij is tevreden over het bereikte effect. 'Het was ook onze opzet om mensen boos te maken. Wij willen een discussie. Het Drents is meer dan alleen schrijven over hunne bedden en zo, er is veel meer mogelijk, bijvoorbeeld dit!'

Defensie heeft woensdagavond laten weten dat nog niet kan worden gezegd hoe Ter Beek zal reageren op het verzoek van Roet.

(Henk Binnendijk)

LC 17 feb '93

onder zijn hoede heeft genomen, heel poëtische liefdesbrieven te schrijven.

miljoen gulden aan produktiekosten meer dan waard.

HENK VAN DER MEULEN

Danny de Munk als Christian en Ryan van den Akker als Roxane in 'Cyrano'.
Foto Jan Swinkels

Erotiek uit Drenthe naar Joegoslavië

LEEUWARDEN - Na de Playboy en het MaGayzine moet ook het winternummer van het Drents Literair Tiedschrift 'Roet' (oplage 500) naar Nederlandse militairen in Joegoslavië gezonden worden. Roet-hoofdredacteur Martin Koster bepleit dat in een brief aan defensieminister Relus ter Beek, die uit Drenthe afkomstig is. Het aan de minister voorgelegde winternummer is gewijd aan „erotiek in en buiten Drenthe", zo verduidelijkt de brief.

„Het is eigenlijk een boek in tijdschriftformaat", licht Koster toe. Het is een verhaal in fragmenten, geschreven door Gerard Stout, over erotische ontmoetingen van 24 onderling verbonden personen met voornamen van Drentse schrijvers. Dat laatste is „smaangs geen toeval", schrijft Stout. In het Drents, zoals het hele verhaal in het Drents is. Pas sinds 1987 staat er Nederlands in het blad, dat in 1979 is opgericht. Dit nummer, het laatste van de veertiende jaargang, is het eerste erotische uitstapje van Roet.

Drenthe is een zinderende provincie, zo blijkt uit het geschrift. Afwisselend worden mannen en vrouwen beschreven en hoe verschillend ook de omstandigheden, op elke bladzij is het raak. Daar springt „bartje in de holding" en wordt een „kilometerpoal op de goeie plek in de berm" gezet, daar „glieft zien banaan tussen de vruchten van heur fruitschaal", daar loopt „zien heer het staatsbos in" tot „e als Donar het walhalle in schôt" en „het zaod der eerde (spreidt) zoas de zendelingen het veurdeden an heidenen die ze van het imiteren van aapies ofhulpen."

RELUS TER BEEK

Plastische humor is de erotische Drent niet vreemd. „Ien van de lekkerste dingen die der bestiet, vindt Ab nog altied, is langzaam wakker worden uut een dreum en der dan in een roes achterkommen dat joen bijslaopie ongemarkt op joe scheuven is. Hij rekent dan even braoden edelhert met cantharellen niet met." Aan provinciegrenzen is hij niet gebonden, getuige uitstapjes naar Afrika, Duitsland en Friesland. In die laatste streek zijn Erik, trainer van het meisjesteam van voetbalclub Drachtster Boys, en Froukje, directrice van een kindertehuis in Oststellingwerf, actief.

Hoofdredacteur Koster hoopt erop, dat Ter Beek tot verzending van „enkele tientallen" naar Joegoslavië zal overgaan, want zoveel Drentse soldaten zitten daar nu ook weer niet. Koster wijst op een belangrijk nadeel van Roet ten opzichte van de al verstuurde bladen: „Wij hebben geen plaatjes." Hij rekent op de Drentse achtergrond van de defensieminister, die uit Coevorden ('Koevern') komt en in zijn jeugd nog het Van Heutszmonument heeft beklad. „Een reactie van het ministerie hebben we nog niet gehad, maar we hebben het aanbod ook vrijdag pas gedaan."

(Roet, veertiende jaargang, winter 1992/1993. Losse verkoopprijs *f* 6, abonnement *f* 20 per jaar. Uitgave van stichting Het Drentse Boek, Burg. Tonckensstraat 49-I, 7921 KB Zuidwolde).

BIJEENGELEZEN

Egodocumenten

Het bij de Vakgroep Regionale en Agronomisch-Historische Studiën in Groningen verschijnende tijdschrift 'Driemaandelijkse bladen' heeft een themanummer uitgebracht over egodocumenten. In dit nummer staan de lezingen afgedrukt, die vorig jaar zijn gehouden op de themadag over egodocumenten bij de Fryske Akademy. Het betreft de lezingen van de historici Rudolf Dekker uit Rotterdam, A. H. Huussen Jr. uit Groningen, J. A. Slijkhuis uit Zwolle en Gerrit Verhoeven van de Fryske Akademy en de germaniste Simona Brolsma-Stancu. De bundel is te verkrijgen voor een tientje plus *f* 2,50 verzendkosten bij de Stichting Sasland in Groningen.

Statenlid zou gedreig

Van onze verslaggever
Piter Bergstra

LIEVEREN – Volgens redacteur Martin Koster van het Drents literair tijdschrift ROET heeft het statenlid Henk Jeurink hem anderhalf jaar geleden telefonisch gedreigd met intrekking van subsidie uit boosheid over de als satire bedoelde aflevering 'Eroetiek' van het blad. "Hij heeft een half uur zitten razen en tieren en het woord subsidie tot drie keer toe in dreigende zin genoemd", aldus Koster, die dit vertelt tijdens een gesprek met deze krant naar aanleiding van het vijftienjarig bestaan van ROET. "Ik dacht, als je din invloed hebt moet je't maar doen".

Zijn mederedacteur Jan Veenstra: "Ach, Henk is wat kort voor de kop. Ik heb niet de indruk dat hij zijn dreigement wilde uitvoeren, het was een wat mallotige eerste reactie". Maar de PvdA-er heeft daarna niet een tweede keer gebeld om te zeggen dat hij wat te hard van stapel gelopen was.
Koster: "Het is toch misbruik

tie tijdschrift
olitst zich op

len om fris bloed in te brengen.
Hier en daar ontstonden wat
wrevels, waren er mensen die
een beetje verder van

Regionaal

Nieuwsblad van het Noorden - vrijdag 17 juni 1994

gd hebben met intrekken subsidie ROET

maken van z'n positie".

Jeurink, gevraagd om een reactie, ontkent niet dat hij de provinciale subsidie voor ROET ter sprake heeft gebracht. "Maar dat was één zin uit een heel gesprek. Ik heb gezegd dat de subsidie verstrekt wordt met een bepaald doel, dat er niet uit bestaat om elkaar te beledigen. ROET krijgt subsidie om nieuwe schrijvers te stimuleren en dat gebeurt steeds minder".

ROET, een uitgave van de stichting Het Drentse Boek, ontvangt jaarlijks vierduizend gulden subsidie van de provincie. 'Eroetiek', het 'winternummer 1992/1993', was geschreven door redacteur Gerard Stout. Koster en Veenstra vertellen, dat het de bedoeling was een literair relletje te creëren.

"Om de gemoederen wat in beweging te brengen en te voorkomen dat het hier in slaap sukkelt". Stout beschreef een groot aantal erotische excercities. Op voorstel van de andere redactieleden heeft hij volgens Koster en Veenstra de aanvankelijke namen voor zijn verhaalpersonages vervangen door voornamen van bekende personen uit de Drentse literaire wereld. Zo verschenen ook 'Miny en Henk' ten tonele. Miny Hofsteenge, de vrouw van Henk Jeurink, is Drents schrijfster.

Jeurink zegt zich in het geheel niet gestoord te hebben aan de 'erotiek', maar wel aan 'herkenbare elementen' in beschrijvingen van personages. "Het ging me niet om wat er over mij persoonlijk in stond, maar over anderen. Ze hebben naar mijn oordeel beoogd enorm veel reacties te krijgen.

Dat is niet gelukt, bijna niemand heeft gereageerd". Voor Jeurink staat de subsidie van ROET niet ter discussie. Ook heeft hij dit onderwerp in zijn fractie nimmer ter sprake gebracht. Hij kan zich vinden in de taxatie van Jan Veenstra. "Ik was woedend"

Op pagina 11:
Drents sterft uit; ROET gaat door.

'Mooi maar weinig gelezen tijdschrift'

ROET jubileert

Het Drents Letterkundig Tiedschrift ROET is begonnen aan haar tiende jaargang. In het voorjaarsnummer is dit te merken. Behalve Drentse poëzie en enkele korte verhalen biedt ROET een verhaal over de grafische manifestatie die in januari in Emmen werd gehouden. Kunstenaars uit Orvelte leverden toen een exclusieve map af met grafisch werk als aanvulling op Drentse poëzie. Toon Wegner, Lena Blohmé, Rudi Seidel, Wim van Veen en Leen Brouwer zorgden ook voor de 500 afdrukken die over de oplage van ROET zijn verdeeld.

ROET is in de regio het enige streektaaltijdschrift dat naast poëzie en proza in het Drents ook

Het Noorden

Nederlandstalig werk opneemt. Hoofdredakteur Martin Koster heeft daar een uitgesproken mening over. Hij zegt: "ROET is het enige streektaalblad dat de overleving van de streektaalliteratuur zoekt in de verbreding. We houden niet krampachtig vast aan het dialect, maar geven ook ruimte aan Nederlandstalig werk. Daarmee voorkomen we dat we in de hoek van de traditionalisten terecht komen. Als de dialectliteratuur wil overleven, moet ze zich durven meten aan de Nederlandse literatuur en zelfs aan de wereldliteratuur. Daarom besteden we jaarlijks aandacht aan de poëzie van Poetry International. Ook de samenwerking met de grafici laat zien dat we ons openstellen voor invloeden van buiten. Regionalisme is ons vreemd."

Naast verhalen en gedichten staan in het voorjaarsnummer van ROET verder een interview met de dichter Lukas Koops, een bespreking van de Drentse LP van Egbert Meyers en een recensie door Henk van der Ent van de bundel 'Hoogspanning' van Marga Kool.

In 1986 publiceerde Roelof Sieben (1919) *Van de mörreng tot de aovend*. Deze Drentstalige streekroman speelt in de vorige eeuw. Het boek beschrijft de lotgevallen van Geert Sok, een boer die in het veen van Zuidwolde ploeterend de dagen doorbrengt. Op 29 april verschijnt van Sieben *Van komen en van gaon*. De oude Geert Sok leeft voort in zijn kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen. De jongste telg uit het geslacht Sok heet ook Geert, net als zijn opa.

Jonge Geert en zijn opa zijn de hoofdpersonen in deze streekroman. Jonge Geert heeft geen studiehoofd en opa vindt daarom dat jonge Geert maar boer moet worden. Gelukkig houdt de kleinzoon van het leven op het platteland. Dagelijkse wederwaardigheden passeren de revue. Telkens als het regent, sneeuwt of stormt en werk op het land onmogelijk is, vertelt opa over vroeger. Deze terugblik-

28 april 1989

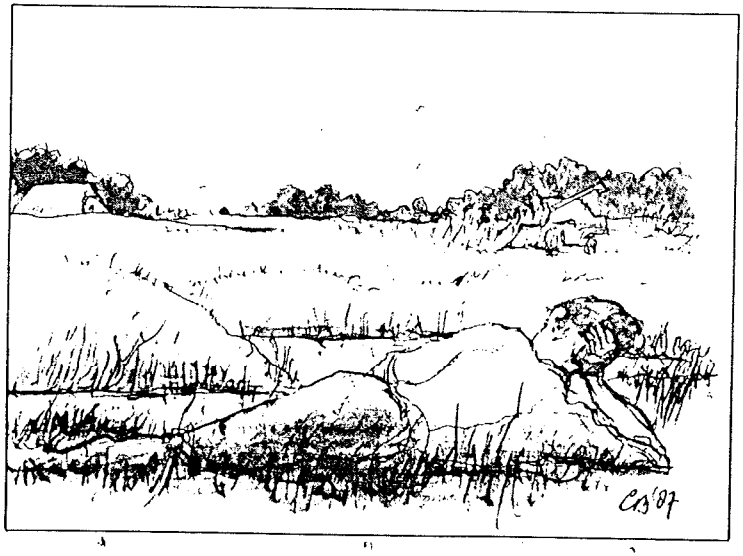

Sallaand

■ meeuwen

vliegt hoge
boven harfstig laand

john deere
meit mais
veur de superheffing

ik lig
op mien rugge
bij de regge

de meeuwen
en de mais
zij hebt een doel

mar wat doe ik hier
op mien rugge
bij de regge?

Meine Roswinkel

Trouw VRIJDAG 19 FEBRUARI 1993

Drents erotisch blad naar Joegoslavië

„Gewoon jammer dat het Ma-Gayzine ons voor was" zegt M. G. Koster, hoofdredacteur van het tijdschrift Roet met spijt in zijn stem.
De redactie van Roet, een Drents letterkundig tijdschrijft, kwam al twee weken geleden op het idee om in navolging van Playboy een aantal exemplaren Roet naar de Nederlandse militairen in het voormalig Joegoslavië te sturen.
Nog voordat het ministerie van defensie was benaderd, kwam het Ma-Gayzine (erotisch tijdschrift met jongemannen) met het aanbod om de militairen gratis van dit blad te voorzien.
Om de leesmap in Joegoslavië wat in evenwicht te brengen, zijn er nadien vanuit de evangelische hoek christelijke kalenders aangeboden.

Inmiddels heeft ook Roet het winternummer aangeboden, een nummer dat „is gewijd aan erotiek in en buiten Drente. Het is volgens ons, voor met name Drentstalige soldaten, een geschikte erotisch getinte aanvulling op het door u verstrekte pakket," schrijft de redactie in de begeleidende brief aan de minister.

Hoofdredacteur Koster ontkent desgevraagd dat het hier om een grap gaat. „Maar we vinden het wel een goede manier om de aandacht op Roet te vestigen."
Roet is een serieus literair blad, dat al veertien jaar bestaat. Aanvankelijk was het louter Drentstalig, maar tegenwoordig bevat het ook Nederlandstalige verhalen en artikelen. Erotiek in Drenthe was het thema van het meeste recente nummer.

Het blad, dat in een oplage van 500 verschijnt, heeft 400 abonnees. Er zijn nog enkele tientallen exemplaren over. „Het erotiek-nummer heeft ons een aantal abonnees gekost," aldus Koster. „Ook heeft iemand nog gedreigd met een rechtzaak, omdat ze zichzelf meende te herkennen in een vrouw die in een van de verhalen voorkomt."

Koster heeft nog geen reactie gekregen van minister Ter Beek. Toch is hij niet bang dat zijn aanbod niet serieus wordt genomen. „Ter Beek is zelf Drent, die kent ons wel."

Op zijn minst opmerkelijk is het winternummer van het *Drents Letterkundig Tiedschrift* **Roet**, dat geheel in Drents dialect geschreven is. Het blad bestaat al veertien jaar. Men begint met: 'De domste boer die kent het, maor allent loos volk wet hoe het ok aans kan. Rechttoe rechtan variaoties op de missionarissenhoalding. Seks veur dreumers en veur doeners. Neie wegen veur Dreentse schrievers in disse *Roet*'. Het winternummer behandelt het thema 'eroetiek'. Je kunt het gerust pornografisch noemen, zo vrijmoedig als men dit thema ter hand heeft genomen, maar door de ongewone spelling en het 'andere' taalgebruik krijgen de avonturen van respectievelijk Berend, Lily, Minie, Martin, Lida, Gerard, Martha, Jan, Suze, Ab, en vele anderen in feite geheel onterecht een merkwaardige vrolijke onschuld mee.

76 VRIJ NEDERLAND 13 februari 1993

Roet doet aan Vieslakkerij

Als de redactie van Roet meent met pseudo-erotiek de leesvaardigheid in het Drents te bevorderen, dan heeft ze het volgens mij helemaal mis.

De naam Drents Letterkundig Tiedschrift kunnen ze de volgende keer beter weglaten. De verhalen hebben niets met erotiek te maken. Het is nog erger dan pornografie.

Leden van de schrieverskring worden op een bepaald smerige manier in hun hemd gezet.

Ik hoop dat de Drentse schrijvers het niet bij deze vuilspuiterij laten zitten. De provincie moet maar eens nagaan of ze Roet nog langer subsidiëren. Hier geldt maar één woord voor: vieslakkerij.

Gerda Boelens, Groningen

Jel 93 DJP

Schoelnamen

Ik
holle
van
riegies.
‘t
Nuverste
riegien
dat
ik
kenne
is
‘t
riegien
mit
mien
schoelnamen.
Ik
geve
mij
bloot:
1 M(eine) Roswinkel
2 E. Vandriest
3 Johanna Hemel
4 Prugel Vosbargen
5 Linus Voestbiel
6 Jan Never
7 D(erk) Graover
8 Aarend Leegte
9 Jan Hendek en Hillechien
10 H.H.
11 V.A.M.
12 R.R. (Roet jg. l nr. l, blz. 16)
13 Hendek Waarheid
14 Gerriet Edel
15 Meike
16 Vrabbechien
17 H.de Wiek-Klooster
18 Nescio Steven Banning[37]
19 Gaoren Eddy
20 Durk Daankbaor
21 Ina van Triest
22 Anne Woldhoek
23 Ton Kolkman (*Roet* jg.8 nr.3, blz.23)
24 C. de Gelder
2 5 lans Pol (part)[38]
26 Jan Jaap Jalving (ienmaol: dagboek)
27 Gerard Stout (*Vaart mien busse*, blz.21)
28 Anne Stam (part)

37 NSB
38 met Gerard Stout

Kopenhagen

Treinen

- Ik wone op ‘t laand en wil ‘t liefste wonen in de stad.
-Toen aj in de stad woonden, waj daar niet gelukkig.
- A’k buten bin, . ..
- ... dan wi’j hen binnen.
- A’k . . .
- . .. Ie bint een romanticus.
- Ik gao van de iene plek daor as ik niet wezen wil hen de aandere plek daor as ik niet blieven wil.
- Waorumme gaoj niet wonen in een hotel?
- An ‘t spoor.
- Dan kuj alle dagen gaon.
- A’k wille ...

Sjarlefrans 2014-09-23 (eerste?)

SJARLEFRANS

Verval

’Kiek,’ zeg ik, ‘der zit in dizze paar meter meer verval as in de hiele Riest.’
Ik stao mit de vrouwe an de Albula, die mit raozend geweld een weg zöch deur de bargen van Graubünden (Zwitserlaand).

‘Verval zit aoveral,’ zeg zij.
‘Wat bedoel ie?’ vraog ik veurzichtig.
‘Och,’ zeg zij, ‘kiek mar naor oezölf.’
Blinder, dat giet mij deur een hard bot. Bedoelt zij nou dat ik een dikke boek ekregen hebbe van de göttliche Nußtorte, dat ik te vlot achter de poest binne a’k de bargen opgao? Bedoelt zij dat ik in verval binne?
‘Verval, verval,’ zeg ik. Niet mien starkste uutspraak dizze vakaantie.
‘Ja,’ giet zij verdan, ’ie mut wat an oen conditie doen. Ie bint de jongste niet meer en a’k nog wat an oe hebben wille, muj hen de sportschoele.’
Ik wete dat zij geliek hef, mar viene dat zij mij dat wel op een aandere maniere zeggen kund had. En zeker op een aander stee. Stao’k hier te genieten van dit schitternde uutzicht in dit priezige laand, krie’k dit veur de koezen. Verduld nog an toe.
‘Nou evenpies niet,’ probeer ik. Mar zij lat niet lös.
‘Ie hebt zo’n goddelijk lief,’ bekent zij, ‘mar aj zo deurgaot blef der niks van aover.’
‘Ie vervalt in herhaling,’ prevel ik.

Martin Koster

Onderzoek onder drankgebruikers: gevaar!

Van onze medewerker
Ben Apeldoorn

'Drank maakt meer kapot dan je lief is', zegt Frits Spits al enkele jaren bij spots op radio en tv om toch vooral voorzichtig te zijn met alcohol.

'Geniet, maar drink met maat', luidt de bijna-paradox na weer een reclamespot voor drank, waarin oogverblindende meevrouwen en meneren grote, fonkelende glazen met whisky, oude klare of rum gulpend en golvend volschenken alsof het limonade betreft, om er daarna mee langs zonovergoten stranden te rennen of in peperdure, rijk gemeubileerde metropool-flats in elkaars armen en op verende, van glinsterend damast voorziene bedden neer te zijgen.

De heren reclamespotbedenkers houden er wel erg vreemde ideeën van een roes op na. Alle waarschuwingen ten spijt is alcohol 'lekker'; het verdoeft, maakt je 'vrolijker' en doet je meelijke, zwaarmoedige zaken 'zonniger' inzien. Maar dat is een zeer tijdelijke zaak; na de optimistische piek volgt meestal een dal die de problemen alleen maar groter maakt. Alcohol maakt ook lyslek meer kapot dan ons lief is: levercirrose, aandoeningen aan het maag-darmstelsel, hartafwijkingen en afbraak van hersencellen.

Psychiater Marc Schuckit van de universiteit van California waam nóg een gevaar op het spoor: bij toename van het alkoholgebruik neemt ook de biologische weerstand van het lichaam toe. Met andere woorden: chronische drinkers hebben doorgaans minder last van echt zuipen. Zodoende, schrijft Schuckit in het februarinummer van 'The American Journal of Psychiatry', blijven de waarneembare symptomen van excessief alcoholgebruik bij notoire alcoholisten langer achterwege, maar wordt evengoed intern schade aangericht.

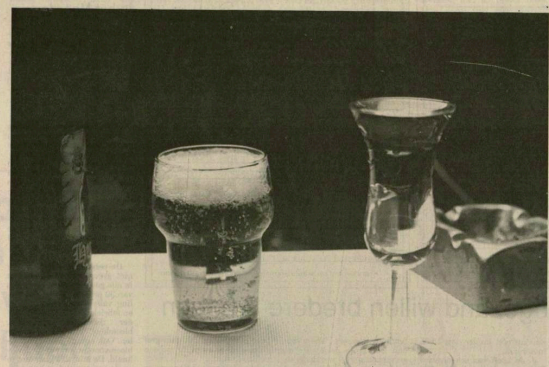

■ Schijn bedriegt voor notoire innemers: de man met de hamer slaat straks extra hard. © ANP

Minder gevoelig

„In feite zou je onder bepaalde omstandigheden op pure waarneming af kunnen gaan of deze of gene alcoholist is", aldus Schuckit. „Degene die zijn bijvoorbeeld prat op gaat een ander onder de tafel te drinken en daar zonder al te veel moeite in slaagt, is vrijwel zeker een alcoholist. Een gelegenheidsdrinker lukt zoiets meestal niet zonder zelf last van de alcohol te krijgen". De notoire alcoholist zij dus gewaarschuwd.

De psychiater kwam enkele jaren geleden ook al in het nieuws met een statistisch onderzoek onder kinderen van alcoholisten, waaruit zou blijken dat die kinderen 'van nature' minder gevoelig waren voor de effecten van alcohol. Dat was het sein voor sommige biochemici en genetici om nog een stap verder te gaan: zij vermoedden dat alcoholisme van generatie op generatie erfelijk bepaald is. Net als de moderne term 'generatie-werkloosheid' heeft ook die van 'generatie-alcoholisme' zijn intrede gedaan.

Voor zijn onderzoek volgde Marc Schuckit gedurende tien jaar een groep van ruim 200 mannen. Meer dan de helft van de nakomelingen bij wie een lagere gevoeligheid voor alcohol was vastgesteld vervielen later alsnog en slechts vijftien procent van hen met directe reacties op alcoholgebruik (dus: de niet-alcoholisten) kreeg dezelfde problemen.

Ontkennen

De kritiek op Schuckit's werk spitste zich toe op de wijze waarop de gegevens werden verkregen. Die zouden 'te vrijblijvend' zijn geweest; van een aantal onderzochte personen zou het drinkpatroon niet met zekerheid bekend zijn. Zij konden bijvoorbeeld al vóór het onderzoek zware drinkers zijn geweest en zich tijdens de 'intake'-gesprekken hebben gepresenteerd als beginners. Daardoor zou 'ruis' in de statistieken van Schuckit zijn geslopen.

„Niemand presenteert zich graag met problemen die hij of zij niet kan hanteren", zegt psychiater Robert Cloninger van de universiteit van Washington. „Zelfs bij een anoniem onderzoek moet rekening gehouden worden met simpele ontkenning van levensgrote problemen. De mensen willen het soms niet eens voor zichzelf weten".

Misschien moet Frits Spits' slogan worden veranderd: „Drank maakt meer kapot dan je zelf wil weten". En voor het gilde der drankdistributeurs niet het zich niet zo'n probleem zijn om hun omzet bevorderende tv-spots als volgt te wijzigen: „Genief, maar wordt er met mate beroerd van". Want dat is immers ook hun opzet: geen mis-bruik maar ge-bruik (met mate).

Hier breekt het artikel plotseling af. Symbolisch? Blijkens reaksies van 'onze' Raad zijn het nog immer dezelfde clowns.

GRONINGEN
K. A. BOER

'Asielzoekers'

De laatste dagen zijn twee niet-aangename onderwerpen onder onze aandacht gebracht. Dit jaar worden maar liefst 100.000 asielzoekers verwacht en onze AOW'ers komen langzamerhand onder de armoedegrens terecht.

Vorig jaar was er al veel te weinig voor de opvang van asielzoekers gereserveerd. Maar hoeveel gaat deze opvang dit jaar onze staat c.q. ons, belastingbetalers, in zijn totaal nu eigenlijk wel kosten? En zouden we misschien met datzelfde bedrag onze AOW-voorziening (daarbij kijkend naar de koopkracht) weer op hetzelfde niveau kunnen brengen en houden van jaren geleden? Voor politieke partijen een goede zaak om dit eens te bekijken; ook al gezien het dalende vertrouwen van de kiezers in de politiek...

Een tip in dit verband. Is het mogelijk om onze (dure) ambassades in het - soms verre - buitenland te laten beoordelen of iemand de status van 'politieke vluchteling' verdient? En zo'n vluchteling kan dan eerst nog eens gewezen worden op de mogelijkheid om naar een - beter bekend - buurland te vluchten, waar hij niet vervolgd wordt en waarmee hij dan gelijk zijn reiskosten aanzienlijk vermindert... De overige asielzoekers kan dan gewoon de toegang tot ons land ontzegd worden. Dan leven ze ook niet lange tijd in het onzekere over hun status/toekomst en lopen geen kans om als verwende mensen terug te moeten keren naar het land van herkomst.

APPELSCHA
W. H. HELMS

'Luitjens'

Eens is 't zoordig twee artikels mit menare te combineren. De iene dag riet in de kraante dat gedetineerden an 't wark eetet worden mut in Orvelte, de aanders dag leze wij dat Jacob Luitjens mit een jaor vrij komp. Zul 't jien goeie gedachte wezen um luitjens zien leste jaor dienstvaor wezen te laoten an 't Drèntse volk as zeg maar jachtopzichter in Orvelte? Geef hum der een jachtgeweer (zunder patronen!!!) bij en Orvelte is in ien klap een Drèents darp anno 1940-45.

Dat zal vaste een bulte toestiten trekken vlak veurdaw 't hit herdèenkt dat oens laand weffig jaor terugge bevrijd wordde.

LIEVEREN
MARTIN KOSTER

'Oog om oog'

Als reaktie op de plannen nu ook nog de ouderen te gaan bestelen het volmoede. Aan die nu zo langzamerhand eeuwige onderdrukking van de zwakkeren, in een maatschappij waarin de rijken het voor het zeggen hebben, kan maar op één manier een einde komen: oorlogsverklaring aan die vermaledijde maatschappij! Dat vergt aktie, en wel op de volgende manieren:

- massale huurstakingen voor onbepaalde tijd; - massaal niet meer de energierekeningen betalen, alle eventuele tegoeden bij banken opnemen, schulden ignoreren; - massale koop- en vakantiestakingen; - grootscheepse burgerlijke ongehoorzaamheid o.a. door gemeentelijke belastingen te negeren; - het zwemwater voor de politici weg laten lopen door in groten getale niet meer te gaan zwemmen.

Als een zgn. democratische 'samenleving' gedicteerd moet worden door een kapitalistische economie (in tijden van neergang de rijken rijker, de armen armer) en niet tot inkeer wil komen, dan vraagt zo'n structuur erom met gelijke munt te worden terugbetaald! Hoe zeggen die christenen dat ook al weer? 'Oog om oog, tand om tand'!

OVERSCHILD
D. OUDMAN

'Kletsen'

Bijkjens uw brief van 7 maart jl. bent u van mening dat het leven opaarde niet ouder kan zijn dan 10 à 15 duizend jaar, daarmee beweert u dus ook dat hele volksstammen archeologen uit hun nek staan te kletsen of nog erger, gewoon staan te liegen.

Dat deze archeologen dierfragmenten vinden van miljoenen jaren oud en resten van prémenselijke wezens van honderdduizenden jaren oud, daar gaat u achteloos aan voorbij. Dit alles baseert u op de bijbel geschreven door mensen die in hun tijd misschien heel wijs waren, maar nu bruqklassers het water nog niet zouden kunnen reiken.

Beste meneer Muller, ik zou u willen zeggen, open uw ogen en denk zelf eens na en geloof niet direkt alles wat de kerk of het geloof u voorkauwt.

A. S. RIEMEIJER,
LEEK

'Pro-NAM'

Na een NvhN-prijs voor Grotens (Gasunie) en hoofdredactionele commentaren pro Waddenboringen volgde in deze krant op 8 maart jl. het zoveelste pro-NAM-verhaal van Wiese. Chomky's stelling over de commerciële afhankelijkheid van kranten van bedrijfsleven en overheden geldt helaas ook voor de wetenschapsjournalistiek. Wiese schreef eerder al ontkennend over ongelijkmatige bodemzakkingen t.g.v. gaswinning (26 nov. 1991) en dode zones rond boorplatforms. Wiese krijgt deze informatie duidelijk toegespeeld door de NAM en pleegt geen wederhoor. Als we Wiese nu moeten geloven heeft seismisch onderzoek op de Waddenzee opeens weinig of geen milieueffecten. "Muren scheuren door knallen NAM te Tietjerk" (19 mei 1979) en 'Dynamiet laat ei in kip springen; 50 hennen overleefden de aanslag niet" (12 okt. 1989) zijn ook koppen uit het NvhN. Wat is het effect van seismiek op de natuur, ook buiten het broedseizoen? Wiese se kan zich rehabiliteren door de oliebedrijven hun geheime logboek van schademeldingen te ontfutselen. Vooral interessant is dan hoe deze de claims hebben afgehandeld, want daar hoor je absoluut nooit iets over. Al met al gaat de natuur kapot.

MEENT VAN DER SLUIS
Assen

'Gereformeerden'

Mijnheer Zweep schrijft in de krant van 9 maart: "Niks is erger dan een afvallige gereformeerde". Erger dan wie of wat? Moet ik uit deze zin concludeeren dat een gereformeerde erg is?

Op dezelfde pagina van 9 maart lees ik dat er een interkerkelijke initiatiefgroep tegen seksueel misbruik in pastorale relaties opgericht moest worden. Persoonlijk hb ik één heel slechte ervaring met gereformeerden. Incest komt procentueel meer voor in christelijke gezinnen, heb ik eens gelezen. Maar moet ik uit deze kleine opsomming nu concluderen dat alle gereformeerden niet deugen? Nee, natuurlijk niet!

Mijnheer Zweep zou ook beter moeten weten. Hier is echt geen bijbel voor nodig om te weten dat generaliseren nooit goed is.

C. J. STADA
Kropswolde

'Ouderen'

Eind 1989 stuurde het bestuur van een oudenrenbond een brief aan Gedeputeerde Staten. De politiek heeft een zeer geringe belangstelling voor het realiseren van een optimaal sociaal welzijn van de ouder wordende mens. Een houding, veronachtzaming, welke getuigt van weinig respekt voor circa 30% van onze bevolking' einde citaat.

Twee kabinetten Lubbers sloten tientallen verzorgingshuizen, kneepen de zorg instituten uit waar nog wat te knijpen was en hielden uiteraard de AOW 'Het Staatspensioen", bevroren. Er ontstond toen een koopkrachtverlies voor ons ouderen van 12,6%.

Hoopten veel ouderen op een verbetering met de PvdA in de regering, deze werd wel diep de bodem ingeslagen. Ze gingen gewoon door, zelfs nog straffer. Een constante stortbui van lasten- en kostenstijgingen plus absolute zorgverslechtering daalt op ons neer. De overheid, provincies en gemeenten schieten schromelijk te kort in het welzijn, de bescherming en verzorging van haar ouderen. Het enige middel om een wijziging in dit beleid aan te brengen is politieke pressie en macht. Laat u niets meer wijsmaken. Kies 3 mei voor een ouderenpartij.

ZUIDWOLDE
G. VISSER

'Rustdag'

Volgens een artikel in het NvhN van 9 maart jl. zouden B&W van Assen het voornemen hebben om volgend jaar op zondagen geen races en trainingen meer toe te staan op het TT-circuit.

Dit om tegemoet te komen aan de klachten over de geluidsoverlast in de wijk Baggelhuizen.

De races zouden dan verplaatst moeten worden naar de vrijdag en zaterdag.

Maar maken motoren op zondag meer lawaai dan op andere dagen? Veel TT-bezoekers zullen het laten weten omdat zij op vrijdagmorgen nog niet aanwezig kunnen zijn. Er zijn gelukkig ook nog motorliefhebbers die werken.

Ik vrees echter, dat het hier niet gaat om de geluidsoverlast, maar om de zondagsrust. Krijgen wij in Nederland de onverdraagzaamheid van het calvinisme weer terug?

Er zijn ook "medelanders" voor wie de zaterdag de rustdag is.

D. DEN OUDEN,
MEPPEL

'Emmen'

Gaat het met de ECONOMIE in Coevorden beter dan in Emmen?

Je zou het bijna denken, want bij de hertaxatie van de bedrijfspanden in Coevorden steeg de waarde met een kleinte tien procent.

In Emmen daalde de waarde door de economische neergang. Is dit de ware reden? Nee! De gemeente Emmen had in het verleden de waarde van bedrijfspanden te hoog getaxeerd en is door de rechter gecorrigeerd.

Het gaat met de economie in Emmen dus even goed of slecht als in Coevorden.

De gevolgen voor de Emmer bevolking?

Het totale volume van de onroerende-zakenbelasting is in de gemeente Emmen ongeveer ongewijzigd. Alleen de verdeling is anders. Bedrijven betalen minder. Particulieren betalen meer. Want de woningen in de Gemeente Emmen zijn wel in WAARDE gestegen. En zo is het Begrotingsprobleem opgelost zonder het zogenaamde bedrag per nlg 3.000,- waarde (het tarief) noemenswaard te wijzigen.

De onroerende-zakenbelasting voor particulieren in Emmen stijgt met ca. 25 procent zonder het tarief aan te passen.

En dat in een tijd, dat een ieder wordt geacht pas op de plaats te maken.

Een eventueel komend begrotingsgat kan worden gedicht door het Tarief aan te passen (= Verhogen). Want zullen de slimme, lokale politici zeggen:

"Dat hebben we vorig jaar kunnen bevriezen."

EMMEN
G. POOL

'Dichters'

Eindelijk eens een kans voor een "dichter" in de Leesbibliotheek. En dan moeten er zo nodig weer een paar wethouders, die toch al bekend zijn, ook hun gedichten voorlezen. De burgemeester is ook aanwezig. Heb zelf vaak, zo vaak voorgelezen mijn eigen gedichten en verhalen voor bejaardenliefdewerk.

Dichtersfestivals enz., geef de amateur eens een kans. De dichters die bekend zijn, worden zo nog veel bekender en de rest blijft onderaan de trap staan en komt nooit boven!!

Jammer dat ik er niet bij kan zijn; zou toch niet voordraan.

SCHARMER,
STIJNTJE ADDENS

'Zelfde clowns'

De bundel van columns van wijlen Bart Tammeling over het wel en wee van onze stad had nog beter 'Zelfde circus, zelfde clowns' kunnen heten.

Het artikel 'Het einde van de Grote Markt' is hiervoor symbolisch. Op 27-7-90 schreef T. dat het gemeentebestuur het plan lanceert als 'een oud stadsbeeld terug in nieuwe stijl'. Hij merkt hierbij op dat iedere niet-Groninger het een zorg zal zijn welke hartoperatie de stad zichzelf wil aandoen. Maar om gelijk een van de meest karakteristieke kenmerken - de ruimte van haar pleinen - aan te tasten is niet aardig' (ik zou liever barbaars schrijven, K.A.B.). T. besluit dan met: 'een mooie gelegenheid voor de raad te bewijzen dat er politiek echt iets is veranderd sinds de laatste verkiezingen'.

Hier breekt het artikel plotseling af. Symbolisch? Blijkens reaksies van 'onze' Raad zijn het nog immer dezelfde clowns.

GRONINGEN
K. A. BOER

'Eenzijdig'

Ik vraag mij zo vaak af waarom de westerse media hapaalde zaken uitvoerig belichten en andere, die even ernstig zo niet ernstiger zijn, praktisch negeren. Waarom massieve krantekoppen en hoofredactionele commentaren over het bloedbad in Hebron en slechts een beknopte publikatie over de Duitse hulp voor het produceren van chemische wapens aan opnieuw een Arabisch land. Libie (NvhN 3-3-1994). De eenzijdige en tendentieuze berichtgeving kan niet alleen te maken hebben met het aantal slachtoffers. Bij de vergeving van Angola vallen dagelijks tussen de 1000 en 2000 doden en veel Nederlanders weten niet eens waar het land ligt. De Duitse hulp voor de productie van Ghadaffi's chemische wapens, kan op termijn duizenden slachtoffers kosten. De ervaringen met Saddam Hoessein zijn we toch nog niet vergeten? Als je een gewever maakt weet je dat er mensen mee gedra d kunnen worden. Zou de selectieve verontwaardiging van onze media dan te maken hebben met andere aspecten, bijvoorbeeld de mate van tolerantie van een regering. Israël past weinig of geen censuur toe en tolt verhoudingsgewijs de meeste buitenlandse correspondenten ter wereld. Of schamen de media en hun redacties zich er wellicht voor dat het schaamteloze gedrag van deze Duitse ondernemingen, een EU-partner blameert. Kritiek op Duitsland is dan zoeiets als zelfkritiek. Wanneer dat zo is adviseer ik u de geschiedenisboeken nog eens te raadplegen en uw pen opnieuw in de inkt te dopen.

HOOGEVEEN,
JAAP SPAANS

'AOW'

Men heeft het over bevriezing van AOW om "banen te scheppen".

Wat heeft een 65-+er in vredesnaam met nieuwe banen te maken?

Deze ouderen hebben in de regel tussen de 40 en 50 jaar gewerkt. Zelf (ook 65+) heb ik plm. 45 jaar gewerkt zonder ook maar een dag werkloos te zijn geweest!! Confrontatie met nieuwe banen voor de huidige banen, leeftijd lijkt me dan ook absurd...

Bovendien moet me-; maar eens af van het idee dat AOW een uitkering zou zijn.

P. NIJMEIJER,
HOOGEVEEN

Postzegelen

met Bert van Eijck

PTT houdt woord: zegels los uit vel

PTT Post heeft woord gehouden. Vanaf eind 1993 kunnen verzamelaars ook losse postzegels uit velletjes kopen. Het gaat met name om de tot nu toe verschenen wenszegels (tien stuks van 70 cent in een velletje), groetenzegels (tien exemplaren van 80 cent in een velletje) en de decemberzegels van vorig jaar (20 exemplaren van 55 cent in een vel). Er zullen ongetwijfeld meer van dit soort postzegelvelletjes volgen, want ze zijn voor de consument handig in het gebruik. Er is voor de verzamelaar één maar: deze zegels zijn niet los op het postkantoor te koop (ook niet bij het filatelistenloket), maar alleen in abonnement bij PTT Post Filatelie, postbus 30051, 9700 RN Groningen.

Met deze actie 'losse-zegels-uit-velletjes' komt PTT Post tegemoet aan wensen van verzamelaars. Die wensen werden in de vorm van stevige kritiek afgelopen najaar geuit in diverse publikaties, onder meer in deze rubriek van 14 oktober 1993. Het zetten kwaad bloed, dat verzamelaars alleen complete velletjes konden kopen waarin vijf keer twee dezelfde zegels voorkomen. Dat is extra geld uitgeven voor overbodige zegels, luidde de kritiek. Directeur A.J. Scheepbouwer van PTT Post zegde toe een en ander te bekijken en met een oplossing te komen. De oplossing is er nu dus.

Ook nieuw is, dat PTT Post Filatelie dit jaar voor het eerst met een goedkope versie van de bekende jaarcollectie komt: Jaarset 1993, zondere Postzegels is de officiële naam. De jaarset, die 25 gulden kost, bevat alle losse bijzondere postzegels uit 1993. Daar zitten geen velletjes bij en ook geen semi-permanente postzegels, zoals de wens- en de groetenzegels. Ook de decemberzegel ontbreekt. De jaarset is uitgegeven omdat steeds meer klanten ernaar vroegen. Zij vinden de jaarcollectie - kosten 48 gulden - te duur. Overigens kent PTT Post Filatelie ook een Jaarcollectie Permanente Postzegels. Deze bevat de nieuw uitgegeven permanente zegels van 1993. Dat zijn de Beatrixzegels van 90 cent, 2,50 en 10 gulden. Ook de twee uitgegeven postzegelboekjes zitten erbij. Deze collectie kost 24 gulden.

Westerbork: 17 maart hotel De Westerbuyght, Hoofdstraat 7, 19 u.: Beurs De Verzamelaar.
Groningen: 19 maart Martinihal, L. Springerlaan, 10-16 u.: Postzegelbeurs Phil. Ver. Groningen.
Groningen: 19 maart speeltuin Ons Belang, Zaagmuldersweg 82c, 10 u.: Postzegelruilbeurs.
Stadskanaal: 19 maart De Eendracht, Poststraat 30, 13 u.: Beurs De Verzamelaar.
Delfzijl: 21 maart De Molenberg, Molenberg 13, 19-22 u.: Postzegelbeurs Fil. Ver. Akzo, De Fivel, Delfzijl en Fil. Ver. Appingedam.
Emmen: 21 maart d'Anloop, Nijkampenweg 71, 19 u.: Beurs De Verzamelaar.
Heerenveen: 21 maart restaurant Tropenfauna, Binnenweg 9, 19 u.: Beurs De Verzamelaar.

Bijzondere boekjes

■ Franse kunst in Zweden en Zweedse kunst in Frankrijk. Dat is het thema van twee bijzondere postzegelboekjes, die morgen door de PTT's van beide landen worden uitgegeven. Aanleiding is een grote tentoonstelling in het Grand Palais in Parijs (van 18 maart tot 13 juni) waarop het culturele leven in Frankrijk en Zweden in de 18de eeuw centraal staat.

Voortaan nummering in rand zegelvellen

Postzegelvellen zullen in de loop van dit jaar een nummer in de velrand krijgen, aldus meldt PTT Post. De nummering is administratief-organisatorisch gezien nodig. Zo kunnen achteraf bijvoorbeeld de technische produktiegegevens van de postzegelvellen worden achterhaald. De nummering bestaat uit dertien cijfers en is in overleg met de drukker Joh. Enschedé Security Printing (de officiële naam van onze nationale postzegeldrukker) tot stand gekomen.

De nummering geldt voor alle postzegels die in diepdruk worden vervaardigd, zoals alle permanente postzegels in vellen van 200 stuks en de bijzondere zegeluitgiften (maar alleen in diepdruk). De nummering zal al op de nieuwe oplaag van de Beatrixzegels van 1,30 gulden staan, die vanaf deze maand op de postkantoren verkrijgbaar zijn. De andere permanente waarden krijgen in de loop van 1994 de nummering toegevoegd.

De eerste uitgifte van bijzondere postzegels met deze velrandnummering is op 5 mei met als onderwerpen Eise Eisinga Planetarium in Franeker en 25 jaar eerste maanlanding.

PTT Post Filatelie in Groningen neemt de specifieke velrandnummering met de daarnaast liggende postzegels **niet** op in haar assortiment, zo deelt PTT Post nog mee.

Lezers

Waor ik niet over eschreven hebbe

Dit was zo'n beetien mien zölfportret, een kleine twintig ieuw nao Christus. Der stiet mar een klein beetien in. Allerhaande zaken uut heden en verleden staot der niet in. Een grote koppel mèensen uut 't verleden staot der niet in. En de mèensen daor ik op 't heden mit ummegao, de mèensen daor ik 't mieste vanof wete, zij staot der niet in. De dingen van vrugger staot der niet allemaole in umdat ik der gien aordigheid an had of der gien anleiding of plek veur was en de mèensen van nou staot der niet in um persoonlijke redenen.

Sjarlefrans 2018-02-05

SJARLEFRANS

Ik bin der wel klaor mit

In oktober schreef ik over het stoer het seins is um dankewel te zeggen. Nog gien dag later belde de eerste um mij te bedaanken. Josefien Waardetransport van het bejaordenblad 'Zudenveldmin' was het die mij, een paar maond te late, bedaankte.
'Martin mien jonge, van harte bedaankt veur de schitterende bijdragen daor ik de leste zes jaor zo van geneuten heb.' 'Josefien, dat he'k graag edaone.' 'Mar oen bijdragen waren zoveule beter as die van de aandern.' 'Josefien, dat muj niet zeggen.' 'Waorumme niet? Gieniene heurt het ja!' 'Nee, heuren niet, mar lezen wel.'
'Verrek!' Op de achtergrond heurde ik het zoemen van een kopieerapparaat, mar dat za'k mij verbield hebben.
Een paar dagen later belde een vriendin van vrugger. De vrouwe was net even de deure uut, zoda'k vrij praoten kun. 'Ik wol oe nog bedaanken veur alles', zee ze. 'Insgelieks, mien main.' 'Het was echt hiel goed.' 'Vun ik ok.'
Der kwaamp in het gesprek, dat alsmar vertrouwelijker wordde, van alles op het rabat dat ik al lange vergeten was. En op een bepaold moment dacht ik: dommiet zeg ze dat ze mij anklagen giet. "Ikok, dacht ik, „ikok".
Een dikke weke later belde een goed doel. Ze wolden mij bedaanken veur de steun (die zij um een mij niet bekende reden 'support' nuumden, wat van mij niet huuft). Ik wus agil niet dat ik heur steun en toeverlaot was.
Ik weet wel dat ik op stee roppig in de kop wordde toen het goededoelmaagien mij vreug of zij wel alle maonden wat geld kriegen kunden. 'Nee, mien main', zee ik, mooi gebruuk makend van het Drèents, 'dat doere wij niet. En weej waw wel doet? Wij stopt dermit! Ik zuke wel een aander goed doel in mien levend.'
Mien zeun, die tegenwoordig in Barneveld warkt, vertöl dat zij daor in november Daankdag eholden hebt. Waor dat veur was, wus hij niet. Dat lig an zien volk (veur niet-ingewijden: zien va en moe).
Mar ik bin der wel klaor mit, mit dat bedaanken. Ik stelle mij een nei doel. Waart oe mar. Over een paar maond doe'k verslag van mien ervarings mit wat nog veule stoerder is as bedaanken.

MARTIN KOSTER

Persstemmen

Oenze Volk: Sans rancune. Zien beste boek.
Neisblad: Een fraaie mengeling van Dichtung und Wahrheit.
Drentse Incourant: Persoonlijke afrekening van een gekweld auteur.
Oens Waardeel: Historische onjuistheden. Jammer dat Harm Tiesing niet genoemd wordt.
Radio Drenthe: Een boek om te lezen.
Dedemsvaartse Courant: Waardige opvolger van *Harm boerenlèven an de Riest*.
Wehkampcatalogus: Voor de prijs hoeft u het in ieder geval niet te laten, want Koster bewijst ook met dit boek weer eens dat Drentse literatuur héél verrassend kan zijn!
PZC: Koster schrijft over vrouwen, drank en dood. Zo gaat dat nu eenmaal in de literatuur.

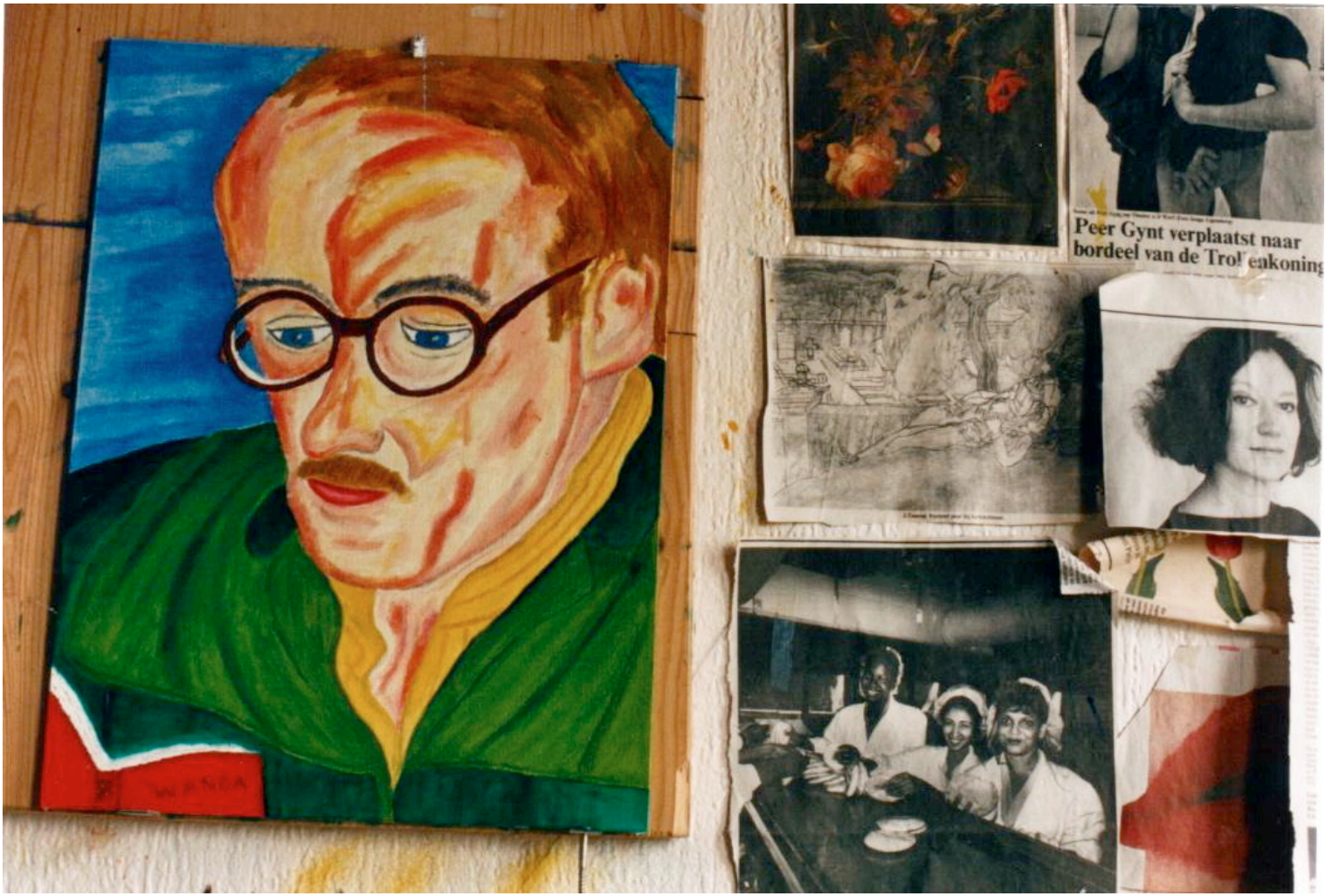

Portret van Martin in olieverf door Gerard Stout

Deel IV

Lieveren
1995 - 2020

Columnist, dichter, aanjager

Inleiding

Een literaire wet zegt dat je iets nooit tot op de bodem moet willen uitzoeken. Ik meen dat de uitspraak staat in *Een avond met meneer Teste* van de Franse filosoof en taalkundige Paul Valéry. In deze biografie probeer ik een helderder beeld te krijgen van Martin Koster, en daarmee van mezelf. Ook voor deze verzameling teksten geldt dat het verhaal meer over mij vertelt dan over de beschrevene. Ik verzamel en lees wat aan me raakt, wat me bekend voorkomt. Uit de verwantschap komt mijn zelfbeeld sterker naar voren, en tegelijkertijd krijg ik meer zicht op de verschillen. Ik ben meer een analyticus, een onderzoeker, dan een beschrijver. Ik ben niet tevreden met het oppervlak. Ik wil weten wat onderliggende drijfveren, onderliggende angsten en verlangens zijn. Zowel de overeenkomsten als de verschillen helpen om contouren duidelijker te krijgen. Ik houd me niet aan de wet van Valéry; ik wil weten, met het besef dat die speurtocht enkel nieuwe vragen oproept. De wet is overbodig.

Eind jaren '90 woonde ik aan het Schoenmakersperk in Leeuwarden met uitzicht op de *Koperen Tuin* van Vestdijk. In die tuin speelde een (koper) blaasorkest. Ik heb het boek nog niet gelezen. *Terug tot Ina Damman* was genoeg, een verloren liefde.

Met enige (on)regelmaat troffen Martin en ik elkaar in de Friese hoofdstad. We spraken over (Drentse) schrieverij en over het circuit. We dronken van de diverse soorten ambachtelijke bieren meer dan genoeg. In dat laatste decennium kreeg ik twee korte verhalen in Nederlandse literaire bladen. Met Martin toog ik naar Amsterdam. In radioprogramma De avonden van de VPRO mocht ik mijn verhaal – *Van het concert...* – uit *Hollands Maandblad* voorlezen, en mijn Drents debuut. Martin en ik logeerden in een hotel. Hij schoof het hele brede bed – breed genoeg voor een man/vrouw of vier – los van elkaar. – Noli me tangere – Ik herinner me de pluizen en het stof tussen de bedden van het lit jumeaux. Ik herinner me geen inhoudelijke gesprekken over mijn verhalen. En ook niet over zijn verhalen.

Het verleden kwam tijdens de uitjes telkens terug naar het heden. Ik verliet de redactie van *Roet*.

Begin deze eeuw verhuisde ik naar Peize. Vijf kilometer van de Zwarteweg in Lieveren. De afstand werd korter, het contact schaarser. Ik was niet langer een vrijgezelle man *alone in a room*.

In 2000 verscheen een *Roet*-nummer aan Martin gewijd. *Ave Reest*. Martin verliet zijn derde kind, misschien zijn eerste. Hij ging uit de redactie. Ik kan de inhoud van *Ave Reest* nu niet nagaan, alle Drents literaire documentatie ligt in het Drents Archief, dat momenteel niet beschikbaar is.

Martin zorgde voor een verhard fietspad langs het Mensingebos en hij bemoeide zich met herdenking van M. Vasalis. Bij de Mensinge kwam een monument in het gras. Ieder kon dichtregels leggen op de betonnen lijnen. In latere jaren kwamen daar herdenkingen bij in de vorm van voordrachten en met optredens in boekhandel Daan Nijman in Roden. Ik schreef een kort verhaal in het Engels over de herdenking. *Unshorn Hornless sheep*.[39] Martin als anfieteraar, aanstichter, siep (de

39 In *Poze* 14 en in mijn verzamelbundel *Heftig en Zachtmoedig*, Ter Verpoozing, eind 2020.

hond) of de scheper van de kudde Schoonebekers; heideschapen zonder horens.

Kunstenaars Ger Siks en Trudy Kramer schilderden portretten van Drentse schrievers. We kwam in het Drents museum te hangen. Ik schreef Ger Siks een brief om ons contact te verbreken. Van hem ging voor mij een te zware dreiging uit. Naar verluidt heeft hij overwogen me in Leeuwarden op te zoeken, met pistool. Martin bleef komen en gaan.

Dagbladjournalist Piter Bergstra schreef met enige regelmaat over het Drentse literaire circuit. Enkele malen gingen we gedrieën op stap. Af en toe kwamen mijn gevoelens in opstand. Ik kon dat niet duiden. De culturele verschillen bleken te groot. Het contact verwaterde. Martin schreef een van de laatste *Sjarlefrans* over de windmolens – naast de deur van Piter Bergstra – rond Gasselternijveenschemond. Windmolens. Voor intimi.

In het *Dagblad van het Noorden* verschenen columns op de pagina *Drents Erfgoed*. Een aantal van die bijdragen onder de titel *Sjarlefrans* is in dit boek te vinden. Een selectie ligt op dit moment (april 2020) bij Het Drentse Boek. Wellicht komt het tot een uitgave.

In de gemeente Noordenveld verscheen het kwartaalblad *NoordenveldPlus*, een gratis magazine voor senioren. De nadruk van *NoordenveldPlus* lag op folklore en oubollige gezelligheid. De doelgroep was niet een literair angehauchte gemeenschap. Het magazine bood een podium voor Martin onder de titel *Volk, ik moet je wat bekennen*. Na tien jaar bundelde ik – bij Ter Verpoozing – de columns. De burgemeester nam het eerste exemplaar in ontvangst.

De samenwerking met de eindredacteur van *NoordenveldPlus* verliep niet vlekkenloos. In een *Sjarlefrans* haalde Martin – voor intimi – zijn gram. Ook GroenLinks, waar Martin jaren de voorzittershamer hanteerde, mocht – verholen – kennismaken met zijn scherpe pen. De dwarsbongel, initiator, *rebel with a cause*, Rebell mit einer Sache, in innige samenwerking met de verontwaardigde en venijnige schrijver. Twee stromingen zonder een bruggenhoofd. Een patroon dat in herhaling voorbijkomt. (Schrieverskring, Huus van de Taol, Taol an taofel, Peter van der Velde-jaar, boekuitgaven,....). Never the twins shall meet. Ze kunnen niet met elkaar en ook niet zonder elkaar. Vriend en vijand zijn tot elkaar veroordeeld.

In 2010 verscheen *Hotel an't spoor*. De presentatie was in een afgehuurde trein – groepskorting – van Meppel naar Assen. Voor het *Dagblad* schreef ik een recensie. Tien jaar later lees ik in mijn bespreking een verkorte samenvatting van deze biografie. Er is weinig veranderd.

Voor deze bundel ontving Martin de *Dagblad van het Noorden* streektaalprijs 2010. De uitreiking was in Emmen. Ik zat in de jury. Bij de bepaling van de prijswinnaar heb ik me stil gehouden tot de uitslag helder was. Ik bracht mijn (overbodige) stem uit. De jury had al voor *Hotel an't spoor* gekozen. Tien minuten voor de bekendmaking door de voorzitter fluisterde ik een redacteur van Het Drentse Boek de prijswinnaar in. Ze ijlde naar de meest nabije bloemenwinkel. Just in time. Misschien ook hier een haat-liefde-verhouding. Het (Drentse) wereldtje is te klein om lang op een prettige manier

met elkaar om te gaan. In 2020 komt dat terug bij de presentatie van de (dvd-)film over Anne Doornbos, voorheen voorzitter van het Huus van de Taol, en schrijver van Drents werk). Martin geeft in de film commentaart op Anne's werk. Wat niet wordt gezegd, daar gaat het om. Ieder weet wat niet wordt gezegd.[40]

Pries

In 2014 ontving ik de Grote Culturele Prijs van Drenthe. Lof en waardering was mijn deel. Oude reflexen voerden al spoedig de boventoon. Ik werd bewonderd en verguisd. Inhoudelijk kreeg ik geen reacties. Enkele felicitaties. Ieder ging over tot de orde van de dag.

CVA

In 2015 laat de loterij zich zien. De trekking is ongunstig. Martin en Lucie zeggen een verjaarsbijeenkomst bij ons thuis af. Martin ligt in het ziekenhuis met een CVA. Er volgt een jarenlang traject van fysiotherapie. We treffen elkaar nauwelijks. Door ervaringen wijs geworden wacht ik tot anderen naar mij komen. Ik trek me terug. Op mijn website plaats ik een waarschuwing voor wie met me om wil gaan. Mijn voortvarendheid zit me te vaak in de weg. Ik lees bij Anna Blaman vergelijkbare ervaringen. Martin en ik treffen elkaar af en toe tijdens een lunch buiten de deur. Het CVA-ongemak is geen onderwerp van gesprek. Elk onderwerp over lichamelijke ongemakken blijft ver weg. De conversatie beperkt zich vooral tot Drentse literatuur en Omstreken. Een redacteur en een vormgever voor mijn werk, dat zou volgens Martin wat voor mij en Ter Verpoozing zijn.

In *Goof Petreaus,* mijn kroniek over 2015, schrijf ik kort over wat de CVA-mededeling met me doet (Pag. 172-173).

In een *Sjarlefrans* komt de CVA eenmaal ter sprake. Eerder schreef Martin al over gezondheid in *Verval* 2014-09-23. In de latere colums van *Sjarlefrans* daagt reflectie 2016-04 -19 *Ziet op uzelf*.

Na het gedeeltelijke herstel volgt de vrijwiligersbaan bij Natuurmonumenten. Het Fochteloërveen is het werkterrein. In uniform hondenbezitters manen. 2017-06-28. *Waar oe*.

Oostwaartsch!

In 2017 verschijnt in een oplage van 50 gesigneerde exemplaren *Oostwaartsch! Grensverkennings van een Sudetendrent*. Voor deze biografie lees ik het boek opnieuw. Dat gaat niet vanzelf. Ik lees een hoofdstuk, leg het boek terzijde en lees weer een hoofdstuk. Later zal ik over mijn leeservaring schrijven. (Pag. 178). Alles staat erin. Bijna alles. Veel. Veel staat er niet in.

Tussendoor werkt Martin mee aan diverse uitgaven van Het Drentse Boek (bundel van gedichten van Rieks Siebering, Vasalis.) Zwei Seele in seiner Brust.

70

Op 17 augustus 2020 staat de 70ste verjaardag van de schrijver op de agenda. Als cadeau voor humzölf, en voor anderen schrijft hij onder een tiental pseudoniemen in *Een goed stuk vleis*. Het formaat van het tiedschrift is dat van *Roet*. Ik had het voorrecht – Ter Verpoozing verzorgt de uitgave – vooraf de inhoud te kennen. Alfa en Omega. In

40 Ook van Martin en vele anderen is een Schrieversportret op dvd. Enkel te zien voor wie nog over een dvd-speler beschikt. De film over Martin ken ik niet.

de eerste *Roet* stonden de diverse bijdragen onder een reeks aan schuilnamen. In *Een goed stuk vleis* is dat niet anders. Literaire hoogstandjes afgewisseld met tersluikse afrekeningen. In de bundel staat een verhaal *An de reize*. Ooit schreef ik een verhaal met die titel. Martin nam het op in *Beperkt houdbaar*, een keuze uit mijn werk. Meer elementen herken ik uit *Grensrivier met vrije regelval* dat ik schreef na een dag uit met Martin naar de Reest in zijn geboortestreek. Nee, geen plagiaat, noem het zielsverwantschap.

Met Een goed stuk vleis heeft hij een podium nu het *Dagblad van het Noorden* is gestopt met *Sjarlefrans* en met de streek(taal)pagina Drents Erfgoed. *NoordenveldPlus* heeft een andere vorm gekregen; ook dat podium is weg. Het bloed kruipt waar het gaan kan.

Het bloed kroop ook bij de CVA waar het gaan kon. Wat is er veranderd? vroeg ik Martin enkele maanden geleden. Bij uitzondering kwam een begin van een kort antwoord op vragen die dichtbij komen. Een uitvergroting van emoties, of wellicht: emoties liggen dichter aan het oppervlak. En daarna nam het gesprek een andere vertrouwde wending. Noli me tangere. Raak me niet aan, houd me niet vast.

SJARLEFRANS

Sjarlefrans 2017-11-20

Gelok

1 Wij loopt op het fietspad deur het Fochtelooërveen. 'De heide bluit weer sangen', zeg ie. Een fietser komp oens in de muut. De zwarte man zeg: 'Moi, schier weertien hein?!' A'k opzied kieke, zie'k de vrouwe die al dik dartig jaor, in goede en in slechte tijden, mit mij oplöp. Even laeter, op de Bonghaer, heur ik een paar kraanveugels toetern. 'Bint dat gien kraamveugels?' vraog ie. 'Nee, mien maegien,' zeg ik ', het bint gien ooievaars.' En dan pakt ze mij bij de haand. Is dit gelok? Ik dachte het wel!

2 Ik lope op een vrugge oktobermorgen hen het vistrappien vlakbij huus en zie de zwartboekwatersprao of zwaartboekwaotersprutter. Ik bin de ienigste die dit rappe zwartwitte veugeltien zöt. Is dat gelok? Kann man wohl sagen!

3 Een gedicht schrieven kost mij in de regel zes week. Pas dan staot alle woorden te plek. Het gedicht dan veurlezen, an mijzölf, da's groot gelok!

4 Wij gaot hen Eliogabalo, een opera in drei akten van Francesco Cavalli, over het levend en de dood van Heliogabalus, die van 218 tot 222 keizer was in Rome. De veurstelling, in de Stopera, was prachtig en ok het eten veurof, mit het beloofde uutzicht op de Amstel, die bij de pries inzat, smeuk mooi. Vartig jaor terugge las ik al Louis Couperus zien nog altied prachtige roman 'Een berg van licht' over dizze androgyne keizer en later zag ik het sukerzute 'De rozen van Heliogabalus' van Alma Tadema. Ik bin een gelokkig man.

5 Grunning, Esdoornlaan 226, Selwerd II, 2-zuud. Daor woonde ik mit drei kameraoden (en nog veul meer studenten) tegenover uutvaortcentrum Algemeen Belang. Ende 2014 kwaamp nummer drei uut de tied. Ik schreef der al ies over. Wij legden hum in het duunzaand van Driehuis, Noord-Hollaand. En toen was ik de leste van het stel, blinder. Mar nog gien half jaor later stun Haomel Heintien bij mij veur de deure. 'Ik kan het nou niet wachten. Kom later mar ies weer,' zee ik. Ik much verdan, mar mit malheur. 'Ie hebt nog gelok had,' zeden mèensen die dat weten kunt.

MARTIN KOSTER

Drentse kamer

Bergstra

De Stichting Het Drentse Boek bestaat vijftien jaar en gaf daarom woensdagavond een feestje. De grote zaal van Meursinge in Westerbork zat afgeladen vol. 'Potverdikkie', dacht ik, toen ik binnenkwam, 'da's niet mis. Die Drentse cultuur leeft en bruist toch maar!' Maar schijn bedriegt, zij het nooit lang. De zaal werd voor een groot deel gevuld door twee koren: een volwassenenkoor en een kinderkoor. Ze kwamen Drentse liedjes zingen ter gelegenheid van de verschijning van de eerste Drentse liederenbundel. De kinderen zongen het eerst en nadat ze in de pauze samen met hun ouders naar huis waren vertrokken, was de zaal al half leeg. De overblijvende helft bestond voor alweer ongeveer de helft uit het volwassenenkoor plus aanhang, bijna allemaal mensen die niet naar het feest waren gekomen als ze niet hadden mogen zingen.
Achterin de zaal stonden tafels. Op een ervan lagen exemplaren van het nieuwe boek van Gerard Stout uitgestald. De schrijver zelf zat erachter, geflankeerd door zijn vriend Martin Koster, met wie hij samen in de redactie van het Drents literaire tijdschrift Roet zit. De mannen konden de drukte bijna niet aan; ze sleten maar liefst vier exemplaren van het boek en boekten voor Roet (dat er in z'n nieuwe lay-out zeer goed uitziet) een abonneewinst van vijf.
Op de andere tafel werden oude uitgaven van Het Drentse Boek verramsjt. Ze werden aangeprezen met de opruiende tekst 'Vijf stuks voor vijftien gulden'. Ook hier liep het niet storm. Het werd maar al te duidelijk, dat de Drentse literatuur het niet van de kwantiteit moet hebben. Dat is natuurlijk ook precies de reden waarom Marga Kool vijftien jaar geleden Het Drentse Boek oprichtte, dat sindsdien met subsidie voortbestaat.
Drentse literatuur vult geen gat in de markt. Van Stouts vorige geesteskind, de eerste Drentse literaire roman, gingen slechts tweehonderd exemplaren over de toonbank. Je moet je dus afvragen waar een Drentse schrijver het voor doet. Gerard Stout overweegt al om op het Nederlands over te stappen. Dat doet hij trouwens vooral omdat Het Drentse Boek zijn productiviteit niet kan bijbenen. Nee, er is geen enkele reden om optimistisch te zijn over de toekomst

14/4/95

van de Drentse literatuur. Marga Kools wens dat Het Drentse Boek ooit op eigen benen zal kunnen staan -ze sprak hem woensdagavond uit- zal nooit in vervulling gaan.
Betekent deze literaire toekomst tevens dat de vooruitzichten van de streektaal zelf tot somberheid moeten stemmen? Nee, 't is net andersom. Literatuur kan alleen leven als ze kan fungeren als overbrenger van ideeën en geestelijke waarden. Streektaalliteratuur heeft dus een streektaalsprekende gemeenschap nodig, die groot genoeg is en er voor open staat haar die rol te laten vervullen. Dat is in Drenthe niet het geval.
De feestspreker van de feestavond, een erudiete Sallander, meende dat het dialect de wind mee heeft. Iedere dialectspreker beheerst zo langzamerhand ook het Nederlands, en dat maakt het dialect minder bedreigend dan vroeger, betoogde de man. Hij zei niet, dat deze juiste constatering ook aangeeft, waar de schoen wringt. Toen er nog veel eentalige Drentstaligen waren, gedijde er geen Drentse literatuur, omdat de Drentssprekenden onvoldoende ontwikkeld waren. Nu ze voldoende ontwikkeld zijn, zijn ze tweetalig en valt voor hen veel meer te halen in het Nederlands.
Marga Kool heeft Drenthe wel eens vergeleken met een huis met vele kamers. Elke kamer heeft zijn eigen bewoners, met zijn eigen cultuur. Dit beeld doortrekkend zie ik een huis dat ooit een Drentse huisbaas had, maar lang geleden is opgekocht door een Hollander, die gemeubileerde kamers verhuurt. De oorspronkelijke eigenaar beschikt over slechts één kamertje, waarvan tot overmaat van ramp een wand ontbreekt. Hij heeft niet de middelen om die muur te herstellen. Om toch nog iets van zichzelf te hebben heeft hij z'n eigen schilderijtjes aan de overige muren gehangen en probeert hij wanhopig de meubels naar eigen smaak te rangschikken.
Deze Drent, die probeert ondanks alles zichzelf te zijn, verdient grote sympathie. Maar wat heeft hij aan sympathie als hij in zo'n huis moet wonen?

Dwarsbongels uit Drenthe in druk

14/11/95

'Een hoog Yomanda-gehalte: heilzaam en niet duur.' Zo prees Erik Harteveld vrijdagmiddag tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Peizer Hopbel zijn gedichtenbundel 'Hoss is dood' aan. Harteveld, tot nu toe bekender als humorist dan als dichter, overhandigde het eerste exemplaar aan Marga Kool. Niet omdat zij de Drentse gedeputeerde van cultuur is, maar omdat zij hem heeft aangezet tot het schrijven van de gedichten. Dat deed ze vijf jaar geleden, toen ze nog geen gedeputeerde, maar 'gewoon' dichteres was.

Er werd diezelfde middag in de Hopbel nog een tweede eerste exemplaar aangeboden. Dat was de verhalenbundel 'Zölfportret mit sparzegelties' van Martin Koster. Deze vertelde hoe zijn moeder vroeger vond dat hij niet hard genoeg was voor het bedrijfsleven. Daardoor kon hij onmogelijk in de voetsporen van zijn vader treden, die een Spar-zaak dreef. Z'n broer Mans wel. Die kreeg daarom het eerste exemplaar. Mans bedankte Martin recht hartelijk en wenste hem veel succes met de verkoop van de bundel.

Marga Kool onthulde dat ze Martin zowel als Erik allebei een beetje als 'dwarsbongels' beschouwt. Dat komt omdat beide heren gaarne eens tegen zere schenen schoppen, waarvan er in het Drentse literaire wereldje nogal wat rondstappen. Bij Martins teksten denkt ze: 'Wie wordt er nou weer kwaad in Drenthe?' En bij die van Erik: 'Wie wordt er nou weer niet kwaad' -want dat is gemakkelijker te overzien.

De 'koningin van de Drentse poëzie', zoals Harteveld haar noemde, riep beide schrijvers op snel vervolgbundels te publiceren. Ryan Schepers, die het feestje namens het bestuur van uitgeverij Het Drentse Boek in goede banen leidde, kaatste die bal terug: Marga Kool moet zelf nodig weer eens publiceren, want dat is in jaren niet meer gebeurd, sprak ze streng. Hier had de gedeputeerde niet van terug.

Gerard Stout was er ook. Hij recenseert de Drentse literatuur in deze krant; vrijdag was z'n mening over 'Hoss is dood' al te lezen. Wat Kosters bundel betreft liet Stout het bij een vermelding, misschien wel omdat Gerard en Martin boezemvrienden zijn. Dat recenseert niet zo prettig.

Stout is zelf een productief auteur; hij schreef de eerste Drentse roman. Op 't ogenblik is hij bezig met de vertaling in het Nederlands van 'Atmosphere, climate and change' van 'onze' Nobelprijswinnaar Paul Crutzen, die ons land in taalkundig opzicht achter zich heeft gelaten. En laat Martin Koster nou de gedichten van de Ierse Nobelprijswinnaar Seamus Heany in het Drents vertalen. Het wachten is nu op het moment dat de Nobelprijs rechtstreeks op de Drentse literatuur nederdaalt.

■ Martin Koster (links) en Erik Harteveld zijn volgens Marga Kool wereldje.

'dwarsbongels' in het Drentse literaire
© Reyer Boxem

Het Noorden
Egodocumenten

Vanmiddag zijn in Café de Peizer Hopbel twee deeltjes gepresenteerd uit de reeks *Koppel taol* van Het Drentse Boek. Erik Harteveld overhandigde zijn boek *Hoss is dood* aan gedeputeerde Marga Kool en Martin Koster presenteerde het eerste exemplaar van zijn *Zölfportret mit sparzegelties.* Het zijn deel 5 en 6 uit de reeks voor veelbelovende aankomende Drentse schrievers.
Erik Harteveld (1955) heeft z'n sporen inmiddels verdiend, niet alleen op het gebied van de Drentse schrieverij, maar ook als toneelspeler, radiomaker, televisiemedewerker en columnist van deze krant (de Drentse editie). De jubileumbundel die de Drentse Provinciale Bibliotheekcentrale twee jaar geleden liet verschijnen, draagt de titel van zijn verhaal in dat boek: *Alles is even belangriek.* Deze uitspraak, die op twee manieren gelezen kan worden, weerspiegelt ook de inhoud van zijn dichtbundel *Hoss is dood.* Hoss is het kinderidool, de cowboy uit de televisieserie *Bonanza.* Hoss is de kinderwereld, de jeugd op de boerderij, in het dorp. Hoss is symbool van de vrolijkheid, het genot, het kinderleed, Hoss is de grote broer met wie Erik Harteveld opgroeit. Hoss is alles wat in het leven even belangrijk is, alles wat intens aanwezig en tegelijkertijd zo breekbaar en ongrijpbaar is. De gemoedelijke cowboy is het dagelijks geluk dat even bestaat en dan weer vervluchtigt.
De dichter balanceert in z'n bundel als een romanticus telkens op de rand van droom en werkelijkheid, hij hangt aan een droom die hij telkens zelf met tegenzin doorprikt:
... en oes geboing is alles wat er is./Wij kent gien roemte veur gemis.
En nadat hij in de late avond door z'n vader voor de gek is gehouden, verwoordt hij z'n gevoelens van die kinderjaren met:
Zukke bakken in de nacht/ onthult een vaog benull/ van wat ungriepbaors/ waor mien breur en ik/ wat ungemakkelijk um lacht.
De rekenlessen in de derde klas, waar breuken op het programma staan, bevestigen het gevoel dat in het kind bovenkomt ...*Wat tôt veur körtlundielbaor was/bestiet niet as gehiel...*
En als het nieuws van de dood van Hoss door een buurjongen over straat wordt geschreeuwd is de reactie: eigen schuld. De kinderen zijn volwassen geworden, met tegenzin weliswaar.

Harteveld koestert het kind, de kwajongen in zichzelf, dat valt uit elke regel op te maken. Hij combineert ernst en neerslachtigheid met humor op een toegankelijke manier die ontroering oproept. Dat geldt ook voor het gedicht dat hij aan de dood van z'n moeder wijdt, z'n broer gaat hij de buurt langs om het droeve nieuws te vertellen. Z'n broer zal het woord wel doen, maar als het erop aankomt is ook deze Hoss niet meer aanwezig en spreekt de volwassene in hem: *Wij hebt een mal bericht - zeg ik,/oes mam is overleden.*
Steeds stapt Harteveld over de brokstukken van een verloren jeugd heen zonder in zwaarmoedigheid te vervallen, een zwaarmoedigheid die eerdere deeltjes uit deze reeks kenmerkt. Harteveld besluit de bundel met gedichten voor Marga Kool die hem op het Drentse literaire en culturele pad heeft gezet.
Martin Koster (1950), oprichter van het Drents Letterkundig tiedschrift *Roet,* geeft in *Zölfportret mit sparzegelties* op zijn karakteristieke wijze vorm aan het verleden. Zoon van een Sparkruidenier, student in Stad, via MO-Nederlands in het Drentse circuit terechtgekomen en ook columnist van deze krant. Annelies, Tineke, Ellen, Karen, Gail, Martine, hij noemt de vrouwen die ervaringen met hem deelden en hem in het leven leerden staan met naam en toenaam, zoals hij ook afrekent met de 'Dooie Schrieverskring' en met de medeoprichter van zijn lijfblad, Ton Kolkman. Koster probeert recensenten de pas af te snijden met de persstemmen die hij in z'n boek heeft opgenomen: 'een fraaie mengeling van Wahrheit und Dichtung', laat hij het Nieuwsblad zeggen.

Erik Harteveld **Hoss is dood** 32 pp. *f* 15,00 (deel 5 uit de Koppel-taolreeks, Het Drentse Boek, Zuidwolde)
Martin Koster **Zölfportret mit sparzegelties** 56 pp. *f* 15,00 (deel 6 uit de Koppel-taolreeks, Het Drentse Boek, Zuidwolde)

Gerard Stout

10/11/95 NuhR

NvhN 1997

Redactie tijdschrift Roet splitst zich op

LIEVEREN – De vijfkoppige redactie van het Drentse literaire tijdschrift Roet heeft zich opgesplitst in drieën. Martin Koster en Rouke Broersma blijven redactielid en krijgen versterking van Albertine Klunder (de dichteres Suze Sanders). Gerard Stout en Jan Veenstra trekken zich terug uit de redactie maar blijven bij het tijdschrift betrokken als bestuurslid van de Stichting Roet. Zij zoeken nog versterking. Ton Peters tenslotte gaat in een redactieraad zitten, die de redactie van een afstandje kritisch moet gaan begeleiden. Hij is totnutoe het enige lid, maar dit forum zal moeten uitgroeien tot een zevenkoppig gezelschap.

Volgens oprichter Martin Koster uit Lieveren werkte de oude redactieformule niet meer. De redactie is in haar laatste samenstelling al negen jaar onveranderd. Er ontstond hier en daar wrevel en de noodzakelijke vonk sprong niet altijd meer over. "Vroeger waren we bestuur, redactie en alles bij elkaar. We hadden meer plannen dan geld en vooral tijd om ze uit te voeren. Maar het werd een beetje een inteeltsceentje. Althans ik kan me voorstellen dat er van buiten zo tegenaan werd gekeken, dat ze een beetje flauw van ons werden. Zelf heb ik wel eens overwogen een gastredacteurschap in te stellen om fris bloed in te brengen. Hier en daar ontstonden wat wrevels, waren er mensen die een beetje verder van elkaar gingen zitten. De nieuwe formule moet er voor zorgen dat de problemen verdwijnen", aldus Koster. Het initiatief voor de verandering is van hemzelf afkomstig en hij is blij dat alle redactieleden het blad in de nieuwe formule trouw blijven.

Koster beschouwt de nieuwe redactieraad als een soort parlement, dat de redactie 'hinderlijk moet volgen' en ideeën aanlevert. Mensen die bewezen hebben dat ze kijk hebben op literatuur, maar ook mensen uit de theaterwereld of de muziek zijn welkom. Ook jong bloed trouwens, want: "We hebben te weinig contact met de nieuwe generatie schrijvers". Redactie en redactieraad moeten twee keer per jaar bijeenkomen. Het bestuur is verantwoordelijk voor de samenstelling van zowel redactie als redactieraad. Verder is de redactie in principe onafhankelijk.

De eerstvolgende twee Roetnummers (het herfst- en winternummer) worden al samengesteld door de nieuwe redactie, maar nog volgens de oude formule. Pas in het voorjaarsnummer van 1998 zal iets te merken zijn van de veranderingen.

Piter Bergstra

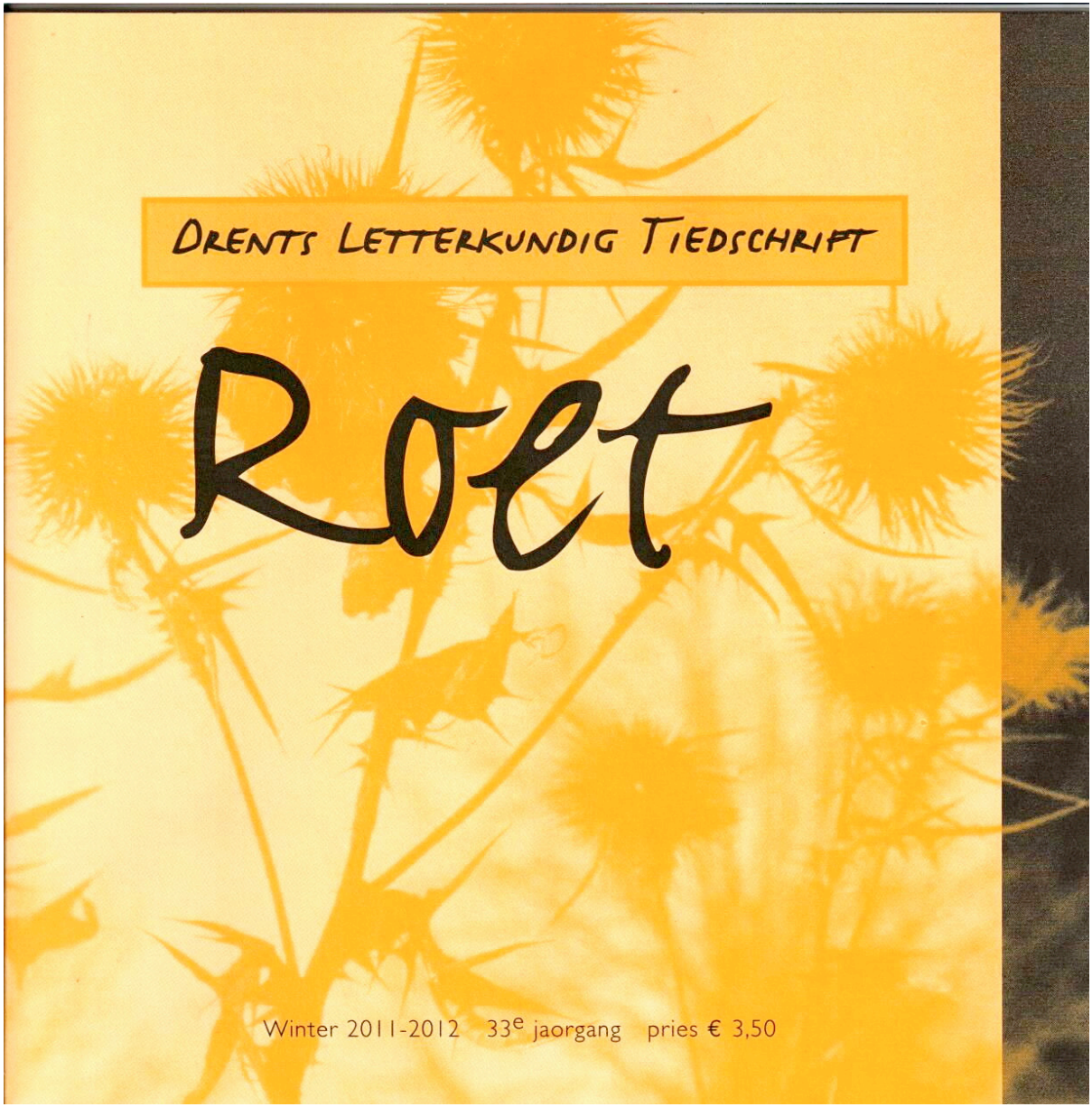
Drents Letterkundig Tiedschrift
Roet
Winter 2011-2012 33e jaorgang pries € 3,50

Ton Peters

Jan Veenstra
Martin Koster

2016 De Amer in Amen Martin Koster en Suze Sanders

Stroatklinkers

Is 't vandage of gister

Gedichten van M. Vasalis in 't Drèents

Veur de leesder
Honderd jaor terogge, op 13 febrewaori 1909, wordt in Den Haag Margaretha Leenmans geboren. Een leven laank later, komp ze op 16 oktober 1998 in Roon uut de tied. Margaretha Leenmans, die trouwt mit J. Droogleever Fortuyn, schref onder de schoelnaam M.Vasalis drei dichtbundels: *Parken en woestijnen* {1940), *De vogel Phoenix* (1947) en *Vergezichten en gezichten* (1954). Um de zeuven jaor een neie bundel, zo lek 't. Mar 't duurt nao 1954 nog krapan 7 x 7 jaor veur heur leste bundel uutkomp: *De oude kustlijn* (2002). M.Vasalis is dan al veer jaor dood. In *De oude kustlijn* staot gedichten die, maj annemen, veur een groot diel in Roon eschreven bint; der staot zölfs gedichten in daor as Roon letterlijk in enuumd wordt, zoas '*Is het vandaag of gistren, vraagt mijn moeder*' en *Rebus in de bus*. En wie vaart der in die raodselachtige busse? Een papoeafamilie, Drents van spraak.

Margaretha Droogleever Fortuyn-Leenmans is van heur wark (kiender-)psychiater. Eerst in Amsterdam en later, as heur man prefester wordt in Stad, in Assen.

Van 1964 tot heur dood woont Vasalis en de man in Roon, in De Zulthe, een veurmalig kienderherstellingsoord, dat op een prachtige plek an de raand van 't 'prefestersbossien' lig. Nao heur dood (en die van heur man) wordt vlak veur de woning van gemeentewege een ontslutingsweg anelegd. De Zulthe lig nou achter de wal.

Ik kenne vrouw Vasalis- veur zo wied as dat meugelijk is deur heur gedichten en ik kenne heur van de Albert Heyn in Roon. Jaoren achteriene kom ik heur daor tegen. Een old mar kregel wiefien. Rimpelig as appelties diej bij Albert Heyn niet in 't schap vienden zult. A'k heur een zet niet zieë, vrees ik 't argste. Nao heur dood lees ik in *De oude kustlijn* 't gedicht *Regressie in de supermarkt, bij de kassa*.

In dit boek staot 18 gedichten van M.Vasalis mit de overzetting in 't Drèents. De mieste gedichten koomt (en da's- aj kiekt naor de plek van ontstaon - niet zo vrömd) uut *De oude kustlijn*. Ze bint overezet in 't Noord-Drèents van Abel Darwinkel, in 't Zuudoost-Drèents van Anne Doornbos en in 't Zuudwest-Drèents van Marga Kool en Martin Koster. Vergeliek de Hollaandse en de Drèentse versie mit menare en maak veur oezölf uut waj de mooiste viendt: de Hollaandse diej op zien Vasalis' mit een beetien bekakt Haags accent uutspreken kunt of ... de Drèentse? De leesder hef 't leste woord.

Martin Koster
Lid Projectgroep Vasalis

Tied

Ik dreumde, da'k langzaom leefde ...
langzaomer as de oldste stien.
't Was verschrikkelijk: um mij hen
scheut alles op, schokte of beefde,
wat stille lek. 'k Zag de drang daormit
de bomen heur de grond uutwarkten
intied ze hies en hortend zungen;
intied de jaorgetieden vleugen
en as regenbogen verscheuten ...
Ik zag 't beven van de zee,
zien groter en rap weer kleiner worden,
zoas een groothals drinken kan.
En dag en nacht van körte duur
vlamt en dooft: flakkernd vuur.
- De wanhoop en elokwèensie
in de gebaoren van de dingen,
die aans stief bint, en heur dringen,
heur aosemloze, wrede stried ...
Hoe kun ik dat niet eerder weten,
niet beter zien in vrögger tied?
Hoe mut ik 't ooit weer vergeten?

‘t Gruunlaand ‘s zomers vrög in de morgen.
En op een vlaagien wiend dat hum dreug
vlög een geel vlindertien veurbij.
Here God, haj ‘t hier mar bij elaoten.

Sub finem

En nou allent nog mar
‘t lief löslaoten -
de liefste en de kiender lopen laoten
allent nog mar ‘t starke locht
‘t rooie, zuvere van de late zun
te zien, te volgen -en de eigen weg te gaon.
‘t Weur, ‘t hef west, ‘t is beurd.

Hotel an t spoor

Het heden ligt in het verleden. Kennis van vandaag groeit, op wat gisteren is gezaaid. Wat voor ons ligt, is niet kleiner dan wat achter ons ligt. De toekomst is juist groter dan het verleden. Alles wat achter ons ligt, ontmoeten we elke ochtend bij het opstaan. Met de jaren neemt het overzicht en het inzicht toe op ons verleden. Martin G. Koster (1950) herinnert de lezer van zijn poëzie daar op een subtiele manier aan.

Zijn dichtbundel *Hotel an 't spoor* is een bloemlezing van zijn Drents werk van de afgelopen dertig jaar. Hij heeft 48 gedichten onderverdeeld in tien afdelingen als: liefde, leven, landschappen, dood. De splitsing in afdelingen is soms kunstmatig. Of het nu over de bus van de KAW (Kielsterachterweg) gaat, de TT of over het requiem voor een hunebed; de thematiek van Koster komt in bijna elk gedicht terug. In Pantha rhei, een gedicht met als aanleiding de grensrivier tussen Overijssel en Drenthe, dicht Koster over de Reest: Ik stort mij uut / in 't Diep. / 't Heden gledt in 't verleden, / alles giet veurbij, / stroom ik of droom ik.

Het is gevaarlijk om een antwoord te geven op de vraag: "Wat heeft de dichter hiermee bedoeld?" Herkenning van en confrontatie met de eigenheid is voor de lezer een deel van het genoegen van poëzie, los van de dichter.

Meer dan dertig jaar geleden stortte Koster zich in de Drentse schrieverij. Kneuterigheid voerde destijds de boventoon. Hij gooide de knuppel in het schapenhok. Onder tientallen pseudoniemen schreef hij over wat oeze volk niet wilde horen. De Drentse literatuur had een gramnietige rebel nodig om bevrijd te worden. Met enig genoegen streek Koster zoveel mogelijk Drenten tegen de haren in, en gaf zo ook zichzelf bestaansrecht. De rebelsheid is gebleven en heeft in *Hotel an 't spoor* een schuilplaats gevonden in melancholie, milde verontwaardiging, humor en aanvaarding van feiten. Drenten die geen moeite deden Joden uit Westerbork te helpen: goed fout. De natuur die mooi lillik is gemaakt.

De gedichten over liefde gaan over de dood, en de gedichten over dood gaan vooral over liefde. Koster verenigt in *Hotel an 't spoor* telkens uitersten met elkaar. Hij is waar hij niet wil zijn en waar hij wil zijn, is niet zijn thuis. Hij telt de zegeningen van zijn Spätgeburt en tegelijkertijd strijdt hij zijn strijd. In zijn ode aan Klaas Kleine spreekt deze Drentse dichter hem toe uit de poëtenhemel: 'Martin, mien jonge, / kuj der nog wat tegen?'

Hotel an 't spoor, Martin Koster. Het Drentse Boek. Pag. 80 Euro 12,50

Gerard Stout

Mijn recensie in *Dagblad van het Noorden*

DAGBLAD V/H NOORDEN
STREEKTAALPRIJS 2010
t.w.v.
€1001,-
duizendeén euro
prijswinnaar
HOTEL AN 'T SPOOR
MARTIN KOSTER
categorie
POEZIE & PROZA

Schrijversportretten door Ger Siks en Trudy Kramer in Drents Museum in Assen.

Schrieverskring in Amen.

VOLLEDIGE
VERGUNNING

Schrieverskring in Grolloo.

PHILIPS

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

07 november 2014 , pag. 2

Harde woorden in streektaalland

Jan Wierenga

ASSEN In Drenthe is flinke heibel ontstaan over de vraag welke kant het op moet met de streektaal.

Schrijver Gerard Stout, die zeer veel in het Drents heeft gepubliceerd en recent de Culturele Prijs van Drenthe won, krijgt er in een bitter getoonzette 'open brief' van langs van collega-schrijver Anne Doornbos, voorzitter van het streektaalinstituut Huus van de Taol in Beilen. Stout kondigde onlangs aan dat hij is afgeknapt op het Drents als schrijftaal, omdat je er naar zijn idee niemand meer mee bereikt. Hij wil alleen nog maar in het Nederlands publiceren. Doornbos snapt niet waarom Stout dan nog wel de Culturele Prijs accepteerde: 'Want die kreeg je juist voor je Drentstalige werk'.

De winnaar van de Culturele Prijs heeft de afgelopen tijd publiekelijk grote vraagtekens gezet bij de status en de toekomst van het Drents. Hij vreest de ondergang van de streektaal, mede omdat deze zich niet genoeg vernieuwt: ze heeft een 'woordenschat van eeuwen terug en er is ook een samenhang met laaggeletterdheid'.

Doornbos geeft in open brief prijswinnaar Stout ervan langs

Stout nam ook het Huus van de Taol en uitgeverij Het Drentse Boek in niet mis te verstane bewoordingen de maat: 'Het zijn epigonen van traditie, behoudzucht, angsthazerij en risicomijdend gedrag. Erfenissen uit een achterhaald verleden. Een folkloristisch hunebedmuseum van de Drentse taal'. Daarmee heeft hij lang niet overal vrienden gemaakt. Anne Doornbos vraagt zich in de open brief nu af of Stout wellicht uit is op de ondergang van het Drents in het algemeen en van de twee bekritiseerde instellingen in het bijzonder. 'Je hebt de medewerkers, schrijvers en vrijwilligers meermalen op het hart getrapt.' Over de Culturele Prijs van Drenthe: 'Waarom heb je die niet geweigerd? Je kreeg hem immers voor je Drentstalige werk. Dan had je pas echt een statement gemaakt. Niet gauw even de prijs ophalen en daarna de boel in de fik proberen te steken, maar fier weigeren. Het had je gesierd."

„Ik kreeg de prijs voor mijn hele oeuvre dat dertig jaar omvat, en dat niet alleen maar uit Drents werk bestaat", reageert Stout. Dat hij niet meer in het Drents schrijft, wil volgens hem niet zeggen dat het Drents hem onverschillig laat. „Ik wil juist een open discussie over de toekomst van het Drents. Ik heb harde dingen gezegd, maar soms moet dat om de boel op te schudden. Jammer genoeg is er niet één keer spontaan op gereageerd. Dat snap ik dan weer niet."

Stout vindt dat het Drents open moet staan voor andere talen: „Nederlands, Engels, Marokkaans voor mijn part. Stop met het zoeken naar het archaïsche Drents. De jeugd heeft daar niks meer mee."

Stout zit ook in de jury voor de DvhN Streektaalprijs. Voor Doornbos reden geen werk meer voor de wedstrijd in te sturen, laat hij weten.

Niet elk schot is een patries

Martin Koster

1

'Niet elk schot is een patries.' In 't Hollaands is dat: 'Niet elk schot is een eendvogel.' 't Betiekent: Niet alles lukt altied. Dit Drèentse spreekwoord is, ducht mij, de liefspreuk van Gerard Stout. In de niet aflatende ***s****troom verhalen en romans (en tegenwoordig ok ingezunden brieven) van de schriever uut Paais zit schrieverij van on-Drèents hoog niveau. Juweelties. Seins.* ***Zwak ies****,* ***In Paradisum****,* ***Ningtien****,* ***Apport Kasper****,* ***apport****, nuum ze mar op. Gerard schreef ok een stapel boeken die* ***zowat*** *hiel goed bint. Boeken die mit hölpe van een tweitalige redacteur juweelties ewest wezen kund hadden. En dan bint der een paar boeken die eschreven worden mussen, mar niet per se publiceerd. Boeken dus die de schriever veuruut ehölpen hebt, mar de leesder niet. Gerard Stout kreeg ofgelopen zomer - terecht! - de Grote Culturele Pries van Drenthe. Hiel schrievend en lezend Drenthe mag daor wies mit wezen. Schrievend Noord-Drenthe* ***is*** *dat ok. Daorumme hef een koppel volk (dat hum een zet laank PeizerKring nuumde, een geneutschap daor nao een pienlijk jachtincident in december barre weinig meer van eheurd wordde) de koppen bij menare (schier Zuudwest Zuud-Drèents woord) esteuken en 't potlood anekregen. Zij hebt in heur bijdragen probeerd de mèens en de schriever Stout recht te doen. Dat is neudig, viende wij. Al beseffe wij dat niet elk schot een patries is. Zo Drèents biw ok wel weer.*

Roet, na de Grote Culturele Prijs.

Drents letterkundig tiedschrift

Winter 2014-2015
36e jaorgang
Pries € 4,00

Roet

roet I de <-en> (ZOZ, MD, KVD). Ook roete (ZV, MD, veengebieden OD), rute (ZOV) = 1. vensterruit
Ze hebt nunnacht een rute bij oens in egooid, mar
wij hebt ...ks eheurd (...), Hij het een roet diggeld
ing ... (Row), Ik zal de roeties even
wassche, ...ontèernopsteker glaasjes van een
lantaarn (Sle...g.) *Ij hebt het tillijk in de roeten*
egooid het v...orichzes bedorven (Die), *Ik laot mij*
niet in de r...kiek geef mij niet bloot (Hgv),
Hie hef de h... de roeten laoten lopen laten
mislukken (P... *Dat is een mooie stof met die*
roet er in (E... *An ...old...churen zit nog ruut-*
kes ruitvor... ...gen (Bco), z. ook bij
roeten II

roet II het = 1. ... *er zit veul roet in de eerap-*
pels (Ec... *Dat ...ord ie haoste gien baos* (Geb)
2. slecht ... *bij de weg; ik zul mar*
wat oppas...en (Die), *Ie moet niet mit alle rap en roe*
umgaon (H...k) *Wie zien roet ien jaor lat staon/Kar*
zeuven jaor het wieden gaon (Pdh)

roet III het (ZD, MD). Ook roout (MD, KVD), rou

Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, ook voor Drentse Schrievers, bijeenkomsten in De Sleutel in Groningen.

Herman Poelgeest was een week eerder tot leven gekomen.

*****

"De boosheid, de verontwaardiging, het ongemak dat ik voel door die materialisering van Herman Poelgeest," had hij tegen Lotte gezegd, "het onbegrip over dit toeval schrijf ik mischien in een volgend verhaal." En met dat Goof Petreaus dat had gezegd, had hij zich gerealiseerd dat hij het verhaal al had geschreven. Eindigde *Godsgeschenk* immers niet op de woonplek van de nieuwe Herman Poelgeest?

*****

'Jij en ik kennen inmiddels minstens vijf mensen met een herseninfarct of met een hersenbloeding,' zegt Mette.

'Wat het is maakt niet uit,' zegt Goof Petreaus,' het effect is hetzelfde.' Eigenlijk wilde hij zuchten bij zijn antwoord om zijn onmacht meer cachet te geven, maar hij heeft de leeftijd en de levenservaring om die aanstellerij achterwege te laten.

'Niet zo algemeniseren. Je weet dat ik daar een hekel aan heb. Elke attack is anders. Bij leed zijn statistieken waardeloos. De een gaat er ontspannen mee om, de ander kent woede en paniek die nooit overgaat, maar uiteindelijk moet iedereen in zijn lichaam berusten,' zegt Mette.

'Dat heb je mooi literair gezegd,' zegt Goof Petreaus zonder een spoor van jaloezie, zonder een spoor van cynisme of sarcasme, ook ironie ontbreekt. Hij meent wat hij zegt. Als hij straks achter het toetsenbord haar uitspraak nog weet, zal hij die zeker in een document noteren; voor later. Maar Goof Petreaus weet inmiddels dat hij vrijwel alles vergeet wat een ander aan mooie volzinnen naar voren brengt. Ook zijn eigen volzinnen wisselen. Want hij – Jos Vrolijk – had in de loop van de jaren ontdekt dat consultants niets anders doen dan doodsangsten bezweren, althans dat vond hij. 'Die mevrouw heette Geluk.'

'Maar ze had geen geluk,' zegt Karim Ahmida die op de RABO-bank voor de slagerswinkel vrijuit spreekt. Dat kan ze niet in Karims *Kaas&Noten*. Om obligate redenen. Met een blik op de etalage waarachter Marius Benus en zijn zoon Sikke het vlees snijden, zegt ze: 'Geluk is blind aan één oog en toch biefstuk kunnen snijden. Als je halfzijdig verlamd bent, lukt dat niet meer.' Om haar punt te maken. 'Zelfs biefstuk eten met één hand is een martelgang.'

Karim Ahmida had het ochtendblad gelezen. Het was op deze dinsdag de *Dag van de Beroerte*. Meer dan 40.000 mensen per jaar met een propje of een scheurtje in een hersenader hielpen mee het geheim van de hersenen te ontsluieren. Neurologen wisten op de kubieke millimeter nauwkeurig aan te geven waar de besturingssystemen van de menselijke onderdelen, de fysieke en de abstracte, zich bevonden. Niet alleen de beweging, ook de emoties vonden hun oorsprong in neuronen, axonen, synapsen en insnoeringen van Schwann.

'Die mevrouw Geluk is dood,' zegt Jos Vrolijk. Met een mislukte kwinkslag laat hij volgen: 'Nu wij nog.' Op hetzelfde moment gaat de winkelbel. Wilma (Willie) Haverkort – schoonmaakster in *de Eenhoorn* – komt naar buiten en groet de apostelen. Haar Geert is een van de 40.000 getekenden, maar daar praat ze niet over. Geert praat ook niet meer zoveel als hij gewend was.

*****

'Ik word langzaamaan nieuwsgierig, al wil ik dat woord eigenlijk niet gebruiken,' zegt Emmily Nalukui,

79 DEEL 1 op 7 januari 2016.indd 166 08-01-16 12:57

komen pas tot een eeuwiger leven als hij ze noteert. Goof Petreaus is een schrijver, meer een schrijver dan een spreker. Mette weet dat.

'Leen mijn woorden gerust,' zegt Mette. 'Ze zijn gratis.' En om de humor te benadrukken laat ze volgen: 'Gratis. Alleen voor jou.'

'Pas later was ik ontroerd. Ik was al weer op weg naar huis. Op weg naar jou,' zegt Goof Petreaus die vaker dan hij wil ontroerd is en nog niet zo vaak als hij wil die ontroering achter zich kan houden. Goof Petreaus zondigt tegen de mode om gevoelens verbaal de wereld in te sturen. Hartstocht, bekoring, haat en mededogen en het lijstje dat hij langer kan maken, bewaart hij voor zijn literatuur, voor zijn verhalen en romans, voor zijn ingezonden brieven en opiniestukken. Onderkoeld met een vurige lading. Niet alle redacties willen zich branden aan dit koudvuur. Zo zij het. Ainsi soit-il zingzegde de Franse père Mahend voor hij de laatste adem uitblies en van de preekstoel gleed, onderweg naar de hemel. Ach welke zomer in welk land was dat ook al weer?

*****

'Laten we het over wat anders hebben,' zegt Goof Petreaus. Hij wil niet te lang stilstaan bij emoties, niet als het zíjn emoties zijn. 'Ik had een interessant gesprek met Wolf Herbers,' zegt hij. 'De grand cafébaas kwam op de praatstoel en op een onbewaakt moment vertelde Wolf Herbers dat hij een jaar geleden per ongeluk de babyfoon verkeerd had aangesloten. De babyfoon als hulpmiddel om zijn moeder te kunnen horen als er iets mis zou zijn. Contact met het achterhuis. Het was de bedoeling dat Wolf Herbers zijn moeder kon horen, maar de aansluiting was omgekeerd. Zijn moeder kon horen wat hij tegen Gina zei.'

'Onhandig,' zegt Mette. 'Niet zo handig.'

'Wolf Herbers en zijn Gina hadden nogal uitgepakt over zijn moeder. Dingen gezegd die ze beter niet hardop hadden kunnen zeggen.'

'naar de kwalen van onze schrijver. Of gaat het daar niet over?'

'Belangstelling,' zegt Jos Vrolijk, 'in plaats van nieuwsgierig ben je belangstellend.' Dat is zijn vak; een ander woord zoeken en aanreiken voor een ongemak. Kaal is een mooie gladde schedel, depressie is de start van een vrolijke toekomst, vleeseten is geen dierenmoord maar voortzetting van het oerdieet, und so weiter.

'Weet je,' zegt Jos Vrolijk tegen Karim Ahmida, terwijl hij gaat staan, 'als ik je zo zie met je blauwe hoofddoek moet ik altijd aan Maria denken. Maria, de moeder Gods.'

'Maryam,' zegt Karim Ahmida.

'Nee, niet aan Maryam. Ik weet wel dat in jouw bijbel Maria Maryam heet, maar ik heb dat boek niet gelezen. Ik ben er niet mee opgevoed. Maria. Ik bedoel Maria. Als ik jou zo zie met je blauwe hoofddoek, denk ik aan Maria en haar kindje Jezus.'

'Maagd Maria. Jozef was de vader,' zegt Emmily Nalukui met een glimlach.

'Misschien,' lacht Karim Ahmida die haar handen op haar schoot legt. 'Misschien is Jörn de vader, maar niemand die dat weet.' Ze staat op en heeft als eerste de klink van de winkeldeur vast. Ze weet het.

*****

Niet dat Karim Ahmida van tevoren had bedacht wat ze in de slagerswinkel *de Lachende Koe* zou zeggen. Nee, zeker niet. Er was veel wat ze tevoren bedacht, op haar hoede als was ze in een geloofsvijandige omgeving, maar toen ze Sikke Benus achter de vitrine zag staan – de eenogige slager vandaag alleen in de winkel – en onwetend van de eenzijdige en venijnige dialoog eerder op die dag tussen mediator Herman Wolbers en de aanstaande vader, ontsnapte haar spontaan: 'Ik word ook moeder.'

NoordenveldPlus
Volk, ik moet je wat bekennen
Martin Koster

eerlijke
Dé Sweate
by Solidaridad

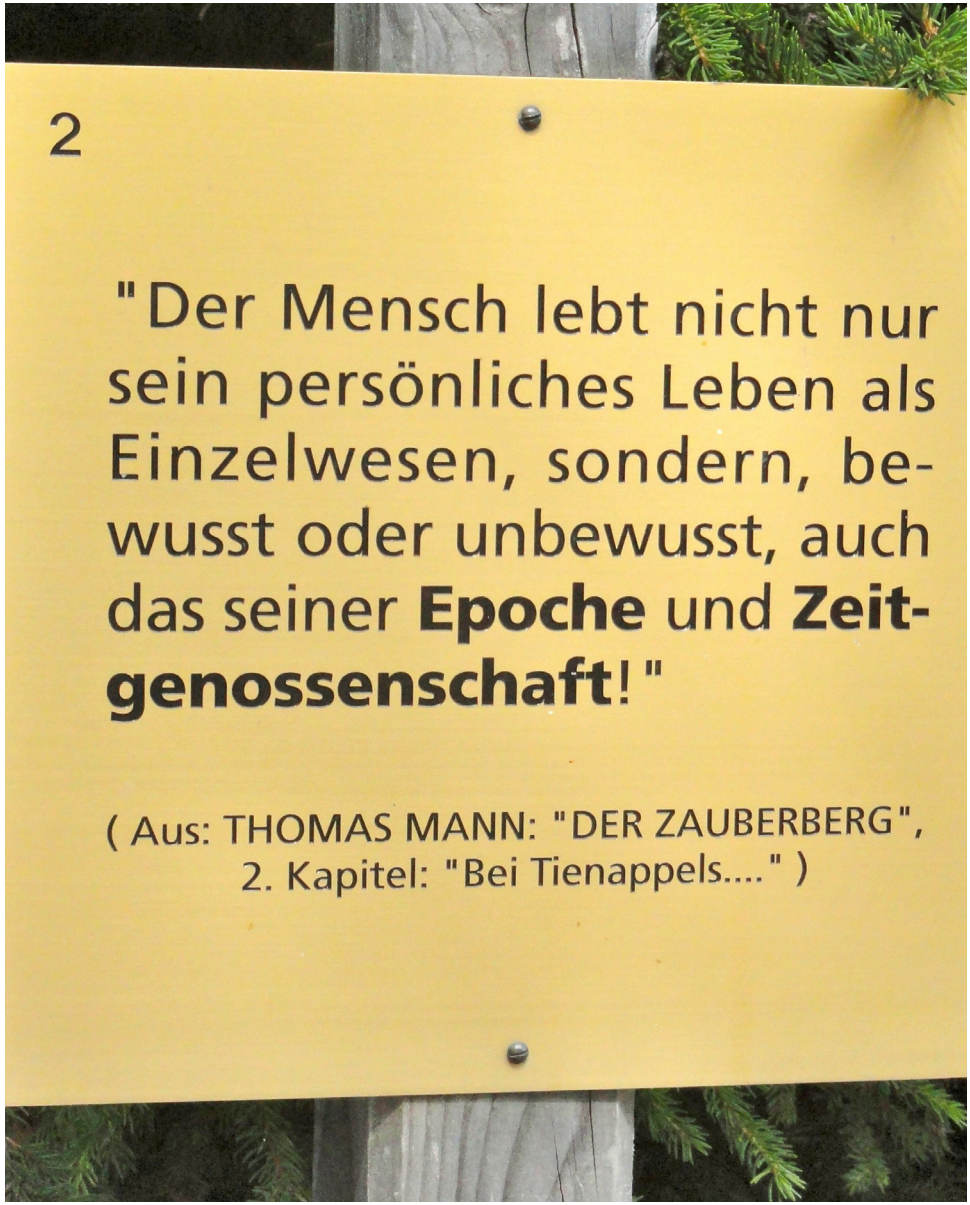
2
"Der Mensch lebt nicht nur sein persönliches Leben als Einzelwesen, sondern, bewusst oder unbewusst, auch das seiner **Epoche** und **Zeitgenossenschaft**!"
(Aus: THOMAS MANN: "DER ZAUBERBERG", 2. Kapitel: "Bei Tienappels....")

Uit: *Volk, ik moet je wat vertellen*

De toverberg

De afgelopen zomer en herfst ben ik met grote regelmaat in Haren geweest. In voormalig sanatorium Beatrixoord. Het gebouw ligt weliswaar niet op een berg, maar wel op de Hondsrug. Op de muurkrant lees ik dat de entree 5 meter hoger ligt dan de achterkant. Daarom ben je als je binnenkomt meteen al op de eerste verdieping. Dat schiet direct al lekker op. Ik ben een van de vele patiënten. Je ziet er zoveel lotgenoten dat je je afvraagt of er nog wel gezonde mensen bestaan. Patiënt betekent geduld. En dat is wat je hier nodig hebt, geduld, heel veel geduld. Mensen die mij beter kennen zeggen dat ik verrassend veel goede eigenschappen heb, maar dat geduld daar niet bij hoort. En veel geduldiger ben ik de laatste tijd ook niet geworden, weet ik. Mensen die ongeveer hetzelfde is overkomen als mij lopen of rijden met een sling. Een sling is een lelijk ding dat – zoals ze dat noemen – de aangedane arm vastigheid moet geven. De andere patiënten hebben soms zeer zichtbare, maar soms ook onzichtbare kwalen. Wij bemoeien ons niet al teveel met elkaar; weten alleen dat we in een wankel schuitje zitten en niemand weet of en wanneer we uit kunnen stappen.

Dorien, Emma en Monique zijn de drie dames die mijn linkerkant moeten mobiliseren; een kwartet strenge logopedistes geeft mij stemadvies. En het geheel staat onder leiding van dr. Schönherr, een prachtige naam voor iemand die in een sanatorium werkt, al zou dr. Krokowski nog mooier geweest zijn. Ben ik niet bij de dames op Beatrixoord, dan moet ik zelf aan de slag, want het herstel gaat niet vanzelf.

De afgelopen tijd heb ik geleerd hoe het voelt afhankelijk te zijn. Ook heb ik ervaren wat het betekent om door onbekenden, meestal niet de pientersten, gevraagd te worden wat je hebt aan je hand. Verder heb ik gezien dat, ondanks de soms wat gebrekkige communicatie, patiënten met niet geringe aandoeningen na verloop van tijd het revalidatiecentrum huppelend verlaten. Zonder rolstoel en sling. In revalidatiecentrum Beatrixoord worden wonderen verricht: het is een ware toverberg!

Inmiddels ben ik uitgestapt, maar ik heb nog niet het gevoel dat ik geland ben.

Oostwaartsch!

Grensverkennings van een Sudetendrent

Na beëindiging van zijn schoolloopbaan in 2013 stapte Martin Koster op de trein naar het oosten. Kort ervoor was op OSG De Borgen in Leek een meisje door een mede-leerling om het leven gebracht. Van een lerarenafscheid kon geen echt sprake zijn. In de reistas had de treinreiziger wellicht een exemplaar van *Anna Karenina* van Lev Tolstoi. Ook wie niet verder leest dan de eerste alinea heeft een klassieker te pakken.

> 'Alle gelukkige gezinnen lijken op elkaar, elk ongelukkig gezin is ongelukkig op zijn eigen wijze. '

Anna reist met Martin Koster mee. Overal waar hij uitstapt komt de Tweede Wereldoorlog hem tegemoet, daar helpt cappuccino grande niet tegen. Overal ziet hij neo-nazi's, de bloedlanden komen dichterbij, Joden zijn schaars in deze streken. Iedereen hielp mee om Joden uit de weg te ruimen. In elk café en op elk terras is Drenthe voelbaar. De natuur, de architectuur, het volk. De reiziger laat niets achter zich. Alles en iedereen neemt hij met zich mee. Tragiek lijkt zijn deel ondanks de prachtige Moldau, ondanks de kathedralen, ondanks de muziek.

Anna Karenina eindigt haar leven op het spoor. Martin gaat na terugkomst door waar hij was gebleven. Anfieteraar van dakloze schrijvers in Drenthe.

General der Obdachlosen

Bij Starbucks op de Pariser Platz
Uutzicht op de Brandenburger Tor
Kwam ik hum tegen:
Buusdoek op de bezwiete kop.
Hij vertöl van de demonstraotie
Tegen de rechtse regering
Van Angela Merkel
Die arbeiders en Obdachlosen
Niks in de reken hef
En over zien auto
Die in Arnheim ekraakt was.
Der bint ok wel goeie Hollanders
Zee hij en ik dachte nao
Over goeie Duutsers,
't Vaarrad van mien va
En over nog zoveule meer.
Over 't veurdiel van de Spätgeburt
Um mar ies wat te numen.
Ik dacht der even over
Hum een dik verdiende
Bak koffie an te bieden.
Wiedergutmachung?
Mar hij zette zien pette
Mit Oost-Duutse steern
Op de kop en zee:
Ich bin der General der Obdachlosen.

Hij zee 't wel twei, drei maol.
't Klunk overtugend
In mien westerse oren.

Ik zag dat hij
Een kop groter eworden was
En wus:
Dit is een man die zien koffie zölf betaalt.

Spoor 2

Van Dresden, met de Eurocity, naar Praag is maar een hanentree, te vergelijken met (voorbeeld) een enkeltje Groningen-Amsterdam. Maar het uitzicht op de Elbe is adembenemend en heel wat anders dan (voorbeeld) sterfcentrum Oostvaarderschplassen in de winter.
Ik lees Die Welt, mijn kijk op de wereld dezer dagen. Op bladseite 21 een zeer lezenswaard en verhelderend artikel over de Hongaren die in WO II Hitler niet nodig hadden om van hun Joden af te komen. In 1938 hadden ze al hun eigen Jodenwetten. En ze werkten, zo lees ik, met veel genoegen mee aan de deportatie van hun landgenoten.
Zo erg was het niet in Drenthe, al heeft de Drentse schrijver Jan Naarding (1903 - 1963) eens verklaard: 'Laow 't mar toegeven: Wij muchten ze niet, de Jeuden.' Maar verreweg de meeste Drenten waren niet antisemitisch, toch? Ze hadden het alleen niet zo op volk dat aans was. En je was al gauw aans. Dat je (voorbeeld) uit een ander dorp of (erger nog) een andere provincie kwam, was reden genoeg om bespot (of erger nog) te worden. Kwam het door de eeuwenlange isolatie van deze daardoor in zichzelf gekeerde provincie? Wie zal het zeggen.
Laot ik het er veiligheidshalve op holden dat ze simpelweg niet zo aansachtig waren. *En varf mij nou asteblief de roeten niet zwart mit old en nei.*

Het is nog maar half twee als we station Praha binnenrijden. De tijd vliegt. Een groot en mooi station als dat van Praag binnengaan is te vergelijken met (voorbeeld) het betreden van een kerk of synagoge. Moskee zou ook kunnen, maar daar heb ik geen ervaring mee. Je gaat een heiligdom binnen. Spoordienaren, priesters in strakke uniformen en met fraaie hoofddeksels, fluiten de eredienst. Een onzichtbare dame roept in onverstaanbaar Tsjechisch eredienstmededelingen om. Het kerkvolk begint onmiddellijk te lopen. Ik begrijp er niets van, maar het is ook niet voor mij. Ik heb mijn bestemming bereikt.

Peter van der Velde, Herdenking in Roden.

Peter van der Velde, Herdenking in Roden.

Winter op de Paizer Mao

Peter van der Velde is beroemd in de gemeente Noordenveld. Hij heeft een rijk literair en kunstzinnig leven gehad. In 2018 werd zijn 100ste geboortejaar gevierd. Een lezing in de bibliotheek en later een mini-congres in K38, het plaatselijke kunstencentrum in Roden.

Henk Nijkeuter (hiernaast op de foto) literair deskundige bij uitstek in Drenthe lichtte de betekenis van Peter van der Velde toe. Onder het gehoor de Roet-redactie.

Martin zat naast me.

Eerder schreef ik *Tour de Littérature* als persiflage op de verenigde schrievers. Ik gebruikte enkele opzichtige schuilnamen. Meindert Pastoor staat voor Martin Koster. In het een na laatste hoofdstuk raakt Peter van der Velde in gesprek met Meindert Pastoor. Ook de zomerse variant van het beroemde gedicht *Winter op de Paizer Mao* komt naar voren.

Tour de Littérature is mijn verlate zoete wraak op enkele schrijvers. De oplage was tien exemplaren. Ik heb nog een paar. Op het web staat de pdf.

PETER VA
(1918-2004)

mao (een mao is een stroompje, riviertje) haalt zijn hand weer uit zijn zak.

'Tijdens de Tweede Wereldoorlog richtte ik het *Bonte Bitse Cabaret* op. De *Bitse* is een sloot. Door ons cabaret kon iedereen tijdens de bezetting ongestoord naar de BBC luisteren.' Peter van der Velde teert op zijn verzetsdaad. 'We hadden ook Duitsers onder ons publiek. Duitsers waren bij veel inwoners van Roden geliefd. De bezetter steunde gebruik van streektalen, daar heeft de streektaalbeweging later nog last van gehad. Platpraters als heulers met de bezetter, terwijl het bij de taal enkel om cultureel erfgoed ging.'

'Kun je het lied van de brandweer veur ons zingen?' vraagt Anno Dornwald. Voor Anno Dornwald was geboren hadden zijn ouders onderduikers plek geboden. De oorlog leefde ook voor de Spätgeburtgids. De dode dichter lijkt de vraag niet te horen.

'Moi,' roept Peter van der Velde. Hij kijkt tussen de reizigers door en zwaait naar Meindert Pastoor, de schrijver uit Lieveren die "toevallig" een fietstocht maakt van huis via het Vasalismonument naar de molen in Roderwolde. Het lid van de Peizer Kring weet de *hot spots* in Noordenveld te vinden.

'Dat is een tied eleden,' zegt Meindert Pastoor, die doet alsof hij Anno Dornwald niet ziet, doet alsof hij Ludo Lipptstadt niet ziet, doet alsof hij Bas van Bergen niet kent. Hij groet de dames met de boezems en negeert de literaire reizigers van wie een aantal zere voeten begint te krijgen. Jicht wellicht; een oude Drentse podagristenkwaal.

188

‘Dat is lang eleden,’ herhaalt de columnist en oprichter van het *Drents Letterkundig Tiedschrift Roet* dat na veertig jaar nog lang niet aan een zwanenzang begint. Telkens vers bloedstolsel op de pagina’s.

‘Ik ben al twaalf joar dood,’ zegt Peter van de Velde, ‘moar disse kaans wol ik nait veurbai loaten goan.’

‘Braand,’ zeg Meindert Pastoor, ‘ie zingt bijkaans dommiet over de braand.’

‘Nee, dat doou ik nait.’ Peter van der Velde heeft het wel met dat liedtie gehad.

‘Bij de brug over het Peizer Diepje,’ Peter van der Velde wijst over de molen naar de Onlanden. Zijn richtinggevoel laat hem na zoveel jaren onder de grond een beetje in de steek, maar voor de kenners is het helder. Hij bedoelt de fietsbrug met daarnaast in roestvaststaal zijn gedicht *Winter op de Paizermao.*

Winter op de Paizermao

De mao lig stil en wit bevroren
De schoapen kleumen veur bai t hek
In stad stait de Martinitoren
Een speulding dat naor boven stek

Het deip lig stil en de schoel van
De broene raaiten an de diek
Klinkt host onheurbaor het gehoel van
Een hopeloze koperwiek

Een scharebeeld van zwaarte kraaie
Die naor heur verre slaopstee gaon
En ponnies, kold, die met heur baaiden
Bai de verroeste richel staon

De winterwind waait deur mien kleren
As ik verkleumd naor hoes tou goa
Wel leven wil moet lieden leren
As ‘t wintert op de Paaizermao

Wilwaark, Zuidwolde 1986

Het volk applaudiseert. Meindert Pastoor, fiets aan de hand, klapt als een Chinees wijsgeer met één hand.

‘Die slotregels ken ik ergens van,’ fluistert Miep Buisman in het oor van Ludo Lippstadt. ‘*Dei nait wil dieken, mout wieken*, ik las het op het waterschapshuis in Onderdendam.’

‘Niet hetzelfde,’ neemt Ludo Lippstadt de overledene in bescherming.

‘Maar het lijkt wel veel op elkaar,’ zegt Miep, ‘verkorte Groninger versie.’ Miep Buisman knijpt Ludo Lippstadt in zijn onderarm. Dat had de Hollandse die de dialectdichters van hun plaats in de luxe touringcar naast Ludo Lippstadhad verdreven beter niet kunnen doen.

‘En nu mag jij, jongkerel,’ knikt Peter van der Velde naar Meindert Pastoor. De dode dichter negeert handgebaren van Anno Dornwald die niet wil dat Meindert Pastoor deel

190

uitmaakt van het programma. Dat Ludo Lippstadt tegen betaling zijn wettige plek in de luxe touringcar innam was al vervelend genoeg. Volslagen gebrek aan invoelingsvermogen over zijn plek in het Drentse circuit. Dat Bas van Bergen opstapte was nog tot hier aan toe. Die dichter kwam niet voor Drents. Iedereen wist voor wie hij kwam.

Uit zijn hoofd, *uut de blote kop*, met de fiets nog steeds vast met zijn linkerhand draagt de persiflist zijn versie voor. *Zummer op de Paaizer Mao*

Zummer op de Paaizer mao

Wij ligt stil en haost bevreuren
Scheuren schaopen achter ‘t hek
In Stad hebt wij een vibrator kocht
Een speulding dat naor boven stek

Hoe diep kuj gaon in schoel van
De liefde in de butenlocht al an de diek
Heurt dat hier wel dat repen
Mit riw uut een sjoek’rige seksboetiek

Mien sterrenbield zeg ‘ie gaot hen de haaien
As ie mit een vrömde hen een slaopstee gaot’

De zummerwiend strek langs oenze kleren
Die stillegies wacht tot wij op huus angaot
Wie leven wil mut vrijen leren
As’t zummert op de Paaizermao

Herdenking Vasalis bij de Mensinge in Roden, 2019

Sjarlefrans 2015-02-10

SJARLEFRANS

Martin Koster

Martin Koster schreef deze column voor Rouke Broersma, die vandaag 75 is geworden. Broersma is een klinkende naam binnen de Drèentse schrieverij en nog altijd actief met nieuw werk.

Liffeywaeter

In Mc Daids, de art decostamkroeg van de dichter Brendan Behan, in de nuvere binnenstad van Baile tha Cliath, drinke wij een pint Stout. Ok dizzende smak oens niet beroerd. Wij praot over 't levend, over 't wark daor as wij beidend gien baos meer bij neudig bint en over Ierlaand vanzölf. Een glas of wat later staow wat wankel op Ha'pennybridge.
'Liffeywaeter,'zeg ie.
'Jao,' zeg ik, 'Guiness, beer of records.
'Laow daor niet over miegen,' zeg ie, 'laow 't over belangrieker zaeken hebben.'
'Jao, laow 't over de Drèentse schrieverij hebben. Da's pas fijn.'
'Ie bedoelt...'
'Jao, die.'
'En de Hereboer en Boer Jannema, um Kon Tolkman te citeren.'
'Die ok, jao.'
'Weej eigenlijkwel waorumme wij hier bint?'
'Help mij even.'
'Um wat ofstaand te nemen van die Drèentse schrieverswereld.'
'En daorumme drinke wij.'
'Hier, in Dublin.'
Mien kameraod kreg een grote witte buusdoek mit rooie stars & stripes an (ik herkenne inienend de Drèentse vlagge, verduld, mien maot snöt de neuze in de Drèentse vlagge!). Dan veg hij hum 't zwiet van de kop. 'Mij lust nog wel een whiskey,' zegge wij tegelieke.
Onder oens 't ieuwige zwarte water van de Liffey. Panta rhei.

Sjarlefrans 2020-03-16

SJARLEFRANS

Gao mar rustig slaopen

Het is een hiel aandere wereld hier in het noordoosten van de provincie. Het laand is kaal en der bint al of niet dempte rechte knaolen. Bomen bint der ok, mar die staot in de regel niet in bossen bij menare. En dus hej een uutzicht meneer!
Mar dat kan zo niet langer vanzölf. Nao een inspraak die deel komp op het inlevern van lege briefies (zoas mien moe dat seins nuumde), gaot ze de wereld hier onherstelbaor verbetern. 'Aj rechtuut vaart, koomt ze an de linkerkaante van de weg en een kleine kilometer rechts van de weg koomt der nog veule meer.
Ik dèenke daw tegen die tied mar an de aandere kaante van het huus slaopen gaot. De efterkant sa te sizzen.' Hef de striedbaore man hum der nao al die jaoren bij dale legd?
Begun dizze ieuw gung ik veur het eerst van mien levend hen Berlien. Te late um de mure in zien volle glorie te zien. Ik zag allent een kronkelig enkelstiens spoortien op de plek van de mure en wus dat de iene kaante oost ewest was en de aandere kaante west. Hoe het der uut eziene had mit mure en alles kun'k mij niet goed meer veurstellen.
Gelokkig kan'k vandage in langenamenplaatsen as Gasselternijeveenschemond en Drouwenerveen nog zien hoe het is zunder wiendmeulens.
Nao een lange tocht over de enkelbaanse N34 komp ik weerum in de hiel aanse noordwestelijke wereld mit körtenamenplaatsen as Bun, Eein, Ie, Nörg, Paais, Roon, Vreis en Win. Der bint hier bossen en diepies die meandert.
En wij hebt Langel, een aordig lange name, die in het Hollaands nog langer is.
Hier stopt ze al meer gas onder de grond. Een gevaorlijke tegennatuurlijke activiteit, zuj dèenken.
Mar de man- en vrouwlu van de NAM zegt daw rustig slaopen gaon kunt. En dat doew dan mar.

MARTIN KOSTER

Mitvaarders:

Semper Avanti
Paul Celan
Sjouke B. Dekzeil
Carpe Diem
Disponibel
Karel Doorman
John Harbours
Seamus Heany
Lodewijk van Heiden
Hoop doet Leven
Johanna Maria
Nomen Nescio
Neeltje Jacoba
Otto von Lippe
De Onrust
Mein Vaoren-Kampf
Anton Scheepswrak
Maria Tesselschade
Quo Vadis
M. Vasalis
Wieger Scheepvaart
Tjalk Waterbolk
Jan Zeldenrust

ISBN 978-94-92546-70-8

Een goed stuk vleis

EEN GOED STUK VLEIS

Drents volkstiedschrift Jaorgang 2020

Redactie: Lodewijk van Heiden & John Harbours
Uutgever: Anton Scheepswrak

Sjarlefrans 2020-03-30 laatste

SJARLEFRANS

De kracht van de reclaome

Dan loop ik op een mooie veurjaorsdag in de dunen, de Drentse krent stiet zowat in blui, komp mij inienend een stukkien reclame in het zin. Kan wezen da'k mij net wat flauw vuulde en zin an wat hartigs hadde of da'k argens het woord soep op evöngen hebbe.
'Soep vooraf, geschenken toe.' Jao, aj genog vlaggies espaard hadden. Het is reclame van laank eleden, veur een soep die bij mien weten niet meer bestiet. Een paar jaor terugge he'k een enkele keer een blik tomatensoep van dit mark ekocht. Niet umdat hij zo lekker was, want dat was hij niet. Het was rood, hartig en der zaten ballegies in. Seins wil een man niet meer. Mar dat hef ewest. En de soep smeuk – niet onbelangriek– nog net zo as vrugger. Nou, jaoren later, vraog ik mij of of zij allent mar tomatensoep meuken.
Veur de dudelijkheid mu'k zeggen da'k niet leup bij Zandvoort an de zee, daw kent van het lied van Louis Davids: 'Wij gaan naar Zandvoort bij de zee. Nemen brood en koffie mee, Oh het is zo'n zaligheid, Wanneer je van de duinen glijdt, In Zandvoort bij de zee.'
Mar zo'n zaligheid is het niet as de rustzukers deur de formuleauto's van Prins Brille Bernhard van Vollenhove vurt ejaagd wordt. Nee, in Zandvoort Zee leup ik niet en ok niet in Eexterzandvoort, mar in de Langelerdunen.
Toen de kiender nog klein waren (en de wereld mooi en de NAM wied vurt) hebbe wij daor veul elopen. En nou komp de jongste mit een Zeeuws meisje in huus. 'Ons ben zuunig.'
Al lopend in de dunen komp mij meer in het zin: 'Zo in mijn sas met Badedas' Lekker even onder de douche, dommiet. En onthol dit: 'Oma wast door en door schoon.' Zo, nou gao'k mar weer op huus an, op mien Union. Da's pas fietsen!

Volk, in de afgelopen vief jaor he'k verscheiden pogings edaone wat meer te vertellen over mien liefde veur de Drèentse taal en literatuur, ik heb verslag edaone van mien wereldreizen hen Ieslaand, Cornwall, Guernsey en Aone, mar – geef acht – ik heb het onderdoems aid ehad over het op en daalgaonde bestaon van een Drentenier, mien eigen levend zeg mar. Een aander he'k ja niet. Mar an alles komp een ende, zoas de gieteling zee tegen de piere.

MARTIN KOSTER

Nabeschouwing

Dwarsbongel, aanjager, wegbereider, columnist, dichter; positieve benamingen voor de literaire en schrijversloopbaan van Martin Koster. Ik overzie in *Vaart mien busse* een deel van zijn werk, vanaf eind jaren ’70 van de vorige eeuw. In maart 1979 start hij, met kompaan Ton Kolkman, het *Letterkundig tiedschrift Roet* als tegenbeweging tegen de ingedutte en archaïsche dialectliteratuur in Drenthe. Het duurt een paar jaar voor een vorm is gevonden. In een beginselverklaring in het boek *Old Zeer* geven de redacteuren van het eerste uur de ontwikkelingen weer in de eerste vijf jaar. Weg met het oude folkloristische en *verdan* (vooruit) met de hedendaagse levens- en omgangsvormen in de streektaalliteratuur.

In *Old Zeer* staan meest bijdragen van de redacteuren, onder diverse schuilnamen, over lesbische relaties, moord, *Freitot*, afrekeningen. *Roet* maakt een inhaalslag als het over vorm en inhoud gaat van Drentse schrieverij. Enkele oudgedienden verkassen van *Oeze Volk* naar *Roet*. Scherpe kanten verdwijnen in de loop van de jaren. Wat blijft, vooral uit de pen van Martin Koster, is venijn. Er blijken telkens openstaande rekeningen te vereffenen, met name met Bart Veenstra (pseudoniem van Lambertus Henderikus Hadderingh, de echtgenoot van Martha Veenstra, die met zijn eega de redactie vormt van *Oeze Volk*). Maandblad *Oeze Volk* heeft rond de drieduizend abonnees en richt zich op onderhoudende en onschuldige zaken in de Olde Landschop. Bart Veenstra negeert *Roet*, tot hij niet langer onder reacties uit kan.

Niet enkel in *Roet*, ook op andere podia gooit Martin zijn kont tegen de krib. Dwarsliggen en voortdurende eigenzinnigheid is zijn merkteken. De Schrieverskring, een ongeregelde verzameling van schrijvers met een grote verscheidenheid aan talenten, is met regelmaat onderwerp van spot en verontwaardiging. De ‘oude’ garde bepleit fatsoen en nette omgang met elkaar in de traditie van de zwijgende Drentse samenleving. Ook waarover je kunt spreken is het beter om over te zwijgen. Martin Koster zwijgt niet, vaker dan eens strekt hij zijn been voor hij de confrontatie aangaat. Wie wil kan dat zien als oprechtheid.

Confrontaties en ontboezemingen krijgen vorm in korte verhalen, in gedichten, in persiflages, in columns. Het aantal pseudoniemen groeit. Pseudoniem klinkt vriendelijker dan schuilnaam. Martin persifleert gedichten van Marga Kool, Peter van der Velde en anderen. Het is geen geheim wie achter deze stoottroepen schuilgaat.

In de verhalen en gedichten gaat het aanvankelijk om verkapte afrekeningen met vriend en met vrouwen die zijn pad en bed hebben gekruist, al klinkt hier en daar bewondering door voor wat ze in hun kortstondigheid aan hem hebben toegevoegd. De vroege verhalen en gedichten zijn een afspiegeling van de vrijere omgangsvormen in de jaren ’70. Nadruk lijkt op het lichamelijke te liggen, op het aantal veroveringen. Langzaam sluipen relationele verwikkelingen binnen. Aan een relatie beginnen is gemakkelijker dan er een eind aan breien. Liefde en Dood en Dood en Liefde dienen zich aan. En Eenzaamheid in de traditie van de schilder Hopper, op het omslag van *Hotel an ‘t spoor.*

Met de jaren lijkt Martin relationeel in rustiger vaarwater te komen. De thuisbasis is stabiel. Het gezin – hij is lange tijd huisman – komt op de eerste

plaats. Als het kroost het ouderlijk huis verlaat pakt hij zijn stiel – leraar Nederlands – weer op aan OSG De Borgen in Leek. Met die werkkring komt er verbreding van zijn sociale en literaire context. Hij is bewonderaar van de dichter Vasalis, die in Roden woont. Martin vertaalt gedichten van haar in het Drents. Hij organiseert, met anderen, bijeenkomsten om haar poëzie onder de aandacht te houden. Collega John Vorenkamp is jaren een literaire broeder, een mede-kenner van Eire en de Ierse brouwerij. Martin redigeert talloze gedichten van deze leraar Nederlands en dichter.

Korte tijd maakt Martin Koster, met Rouke Broersma, Ton Peters, John Vorenkamp en Gerard Stout, deel uit van de Peizer Kring; een gezelschap van schrijvers en dichters met de intentie elkaars werk te bespreken. Na niet al te lange tijd valt de Peizer Kring uiteen. Wellicht spelen eigenzinnige karaktertrekken en gerichtheid op het eigen literaire werk van de literatoren een rol bij het voortijdige einde van wat een mooi samenwerkingsverband had kunnen worden. Het daverende slot vond plaats in restaurant Jachtlust in Steenbergen. Nomen est omen.

> Mede door deze gebeurtenis, voor zover me dat lukt, probeer ik meer afstand te nemen van het circuit, al laat ik me af en toe nog triggeren door beweringen en activiteiten rond het Huus van de Taol. Tegenstellingen zoals verwoord in het redactioneel van *Old Zeer* lijken ongewijzigd, met het Huus van de Taol en Het Drentse Boek in de rol van *Oeze Volk*, met af en toe een saus van een hedendaagse smaak.

Posities blijven ingenomen, (tegen)stellingen betrokken. Negeren, dialoog uit de weg gaan, een andere kant opkijken en zwijgen zijn vertrouwde omgangsvormen. Martin lijkt in een lastig parket. *Roet* en de uitgave van dialectboeken lijkt een monopolie van het Huus. Elke literaire uiting met enige impact kan – naar het schijnt – niet zonder het instituut. Die situatie levert lippendienst aan de (brood)uitgever en eenmaal buiten gehoorafstand gemopper. Een uitgave bij Ter Verpoozing – mijn uitgeverij – is een zwaktebod; liever een boek bij het Huus voor de professsionele aanpak wat vormgeving, redactie, reclame, verspreiding en financiering aangaat.

Na *Roet* vindt Martin diverse podia. Op O.S.G De Borgen in Leek verscheen werk op prikborden en blaadjes. Bij GroenLinks gaf het politieke orgaan ruimte aan columns, al dan niet om af te rekenen. In huis-aan-huisblad *NoordenveldPlus* preekte hij eenmaal per kwartaal. Enkele malen per jaar verschijnt een ingezonden brief in de *Volkskrant*, de *vpro-gids*, het *Dagblad van het Noorden*. In het *Dagblad van het Noorden* verschenen maandelijks bijdragen onder de titel *Sjarlefrans*, afgewisseld met columns van onder meer Anne Doornbos, Jannie Boerema en Aagje Blink. April 2020 stopte het *Dagblad* met deze Drentse bijdragen.

Martin raakte langzaam zijn podia kwijt. Vermaningen aan de redactie van *Roet*, zowel per brief als in *Sjarlefrans*, mochten niet op een reactie rekenen. *Roet*, zijn geesteskind, was aan de goden overgeleverd.

De uitweg: een herhaling van de jaren ’70: Begin zelf een tijdschrift. In augustus ziet *Een goed stuk vleis* het licht. Een tiental gedichten en verhalen onder een tiental pseudoniemen.

Drenthe en oorlog

Alle nog levende schrijvers in Drenthe hebben het *veurdiel van de Spätgeburt*. Niemand is oud genoeg om een etiket *goed* of *fout* te krijgen. De oorlog die in alle uitingen op de achtergrond meespeelt, en niet steeds als ruis.

De bezetter gaf ruimte aan de streekeigen gewoonten en de streekeigen taal. De Drent mocht Drents spreken met waardering en instemming van de nieuwe machthebbers. Deze sibbekundige oorlogsherinnering bleef lang haken aan de streektaal. Naarding, Prakke, Uilenberg, wie op zoek gaat naar hun (literaire) geschiedenissen komt in een donkergrijs gebied terecht. Na de oorlog weten velen wat goed en fout was, en wie.

In het werk van Martin Koster komt de oorlog vaak terug. Hij, en zijn volk, stonden aan de goede kant met hulp aan verzet en aan onderduikers. In Roden stond Jacob Luitjens aan de verkeerde kant. Deze en andere gebeurtenissen passeren in zijn werken de revue. Met ingezonden (oorlogsgerelateerde) brieven deed Martin mee. Ook kunstenaar Ger Siks vertelde spannende jongensboekenverhalen over zijn jacht op foute Nederlanders, als Luitjens. Martin en ik kwamen bij Ger Siks en Trudy Kramer thuis om te poseren voor schrijversportretten. Daar hield ik voor het eerst een revolver, of pistool vast. Onder het bed lagen meer wapens. Na enkele bezoeken bleef ik weg. Ik had genoeg oorlogen gezien en ervaren.

Met zijn schoonvader kwam de Tweede Wereldoorlog bij Martin thuis. In een enkele *Sjarlefrans*, in *Zölfportret mit Sparzegelties* en zeker in *Oostwaartsch! Grensverkennings van een Sudentendrent* maakt Martin melding van de verhalen van zijn schoonouders. De reis in *Oostwaartsch!* Gaat over *lieux de mémoire* van zijn schoonouders, alsof Martin iets heeft gemist. (Sudetenduitsers woonden niet in Duitsland, maar in voorheen Tsjecho-Slowakije (nu Tsjechië). Door de annexatie kwamen de Sudetenduitsers *Heim ins Reich*. Martin woonde – als Sudetendrent – tot zijn achttiende in Dedemsvaart, aan de andere kant van grensrivier de Reest.)

In *Zölfportret mit Sparzegelties* en elders schrijft hij over de notabelen in Avereest en over zijn leraar Duits op de Zwolse HBS. Martin schrijft vooral over de weerzin tegen die man. Strychnine in de koffie, dat zou het beste zijn voor deze leraar. Elders schrijft Martin dat hij Duits gaat spreken zodra boosaardigheid hem overvalt.

In het werk van Martin Koster zie ik een aantal constanten naar voren komen.

Gramnietigheid is een belangrijke poot onder zijn proza en columns. Deze verongelijktheid maakt ook plaats voor beschouwingen over landschap, Drenthe, reizen en literatuur. Zijn wereld.

Wie met Martin omgaat en wie zijn manieren niet (goed) verstaat kan vroeger of later in het vijandige kamp terechtkomen. Afrekening gaat via columns, veelal in bedekte vorm, maar voor intimi overduidelijk.

Afkomst en een magere culturele achtergrond komt ook naar voren. In *Oostwaartsch!* Vraagt hij zich af: “Waar spraken we eigenlijk over aan de keukentafel?” Wat is nodig om het milieu te ontstijgen? Is het überhaupt mogelijk om van een *dubbeltie* een *kwartie* te worden? En zo ja, wat is nodig om het kruideniersgezin te ontstijgen en wat is aan gereedschap voorhanden? De HBS in Zwolle stimuleerde zijn dwarsliggerij; voor hem

niet steeds een voedingsbodem voor culturele verheffing. In Groningen aan de universiteit werd Martin binnen een maand socialist, terwijl hij rechts-liberaal meende te zijn (*Zölfportret mit Sparzegelties*). Verandering bleek mogelijk. De weg naar de eigenheid lag open. In hoeverre spelen oude reflexen een rol bij de vormgeving van de persoonlijkheid?

Erkenning

Diverse malen is Martin Koster in de prijzen gevallen. Ook *Roet* mocht onder zijn leiding lauwerkransen in ontvangst nemen, en was het niet *Roet*, dan waren de schrievers, die hun literaire loopbaan in *Roet* zijn begonnen, de geregelde prijswinnaars. Het fonds – en daarmee de bestaansgrond – van Het Drentse Boek was aanzienlijk kleiner geweest zonder het werk van *Roet*-schrievers, zonder de niet aflatende dwarsbongelderij van Martin Koster.

Baten

Deze beschrijving van de schrieverij van Martin Koster is ook een afspiegeling van mijn eigen gang in het Drentse circuit. De aanleiding voor *Vaart mien busse* is het artikel van Joep van Ruiten waarin de cultuurjournalist zijn gesprek weergeeft met Martin over *Beperkt houdbaar* (pag. 13).

"Het is aan een ander om een selectie te maken uit mijn werk, zegt Martin." Bundels naast elkaar kan ook. Eind 2020 verschijnt *Heftig en Zachtmoedig,* mijn keuze uit mijn recente korte verhalen, ook in het Engels en Duits.

"Drents-light, de taal van Erica," zegt Koster. Lees; hier staat meer dan er staat. Martin geeft de voorkeur aan Ouddrents.

Over mijn eigenzinnigheid zegt Martin wat op hemzelf van toepassing is. Mijn tempo verschilt inderdaad met dat van veel anderen.

En of ik bang ben voor de Dood?

De Franse filosoof Paul Valéry schrijft: We zijn enkel bereid te antwoorden op vragen die vermoedelijk aanstaande zijn. Zolang de Dood niet dichtbij is, hoef ik die vraag niet te beantwoorden. En als de Dood wel dichtbij is, is er sprake van een nieuwe situatie. Ik weet geen antwoord. Laat de lezer van mijn proza zelf het antwoord zoeken, voor zichzelf.

Mijn fascinatie ligt in het grensgebied tussen waan en werkelijkheid, tussen religie en humanisme, tussen afkomst en erfelijke bagage. Mijn fascinatie ligt op het terrein van talen als voertuig naar expressie. Talen als gereedschap om het zicht op mezelf en op de wereld te onderzoeken. Taal als middel om onderlinge relaties te verhelderen.

Beter dan in essays kan ik in proza mijn zielenroerselen vorm geven. Het verhaal *Krooskop* (pag. 86) bevat veel van de spinsels en overwegingen die mij voortdurend bezoeken. Bij eerste lezing is het wellicht een cryptisch en onsmakelijk verhaal. Wie de vervreemding, door Anna Blaman onder woorden gebracht, toelaat, leest en ander verhaal (pag 85). Ook Gerard Op de Weegh geeft aan dat dieper ploegen meer (bouwmateriaal) oplevert (laatste alinea op pag. 85).

Krooskop geeft wellicht een openhartiger en eerlijker inkijk in mijn ervaringen met het oeuvre van en de omgang met het Drentse leven van Martin dan de beschouwende samenvatting bij elk deel van dit boek. De ongrijpbare interpretatie ligt bij u, bij de lezer.

Vaart mien busse is een beschrijving van een deel van mijn reis en de reis van Martin, bij toeren in diezelfde bus.

Literatuur

Martin Koster, *Zölfportret mit sparzegelties*. HDB 1995.
Sjarlefrans in Dagblad van het Noorden.
https://nds-nl.wikipedia.org/wiki/Martin_Koster
Jans Pol, *Gehaktdag 30 Drèentse verhaolen en gedichten*. Ter Verpoozing, 1990-1992 (2014 vierde druk).
Eroetiek,winternummer 1992-1993. ook verschenen als Gerard Stout *Op zien Drents. Plat zunder lakens, erotische vertellings*. Ter Verpoozing. 2013.
Goof Petreaus, Kroniek 2015
*Babs, literaire verkenning van cultureel en moreel erfgoe*d 2016
Tour de littérature, 2018.
ANYA, de Vrolijk saga. 2019.
Heftig en Zachtmoedig, verschijnt eind 2020.

Veel van mijn werk is als pdf te downloaden via mijn website. www.gerardstout.nl

Biografie

Martin Gert Koster, 17 augustus 1950.
Avereest 1950 –1968
Hoogeveen 1968 –1970
Groningen 1970 –1987
Lieveren 1987 – heden
Scholing:
Openbare Hoofdvaartschool Dedemsvaart
Rijksuniversiteit Groningen
Docent:
Dr. Nassaucollege Assen
MHNO Deventer
Mavo Havo Stadskanaal
Rsg de Borgen, Interborg Leek
Rsg de Borgen, Lindenborg Leek
Oprichter *Drents letterkundig tiedschrift Roet*
Hoofdredacteur ***Roet*** van 1979 – 2000
Columnist bij *Provinciale Drentsche en Asser Courant en Nieuwsblad van het Noorden*
Slijter bij Fred van der Werffs Cheerio
Slijter en kroegbaas in de Achterhoek
Lid *Werkgroep Vasalis*
Volmacht *Drentse Schrieverskring*
Volmacht *Nei Drèents Geneutschap*
Presentator *Taal an Taofel Norg*
Voorzitter *GroenLinks Noordenveld 2012-2019*
Auteur van het beroemde vier woorden tellende Drentse gedicht
Requiem veur een hunebed of petrae in de vrömde
en van het **six word memoir**:
Drents dichter. Weinig lezers. Wou meer.
Rustend landbouwer

Bibliografie

Zölfportret mit sparzegelties, Zuidwolde 1995
Het hondeparadies, Groningen 1998, vertaling van het Suske en Wiskealbum *Het hondenparadijs*
Tegen de stroom in. Het kunstenaarschap van Rudi Seidel, Zuidwolde 1998
Ave Reest, Zuudwolde 2000
Strèupers van de taol 25 jaor Roet, Zuudwolde 2004 (redactie)
Gehaktdag Drentse verhaolen en gedichten van Jans Pol, Peize 2005 (2e druk; in coöperatie met Gerard Stout)
Is 't vandage of gister Gedichten van M. Vasalis in 't Drèents, Beilen 2009 (redactie)
Hotel an 't spoor, Beilen 2010 (Streektaalprijs DvhN)
Luuster gien mèens te zien, Ter Verpoozing, Peize z.j.
Oostwaartsch! Grensverkennings van een Sudetendrent, HDB. Beilen 2016
Volk, ik moet je wat bekennen. Ter Verpoozing. Peize. 2016
Een goed stuk Vleis. Ter Verpoozing. Peize. 2020

Schrieversportret op dvd. Het Drentse Boek.